ROMAN ISTORIC

CĂDEREA ROMEI

MICHAEL CURTIS FORD

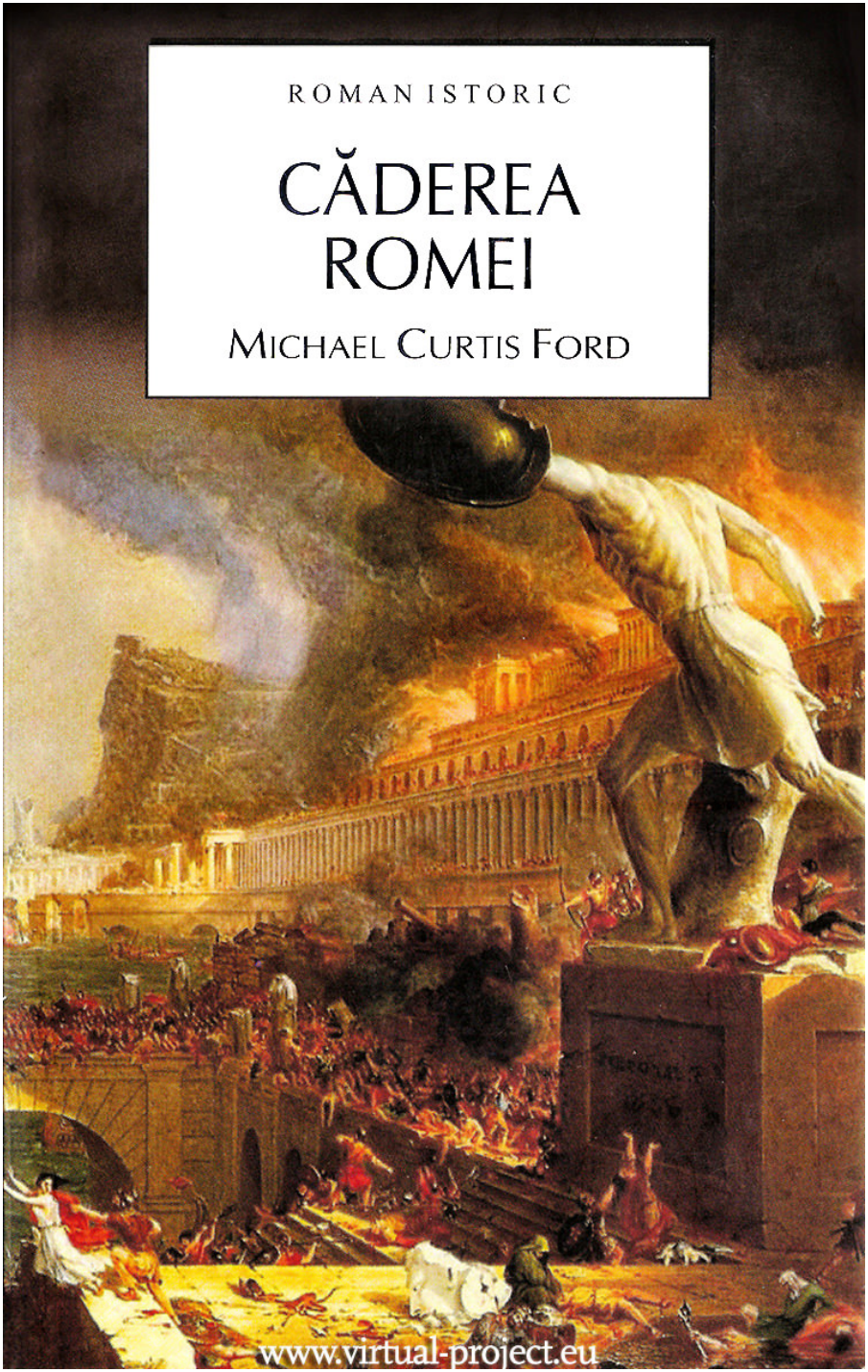

www.virtual-project.eu

Michael Curtis Ford

CĂDEREA ROMEI

www.virtual-project.eu

Traducere de Bogdan Marin și Veronica Șerbănoiu

The Fall of Rome (2006)

Editura ALLFA (2010)

Pentru Eamon, Isabel și Marie-Amandine

NOTĂ ISTORICĂ

S-a spus că nicio perioadă din istoria Imperiului Roman nu este atât de bine documentată ca secolul întâi, dar în același timp niciuna nu este atât de prost consemnată ca cel de-al cincilea. Și totuși printre umbrele vagi care au supraviețuit epocilor, putem încă să deslușim contururile unor tragedii eroice. Secolul a început cu dominația barbarilor la curțile imperiale și printre conducătorii legiunilor; la jumătatea sa, Roma se clătina sub invazia lui Attila și a hoardelor sale; apoi, imperiul slăbit a avut de îndurat asalturile neobosite ale barbarilor și revoltele interne descrise în această carte; în fine, Roma a încheiat acest secol cumplit și lunga sa istorie printr-o profundă nemișcare, ca la priveghiul unui patriarh dispărut, cu moștenitorii rugându-se tăcuți în jurul corpului neînsuflețit, dar, în același timp, observându-i atent cu coada ochiului pe ceilalți, pentru a nu-și pierde rândul la moștenire. Când secolul lua sfârșit, jumătatea apuseană a imperiului ieșise complet de sub controlul romanilor dar, ca o amputare salutară, acest lucru a ajutat jumătatea de răsărit să supraviețuiască, scăpând-o de amenințările foarte serioase ale străinilor și invadatorilor, întărind-o astfel pentru a putea rezista încă o mie de ani.

Este greu să găsești lucrări de referință privitoare la această perioadă, iar cele existente tind să se contrazică în privința descrierii evenimentelor în aceeași măsură în care reușesc să și cadă de acord. Cea mai utilă trecere în revistă a acelor vremuri este, probabil, indispensabila *Istorie a declinului și căderii Imperiului Roman* a lui Gibbon, care trebuie să fie punctul de plecare al oricăror cercetări, cel puțin în opinia mea, și de la detaliile și concluziile căreia sunt foarte reticent să mă îndepărtez. Anonimul Valesianus ne pune la dispoziție relatări interesante la prima sau a doua mână despre bârfele de la curtea imperială și detalii biografice ale principalelor personaje; iar mereu utilul *Oxford Classical Dictionary* oferă o serie de piste documentare pentru detalii minore, care vin să umple o parte din goluri. Printre istoricii mai recenți care s-au dovedit utili se numără Otto J. Maenchen-Helfen, cu

magistrala sa operă *The World of the Huns;* Peter Brown, cu *Augustine of Hippo* și Paul Bigot, ale cărui minunate desene ale orașului Roma așa cum trebuie să fi arătat în Antichitate, realizate la începutul secolului al XX-lea, au avut o valoare inestimabilă pentru determinarea amplasării străzilor, podurilor și palatelor antice.

În ultimă instanță însă, acolo unde documentele istorice lipsesc sau capacitatea mea de a le găsi nu a fost la înălțime, am fost nevoit să recurg la deducții bazate pe informațiile existente. Așa s-a întâmplat în ceea ce privește prima parte a vieții lui Odoacru printre sciri, un trib misterios (chiar și pentru romani), despre care nu s-a scris practic nimic. Pentru o parte dintre personajele minore ale acestei cărți nu există decât informații extrem de sporadice și chiar în cazul unora dintre conducătorii din acea vreme, cum ar fi Anthemius și o parte dintre împărații Imperiului Roman de Apus, detaliile sigure sunt surprinzător de rare. Acest lucru oferă perspective atractive romancierului care încearcă să elaboreze intrigi și personaje interesante, fără a încălca adevărul istoric *cunoscut,* dar tot acest lucru îl și expune riscului de a nesocoti adevăruri cunoscute altora, dar nu și autorului. Am făcut tot posibilul să caut toate sursele disponibile, dar se știe despre cărți că nu sunt de fapt niciodată terminate, mai degrabă abandonate atunci când căutările autorului ajung într-un impas, fie real, fie imaginar.

Nu-mi rămâne decât să-mi exprim uimirea și aprecierea față de munca extraordinară a istoricilor și scriitorilor de până la mine, ale căror eforturi le-am exploatat impenitent; și să-mi asum responsabilitatea pentru toate erorile istorice ce s-ar putea regăsi în această carte, care îmi aparțin desigur în întregime. Tot ce pot îndrăzni să sper este că eventualele neajunsuri îl vor face pe cititor să caute noi surse și să întreprindă propriile cercetări, contribuind astfel la progresul cunoștințelor noastre privitoare la aceste vremuri fascinante.

Rog dar pe cei care vor citi această carte, să nu se îngrozească din cauza acestor suferințe; ci să socotească că aceste munci, nu spre pieire, ci spre învățătură au fost neamului meu. Că dacă Domnul nu lasă multă vreme pe cei care lucrează fărădelege, ci degrabă îi aruncă în munci, este semn de mare facere de bine.[1]

Cartea a doua a Macabeilor (Cap. 6, 12-13)

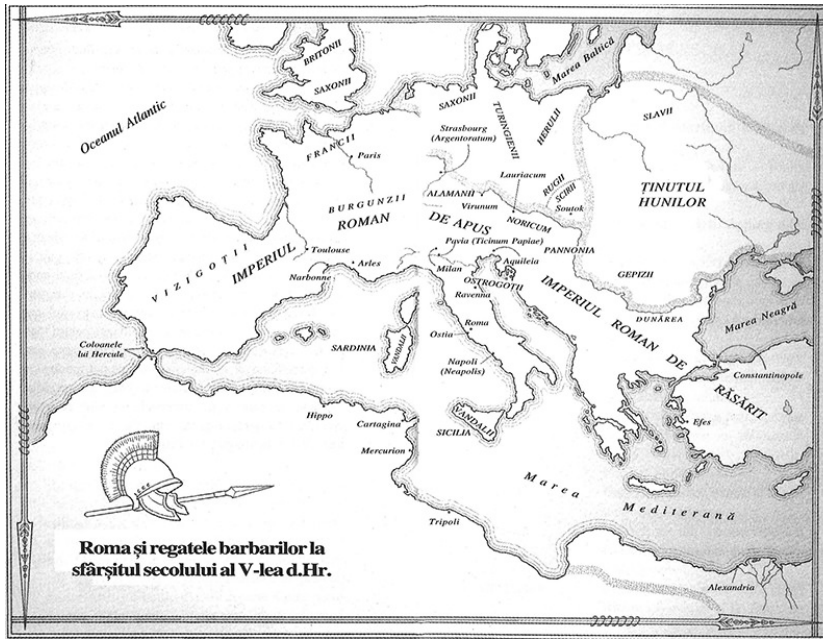

Roma și regatele barbarilor la sfârșitul secolului al V-lea d.Hr.

PARTEA I

Non solum fortuna ipsa est caeca sed etiam
eos caecos facit quos semper adiuvat.

(Nu doar că soarta este oarbă, dar îi orbește
până și pe cei pe care îi ajută.)

CICERO

UNU

453 d.Hr.

Tabăra hunilor

I

Stelele își încheiaseră de mult călătoria pe cerul înnoptat al acelei toamne târzii și nu peste multă vreme avea să se crape de ziuă; dar imensa tabără de pe câmpia hunică era luminată ca ziua, numărul torțelor și al focurilor fiind demn de Constantinopol. Strălucirea acestui oraș-tabără era pe măsura zgomotului făcut de locuitorii săi, căci toți bărbații, toate femeile și copiii, câinii și orătăniile și poneii domesticiți, fiecare sclav și fiecare stăpân, fiecare hun și fiecare got și german exilat, toți își înălțau vocile și sufletele în sărbătoare. Cântecele lor răsunau peste câmpie, iar focurile de balegă aruncau reflexii roșiatice prin fumul plutind la joasă înălțime, o strălucire cețoasă, care se vedea cale de kilometri peste întinderea de iarbă, uscată de soarele verii, unduindu-se în bătaia vântului.

Un grup de ofițeri huni călare, treizeci cu toții, apăru în tropot de copite dinspre câmpie și trecu pe lângă goții puși să păzească locul, care își ridicară rânjind burdufurile cu *kamon*, băutura lor din orz, acum pe jumătate goale, într-un salut batjocoritor îndreptat către călăreții plini de praf. Aceștia trecură mai departe bocănind pe străzile murdare, abia catadixind să privească în jos de pe caii asudați, căci figurile lor crunte și mișcarea rapidă a animalelor erau de ajuns să-i prevină pe trecători să se dea la o parte. Fețe de oameni beți îi priveau din toate părțile în lumina pâlpâitoare. Goarne, fluiere și strigăte nearticulate întâmpinau sosirea călăreților, iar cizmele din piele moale de căprioară ale acestora erau apucate de mâini din mulțime, în semn de bun venit sau pur și simplu împingându-i în înghesuială. Șeful călăreților privi în jur nemulțumit, nu din cauza sărăciei și mizeriei pe care o emana orașul, ci la vederea atâtor semne ale bogăției: tinerii spilcuiți

clătinându-se beți pe șapte cărări, cu degetele acoperite de inele și cu umerii încovoiați sub povara mătăsurilor fine, cu care încercau să imite moda celor pe care-i cuceriseră; caii europeni și arabi cu picioare subțiri pe care călăreau ofițerii goți, în locul poneilor de nădejde crescuți de generații întregi de către huni; pocalele de metal din care mulți dintre petrecărești dădeau pe gât vinuri importate, în locul cănilor de lemn din care cei mai în vârstă sorbeau umilul *airag,* băutura tradițională a hunilor, făcută din lapte fermentat de iapă. Conducătorul grupului, un hun între două vârste cu umeri lați, neobișnuit de înalt și puternic pentru rasa lui, se încrunta dezaprobator. Era o lume decăzută, oameni pentru care erau mai importante fleacurile pline de sclipici decât niște cai zdraveni, mai importantă beția decât cuceririle și mai importante frivolitățile gotice decât austeritatea hună. Se gândi că Attila ajunsese cuceritorul Asiei și suveranul clanurilor hune împrăștiate pe tot continentul, ca și al multor triburi europene greu de strunit; dar pesemne că puternicul rege nu prevăzuse deloc prețul pe care avea să-l plătească pentru această unitate, pentru această asimilare.

Grupul de călăreți își croi drum prin mulțime către porțile de lemn ale palatului. Acolo, cei care stăteau de pază erau huni, cu un aer mai de nădejde și mai sobru; aruncară o privire către figurile impasibile ale călăreților, le ordonară să se oprească și apoi trimiseră pe cineva în fugă înăuntrul clădirii.

Călărețiii se aplecară în poziția relaxată în care puteau să moțăie călare. Însă, în ciuda acestei aparente destinderi, ochii le rămăseseră atenți, pândind de sub marginile joase ale coifurilor din fier forjat. Conducătorul grupului coborî de pe calul care încă mai gâfâia, aterizând cu o grație de felină și scoțându-și coiful înainte să atingă pământul. Fără să-și dea jos arcul de luptă și tolba cu săgeți, se legăna nerăbdător de pe un picior pe altul, încercând să distingă, dincolo de gărzile palatului, ce se întâmpla printre umbrele mișcătoare, unde trupuri care sforăiau zăceau împrăștiate prin curte și în pragul ușilor precum victimele unei bătălii.

De cealaltă parte a curții, un ofițer germanic masiv, cu armura lucind ușor la lumina torțelor, ieși pe ușa de lemn a palatului și porni țanțoș către ei. Își făcu loc printre petrecărețiii cuprinși de beție, dându-și coama roșcată pe spate și împingându-și bărbia în afară, etalându-și mândru barba castanie cu fire cărunte. În mâna dreaptă ținea un pocal argintiu, dar nu părea deloc băut sau euforic. Ochii alerți, albaștri-cenușii erau la fel de iscoditori și răi ca în

urmă cu șase luni, când îi văzuse ultima dată hunul. Se apropie cu pași mari de călăreți și se opri fără să zică nimic.

— Ce se-ntâmplă aici, întrebă abrupt șeful grupului de huni.

Germanul aruncă o privire disprețuitoare nou-veniților, apoi făcu un semn cu capul gărzilor din dreptul porții, care luară o poziție mai relaxată. În timp ce călăreții huni se dădeau jos de pe cai, se întoarse iarăși către șeful grupului, cu un aer zeflemitor.

— Și eu mă bucur să te văd, Edeco, îi răspunse într-o hună impecabilă. Ai fost plecat din tabără șase luni, asta e tot ce ai să-mi spui?

Edeco mormăi iritat.

— Nu-ți datorez niciun fel de politețuri, Orestes. După șase luni la Constantinopole mi-e greață de ele. Așa că, dacă nu cumva existența ta a devenit între timp mai importantă decât țin eu minte, dă-te la o parte. Trebuie să-i dau raportul lui Attila.

— Regele își sărbătorește nunta. Nu are timp de rapoarte acum. N-ai văzut ce distracție e aici? Sau ești și tu la fel de beat ca restul taberei?

— Nunta? Și-a luat încă o soție?

— O prințesă dintr-un trib panonic, răspunse Orestes laconic. Tatăl ei domnește peste niscaiva ținuturi de la Dunăre. Fata o să-i țină de cald lui Attila câteva nopți de-acum încolo.

Edeco îi aruncă o privire rece, în timp ce traversau amândoi curtea înspre palat.

— Un panonic, spuse disprețuitor hunul. Fără îndoială loial Romei. Văd că și tu porți în continuare inelul de cetățean roman, deși pretinzi că-l slujești pe Attila. Tu germanic, ea germanică, se vede treaba că n-a fost niciun conflict de interese la mijloc.

— Tatăl meu a fost făcut cetățean roman cu ani în urmă și sunt mândru să-i port inelul.

— Mândru să porți inelul Romei?

Hunul râse scurt și sec.

— Și eu i-am pus odată un colier de aur unei corcituri de câine, care așa arăta mult mai bine. Dar tot o corcitură rămăsese.

Orestes se opri în loc.

— Unde bați, hunule? Germanii nu sunt câini.

Edeco continuă să meargă cu pași egali.

— Iar asta le face cinste câinilor.

— Lepădătură hună…

Edeco se răsuci către el.

— Ești cel dintâi comandant al armatei lui Attila. Ți-ai petrecut ultimul an conducând trupele într-a doua campanie împotriva Imperiului Roman de Apus. Dar Roma continuă să înflorească. Ce s-a ales din eforturile tale, pe lângă o armată beată și încă o curvuliță blondă pentru patul regelui?

Fața lui Orestes se întunecă de furie; se încordă pentru a se repezi la hun, dar se răzgândi când îl văzu pe acesta ducându-și mâna la mânerul sabiei.

— Am făcut scrum Concordia, Altinum și Patavium, răspunse mânios Orestes. Am capturat Verona, ca și Vicetia, Brixia și Bergomum. Până și puternicul Mediolanum ne-a predat bogățiile sale – ai primit cu siguranță veștile despre triumful nostru. În palatul de acolo am găsit o frescă imensă cu împărații romani din Apus și din Răsărit așezați pe tronurile lor, împărțindu-și prada din Sciția. Attila a dat ordin artiștilor din oraș să modifice fresca, arătându-l pe el înălțat în fața celor doi romani care îi aruncă monedele de aur la picioare.

— O lovitură cumplită pentru artiștii Romei, răspunse sec Edeco. Și după Mediolanum, cât de departe ați intrat în Italia?

Orestes își întoarse morocănos privirea.

— N-am intrat mai departe.

— Am auzit că v-ați întâlnit cu bătrânul cu barbă albă, Leon, căruia creștinii îi spun papă.

— Attila s-a întâlnit cu el, în particular. N-a vorbit cu nimeni despre asta. Bănuiesc că Leon i-a spus că Roma ar fi plină de ciumă și că, dacă am intra acolo, hunii n-ar rezista prea mult. Când Alaric, vizigotul, a jefuit orașul acum patruzeci de ani, a murit la puțină vreme după aceea…

— Adică l-ai lăsat pe rege să fie întors din drum de un popă senil. Dar la urma urmei și tu ești creștin, nu?

— La fel ca soția ta din neamul scirilor, răspunse Orestes, fierbând din cauza insultelor la adresa onoarei lui. Și la fel ca fiii tăi. Cum îți permiți să mă judeci? Nu prea te-am văzut în Italia dându-i sfaturi lui Attila.

— Nu, răspunse Edeco. Dar n-ai văzut nici legiunile Imperiului de Răsărit atacându-te din spate, când erai cel mai vulnerabil. Cine crezi că l-a împiedicat pe Marcianus, împăratul de Răsărit, să-și aducă trupele din Constantinopole și să vă tăbăcească fundurile bete în timp ce pictați fresce la Mediolanum?

— Nu te costă nimic să pretinzi asta. N-am văzut nici elefanți

africani de luptă înotând în Mediterană. Asta nu-nseamnă că i-ai ținut tu deoparte.

— O să reglăm noi mai târziu povestea asta, germanule. Între patru ochi.

Orestes zâmbi superior și își mângâie mânerul cuțitului de la brâu.

— Așa o să facem, hunule. Cu mare plăcere.

Din grupul de călăreți aflați cu câțiva pași în urmă se desprinseră două umbre. Doi tineri înaintară și îl flancară pe Edeco. Statura înaltă și părul castaniu nu se potriveau cu fețele late de huni și cu ochii înguști. Printre hunii din ultimele generații sângele se amestecase tot mai mult și puritatea rasei se pierduse. Dar, în ciuda trăsăturilor europene, devotamentul lor se îndrepta fără nicio îndoială către conducătorul grupului de huni.

— E vreo problemă, îl întrebă pe Edeco, unul dintre ei cu voce joasă, țintuindu-l disprețuitor pe german cu privirea.

— Nu, răspunse Edeco. Îi dăm raportul lui Attila și apoi ne găsim un loc unde să dormim.

— Nu e nevoie să vină și oamenii tăi, mormăi nemulțumit Orestes.

— Sunt fiii mei. Odoacru și Onulf sunt căpitani în cavaleria hună și merg oriunde le spun eu să meargă.

— Regele nu trebuie deranjat, insistă Orestes.

Edeco se opri chiar înaintea intrării în palat. Se întoarse către fiii săi, în voce simțindu-i-se mânia pe care abia reușea să și-o controleze.

— Dați drumul oamenilor. Să aibă grijă de cai și să se strângă în zori. Apoi, voi doi vreau să veniți înapoi și să rămâneți aici, în fața ușii.

Fără să mai aștepte un răspuns, Edeco i se adresă lui Orestes.

— Gata cu flecăreala, germanule. Vino cu mine înăuntru sau ai grijă de cai cu oamenii mei, îmi e totuna. Cum îi merge regelui?

— „Merge” nu e un termen foarte potrivit, rosti printre dinți Orestes în timp ce păși peste pragul de lemn al ușii. De trei zile e beat mort.

Edeco se opri.

— Beat? Regele nu se îmbată niciodată.

Orestes ridică din umeri.

— De când a fost înfrânt de romani, acum doi ani, regele nu mai e același om. Și de la asediul de la Aquileia a prins obiceiul să se

îmbete. Des.

— E bolnav?

— Nu, trupul îi este sănătos. A trecut de cincizeci de ani și poate încă să călărească o zi și o noapte fără să coboare de pe cai; rămâne cel mai bun arcaș și cel mai bun la aruncat lasoul dintre toți hunii. Îi curge des sânge din nas, deși a fost examinat de *qam* și a zis că e un lucru bun – se curăță umorile rele.

— Îi curge sânge din nas! Dacă asta e singura lui suferință la cincizeci de ani, atunci chiar n-are de ce să se plângă.

— Nu, trupul îi este sănătos, repetă germanul când pătrunseră amândoi în sala de mese a clădirii simple, din lemn, care era palatul regelui hun. Edeco măsură locul cu o privire și se opri în loc consternat.

— Cu mintea ar fi o problemă, continuă Orestes cu voce joasă.

Marea Sală arăta de parcă fusese lovită de o furtună. Cele trei zile de petrecere o făcuseră harcea-parcea. Mese și mobile rupte erau aruncate peste tot, iar peste ele zăceau ofițeri huni și germani pe jumătate conștienți, întinși beți și sforăind printre resturi. Aerul era greu de la duhoarea de transpirație și *airag* acrit, care se îmbibase în covoare. Un fum subțire și înțepător plutea în aer, rămășițele unei tapițerii mari de pe perete, care luase foc mai devreme, din cauza unei torțe manevrate neîndemânatic. Un tânăr războinic hun, în care Edeco păru să-l recunoască pe un căpitan de cavalerie sub comanda fiului lui Attila, Dengizich, se ridică cu greu în picioare, privi buimac în jur, își desfăcu frânghia de la brâu și începu să se ușureze liniștit într-un jar mocnit, făcând să se audă un șuierat, care îi provocă un rânjet satisfăcut. Piticul Zercon se târî de sub una dintre mesele răsturnate și îl certă pe soldat într-o hună stricată. Acesta râse și îndreptă jetul către el, făcându-l pe măscărici să se retragă înapoi în adăpostul său.

Pe podiumul din capătul încăperii Attila stătea pe tronul său de lemn, prăbușit cu capul pe masă și cu mâinile întinse. Edeco se uită atent în jur, uimit de lipsa oricăror măsuri de protecție. Orice țăran supărat pe rege ar fi putut să intre în palat, să-i facă felul suveranului și să iasă apoi liniștit, fluturând prin aer cuțitul plin de sânge și nimănui nici măcar nu i-ar trece prin cap să-l oprească, înainte să primească însărcinările diplomatice de acum, fusese el însuși comandantul gărzii de corp a regelui; o astfel de scăpare, pe el și pe toți oamenii săi de gardă din acea noapte i-ar fi costat capul. Acum vechea sa funcție era ocupată de Orestes. Alt comandant, alte

reguli. În mod evident și alte rezultate. Pe de altă parte, nici Attila nu mai era același om.

Singurele figuri treze din toată încăperea puteau fi văzute la dreapta lui Attila. Aici era așezată o fată cam de cincisprezece ani, cu părul lung și auriu împletit în cozi complicate, înfășurate strâns în jurul capului. Era îmbrăcată cu o rochie în ape de culoare roz și albastru pal, împodobită cu modele sinuoase din ținte de sticlă și tivuri brodate ornamental. Stătea nemișcată, cu farfuria și pocalul din față neatinse și cu urme de lacrimi uscate pe fața sa durdulie, plimbându-și privirea între regele mătăhălos, rășchirat pe masă lângă ea, și noii veniți.

La dreapta ei stătea un bărbat în vârstă, în mod evident tatăl fetei, regele panonic, judecând după felul familiar cum îi atingea mâna și se apleca să-i șoptească ceva la ureche. Era îmbrăcat tot în haine scumpe, din alte țări, probabil un dar de nuntă din partea lui Attila, iar pe fața lui nu se citeau durerea și disperarea vizibile în ochii fetei, ci mai degrabă detașarea stoică și resemnarea în fața pierderii fiicei, compensate de satisfacția de a fi făcut o alianță politică de preț măritând-o cu un monarh atât de puternic.

— Ildico, spuse Orestes. Mireasa. Stă aici de trei zile aproape fără să se miște, cu mâncarea și băutura neatinse. Fără îndoială îi e frică de noaptea nunții.

— Care va fi când? întrebă Edeco.

Orestes rânji din nou, privind către regele adormit.

— În noaptea asta.

Edeco își clătină capul, uimit și rușinat.

— O prințesă, murmură în timp ce măsura cu privirea încăperea. O prințesă a porcilor. Orestes, ești comandatul gărzii, dar toți oamenii tăi sunt beți. O să mă ocup eu să culeg nestematele din gunoiul de aici.

Întorcându-și capul, fluieră scurt, declanșând o ploaie de înjurături morocănoase în jurul său. Odoacru și Onulf intrară imediat în încăpere, rămânând cu gura căscată în fața destrăbălării care li se așternea în față.

— Însoțiți-l pe rege la cortul de nuntă, le ordonă Edeco.

Cei doi tineri dădură din cap în semn că au înțeles. Trecând peste trupurile prăvălite pe podea ajunseră la rege, îl ridicară de-o parte și de alta, îi puseră brațele pe umerii lor și începură să traverseze încăperea, pe jumătate mergând împreună cu Attila, pe jumătate târându-l cu ei. Ildico și tatăl ei se ridicară și îi urmară, în

timp ce Orestes și Edeco veneau și ei la urmă.

Cortul de nuntă era o structură circulară din lemn, acoperită cu prelată, ridicată în mijlocul curții exterioare, unde putea fi văzută de toți locuitorii palatului și de celelalte neveste ale lui Attila, cam cincizeci la număr. Era o construcție rituală, amintind de colibele tradiționale ale hunilor, înălțate pe câmpii, în timpul campaniilor de prins cai cu lasoul, vara, dar era departe de adăposturile modeste folosite în acele situații. Fiecare părticică a sa era acoperită de covoare, flamuri și pături viu colorate, ca un giuvaer colorat așezat printre celelalte adăposturi mohorâte, din lemn, care formau complexul palatului. Fusese ridicat în mijlocul curții chiar la începutul ceremoniei nupțiale și avea să rămână în picioare, ca o amenințare sau ca o invitație, până în dimineața de după consumarea căsătoriei. În acea zi, după arătarea în public a cearșafului însângerat, dovadă a fecioriei miresei și a virilității regelui, festivitățile vor fi declarate încheiate, iar cortul va fi demontat, orașul-tabără se va întoarce la viața sa obișnuită, iar noua soție avea să fie dusă la noua sa casă – încăperile femeilor, unde stăteau și celelalte soții ale regelui.

În timp ce micul grup pătrundea în cort, aplecându-se în dreptul ușii joase, Ildico se porni să plângă cu vaiete, iar tatăl ei începu să-și frângă mâinile, detașarea sa stoică risipindu-se încet-încet când văzu salteaua plină cu pene, pe care fiica lui avea să se întindă cu soțul ei beat.

— Cum o să se petreacă actul? întrebă regele panonic foarte îngrijorat, privind către Orestes în speranța că un confrate german va simți ceva compasiune pentru necazul lui. Cu tot respectul, regele nu poate nici să stea în picioare! Dacă nu va putea să facă ce e de făcut, mâine dimineață cearșaful nu va avea nicio urmă de sânge, care să dovedească fecioria fetei, iar lumea îi va pune virtutea la îndoială!

Cei doi frați îl întinseră pe Attila pe saltea și rămaseră în așteptare. Orestes se aplecă să-i scoată regelui cizmele din picioare.

— Stai liniștit bătrâne, o să fie sânge pe cearșaf, mormăi Orestes în timp ce îi așeza regelui picioarele pe saltea. O să-l luăm din altă parte dacă va fi nevoie. Ai grijă să nu-l luăm de la tine.

— Dar fata mea nu se poate culca cu el în starea în care se află! O să fie imposibil!

— Oricum n-o să se culce. Attila își pătrunde femeile din picioare.

— Din picioare? Ca animalele? Așa vă tratați voi hunii femeile?

Orestes îi aruncă o privire furioasă, neavând niciun chef să-i explice acestui rege neînsemnat, acestui șef de trib, că hemoragiile nazale din ultima vreme ale lui Attila erau agravate când regele se împreuna la orizontală. N-avea nicio legătură cu obiceiurile hunilor. Era mai degrabă o problemă de igienă.

— Îl insulți pe rege, îi răspunse Orestes. Ai devenit tu socrul lui, dar îl insulți chiar înainte ca fata să-și fi dovedit meritele.

Rânji răutăcios.

— Ar trebui să știți cum sunt animalele, doar cu asta vă ocupați: un bou trage brazdă mai adâncă atunci când stă în picioare decât când e așezat pe jos.

Auzind aceste cuvinte, Ildico, prăbușită mută pe o rogojină lângă perete, se albi la față și izbucni iarăși în hohote.

— De-ajuns, spuse Edeco scârbit.

Le făcu semn cu mâna fiilor săi, tatălui fetei și lui Orestes să iasă, apoi, aruncând o ultimă privire către comandantul său, care sforăia de zguduia pereții, și la mireasa îngrozită, păși la rândul lui afară în aerul cald al nopții și închise ușa în urma sa.

Afară, în timp ce oamenii mergeau fiecare la cortul său, își luă cei doi fii deoparte ca să le vorbească.

— Mai sunt șase ore până în zori, murmură el, și nu e nimeni în toată tabăra în care să pot avea încredere ca să păzească ușa regelui. O să trebuiască să rămâneți voi aici. Știu că ați călărit toată ziua, dar sunteți tineri. E dreptul celor în vârstă să meargă să se culce, ceea ce o să fac și eu. Voi fi în apartamentele regelui, la palat. O să trimit să vă înlocuiască în zori, dacă își revine cineva din beție până atunci.

Cei doi frați dădură din cap în semn că au înțeles, iar Edeco se îndepărtă cu pași mari, simțind deodată pe umeri apăsarea celor cincizeci de ani ai săi și a eforturilor, atât fizice cât și mentale, făcute în ultima vreme. Se gândi că era un hun născut să umble călare, născut pentru viața în stepă, pentru vânătoarea de antilope iuți de picior și de perși și alani încă și mai iuți de picior. Un bărbat nu poate supraviețui stând sub un acoperiș zi după zi, hrănit cu delicatese și răsfățat de eunuci, până când mușchii i se moleșesc, iar voința i se împrăștie ca fumul – dar în ultimele șase luni avusese parte numai de așa ceva la curtea Imperiului de Răsărit, depănând povești și ținându-se de măscări și intrigi, și minciuni, ca Zercon, bufonul de la palat, toate ca să-l convingă pe împăratul Marcianus

de intențiile pașnice ale lui Attila față de Constantinopole, asta în timp ce uriașa armată a hunilor mărșăluia către asociatul la tron al lui Marcianus de la Roma. Nu era așa dificil cum ar putea părea – Edeco învățase de mult că majoritatea oamenilor cred ce e cel mai ușor de crezut – și lui Marcianus îi era mult mai ușor să nu facă nimic și să se bucure de plăcerile de la curte, decât să privească adevărul în față: acela că jumătate din lumea romanilor era pe cale de a fi zdrobită, iar când acest lucru se va fi întâmplat, armata victorioasă a hunilor avea să-și întoarcă privirea către cealaltă jumătate.

Lui Marcianus îi era pur și simplu prea greu să recunoască așa ceva. Ar fi fost nevoie de eforturi, ar fi fost nevoie să adune laolaltă armata, să convoace garnizoanele de la graniță, să recruteze noi oameni – și toate astea consumă timp și bani. Era mult mai ușor să ignore problema și să se amăgească că hunii n-aveau într-adevăr niciun gând rău față de Imperiul de Răsărit – iar treaba lui Edeco era exact aceea de a-l convinge că așa stau lucrurile.

Dar în aceste șase luni Edeco se moleșise și obosise, iar efortul își spunea cuvântul. La fel se întâmplase și cu fiii săi – băieți puternici, de toată isprava, tot ce mai rămăsese în urma singurei soții pe care și-o alesese singur, o sclavă de neam scir pe care o prinsese într-un raid în Germania de Răsărit cu un sfert de secol în urmă și al cărei nume nu îl mai rostise de la moartea acesteia, survenită cu ani în urmă. Cei doi tineri erau nemulțumiți că trebuiau să îndure atât timp decadența și mizeria vieții la oraș din Constantinopole, dar de față cu el nu le scăpase nicio vorbă de protest. Însă când a sosit vestea că Attila s-a retras în tabără și că ambasada hună la Constantinopole nu mai era necesară, pe fața lor se citea o bucurie fără margini. Fiind împreună căpitanii micului escadron de cavalerie care îi însoțise în capitala Imperiului de Răsărit, plecaseră imediat să-și informeze oamenii, iar într-o oră escadronul își strânsese lucrurile și era gata de plecare. Asta se întâmplase în urmă cu o lună – o lună de lungi și grele drumuri călare, de traversări dificile de râuri; hrănindu-se cu pesmeți viermănoși cumpărați la prețuri piperate de la niște cotoroanțe cu chipul împietrit, nemulțumite că erau nevoite să aibă de-a face cu hunii, fie și numai în trecere prin satele lor amărâte de negustori. O lună petrecută pe spinările osoase și ascuțite ale neobositilor ponei, de stepă.

Fusese cea mai grozavă lună din viața lui Edeco.

Nu se cufundase încă bine în somn când simți o mână pe umăr,

scuturându-l. Făcu un efort să-și limpezească mintea și deschise ochii.

— Tata?

Era vocea lui Odoacru. Edeco se frecă la ochi și privi în jur. Era în continuare întuneric, iar încăperea era luminată doar de o torță anemică. Era întins pe vechiul său pat de campanie, în camera gărzilor, din fața dormitorului gol al lui Attila.

— Tată! repetă fiul său. Cred că regelui nu-i e bine.

— Nu-i e bine, repetă Edeco. Ce vrei să spui? Unde e Onulf?

— Onulf a rămas de pază la cortul nupțial. Fata plânge.

Bătrânul râse încetișor.

— Plânge? E noaptea nunții, e fecioară și e încuiată în dormitor cu un rege beat. Vreau să mă treziți dacă *nu* plânge – abia atunci o să-mi fac probleme.

— Tată, nu, plânge ca o apucată. Și regele nu se aude deloc, nu râde, nici măcar nu o lovește ca să tacă.

Edeco chibzui câteva clipe.

— Ați intrat să vedeți ce se întâmplă?

— N-am îndrăznit. Dacă nu e, de fapt, nicio problemă și intram într-un moment nepotrivit? Regele…

— Ne-ntâlnim la cort imediat. Găsește-l pe idiotul de Orestes și spune-i ce mi-ai spus și mie acum. N-am chef să fiu singurul care-l întrerupe pe rege în timp ce-și „trage brazda”.

Peste puțină vreme cei patru stăteau adunați în fața ușii, ascultând hohotele de plâns ale fetei. Întrebările lor, șoptite prin pereții căptușiți cu pâslă groasă, rămaseră fără răspuns. Fie nu-i auzea, fie nu-i băga în seamă.

Încercând cu grijă ușa, constatară că e închisă pe dinăuntru, așa că era imposibil să arunce discret o privire, să vadă ce se întâmplă. Orestes se uită la cer.

— Într-o oră se luminează, remarcă el. Soțiile din apartamentele femeilor sunt deja treze și agitate…

— Nu se culcă niciodată când Attila își mai ia o soție, răspunse Edeco. Se roagă ca nou-venita să aducă pe lume pitici, ca să nu devină rivalii copiilor lor.

— Și totuși, continuă Orestes, în curând hohotele astea infernale vor da naștere la vorbe în tot palatul, apoi în tot orașul. Trebuie oprite.

— Trebuie oprite?

Edeco se uită fix la el.

— Mă-ntreb dacă toți germanii sunt la fel de neajutorați ca tine.

Fără să mai lungească vorba, își scoase pumnalul și îl înfipse în pânza cortului în dreptul ochilor. Plânsetele dinăuntru încetară imediat. Cu o mișcare rapidă de ferăstrău trase lama orizontal prin peretele de pânză, apoi coborî în unghi drept până la podeaua din lemn. Fără să mai stea pe gânduri, păși înăuntru.

Toate erau cum le lăsaseră, până la lampa în stil roman, care pâlpâia pe masă. Fata era și ea aproape în aceeași poziție, pe rogojina din colț, unde se trântise după ce a intrat în cort, cu câteva ore în urmă, iar acum stătea nemișcată, urmărindu-i pe intruși cu ochii larg deschiși și plini de lacrimi. Edeco aruncă mai întâi priviri precaute în stânga și-n dreapta, căutând semne ale vreunei amenințări, și abia apoi își îndreptă privirea către mijlocul încăperii. Regele zăcea pe pat, așa cum îl așezaseră mai devreme. Nimic nu părea să se fi schimbat.

Enervat, Edeco apucă una din lămpile mici și făcu câțiva pași înainte, urmat îndeaproape de Orestes. Regele își petrecuse toată noaptea nunții dormind. O împrejurare nefericită, dar de așteptat, care nu justifica nicidecum hohotele delirante ale lui Ildico.

— De ce dracu' ne-ai adus aici, nebuno, se răsti Orestes la ea. Ce-i cu atâta lipsă de respect pentru bărbatul tău…

Când se apropiară de pat și priviră în jos vehemența bărbatului începu să pălească. În penumbră nu văzuseră nimic, dar acum strălucirea lămpii scotea la iveală o pată întunecată întinzându-se pe cearșaf, sub capul regelui. Edeco puse jos lampa și îl apucă pe rege de umeri, ridicându-l în șezut.

În acel moment capul i se aplecă în față și din gură începu să-i curgă sânge, un șuvoi gâlgâitor, care i se revărsa în poală. Fata începu să țipe și își ascunse capul după o pernă. Edeco rămăsese mut, iar Orestes împietrise și el, apoi îl apucă pe Attila de celălalt umăr și împreună îl așezară ușor înapoi pe pat. Sângele continua să curgă, iar regele rămăsese cu privirea ațintită în sus, cu ochii ca de sticlă în lumina palidă.

Orestes se ridică și se îndreptă către Ildico, trăgându-și pumnalul de la brâu. Fata rămase mută, cu ochii măriți de spaimă și cu fața strălucindu-i în lumina palidă a lămpii. Ochii germanului se îngustară de furie, în timp ce o apucă de păr cu brutalitate și o ridică în picioare.

— Decenii de lupte nu l-au doborât pe marele Attila, răcni acesta, și această scorpie trădătoare și-a dat gata bărbatul în

noaptea nunții.

Îi dădu capul pe spate și ridică lama pumnalului către gâtul alb al fetei.

— Stai, spuse Edeco, care încă cerceta cadavrul de pe patul năclăit în sânge. Fata n-are nicio vină. Regele s-a înecat – i-a curs sânge din nas în timp ce era beat. S-a înecat cu propriul sânge.

Orestes se opri, ezită, apoi îi dădu drumul cu ciudă fetei, care se prăbuși la loc pe covoarele unde își petrecuse noaptea. Edeco se ridică în picioare și se îndepărtă de patul regelui, uitându-se cu o figură împietrită la cadavru. Apoi, fără să spună un cuvânt, traversă cortul, îl dădu la o parte pe Orestes, care rămăsese ca trăsnit, și ieși afară prin tăietura din pânza cortului. Ajuns între cei doi fii ai săi privi în jur tăcut, ridicându-și apoi privirea către fâșiile roșiatice care începeau să apară pe cer la răsărit, ascultând zgomotele potolite ale taberei la apropierea dimineții, murmurul femeilor care ațâțau focurile pentru gătit, cotcodăcitul orătăniilor persane domesticite, care își așteptau porția de grăunțe. Oftă încet și prelung. După câteva clipe își apucă o șuviță de păr de pe tâmple, se strâmbă de durere și își smulse firele însângerate din cap.

Ridicând spre cer această ofrandă a durerii, scoase un vaiet ascuțit și sfâșietor, strigându-și numele într-un vaiet al morții. O clipă tabăra amuți, apoi alte voci se alăturară acestui vechi imn hun de doliu. Oamenii nu știau încă pentru cine plângeau, știau doar că era un bărbat de seamă, căci strigătul pornise din gura lui Edeco, om cu rang foarte înalt printre huni, iar cineva cu rangul lui nu plânge decât după un om mai de seamă ca el.

II

Ceremonia a fost de o măreție nemaivăzută de la moartea fratelui lui Attila, Bleda, cu ani în urmă. La cinci kilometri de oraș, pe un catafalc în mijlocul câmpiei întinse, corpul lui Attila era așezat sub un cort de mătase viu colorată, cu părțile laterale lăsate libere să fluture în bătaia palelor de vânt, dezvelind și acoperind corpul dinăuntru. Pe o distanță de sute de pași în jurul catafalcului, toată populația taberei se târa în cerc, bocind și plângând, cu lacrimi din abundență și cu o durere autentică. Femeile și bătrânii își descopereau spinările și se biciuiau cu crengi rupte și cravașe pentru cai, până când pielea le devenea aspră și zbârcită de la

lovituri, în timp ce bărbații mai tineri își făceau singuri răni mai adânci cu pumnalele și săbiile, un semn și mai profund de doliu după regele dispărut. Până și trimișii străini participau la acest ritual. Micul grup de nobili perși, vandali, suebi și ostrogoți, îmbrăcați în hainele de gală de la curțile fiecăruia, primiseră locuri de onoare în primele rânduri ale cortegiului, dar erau puși, la rândul lor, de către călăreți huni cu fețele împietrite, să-și predea hainele, să-și dezgolească pieptul și să-și facă măcar niște zgârieturi fără prea mare tragere de inimă pe piele.

În spațiul dinaintea primului rând de bocitori erau adunați cei mai de seamă membri ai cortegiului, floarea cavaleriei hune, care se învârteau în jurul catafalcului în direcția contrară celor din cercul exterior, intonând străvechiul imn funerar hun în amintirea eroului lor național. Oamenii călare se întretăiau și se evitau pe trasee complicate, unii așezați în picioare pe spinările late ale animalelor, alții lăsându-se să atârne până la pământ, agățați de cal doar cu un călcâi și o mână prinsă de coamă, acrobații iscusite ale unui popor născut călare. În timp ce se învârteau călare în jurul sicriului, se supuneau vechilor obiceiuri și ritualuri hune, brăzdându-și fața cu pumnalul, plângându-și astfel conducătorul nu doar cu lacrimi femeiești, ci și cu sângele stacojiu de războinic.

Timp de trei zile războinicii continuară să se vaite și să se învârtă în cerc, iar în fiecare noapte, după ce oamenii se întorceau la tabără pentru a se ocupa de propriile nevoi și a-și întrerupe postul, îmbălsămători pricepuți din Meoția pregăteau corpul regelui pentru călătoria spre viața de dincolo. Spre deosebire de Bleda, de tatăl lui Attila, Mundzuk și de unchiul său Rugila, corpul acestui rege n-avea să fie mistuit de flăcări. În viață fusese un erou, un om ajuns deasupra tuturor celorlalți oameni, un zeu mai însemnat decât cei din ceruri. Nu s-ar cuveni ca trupul său să fie ars și distrus la fel ca al unei creaturi de rând. Devenise zeu și trebuia să rămână zeu, păstrat și îngropat sub pământ pentru totdeauna din ordinul fiului său cel mare Dengizich, odrasla sa zeiască.

În cea de-a patra zi, corpul regelui fu ridicat de pe catafalc într-o ceremonie solemnă și așezat într-un sicriu căptușit cu mătase, făcut din scândură de stejar dunărean rindeluită cu grijă și acoperit cu aur șlefuit, lucrat cu migală de meșterii goți din oraș, care, cu această ocazie, lăsaseră deoparte armele, armurile și bijuteriile cu care se ocupau de obicei. Acest sicriu fu la rândul său introdus într-unul doar cu puțin mai mare, placat cu argint șlefuit,

reprezentându-l pe Attila ca rege atotputernic și părinte al poporului său. În fine, tot ansamblul a fost închis într-un al treilea sicriu din fier, metalul cu care subjugase atâtea popoare. Acest ultim sicriu era mai greu decât primele două la un loc, cu capacul și încheieturile protejate de efectul coroziv al aerului și apei prin aplicarea de plumb topit. Întregul ansamblu, cântărind peste jumătate de tonă, fu ridicat cu ajutorul unor bârne de câțiva bărbați puternici și așezat pe o căruță din lemn cu obezi de fier, trasă de cai masivi, germanici, aduși ca animale de povară de la triburile îndepărtate de agricultori. Alte două căruțe au fost încărcate cu aur și argint – monede și iarăși monede, podoabe și chiar bulgări de aur puși acolo așa cum fuseseră găsiți în pământ, fără a mai fi extras minereul – ca și alte obiecte de preț, arcuri de război și lame rituale, săbii neobișnuite și topoare de luptă venind de departe, craniile suflate în aur ale suveranilor care fuseseră învinși și uciși în luptă, toate pentru a ușura trecerea regelui în viața de apoi. Cei mai bine de zece *logades* ai lui Attila – aleșii săi, generali și șefi de armată – își băgaseră adânc mâna în cufere pentru acest ritual și alte două căruțe fuseseră umplute cu darurile acestora: pocale și tăvi de argint, frâie cu ținte din pietre prețioase, perle indiene, chiar și produse de lux mai puțin durabile, aduse de caravanele cu cămile din locuri îndepărtate: piper negru și curmale, pânzeturi fine, tapiserii brodate.

Fuseseră convocate două unități de cavalerie, numărând fiecare câte o sută de oameni – un escadron germanic, condus de Orestes și celălalt hun, condus de Edeco – respectând instrucțiunile date de Dengizich pentru *strava* tatălui său. Pentru această sarcină, fiecare călăreț avea la dispoziție patru cai din herghelia regală. Cincizeci dintre cei mai puternici sclavi alani de la palat fuseseră aduși să aibă grijă de căruțele cu obiecte de preț; iar șamanul-șef al orașului, *qam*-ul în vârstă care condusese riturile funerare, fusese chemat să binecuvânteze adunarea și să însoțească convoiul pe acest drum. Ritualurile fiind îndeplinite, cortegiul funerar se puse în mișcare spre locul înmormântării.

Odoacru veni călare lângă tatăl său, care îi făcuse semn să se apropie.

— Aproape am ajuns, anunță sec Edeco.

Orestes, care călărea în tăcere de cealaltă parte a hunului, îi aruncă o privire nedumerită.

— La locul mormântului? întrebă acesta.

Edeco privea fix înainte.

— La locul taberei, veni răspunsul. Două zile de mers cu căruța de locul mormântului. Cele două escadroane de cavalerie vor rămâne aici sub comanda lui Orestes, iar eu voi merge cu sclavii și căruțele cu obiecte de preț la mormânt. Dacă totul decurge cum trebuie, ne vom întoarce la tabără în patru-cinci zile.

— Vin și eu cu tine la înmormântarea regelui, spuse Orestes. Luptătorii din tabără pot rămâne sub comanda fiului tău până mă întorc.

— Am cincizeci de sclavi care să vină cu mine. Attila a fost regele hunilor și va fi o înmormântare hună. N-am nevoie de ajutorul tău, doar dacă n-ai cumva de gând să pui mâna și tu pe o lopată.

Germanul își întoarse puțin calul și privi la cele cinci căruțe care se târau în urma lor, cu roțile lăsând două șanțuri adânci în urma lor. Obiectele dinăuntru erau acoperite cu prelate pline de praf. Se întoarse iarăși către Edeco.

— Attila a fost și regele poporului meu, nu doar al tău, răspunse Orestes. Iar acum nu mai e regele nimănui. O să vin cu tine.

Dând pinteni calului, porni în galop către partea din față a caravanei, Edeco rămânând în urmă și privindu-l cum se îndepărtează.

Căzut pe gânduri, Odoacru așteptă reacția tatălui său.

— Lasă-mă la tabără cu soldații, spuse fiul după un moment de pauză. Am mai condus atâția oameni și altă dată, și huni și străini, iar Onulf are în grijă încă și mai mulți în capitală, până la întoarcerea noastră. Orestes poate să meargă cu tine, n-am nevoie de el aici.

Edeco îi aruncă o privire scurtă fiului său și zâmbi imperceptibil.

— Am deplină încredere în capacitatea ta de a comanda două sute de oameni timp de câteva zile, răspunse. Nu de-asta m-am opus venirii lui Orestes. Adevărul e că nu vreau să cunoască locul mormântului.

Dădu din cap nemulțumit.

— Dar a fost comandantul gărzii și cavaleriei regale, ceea ce-l face egalul meu în rang. N-am cum să-l opresc.

Odoacru îl privi nedumerit.

— Dar de ce ai vrea să-l împiedici?

Edeco privi în depărtare, pe față apărându-i un zâmbet abia

schițat.

— Locul mormântului e pământ sfânt. O peșteră săpată într-o stâncă, ce nu se vede nici de pe platoul de deasupra, nici de jos, din canion. Se ajunge la ea pe o cărare săpată în stâncă.

— Și e un loc sfânt?

— Absolut. Pereții sunt acoperiți de picturi străvechi, cu puteri magice – bărbați goi vânând animale nemaiîntâlnite vreodată prin aceste părți, elefanți cu păr, lei cu colți lungi. În fundul peșterii se găsesc oase stranii, sfărâmate de vreme. Nu poate să fi fost decât sălașul unor zei.

— Ce fel de oase, întrebă Odoacru cu ochii măriți de uimire?

— De tot felul… oase de bărbați, cranii enorme cu sprâncenele ieșite în afară, femururi groase cum nu mai întâlnești în ziua de azi decât la uriașii din circurile ambulante, toate amestecate cu oasele altor ființe, colți, cranii de animale asemănătoare unor tauri. Peștera e atât de uscată încât unele au încă rămășițe de piele, ajunsă la fel de tare ca oasele. Dar în apropiere există și un mic izvor. Este un loc liniștit și ascuns. Un loc potrivit ca să îngropi un rege.

— Și ai vrea să nu mai știe nimeni de el.

Edeco oftă.

— Nu se mai poate. Orestes va ști, fie că vreau sau nu. Nu pot să neg că i-a fost loial lui Attila. Va merge cu mine, așa că o să știe și el.

În acea noapte și-au instalat tabăra pe marginea canionului ce tăia câmpia pe care tocmai o traversaseră, în dimineața următoare căruțele fură descărcate, iar conținutul lor împărțit sclavilor alani, care fură legați unul de altul într-un șir lung, cărând comorile în saci aruncați peste umăr sau în coșuri mari, ținute pe cap. Lucrul cel mai important – trupul neînsuflețit al regelui – fusese urcat pe două bârne solide ce împărțeau greutatea pe umerii lați ai celor mai puternici sclavi din grup, care în ciuda forței lor remarcabile se clătinau și făceau să se legene în mod îngrijorător povara, în timp ce pășeau pe pământul accidentat. Doar Edeco și Orestes rămaseseră călare și înarmați, neavând agățate de șa decât armele de rezervă, iar spatele încărcat doar de arcurile de război și scuturile hune. Când soarele se ridică roșu ca sângele deasupra orizontului, grupul se puse în mișcare, coborând rapid de pe podiș pe cărările labirintice din partea de jos a canionului. Curând dispărură de sub privirile soldaților germanici și huni, care îi

urmăreau peste buza stâncii.

Patru zile mai târziu tot grupul se întoarse în tabără, unde soldații așteptau în continuare. Fără să spună un cuvânt, Orestes adună oamenii din tabără într-un semicerc la marginea canionului, ca și cum s-ar fi pregătit de un discurs. Sclavii alani, transpirați și murdari după coborârea în canion, stăteau într-o parte a adunării, la marginea prăpastiei, cu soldații huni și germanici la mică distanță. Toți ochii erau ațintiți asupra lui Orestes, rămas împreună cu soldații. În mod normal sclavii nu luau parte la astfel de adunări, ci li se prindeau picioarele ca la cai sau erau legați unii de alții în spatele taberei, până când era nevoie de ei. De data asta, alanii se uitau în jur nedumeriți, în timp ce se strângeau laolaltă. Edeco îi privi o clipă, apoi își întoarse privirea.

— Alinierea în formație, ordonă calm Orestes.

— Formație de infanterie, strigă Odoacru, iar cei două sute de soldați se împărțiră în două, germanii la stânga, hunii la dreapta. Alanii se foiau pe loc, unii lăsându-se pe vine epuizați.

— Scoateți arcurile, ordonă bărbatul mai în vârstă.

Odoacru urmărea tăcut scena, din ce în ce mai îngrijorat, în timp ce soldații își apucară armele, le întinseră într-o singură mișcare curgătoare și prinseră câte o săgeată de corzi. Printre sclavi se produse dintr-o dată panică, începură să strige și să se strângă unii în alții la marginea prăpastiei, cât mai departe de soldați.

— Trageți, ordonă Orestes.

Soldații ezitară, uitându-se când la Orestes, când la Odoacru, care fusese comandantul lor în ultimele zile, câtă vreme bărbații mai în vârstă și sclavii erau în canion. Odoacru deschise gura ca să protesteze, dar Orestes interveni, privind hotărât către soldați.

— O să faceți ce vă zic *eu,* spuse Orestes pe un ton amenințător. Sclavii nu mai sunt necesari. *Trageți!*

Odoacru rămase mut, privind îngrozit, iar Edeco întoarse spatele scârbit.

Aerul se umplu de șuieratul celor două sute de săgeți, care își nimeriră toate ținta. Sclavii abia mai avură timp să scoată vreun strigăt înainte ca glasurile să le amuțească definitiv. Câțiva, mai în spate, căzură sau săriră peste marginea prăpastiei, târând cu ei alți zece care erau legați de ei, dar nu se auzi niciun zgomot când se prăbușiră pe fundul canionului. Ceilalți se strânseră unii în alții și căzură într-o grămadă nefirească, cu coatele înfipte în coastele celor de lângă, cu privirile îngrozite îndreptate spre figurile impasibile ale

soldaților. Arcașii rămaseră încordați, în poziție de tragere, unii dintre ei având deja gata o a doua săgeată, din obișnuință. Era o tăcere deplină.

Se auzeau doar foșnetul îndepărtat al vântului și fornăitul cailor din spatele lor.

Orestes dădu satisfăcut din cap și se întoarse cu spatele la grămada de cadavre.

— Împingeți-i în prăpastie, ordonă. Aruncați și căruțele. Apoi o să plecăm.

Șamanul în vârstă, care îi însoțise pe călăreți până aici, coborî de pe cal și își aruncă îngrijorat privirea peste marginea prăpastiei, uitându-se după urme ale morților sau poate ale sufletelor lor. Odoacru se întrebă cum vor fi arătând acestea, ca niște fuioare de fum, ca ceața norilor sau poate ca niște umbre năucite plutind ușoare și șovăitoare din stâncă în stâncă, din tufiș în tufiș pe peretele de stâncă, încercând tematoare să afle ce s-a întâmplat cu ele, înainte să urce sau să coboare înspre viața de dincolo. Bătrânul își începu bocetul funerar, lent și tărăgănat, iar în acest timp un soldat se apropie cu un cal pentru sacrificiul final, iar Odoacru își alungă aceste gânduri din minte.

Se întoarse în loc și își văzu tatăl urmărind scena de la distanță, iar cei doi se îndreptară către locul unde soldații huni îi așteptau răbdători, călare și gata de plecare. Edeco nu scotea niciun sunet, dar în timp ce mergea alături de fiul său simțea că întrebările încep să se adune în mintea acestuia.

— Erau cincizeci și doi de oameni care știau locul mormântului lui Attila, spuse simplu Edeco. Cincizeci și doi de oameni știau de comoara îngrămădită în jurul sicrielor, știau că sicriele erau făcute din metale prețioase, știau ce conțineau. Cincizeci și doi de oameni știau de acel loc sfânt.

Odoacru încuviință în tăcere.

— Și acum mai știu doar doi.

Edeco se uită spre Orestes, ai cărui soldați nu terminaseră încă de ridicat tabăra. Germanul părea nefiresc de voios, îl auzeau chiar râzând din când în când la câte o glumă, în ciuda împrejurării sumbre în care se găseau. Edeco își întoarse privirea către fiul său.

— Doar doi, confirmă sec.

O oră mai târziu nu mai rămăsese nicio urmă a prezenței soldaților, în afară de iarba culcată la pământ și băltoacele de sânge de la marginea prăpastiei. Călăreții traversară în tropot de copite

câmpia către capitala hunilor pentru a începe o nouă epocă, sub un nou rege, iar podișul reintră în stăpânirea vulturilor și a vântului gonind printre stânci.

III

Odoacru începu să simtă schimbarea chiar înainte de răsăritul soarelui.

Timp de trei zile soldații o ținuseră tot într-un galop către capitală, schimbându-și caii la intervale regulate. Nu se opreau nici pentru masă, nici pentru nevoile trupului – căci hunii își învățaseră de mult aliații că toate cele omenești pot fi făcute călare sau pot fi amânate până la căderea nopții. Germanii se țineau deoparte, ducând caii de schimb și alegându-și ritmul de mers după cât de obosiți erau oamenii și animalele. Hunii preferau să se desprindă de grup și să se împrăștie la începutul fiecărei zile de drum, înaintând mult ca să iscodească și să vâneze, găsind drumul cel mai bun, uitându-se după tabere ale dușmanilor și vânând animale, care să fie mâncate mai târziu. Noaptea, cele două grupuri își așezau tabăra la o oarecare distanță – uneori doar o sută de pași, alteori mai mult, în funcție de forma terenului și de locul unde se găsea apă. Aveau mai multe avantaje procedând așa: flăcările focurilor întinse pe o suprafață mai mare le puteau da dușmanilor impresia că au în față un grup mai numeros; erau mai puțin vulnerabili la un atac surpriză, pentru că atacatorii ar fi fost nevoiți să-și împartă forțele pentru a acoperi un front mai mare și, lucrul cel mai important, hunii preferau să nu doarmă în același loc cu germanii, pe care îi priveau cu suspiciune și cu antipatie, considerându-i zgomotoși și certăreți. Opoziția dintre Edeco și Orestes se transmisese și oamenilor lor, iar acum, că Attila murise, nu-i mai ținea împreună nimic, un conducător comun sau un dușman comun, care să-i facă să-și unească forțele. În noaptea aceea cele două grupuri dormeau la aproape un kilometru unul de altul, fără să se poată auzi, legați numai prin caii care se amestecau și pășteau împreună, strângându-se din instinct într-un grup cât mai mare, pentru a fi la adăpost de prădători și păziți de câte două santinele din fiecare grup de soldați.

Când se trezi, culcat în iarbă și înfășurat în mantaua sa, Odoacru simți că ceva s-a schimbat. O turmă de o mie de cai face ceva zgomot, chiar și noaptea. În întuneric se auzeau întotdeauna

nechezatul femelelor care își chemau partenerii, fornăitul armăsarilor care intrau unii pe teritoriul celorlalți sau încercau să se apropie de femele. Dar în noaptea aceasta era altfel. Nu se făcuse liniște deplină – noaptea se aud mereu tot felul de zgomote în stepă – uguitul păsărilor, lătratul vulpilor, foșnetul vietăților mișcându-se prin iarbă – dar ceva se schimbase. Caii nu făceau niciun fel de zgomot.

Odoacru se ridică în picioare. Mijindu-și ochii în întuneric zări în apropiere alți huni făcând același lucru, iar câțiva începuseră deja să alerge de la pârâul lângă care dormiseră către locul unde fuseseră văzuți ultima dată caii.

— Tată! spuse Odoacru cu voce joasă.

— Aici, se auzi vocea morocănoasă a lui Edeco dintr-o direcție neașteptată. Fiul se întoarse și încercă să distingă ceva în lumina palidă venind de la jarul focurilor de tabără. Tatăl său ieși din întuneric purtând o greutate pe umeri. Înaintând cu greu până la fiul său, lăsă jos corpul unui bărbat. Odoacru privi în jos fără să înțeleagă nimic și se aplecă să-l vadă, dar Edeco îl opri.

— E mort, spuse cu glas aspru.

— Mort? Ce…? Cine…?

Începură să se adune și alți soldați huni, cu privirea ațintită în tăcere la tovarășul lor mort. Când se uită mai atent, Odoacru observă tăietura largă care brăzda gâtul bărbatului.

— Nu e unul dintre cei care trebuiau să aibă grijă de cai în noaptea asta? întrebă Odoacru.

— Ba da, îi răspunse tatăl.

— Și caii…?

— Nu mai sunt. Au fost luați sau împrăștiați. Probabil și una, și alta. O să am nevoie de o torță ca să cercetez urmele.

— Dar cine? Unde sunt ceilalți paznici?

Era o întrebare ce nu mai trebuia pusă. Știa deja răspunsul, chiar înainte ca santinela hună rămasă în viață să sosească la tabără clătinându-se, cu gâtlejul sângerând din abundență.

— Germanii, rosti acesta cu greu, cu sângele șiroindu-i din rană. Germanii – au plecat!

În cursul zilei următoare, câteva zeci de cai reveniră la tabără. Cercetând urmele, Edeco reuși să reconstituie evenimentele din noaptea dinainte: Orestes se hotărâse să plece cu oamenii săi și, ca să nu fie urmărit, luase cu el cât mai mulți cai, la adăpostul

întunericului. I-ar fi fost imposibil să-i fure pe toți – fiecare om ar fi trebuit să ducă zece animale, fiind nevoiți în același timp să evite sau să omoare santinelele și îngrijitorii huni. Probabil că germanul trădător își pusese oamenii să meargă la paznicii huni sub pretextul unei întrebări, să-i ucidă pe tăcute și apoi, după ce se asiguraseră că nu mai are cine să dea alarma, prinseseră cât mai mulți cai cu putință și îi duseseră într-un loc sigur. Cei care nu vroiau să vină sau care păștеau prea departe fuseseră împrăștiați cu biciul și cu praștia, ca să-i împiedice pe huni să-i urmărească pe fugari și, dacă se putea, chiar să se întoarcă în capitală.

Să înțelegi ce se petrecuse nu era greu deloc. Ce-l îngrijora pe Edeco erau urmările.

— Odoacru, du soldații înapoi în oraș. Oamenii pot să meargă doi pe un cal sau să alerge pe lângă.

— Cu atât de puțini cai drumul o să dureze mult mai mult.

— N-are importanță, spuse Edeco.

— Și tu, îl întrebă Odoacru. Ce vrei să faci?

— O să iau zece oameni cu mine. Fiecare cu câte un cal.

— Unde, după Orestes? Cu zece oameni? E sinucidere curată.

— Nu, nu după Orestes, răspunse Edeco. Cu caii de schimb pe care-i are și două zile avans n-am avea nicio șansă să-l prindem.

— Atunci?

— La mormânt. Pentru că…

Făcu o pauză.

— Pentru că, îi completă Odoacru vorbele, numai doi oameni știu locul. Vin cu tine. În curând îl vor ști trei.

Edeco ezită o clipă, apoi dădu din umeri.

— Cum dorești.

Micul grup de huni refăcu drumul pe care tocmai îl parcurseseră de la tabăra așezată pe marginea prăpastiei, pășind ușor și cu grijă, cercetând precauți semnele lăsate în urma lor de soldații lui Orestes. Traseul nu era greu de reconstituit: germanii nici măcar nu se sinchisiseră să-și acopere urmele. Odoacru călărea lângă tatăl său, cu o figură încordată și plină de înverșunare. Se uita din când în când la Edeco, dar dacă era cumva furios sau îngrijorat nu lăsa să se vadă nimic: fața sa brăzdată de vreme rămăsese la fel de calmă și impasibilă ca întotdeauna, deși treceau ore întregi fără să spună nimic, călărind fără oprire, cu ochii ațintiți la orizont.

Această întorsătură adusese cu sine și alte dificultăți. Cantitățile de carne uscată, calculate cu grijă să ajungă pentru călătoria la

mormânt și înapoi, se terminară curând, iar înaintarea hunilor era încetinită și mai mult pentru că erau nevoiți să vâneze antilope și apoi să pregătească vânatul. Odoacru încerca să se consoleze cu gândul că germanii aveau aceeași problemă, până când tatăl său îi atrase atenția că nu degeaba luaseră atâția cai de rezervă cu ei – cei mai înceți sau mai tineri puteau fi omorâți pentru hrană. După o noapte și o zi fără urmă de vânat, Edeco le ordonă oamenilor să recurgă la o străveche practică folosită de înaintașii lor când traversau cu repeziciune zone sterpe – fiecare călăreț făcea o mică incizie în vena cea mai mare de pe un picior din față al calului, lăsa să curgă un castron din lichidul stacojiu și, aburind, îl amesteca cu lapte din ugerul iepelor. Odoacru și soldații mai tineri nu apucaseră această practică, dar cei care străbătuseră stepele în lung și-n lat cu ani buni înainte ca hunii să devină un mare trib sub conducerea lui Attila deschideau venele cailor cu o mână sigură și înghițeau cu poftă amestecul spumos. Curând Odoacru deveni la rândul său expert și, cu ajutorul deloc de neglijat al foamei, ajunse chiar să aprecieze această băutură.

După cinci zile călare ajunseră înapoi la tabăra de unde Edeco, Orestes și sclavii coborâseră în canion. Oamenii lui Orestes se întorseseră și ei aici, cu câteva zile înainte. Judecând după starea latrinelor nu stătuseră mai mult de jumătate de zi. Edeco nici măcar nu se dădu jos de pe cal, ci continuă fără oprire pe cărarea îngustă ce cobora încet către fundul canionului. Ceilalți îl urmară fără un cuvânt.

O oră mai târziu, când ajunseră jos, Odoacru privi în jur, derutat de umbrele întunecate și de talmeș-balmeșul de stânci, bușteni răsturnați și urme de șuvoaie, ce păreau să se îndrepte în toate părțile. O duhoare pestilențială îi ajunse la nas. Fără să se mai gândească ce face, descălecă și făcu câțiva pași în umbra de la poalele stâncii, ca să vadă despre ce e vorba. Acolo dădu de o enormă grămadă de hoituri în putrefacție, cu mâinile și picioarele răsucite și prinse unele de altele, cu oasele și capetele zdrobite și cu săgeți rupte ieșindu-le din corpuri. Peste muntele de carne descompusă trona capul rânjit al unui cal, cu buzele dezvelindu-i dinții galbeni, ieșind din grămada de forme omenești precum capul unui centaur. Tot mormanul părea că se mișcă ușor, ca o respirație, iar când Odoacru se apropie mai mult își dădu seama că era locul unde alanii masacrați și calul sacrificat fuseseră împinși în prăpastie.

Răsturnând cu piciorul cel mai apropiat cadavru văzu că mișuna de viermi și rămase ca hipnotizat de acest festin macabru. Un milion de creaturi umede și albicioase se răsuceau și se zvârcoleau, fiecare luptându-se să se elibereze din grămada tovarășilor săi și să apuce o bucățică de carne cu care să se hrănească, cățărându-se pe ceilalți căutând cu disperare un punct de sprijin. Dacă te uitai la întregul maldăr de cadavre mișcarea era imperceptibilă și subtilă, păcălind ochiul care ajungea să vadă acum un tablou nemișcat al morții, acum o manifestare plenară și sălbatică a vieții. Dar, dacă te concentrai pe un singur vierme, efectul era hipnotic, ca și cum ai urmări cu privirea un singur firicel dintr-un nor de praf, iar sunetul pe care-l făceau creaturile – căci între timp își dăduse seama că dinspre mormanul de viermi se auzea ceva – era la rândul său hipnotic, un fel de șuierat potolit, ca o bucată de carne rumenindu-se pe foc. Cu mare greutate își mută privirea, făcu câțiva pași, apoi îngenunche și vomită. O clipă mai târziu își ridică privirea și îl văzu pe Edeco, care îl urmărea și îi făcea semne. Scuturându-și capul ca să scape de imaginea hoiturilor încălecă și își urmă tatăl.

Trecu ceva până reuși să scoată vreo vorbă.

— Tată, puteau germanii să se descurce fără o călăuză? întrebă el cu o voce spartă. E un adevărat labirint aici și Orestes a mai fost o singură dată.

Edeco dădu din cap.

— Orestes n-a avut nevoie de nicio călăuză. Urmele lăsate de noi cu cei cincizeci de sclavi sunt încă foarte vizibile și vor rămâne așa o lună-două de-acum înainte. Uite!

Arătă cu degetul către o moviliță de balegă uscată pe marginea potecii, lăsată de unul dintre cai la primul drum prin canion.

— Deci nu, Orestes n-a avut nevoie de nicio călăuză.

— Cât de departe e peștera? întrebă Odoacru.

— Mi-a luat trei zile să ajung acolo cu sclavii care purtau sicriele pe umeri. Călare ar trebui să dureze cam jumătate de zi.

Următoarele ore călăriră în tăcere, găsindu-și cu grijă drumul prin hățișul de stânci și tufișuri pline de spini. Chiar când soarele se pregătea să apună, Edeco ridică privirea.

— Am ajuns, anunță el laconic.

Odoacru ridică și el privirea, măsurând pereții de stâncă de deasupra sa.

— Nu văd nimic.

— Intrarea nu se vede de aici. Vino!

Pătrunzând într-o albie îngustă, ca o alee desprinsă dintr-o stradă într-un oraș, dădură peste o cărare stâncoasă care traversa stânca, lată doar cât să poată trece un om fără să fie nevoit să-și întoarcă umerii.

— Cel mai bine este să ne cățărăm pe acolo, spuse Edeco. Lăsăm oamenii și caii aici, mergem singuri și ne întoarcem tot pe acolo.

Agățându-se cu mâinile de stânca îngustă și prinzându-se de rădăcini și tufișuri nesigure, ajunseră în cele din urmă sus, murdari și plini de julituri.

— Nu-mi spune că ați dus sicriul pe aici, e cu neputință, mormăi epuizat Odoacru.

— Nu. Câțiva sclavi au rămas jos cu sicriul și comoara, restul ne-am dus sus ca să pregătim frânghiile. Aveam cu noi bârnele lungi folosite pentru cărat. Le-am prins una de alta la un capăt, formând o capră pe care am fixat-o la gura peșterii. Apoi am coborât frânghiile pe acest suport, iar cei de jos le-au prins de sicriu. N-a mai trebuit decât să-l ridicăm de-a lungul stâncii și să-i facem vânt înăuntru.

Odoacru se aplecă și scăpără o cremene, aprinzând un mic foc dintr-un smoc de iarbă uscată. În timp ce făcea vânt ca să întețească flăcările, își aruncă privirea de cealaltă parte a canionului. În depărtare soarele tocmai apunea, iar bulgărele de foc palid și alungit era perfect aliniat cu un mănunchi nefiresc de simetric de tufișuri, aducând aminte de o colibă sau un mic turn, singura urmă de vegetație care putea fi văzută pe o distanță de kilometri întregi în stânga și-n dreapta de-a lungul marginii canionului. Reținu scena, aproape ca și cum tufișurile ar fi fost înadins aliniate cu gura peșterii și soarele care apune, așa cum șamanii marchează uneori punctele solstițiilor de iarnă și de vară cu stânci puse una peste alta sau cu movile de pietriș. Știa că ziua de acum n-avea nicio semnificație astronomică, iar în câteva săptămâni soarele va apune mai spre nord-vest și nu va mai fi aliniat cu mănunchiul de plante pleoștite. Dar amintirea solstițiului îi readuse în suflet melancolia prin care trecea mereu cu astfel de ocazii, trecerea anotimpurilor, sfârșitul unui an sau al unei ere, începutul alteia.

— Gata focul? mormăi Edeco.

Odoacru ațâță flacăra. O clipă mai târziu reuși să aprindă două rădăcini uscate și îi dădu una din ele tatălui său. Edeco se aplecă și pătrunse prin gaura joasă și întunecată din stâncă. Urmându-și tatăl, Odoacru înclină bățul aprins, pentru a face o flacără cât mai mare și intră. Julindu-și rău umărul de peretele stâncii, își înfipse bine

picioarele în pământ, se îndreptă încet și așteptă ca ochii să i se obișnuiască cu penumbra dinăuntru.

Între timp, tatăl său începuse deja să înainteze prin nisipul din peșteră. Ridicând torța improvizată, Odoacru păși la rândul său înăuntru, dar deodată se opri în loc. Marele sicriu de fier era așezat pe un piedestal rudimentar, din patru stânci, care fuseseră rostogolite lângă peretele din spate al peșterii. Arăta așa cum îl ținea minte, cu excepția unui cap de om așezat deasupra, care se strâmba amenințător și îi țintuia cu găvanele goale.

— Ce…? începu Odoacru, luat prin surprindere.

— Unul dintre sclavi, dădu din umeri Edeco. A murit când frânghia de care ținea s-a rupt. Ne-am gândit că, dacă vom pune capul pe sicriu, îi va alunga pe oaspeții nedoriți. Îmi dau seama că ne-am înșelat.

Odoacru se uită atent la fierul sicriului.

— N-a fost atins. Nu s-a umblat la sigiliu.

— Într-adevăr, Marele Rege e neatins. Probabil sicriul ar fi fost prea incomod pentru Orestes.

— Atunci de ce-au venit?

— Ce vezi în jurul tău? întrebă Edeco.

Odoacru se uită.

— Nimic…

— Exact. Aurul, podoabele, hainele, toate lucrurile menite să-i ușureze regelui trecerea în viața de apoi au dispărut.

Edeco mai aruncă o privire rapidă de jur împrejurul peșterii în timp ce torța din mână începuse să pâlpâie, dând semne de stingere. Podeaua era goală, nu mai rămăsese nici măcar vreo monedă scăpată pe jos, care să arate că aici fusese o comoară.

— E ca și cum nici n-ar fi fost aici, murmură.

Odoacru se aplecă și ieși afară din peșteră cu spatele.

Se uită la canionul întins, învăluit în umbrele aruncate de lumina tot mai slabă și la distanța enormă care îi separa de fundul acestuia.

Comoara unei întregi națiuni, plata pentru trecerea în lumea de dincolo a unui rege dispărut, birurile și prăzile din decenii de luptă – se evaporaseră toate într-o noapte în care niște cai nu fuseseră bine păziți. Ca flacăra unui foc lăsat de izbelițe. Sufletul i se umplu de mânie, însetat de răzbunare.

— Orestes va plăti cu viața, spuse, pregătind frânghiile pentru coborâre. Jur că o să moară și o să ardă în veci în iadul zeilor săi.

Edeco veni lângă fiul său, la intrarea în peșteră și îi luă fără

grabă frânghia din mână.

— E prea târziu să ne întoarcem jos în noaptea asta, îi spuse. Ar fi periculos să coborâm pe întuneric.

Odoacru privi înspre peșteră, cu ochii ațintiți în întuneric și cu un aer buimac.

— Și ce propui să facem?

Edeco ridică din umeri și se întinse pe piatra de la intrarea în peșteră.

— Nu ne e dat să avem parte de răzbunare, spuse. Cel puțin nu în noaptea asta. Iadul lui Orestes va trebui să aștepte. Deocamdată vom dormi în adăpostul regelui nostru.

Nu se mai rosti niciun cuvânt până târziu, dimineață, după ce coborâseră deja pe frânghie la răsărit și se alăturaseră soldaților care îi așteptau jos pentru drumul mohorât de întoarcere. Ce povestiră că au văzut acolo sus le umplu tuturor sufletul de mânie, nevenindu-le să-și creadă urechilor.

IV

Odoacru mirosi că nu-i a bine, sau mai degrabă simți dispariția oricărui miros, cu mult înainte să ajungă înapoi în capitală. Într-o după-amiază frumoasă de toamnă fumul înecăcios al focurilor de iarbă uscată și bălegar s-ar împrăștia până departe deasupra stepei, formând un nor cenușiu care se adună în zonele mai joase și e învolburat de vânt, împrăștiindu-se abia când arșița soarelui încălzește pământul, uscând rouă nopții și făcând ca vânturile să înceapă a sufla din foalele ascunse ale lui Dumnezeu. La război, hunii călăreau cu repeziciune, atacând pe nevăzute, impasibili și tăcuți când își mutau tabăra pentru iarnă de-a lungul Dunării, când gerul începea să coboare din nord – și precauți când călătoreau, fiecare cu clanul său, ca niște haite de lupi sau niște turme de cai sălbatici hălăduind prin stepă. Însă când se adunau foarte mulți la un loc în jurul regelui – cum se întâmpla de două ori pe an pentru prins cai și pentru sărbători, sau la evenimente cruciale ca moartea unui rege – ei bine, în astfel de momente, discreția era ultima lor preocupare. Se aprindeau zece mii de focuri, aerul răsuna de strigătele de bucurie sau vaietele de doliu, animalele mugind și behăind erau tăiate cu sutele pentru hrană sau ca ofrandă, iar fumul ridicat de la focurile de gătit și rugurile rituale îneca aerul nemișcat

al stepei pe distanțe de kilometri întregi.

Dar acum, când nu trecuseră nici trei săptămâni de când părăsiseră imensa tabără pentru a-l înmormânta pe rege, nu se simțea nimic din toate acestea. Când călăreții dădură cu ochii de valea aproape plată, aerul continua să fie limpede, deși briza abia începuse să sufle. Nu dădură de nicio santinelă care să-i întrebe ce-i cu ei sau să le ureze bun-venit; nici urmă de obișnuitele găști de copii care să tragă săgeți boante în coasta cailor, ca să-i sperie. Și, lucrul cel mai grăitor, nici urmă de garnizoană – fie ea ostrogotă, germană sau hună – staționată în avanposturile orașului tentacular. Taberele erau încă acolo, însă nelocuite de nimeni – corturile dispăruseră, latrinele erau pline de mizerie, țarcurile de animale goale. Edeco traversă această porțiune fără să privească nici în stânga, nici în dreapta, cu fața împietrită, însă Odoacru și ceilalți soldați se uitau stupefiați la tot ce vedeau.

Abia când se apropiară de poarta improvizată a orașului – o căruță de lemn răsturnată și prinsă rudimentar de gardul din trunchiuri de copaci – începură să zărească primele semne de viață. Fratele lui Odoacru, Onulf, stătea călare în dreptul porții pe jumătate deschise, între stâlpii ascuțiți de lemn aflați de-o parte și de alta, urmărind tăcut apropierea tatălui și a fratelui. Deși doar cu un an mai tânăr decât Odoacru, în ultima lună părea să fi îmbătrânit foarte mult, iar privirea sa avea aerul neîncrezător al unuia care a luat parte la prea multe lupte și a primit prea puțin din pradă, iar acum e cuprins de deznădejde.

Edeco făcu semn soldaților să se oprească și împreună cu Odoacru avansară călare până la poartă. Se apropie în tăcere, apoi își privi întrebător fiul, arătând către locul unde se găseau până nu demult trupele germane.

— Au plecat, spuse simplu acesta. Acum două săptămâni ne-am trezit în mijlocul nopții și i-am găsit ridicând tabăra, pregătindu-se să plece, ca și cum ar fi primit un ordin – deși nu înțelegeam cine ar fi putut da acest ordin, Orestes fiind cu tine. Dengizich a ordonat trupelor hune să-i oprească, dar până să facem ceva, ostrogoții au început și ei să-și strângă lucrurile.

— Pe ostrogoți și pe germani nu-i unește nimic, remarcă Edeco. Doar conducerea comună a hunilor îi poate forța să stea împreună.

— N-aveam cum să-i forțăm, răspunse Onulf. Tu lipseai, iar cei doi fii ai regelui, ajunși deja la palat, au început să se ciondănească cu Ellac, sosit imediat după plecarea ta cu clanul său de huni acățiri

din est. Au venit și alții – Emnetzur, Ultzindur, Hormindac, și rude mai îndepărtate. Orașul e plin de șefi de trib și oamenii lor, împărțindu-și pe față moștenirea regelui, tocmindu-se pentru națiuni și popoare ca pentru niște zorzoane la târg, amenințându-se chiar cu moartea unii pe ceilalți.

— Își împart pământul? Stepa? întrebă Edeco, nevenindu-i să creadă că se întâmplă așa ceva atât de repede după moartea lui Attila.

Onulf își măsură cu grijă vorbele.

— Nu, nu pământul. Oamenii de pe el. Pământul fără oameni nu e de niciun interes, de oameni au toți nevoie. Mulți războinici huni și clanuri fără legături directe cu fiii lui Attila au fugit deja din oraș, de teamă. Hunii angisciri și bittugure au plecat, iar bardore se pregătesc și ei de fugă. La început am crezut că și germanii tot de-asta plecaseră – nu vroiau să fie împărțiți între fiii lui Attila. Asta până acum câteva zile, când s-au întors soldații de la înmormântare câte doi pe un cal. Atunci am înțeles.

— Ce-ați înțeles? întrebă Edeco.

— Că germanii au știut tot timpul ce vor face. Cei de-aici au plecat chiar în noaptea când Orestes v-a părăsit. Plănuise totul din timp, iar momentul fusese ales dinainte.

— Și ați aflat și unde s-a dus Orestes?

— Am bănuit, iar privirea ta îmi spune c-am bănuit bine. Tată, ești așteptat de Consiliul Hunilor.

— S-au întrunit?

— Sunt la palat de trei zile.

— Te-au trimis aici să-mi zici asta?

— Da, și v-am așteptat.

Îi aruncă o privire sumbră fratelui său.

— Și vor să-l vadă și pe Odoacru.

— Atunci să nu-i facem să aștepte, spuse Edeco în timp ce își îmboldea calul, cu Odoacru călcându-i îndeaproape pe urme.

Odoacru nu reușea să înțeleagă: Sala cea Mare era aproape neschimbată de când o văzuse ultima dată, în noaptea morții lui Attila, survenită cu o lună în urmă. Mesele și scaunele erau în continuare răsturnate, deși între timp fuseseră îngrămădite la perete, pentru a face loc în mijlocul încăperii. Urmele de vomă și de vin vărsat pe jos în timpul petrecerii fuseseră curățate, dar în aer persista mirosul de alimente stricate, amestecat cu fumul unui jar care mocnea într-un colț și un miros iute de transpirație. *Nu s-a*

gândit nimeni să readucă sala într-o stare pe măsura regelui hunilor? se întrebă el. *Dar la urma urmei cine e regele hunilor?*

Încercă să fie din nou atent la fiul cel mare al lui Attila, Dengizich. Lui i se cuvenea de drept tronul, dar cu toate astea fratele său mai mic, Ernac, preferatul regelui, era așezat lângă el pe un tron identic, arătând de parcă de-abia ar fi depășit vârsta copilăriei, însă având o privire inteligentă și dură. Ellac, unul din fii, care plecase de la curte, un războinic mătăhălos, cu sprâncene groase, șeful unui puternic trib de hoți de cai și jefuitori de la răsărit, era așezat între ei cu statura sa impunătoare, părând că nu e dispus să cedeze nimic în fața fraților săi, unul mai mare, celălalt mai mic decât el. Și ce spunea Onulf, că și alte rubedenii aveau și ele pretenții la o parte din imperiu? Bătrânul sfetnic Hormidac stătea cu picioarele încrucișate pe o bancă într-o parte, sprijinindu-se de perete cu un aer somnoros, la doar câțiva pași de Emnetzur și Ultzindur, fiii tineri și viguroși ai fratelui vitreg al lui Attila, care împreună controlau fortărețele foarte importante de la Utus, Oescus, Almus și Dacia inferioară. Aceștia, împreună cu zece sau chiar mai mulți căpitani locali, stăteau și urmăreau totul cu atenție, fixându-i cu privirea pe nou-veniții, care se apropiau de podium.

Nu se rostiră vorbe de bun-venit, cum era obiceiul la întrunirile tribale conduse de Attila. Fură întâmpinați de o tăcere de gheață, toate privirile fiind ațintite către Edeco și Odoacru. După o lungă așteptare, tăcerea fu, în fine, ruptă.

— N-am ars trupul regelui pe rug în timpul *strava*, cum este obiceiul, intonă Ernac, cu o voce aspră și o căutătură fioroasă, care arătau că înfățișarea sa tinerească e înșelătoare. Cum regele devenise un zeu în viață, *qam*-ul ne-a revelat că trupul trebuie lăsat neatins, ca să-și poată ocupa locul în panteon.

— E adevărat, confirmă Edeco.

— Consiliul te-a însărcinat să îngropi trupul tatălui meu în Peștera Sfântă – un loc știut doar de tine și de tatăl meu. Sclavii care participau la înmormântare urmau să fie sacrificați până la ultimul, pentru ca nimeni să nu cunoască locul.

— Și asta e adevărat.

— Și cu toate astea, interveni amenințător Ellac, ai dat voie unui barbar să participe la înmormântare, iar apoi să fugă. O comoară uriașă, cu care se putea cumpăra un întreg imperiu, ne-a fost furată de sub nas. Iar acum jumătate din Germania va ști unde e îngropat trupul regelui.

Edeco respiră adânc.

— Că trădătorul Orestes a fugit în Germania cu o gașcă de tâlhari e una, spuse el. Dar asta nu înseamnă că-i va fi la fel de ușor să se întoarcă în ținutul hunilor cu destui oameni ca să ne înfrunte, apoi să găsească mormântul și să-l pângărească. Sicriele regelui sunt neatinse, doar zeii au pus mâna pe corpul lui Attila.

— Deocamdată, pufni Ellac. Dar ce va fi de-acum înainte?

Edeco nu-și plecă ochii în fața privirii disprețuitoare a tânărului.

— Drumul până la peșteră e greu de găsit, răspunse. E un labirint de șanțuri. După ce urmele trecerii noastre vor dispărea, cărarea va fi imposibil de găsit. Iar Orestes nu va putea în niciun caz să explice altcuiva cum se ajunge. Secretul e în siguranță, îl cunoaște doar el și o să moară odată cu el.

— Nu, interveni Dengizich, cu o voce atât de joasă și sumbră încât toată încăperea amuți și toți se aplecară ca să audă mai bine. Nu, mai există în ținutul hunilor un om care cunoaște secretul. Poate doi.

Îi aruncă o privire plină de subînțelesuri lui Odoacru, apoi își întoarse iarăși ochii către Edeco.

— Pedeapsa pentru trădare este moartea, șuieră Ellac, cu privirea plină de venin.

— O să-l găsesc pe german, se grăbi Odoacru să-i asigure. El e cel care trebuie să moară, iar eu…

— Liniște! îl întrerupse Ellac. Nu ți-a dat nimeni voie să te aperi, mucosule.

— Cu toate astea, interveni Ernac, Consiliul nu a căzut încă de acord în privința sorții voastre. Nu că moartea ni s-ar părea o pedeapsă prea aspră. Dimpotrivă, unii dintre noi cred că ar fi prea blândă…

— Surghiunul, să rătăciți împreună cu lupii tot restul vieții, ar fi mai nimerit, șuieră bătrânul Hormidac de pe bancă, iar câțiva dintre ceilalți bătrâni dădură aprobator din cap…

— Vom continua să dezbatem cazul vostru, continuă Ernac, figura sa de adolescent devenind tot mai aspră, și vom ajunge la o hotărâre până mâine la apusul soarelui. Până atunci tu și fiii tăi veți rămâne închiși în casa familiei voastre, de unde nu veți putea ieși, nici chiar în tabără, decât dacă vă dăm noi voie.

Ellac își privi cu dispreț fratele, dezgustat de atâta îngăduință, dar Ernac nu-l băgă în seamă și, ridicând privirea, făcu un semn discret cu capul paznicilor din dreptul ușii.

— Oamenii mei vă vor însoți la casa voastră, spuse Ernac. Deocamdată nu veți fi legați, dar trebuie să urmați întocmai instrucțiunile lor.

Patru paznici îi flancară pe Edeco și Odoacru, iar cei doi se întoarseră și ieșiră escortați pe ușa principală. Afară îi aștepta Onulf, păzit la rândul său de doi oameni. Privind către tatăl și fratele său ridică resemnat din umeri, apoi ieși din curtea palatului și porni pe lungul drum care traversa porțile interioare și tabăra pentru a ajunge la casa lui Edeco.

Străzile erau pe jumătate pustii și nu se auzea niciun zgomot. În mod ciudat, hunii nu erau de văzut pe nicăieri. Absența străinilor era de înțeles – ostrogoții și germanii abandonaseră tabăra mai devreme – piețele erau goale, în cârciumile improvizate unde se adunau seara ofițerii germani domneau tăcerea și întunericul. Până și corturile bordelului – adunate unele în altele ici și colo, oriunde găseau un loc liber grupurile de prostituate din Grecia când orașul-tabără se instala aici după sosirea turmelor, în primăvară – până și aceste corturi fluturau goale și părăsite în bătaia vântului. Femeile, care își pierduseră orice speranță, stăteau în jurul micilor adăposturi, cu îngrijorarea citindu-li-se clar pe față. Din încăperile întunecate ale colibelor de bușteni și ale corturilor din prelată se aruncau priviri circumspecte, femeile făceau semn celor mici să tacă, copiii erau înspăimântați de soldații și prizonierii care treceau pe lângă ei. Onulf parcă le citi gândurile tatălui și fratelui său.

— Cei trei frați și-au trimis susținătorii în afara orașului – în tabere diferite.

— Se pregătesc de război? întrebă Odoacru. La asta s-a ajuns? Nici n-a murit bine Attila și fiii lui se dondănesc pe rămășițele imperiului?

— Nu, nu încă, răspunse Onulf. Le place încă să pretindă că sunt civilizați unul cu altul. Au zis că scopul e aducerea cailor pentru iarnă – prinderea lor cu lasoul. Dar sunt convins că motivul real este să vadă fiecare ce susținători are, să-și cântărească puterea. Și să se asigure că oamenii lor nu trec în tabăra altcuiva.

— Dar Prinderea Cailor e o sărbătoare, protestă Odoacru, cu concursuri și petreceri. Femeile și copiii se uită și iau parte la eveniment, dar acum sunt aici în oraș, stau ascunși în colibe. Asta nu e Prinderea Cailor.

Onulf dădu din cap.

— Nu, nu e.

Dând colțul pe străzile pline de noroi ajunseră la gardul din pari care înconjura locuința lui Edeco, aproape la fel de înalt și trainic ca cel din jurul palatului regal, deși nu la fel de întins. Partea din față și două din lateral dădeau către străzile noroioase ale taberei hune, iar cea din spate se învecina cu micul afluent al Dunării care șerpuia prin stepă și era sursa de apă, uneori și de pește, a întregii tabere. Poarta masivă era larg deschisă, iar cei doi paznici huni care stăteau de obicei la intrare nu se vedeau nicăieri.

— Ce-i asta? întrebă Edeco, apropiindu-se de poartă împreună cu ceilalți și intrând fără să se mai gândească.

Dar abia puse piciorul înăuntru, că se opri în loc ca trăsnit, la fel ca soldații din escortă, în mod evident la fel de șocați ca și el de ceea ce vedeau.

În curte, structura masivă din lemn care îi servea de ani buni drept casă lui Edeco, montată și demontată cu grijă la fiecare mutare a taberei într-un alt loc de păscut, dispăruse. Nu mai rămăsese decât un morman de bârne carbonizate și bucăți din prelatele de pâslă, legănându-se a pagubă sub briza potolită, focul refuzând parcă să mai mocnească în semn de protest față de ce se întâmplase.

Edeco și fiii săi se uitau consternați în jur, însă nu avură prea mult timp să chibzuiască ce e de făcut pentru că o săgeată țâșni dinspre ruinele casei și se înfipse fără zgomot în gâtul soldatului de lângă Edeco, care căzu în genunchi în timp ce picioarele lui Edeco erau acoperite de sânge. Ceilalți, paznici și prizonieri deopotrivă, săriră afară din curte, adăpostindu-se după gardul de pari.

— Oamenii lui Ellac, strigă unul dintre soldați, împrejurarea făcând să dispară orice noțiune de rang și regalitate. Ne așteptau. Să fugim, înapoi la palat!

— Nu, ordonă Edeco, apucându-și fiii de mâini. Se gândesc c-o să facem asta și ne așteaptă în stradă…

Dar era prea târziu. În timp ce cei șase soldați dădeau colțul în fugă fură opriți de o ploaie de săgeți venite nu se știe de unde – Edeco nu putea vedea locul. Soldații căzură grămadă pe strada noroioasă, morți înainte de a putea riposta în vreun fel, așezați unul peste altul de parcă ar fi fost pregătiți de înmormântare.

Edeco, Odoacru și Onulf nu mai stătură pe gânduri. Intrară imediat în curte, trântind poarta în urma lor și baricadând-o în calea arcașilor din stradă. Dacă mai era cineva în curte erau nevoiți să-i facă față și aveau șanse ca acest lucru să stea în puterea lor. Dar

judecând după numărul de săgeți trimise către soldați cu câteva clipe înainte, grupul atacatorilor de afară era mult mai mare decât capacitatea de ripostă a trei oameni, oricare ar fi fost ei.

— Acolo, la țarc, exclamă Odoacru, arătând către o construcție separată din lemn, care nu fusese distrusă de foc, aflată de cealaltă parte a curții.

Cei trei o luară la fugă cu săgețile șuierând pe lângă ei. Chiar când ajunseră la ușa micii construcții, Edeco scoase un geamăt și căzu. Odoacru îl prinse și îl trase înăuntru în încăperea fără ferestre, în timp ce Onulf trânti ușa și o propti cu o scândură groasă. În același moment vreo zece săgeți se înfipseră cu zgomot în lemnul ușii, vârfurile de fier ieșind pe partea cealaltă ca niște cuie bătute cu ciocanul.

Odoacru aruncă câteva priviri împrejur la interiorul staulului, în care nu mai erau animale de când tatăl lor plecase împreună cu ei la Constantinopole, cu luni bune în urmă. Văzând că înăuntru nu era niciun pericol, își așeză tatăl pe pământ și îl cercetă atent la lumina razelor strecurate printre scândurile tavanului. Săgeata intrase pe la ceafă și ieșise prin față, deasupra claviculei și, deși nu îl omorâse pe loc, bărbatul respira cu greu, săgeata trecându-i prin gât. Sângele făcea bulbuci în dreptul rănii, din care se auzea un șuierat la fiecare respirație a lui Edeco.

— Tată, strigă Onulf, îngrozit de rană. Tată!

Răpăitul săgeților fusese înlocuit de strigăte și bubuituri zgomotoase, semn că cei de afară încercau să dărâme poarta de lemn. Era destul de solidă, dar la un moment dat aveau să găsească un topor și apoi era doar o chestiune de timp până când poarta va ceda. Odoacru își privi tatăl. Respirația bătrânului era tot mai slabă și fața i se întunecase vizibil.

— N-avem timp, îi spuse cu voce pierdută fratelui său. O să fac tot ce pot. Baricadează ușa, apoi vezi ușița pentru hrană din partea cealaltă.

Se aplecă deasupra lui Edeco, încercând să-și țină în frâu emoțiile, mânia și teama care-i fierbeau în suflet și-l făceau să simtă un soi de greutate în stomac. *Nu te gândi!* încerca să-și spună. *E un om ca oricare altul.* Întorcându-și tatăl pe o parte, apucă partea din spate a săgeții chiar în locul unde pătrundea în carne și o rupse cu mâinile, încercând să o țină pe cât posibil nemișcată. Reușind astfel să scurteze tija, apucă vârful săgeții de cealaltă parte și trase lemnul afară, având grijă să nu mărească și mai mult rana.

Aerul din plămâni, care mai devreme șuiera, începu să gâlgâie odată cu sângele care, acum că rana era liberă, curgea din abundență. Odoacru se întoarse către fratele său, care sprijinea cât mai multe scânduri de ușa ce părea aproape să cedeze, proptindu-le bine în pământ.

— Cât mai rezistă? îl întrebă, surprins să constate cât de calm îi era glasul.

— De deschis n-au cum s-o deschidă, dar o vor sparge, răspunse Onulf furios. Fu întrerupt de zgomotul unui topor care pătrunse prin perete aproape de umărul său, aruncând înăuntru o ploaie de așchii și țăndări.

— Sau vor intra de-a dreptul prin perete…

Odoacru dădu din cap gânditor.

— Înseamnă că trebuie să plecăm, răspunse calm.

Rupându-și o fâșie de pânză din tunică, tăie cu dinții o bucățică din ea, făcu un mic ghemotoc între dinți, pe care îl umezi cu salivă și îl introduse în gaura din gâtul lui Edeco, împingându-l înăuntru cu degetul până aproape nu se mai vedea. Smulgând cu dinții altă bucățică, făcu același lucru cu gaura din ceafă, apoi îi înfășură ce rămăsese din fâșia de pânză în jurul gâtului, să nu pice cele două tampoane. Sângele trecu imediat prin material, formând o pată stacojie tot mai mare; dar curgea mai încet ca înainte. Fața lui Edeco era în continuare cenușie, dar parcă se mai luminase puțin și, în ciuda gâfâielilor și șuierăturilor, părea că ceva aer reușește totuși să ajungă și la plămâni. Odoacru își privi tatăl în ochii sticloși, cu pupilele dilatate.

— Nu muri, te rog nu muri, murmură.

O altă lovitură de topor pătrunse prin perete aproape de capul său. Odoacru ridică privirea către tavan.

— Onulf, trapa pentru hrană! Suie-te și deschide-o!

Fratele său ridică și el privirea către jumătatea de sus a peretelui din fața ușii. Văzu un pătrat cu latura cam cât o lungime de braț, partea de jos fiind ceva mai sus de înălțimea unui om. Această deschizătură era făcută în peretele exterior al curții și amplasată astfel ca un sclav cocoțat pe o căruță în afară să poată arunca înăuntru iarbă și grăunțe fără să deranjeze toată casa intrând cu căruța trasă de măgari pe intrarea principală. Ușa era groasă, închisă prin interior cu un drug de metal, ca să nu intre hoții pe acolo și la fel de rezistentă ca gardul din pari.

Onulf apucă un scaun șubred dintr-un colț și se urcă pe el, lovind

cu mânerul pumnalului zăvorul ruginit, care se înțepenise în lunile de când nu mai fusese folosit, în fața ușii principale, loviturile de topor se întețiră, atacatorii fiind, se pare, întărâtați de activitatea pe care-o auzeau înăuntru.

Reușind în fine să desfacă zăvorul, Onulf împinse cu putere trapa solidă, care se înțepenise și ea. Cu un scârțâit al balamalelor aceasta se deschise în afară și căzu peste peretele exterior, chiar când scaunul îi aluneca de sub picioare. Lovindu-se cu pieptul de pervaz, Onulf înjură în barbă și scoase capul prin deschizătură.

— Nu e nimeni pe stradă, anunță cu o voce răgușită.

Odoacru dădu din cap.

— Sunt toți în curte. Să mergem!

Onulf se săltă prin deschizătură, ieși afară cu capul înainte și după ce se dădu peste cap în aer aterizâ în picioare pe stradă. Înăuntru, Odoacru își apucă tatăl, care între timp își pierduse cunoștința și, nemaifiind timp pentru menajamente, îl ridică deasupra capului ca într-o probă de forță. Înaintând clătinat până la ușița din perete scoase capul și umerii lui Edeco afară, îi sprijini corpul de marginea de jos a deschizăturii și apoi îi împinse cu putere picioarele, ca să scoată afară și restul corpului. De cealaltă parte a peretelui se auzi o icnitură, semn că Onulf reușise să-l prindă. Apoi, ridicându-se și el prin deschizătură, se rostogoli afară cu capul înainte, ghemuindu-se în aer în ultimul moment, ca să poată ateriza pe umeri, se ridică imediat în picioare din rostogolire.

La doar o sută de pași de ei curgea râul potolit, plin de noroi, cu apele împuținate de lunga secetă din timpul verii, iar în depărtare, de-a lungul malului, o turmă de cai stăteau cufundați până la genunchi în apă, adăpându-se după cele două zile de mers dinspre pășunile de la răsărit. Erau păziți de doi păstori, care îi aduseseră la adăpost pentru anotimpul rece.

— Uite scăparea noastră, spuse Onulf, privind către poneii de stepă vânjoși și rezistenți, cu vocea aproape acoperită de bubuiturile tot mai insistente în pereții staulului din spatele lor. Ridică ușița prin care tocmai ieșiseră și o împinse cu putere la loc, pentru ca încăperea să arate la fel cum o găsiseră și ei ceva mai devreme.

— O să mai piardă ceva timp întrebându-se unde am dispărut, după ce reușesc să intre.

— Adică foarte curând, îi răspunse Odoacru. Hai, îl car eu primul, să-l ridicăm!

Onulf îl apucă pe Edeco și îl urcă în spatele lui Odoacru, cu brațele atârnându-i în față. Odoacru îl prinse strâns de mâini și simți pe ceafă un firicel cald de sânge, scurgându-se din rana tatălui său.

— Haide, spuse Odoacru, du-te după animale! Te prind din urmă.

Onulf porni în fugă către turma de cai. Odoacru îl urma clătinându-se, povara de pe umeri făcându-l să se afunde în noroiul clisos de pe malul râului. Îl văzu pe Onulf cum se repede la caii speriați de apariția lui și cum este atacat de cei doi sclavi ostrogoți, care păzeau animalele. Dar fu o joacă de copil pentru el să-l tragă de pe șa pe unul dintre ei și să-i înfigă propriul pumnal în gât. Văzând asta, celălalt păstor o luă la goană, lăsând animalele agitate și derutate. Onulf sări pe calul păstorului mort, singurul cu echipament de călărie pe el – o pătură pe post de șa, o bucată de frânghie, un săculeț cu carne uscată – și fără să mai piardă timp despărți vreo zece animale din turmă. Le duse înapoi către Odoacru, care între timp sufla din greu sub povara de pe umeri.

— Așa mulți? întrebă Odoacru când ridică privirea.

— Cu cât mai mulți, cu atât mai bine. Repede, urcă-l pe tata pe unul dintre ei și stai aici să-i păzești pe ceilalți.

Odoacru își puse tatăl peste spinarea goală a unuia dintre cai, legându-i mâinile sub gâtul animalului cu încă o bucată de pânză ruptă din tunică. În ritmul ăsta nu mai e mult până o să rămân doar cu pânza din jurul șalelor, se gândi nemulțumit. Între timp Onulf se repezise iarăși la turma rămasă pe râu, strigând și dând din mâini cu putere, speriind animalele, care fugeau de el ca de un nebun, intrând mai adânc în apă și apoi ieșind pe celălalt mal, de unde dispărură. Goni înapoi în locul unde Odoacru era în continuare ocupat să-l lege pe tatăl lor de cal. În urma lor, la gardul din pari pe care îl părăsiseră cu puțin timp în urmă, ușița pentru hrană tocmai fusese deschisă de atacatorii care reușiseră într-un târziu să intre în staul și o figură furioasă se uita acum înspre ei. Vântul purtă către ei înjurăturile celor dinăuntru.

— O să mergem după turmă pe celălalt mal, spuse Onulf. Dacă reușim să-i prindem, îi luăm cu noi spre apus. Dacă au luat-o în altă parte, vom ști cel puțin că nu-i vor putea folosi oamenii lui Ellac. Tâmpiții vor trebui să alerge înapoi la palat, să explice ce s-a întâmplat, să facă rost de niște cai și să organizeze urmărirea. Între timp, noi vom fi departe.

— Avem un rănit cu noi, îi aminti Odoacru.

— Și mulți cai de rezervă, răspunse Onulf.

Nu mai era nimic de spus. Apucând bine cu mâna coama calului pe care se suise, Odoacru își lipi strâns picioarele de coastele animalului. Învățase de mic copil să călărească fără șa și fără scări. Se aplecă să plesnească crupa calului pe care era suit tatăl său, care o luă la fugă speriat, apoi mână mica turmă de ponei pe jumătate sălbatici prin apă, udându-i până la piele pe toți trei cu lichidul maroniu și spumos, care îl spălă de sângele lui Edeco, de murdăria din staul și de praful taberei pe vremuri mărețe a hunilor, tărâmul strămoșilor săi. Se uită în spate în timp ce auzea caii cum tropăie pe câmpie, luând urma turmei mult mai mari de semeni ai lor, pe care îi auzeau și îi miroseau în fața lor. Știa că împărăția hunilor murise odată cu regele său Attila. Tatăl lui îi fusese devotat până la moarte lui Attila. Dar pentru fiii săi venise vremea să-și caute alți stăpâni.

DOI

Patru ani mai târziu,
457 d.Hr.

Garnizoana Romană, Argentoratum,
Galia Răsăriteană

I

— Stăpâne, nu-mi place, murmură căpitanul.

Luntrea cu fundul turtit, purtată de vâslașii plătiți peste întinderea lenește a Rinului, alunecă lin până la docul din dreptul orașului Argentoratum. O duzină de legionari în armură completă erau aliniați pe chei, uitându-se cu priviri de gheață la marinarii care legau strâns ambarcațiunea de mal. Căpitanul își trăise toată viața pe fluviu, scoțând bani frumoși din negoțul cu bunuri între diversele triburi germanice de pe malul de răsărit, transportând blănuri, pânzeturi, diamante și alte mărfuri. Însă putea număra pe degetele de la o mână de câte ori i se dăduse voie să acosteze pe malul dinspre apus, în partea romană. Chiar și astăzi, după ce vasul său traversase linia de mijloc a fluviului, cu câteva clipe în urmă, fusese imediat acostat de două corăbii romane de patrulare din flota renană. Nu-și dădea prea bine seama dacă escorta era un semn de respect, dat fiind rangul pasagerului său, sau un escadron de atac.

Legionarii înarmați de pe acele vase îl țintuiseră cu aceeași privire disprețuitoare și plină de neîncredere ca și cei de pe mal.

— Nu te plătesc ca să-ți placă, răspunse Orestes cu răceală, ridicând privirea către chei cu o mină firească și calmă, în timp ce marinarii își aranjau vâslele și se pregăteau să coboare pe uscat.

— Te plătesc să-mi transporți oamenii pe malul ăsta și să mă aștepți aici. Dacă totul merge cum trebuie, mă întorc înainte de lăsarea nopții.

— Sper din toată inima să fie așa, stăpâne. Nu mă încântă deloc ideea de a-mi petrece noaptea pe malul romanilor.

Orestes nu răspunse și începu să se cațăre pe scară către podeaua rudimentară din lemn a cheiului, urmat de cei trei ofițeri germani

care îl însoțeau. În timp ce se uita la legionarii proaspăt rași, care îi așteptau pe mal, cu tunicile lor impecabile, armura lustruită și apărătorile din piele tare și nouă, abia reușea să-și ascundă invidia – nu pe soldați, ci pe ofițerii care-i comandau. Acesta era geniul legiunilor romane: capacitatea de a lua niște băieți neciopliți de la țară, din Toscana sau Siria, sau chiar din Germania, care abia vorbeau latinește și nu se descurcau să numere până la zece decât pe degete; și prin antrenament și disciplină și nu în ultimul rând o bătaie bună din când în când să-i transforme în oamenii pe care-i avea acum în față, lipsiți de emoții și demni de încredere, în stare să mărșăluiască o zi și o noapte fără să se plângă, mulțumiți să mănânce doar pesmeți, fără să ceară vreodată carne, stăpâni pe ei și, în general vorbind, niște profesioniști desăvârșiți în toate privințele.

Dacă în locul gloatei nespălate cu care îl blestemase soarta ar fi avut o armată formată din astfel de oameni, cum aveau romanii, ar fi putut stăpâni lumea. Dar făcu un legământ cu sine că în acea zi va face primul pas către acel vis.

Tovarășii lui Orestes se adunară pe chei, înfățișarea lor fiind izbitor de diferită de cea a romanilor. Toți purtau cele mai bune haine și arme ale lor, cu Orestes ținând falnic pe umeri o capă de blană fluturând în vânt, de culoarea nisipului, pe măsura rangului său de căpitan de clan. Pantalonii săi erau țesuți din lâna cea mai fină, băgați în cizmele înalte din piele, pe care se îngrijise să le curețe în noaptea dinainte. Vremea era blândă, așa că pe sub capă purta doar o cămașă de in fără mâneci, brodată cu scene pline de culoare din legendele germanilor. Avea părul lung, mult mai lung decât în anii petrecuți alături de huni, când a avea grijă de păr, în timpul lungilor călătorii călare, ar fi fost un lux inutil. Acum îl lăsase să crească până la mijlocul spatelui, șuvițele cenușii fuseseră smulse sau vopsite cu grijă și era împletit cu o neglijență voită în două cozi legate la capete cu bucăți de pânză colorată. Dar partea cea mai extravagantă erau mustățile, pe care le lăsase să crească: două smocuri lungi și roșcate, care se revărsau de-o parte și de alta a gurii ca niște colți de animal.

— Stăpânul Orestes?

Decurionul care comanda escadronul roman făcu un pas înainte.

— Comandantul te invită la el. Te informează că a fost plecat din garnizoană, ca să treacă în revistă avanposturile și nu a primit misiva care-ți anunța sosirea până în această dimineață. De aceea n-

a avut timp să pregătească o primire pe măsura rangului tău.

Ofițerul aruncă o privire critică la veșmintele barbare și la părul rebel.

— Dar îți transmite că, dacă-l vei scuza pentru această lipsă de protocol, este gata să-ți asculte cererea.

— Ne duci chiar acum la generalul Ricimer? răspunse Orestes într-o latină cu un ușor accent străin.

Decurionul îl privi ușor surprins.

— *Comandantul* Ricimer, dacă nu te superi. A primit de curând comanda tuturor forțelor militare din Imperiul de Apus. De aceea e în trecere prin Argentoratum. Face turul tuturor garnizoanelor militare din lungul Rinului. Rămâne aici doar în seara asta, așa că te-aș sfătui să-ți expui repede problema, căci comandantul are puțin timp și niciun pic de răbdare. Soldații mei vă vor percheziționa, ca să nu aveți arme la voi.

Orestes își întinse brațele, iar doi legionari îl controlară pe el și pe oamenii lui. Săbiile și pumnalele fură luate și aruncate neglijent înapoi în vasul de lângă mal. Apoi Orestes își coborî privirea spre apă și-i făcu semn unuia dintre marinari să-i dea un săculeț, depozitat până atunci sub una dintre bănci. După ce marinarul îl așeză pe chei, Orestes se întoarse disprețuitor către decurion.

— Oamenii tăi or să care asta.

Ochii ofițerului scânteiară mânioși, dar, văzând expresia hotărâtă de pe fața șefului germanilor, mormăi fără tragere de inimă un ordin către soldați. Unul dintre ei se aplecă și își aruncă icnind pachetul peste umăr. Apoi legionarii intrară în formație, formând un pătrat în jurul străinilor, câte trei pe fiecare latură, și fără să pară a fi primit vreun ordin de la decurion începură să mărșăluiască la unison, trezind din nou invidia lui Orestes față de disciplina de care dădeau dovadă până și cei mai neînsemnați soldați dintr-o legiune. În ritmul de sandale lovind regulat pietrișul, decurionul îi conduse dincolo de zidurile groase de apărare ale orașului, pe străzile întortocheate, care formau garnizoana principală a Legiunii a Opta Augusta din Armata Renană a Imperiului Roman de Apus.

II

Intrând în al cincizecilea an al vieții, comandantului Ricimer îi venise în fine vremea, iar așteptarea aceasta i se păruse mult prea

lungă. Crescut de mic la curtea din Ravenna sub împărații Honorius și Valentinian, știa cum funcționează politica în imperiu mai bine ca oricine, mai bine chiar decât răposatul general Aetius, în umbra căruia își petrecuse aproape toată viața și sub comanda căruia luptase cu pricepere împotriva armatei lui Attila la Campi Catalaunici, cu patru ani în urmă. Dar Ricimer nu era făcut să fie condus. Bunicul său din partea mamei fusese regele suebilor Vallia, spaima și mai apoi aliatul romanilor, iar mama sa, o prințesă a tribului ei, se măritase cu un nobil roman. Din acea parte a familiei moștenise el statura semeață, ochii depărtați și maxilarul pătrățos, specifice bărbaților din tribul său. În tinerețe îi plăceau riscul și încăierările, și poate chiar această fire mai iute îl împiedicase să avanseze mai repede în ierarhia imperiului. Îi fusese în schimb dat să se chinuie ani de zile sub comanda celor pe care norocul sau priceperea îi ajutaseră să fie avansați înaintea sa.

Dar, odată cu recentele morți ale lui Aetius și Valentinian, romanii se confruntau cu o criză de conducători. Cei din afara imperiului profitaseră de vidul de putere. Cu un an în urmă, Genseric și hoardele sale de vandali invadaseră Roma dinspre Africa, devastând orașul și provocând moartea împăratului Maximus. Patricianul Avitus fusese proclamat împărat, iar de atunci generalii de pe tot cuprinsul imperiului erau cu ochii pe acesta și în același timp cu ochii unii pe alții, trăgând sfori pentru a-și păstra pozițiile la care ajunseseră sau pentru a accede la nivelul cel mai de sus – conducerea tuturor legiunilor.

Deocamdată însă, această competiție luase sfârșit. Avitus fusese asasinat și norocul îl ajutase pe Ricimer să fie în capitală în acea zi, reușind astfel să preia controlul asupra legiunilor înainte să se instaleze haosul. Competiția se încheiase, iar Ricimer era fericitul câștigător. Nu-i mai rămânea decât să-și consolideze puterea instalând pe tron un om al său, care să fie în același timp pe placul Senatului. Iar vechiul său tovarăș de arme Majorian se potrivea foarte bine cu acest rol. Ricimer își văzuse visul cu ochii – control militar absolut și conducerea politică *de facto* prin intermediul prietenului său. Acum urma însă partea cea mai grea: transformarea imperiului, a cărui glorie se cam ofilise în ultimele secole, într-o putere demnă de ambițiile sale. Se hotărâse să înceapă printr-un tur al tuturor legiunilor. Avea de gând să evalueze punctele tari și cele slabe ale armatei, în special la granițele imperiului, să-i identifice pe comandanții pe care putea conta și pe cei care vor trebui

înlăturați.

Când grupul de germani pătrunse în mica sală de întâlniri a vechii reședințe, care servea drept cartier general, Ricimer îi salută politicos, dar destul de absent, iritat că este întrerupt de la lucrurile mai importante care îl preocupau. Era așteptat peste două zile la garnizoana Moguntiacum, cu șaizeci de kilometri mai jos pe cursul Rinului. Știa că dacă nu termină repede ce avea de făcut aici, nu va ajunge la timp dincolo și avea oroare de întârzieri. Întârzierile le asigurau rivalilor și celor din subordinea sa mai mult timp să se pregătească, să uneltească împotriva lui și să găsească scuze pentru a-și ascunde neajunsurile, iar apoi trebuia să piardă săptămâni întregi pentru a le dejuca planurile. Dacă era posibil, prefera să ajungă la destinație cu o zi sau două mai devreme, fie și numai pentru a vedea expresia comandantului local, îngrozit de parcă tocmai ar fi fost informat că barbarii se strecuraseră în timpul nopții și dăduseră foc postului de comandă. Era limpede însă că nu mai avea nicio șansă să ajungă mai devreme la Moguntiacum. Ricimer descoperea nemulțumit că noul său titlu de patriciu implica nu doar rolul de comandant militar, ci și responsabilități diplomatice. Se resemnase deja în fața acestor noi răspunderi, așa că strânse din dinți și salută grupul de germani.

Orestes făcu un pas înainte și îi strânse mâna lui Ricimer.

— Dă-mi voie să fiu primul din tribul meu care te felicită pentru avansarea în grad, spuse germanul. Cu voia lui Dumnezeu popoarele noastre se vor bucura de mulți ani de pace și cooperare.

După ce dădu drumul mâinii lui Ricimer, își încrucișă brațele pe piept, expunându-și în mod ostentativ inelul de aur de cetățean roman, pe care-l purta pe arătătorul drept.

Ricimer îl privi cu atenție pe german, zăbovind cu privirea pe inel. Considera că se pricepe să judece oamenii la prima vedere, dar omul din fața lui, Orestes, nu era ușor de deslușit. Arăta și se purta ca ultimul barbar, dar latina sa îngrijită sugera un om educat, iar cetățenia romană însemna că trebuia tratat cu un oarecare respect – dacă nu ca un egal, măcar ca un asociat militar. Oftă în sinea sa. N-o să fie vorba de un simplu schimb de amabilități și de daruri urmat de despărțire. Își dădea seama că toată după-amiaza era pierdută.

— Plăcerea e de partea mea, generale Orestes. Am auzit multe despre tine și oamenii tăi, deși până acum nu fusesem informat de legăturile tale cu Roma. Din câte văd ești cetățean al imperiului.

Orestes încuviință.

— M-am născut în Galia. Tatăl meu a fost un prinț al alamanilor exilat. Mama era fiica unui magistrat roman, care mi-a făcut rost de cetățenie când eram încă un copil, înainte ca tata să mă treacă înapoi Rinul.

Ricimer făcu, fără prea mare tragere de inimă, un gest către încăperea austeră.

— Iartă-mi primirea destul de rustică… am un program foarte strâns. N-ai vrea să mă însoțești într-o scurtă vizită a garnizoanei?

Orestes, surprins de invitație, deși nu din cale-afară, fu de acord. Argentoratum nu prea mai era un secret pentru nimeni – orașul fusese timp de secole un centru comercial germanic, înainte ca romanii să preia controlul. Mulți dintre oamenii mai bătrâni ai lui Orestes țineau încă minte străzile, tavernele și docurile, deși nu le mai văzuseră de decenii. Deși Orestes nu avea ce să afle în această vizită, era totuși surprins, pentru că Ricimer îi recunoștea prin aceasta calitatea de comandant. Planul său părea să meargă chiar mai bine decât sperase.

După ce ieșiră afară, Ricimer își conduse oaspeții, împreună cu oamenii săi, direct la terenul de paradă, unde un detașament de recruți din provinciile vecine era în mijlocul unor exerciții implicând montarea și demontarea rapidă a unor arme de artilerie. Orestes urmărea manevrele, profund impresionat.

— Mă tem că exercițiile sunt inutile, remarcă el. Soldații stăpânesc deja la perfecție tehnica.

— Exercițiile nu sunt niciodată inutile, răspunse Ricimer. Chiar dacă nu sunt direct necesare pentru o operațiune militară, le dau oamenilor ceva de făcut și păstrează disciplina. În cazul trupelor auxiliare din partea locului, care formează cel mai mare contingent al nostru la graniță, acest lucru e și mai important. Îi „romanizează”, îi transformă din barbari – străini – în legionari romani în toată puterea cuvântului. Dar în cazul de față, soldații sunt deja antrenați, acest detașament a fost pregătit acum câteva luni. Exercițiile nu sunt atât pentru ei…

Orestes îl privi întrebător.

— … cât pentru ofițeri.

— Pentru ofițeri, repetă mirat Orestes.

Ricimer ezită o clipă înainte să-și continue explicația.

— Nu văd niciun motiv pentru care ți-aș ascunde că, odată cu schimbările administrative din Ravenna, o serie de ofițeri au fost rechemați sau transferați în altă parte, fiind între timp înlocuiți de

oameni noi.

Într-adevăr, Orestes observă că artileriștii făceau singuri exercițiile. Tânărul tribun care îi supraveghea avea un aer de șef, însă, cu excepția comentariilor adresate din când în când cu voce joasă centurionului de lângă el, nu scotea niciun cuvânt.

— Paquius Proculus, spuse Ricimer, ca și cum i-ar fi citit gândurile lui Orestes. Numit de curând de pe un post administrativ pe care îl ocupa în Ravenna. Este prima sa misiune pe teren. Este unul dintre cei mai capabili ofițeri tineri, dar n-a comandat niciodată o unitate de artilerie. Prinde foarte repede, însă.

— Ce ironie, murmură Orestes.

— Ce ți se pare ironic? întrebă imperturbabil Ricimer.

Orestes se gândi o clipă înainte să continue.

— Păi situația ta se potrivește perfect cu a mea, răspunse. Situația militară, vreau să zic, pregătirea soldaților.

Ricimer zâmbi. O comparație între soldații săi de elită și hoardele germane, făcută nici mai mult nici mai puțin decât de un căpitan germanic, ar fi fost de-a dreptul amuzantă.

— La ce te referi?

— Ofițerii tăi sunt neexperimentați. Dar pregătirea soldaților este desăvârșită, chiar și a recruților germani din trupele auxiliare. O forță admirabilă, comandante, demnă de cei mai buni ofițeri pe care îi poate da Roma și n-am nicio îndoială că noii ofițeri se vor ridica în curând la înălțimea sarcinii lor.

— Și situația ta? insistă Ricimer, făcându-i plăcere analiza germanului, în ciuda aroganței abia deghizate pe care o detecta în purtarea și tonul celuilalt.

— Situația mea este exact pe dos. Ofițerii mei sunt cum nu se poate mai capabili.

În acest moment, Ricimer nu se putu abține să nu arunce o privire într-o parte, unde ceilalți germani stăteau de vorbă cu ofițerii romani. *Capabili?* se întrebă amuzat. Cercetă cu privirea mustățile lungi, cozile roșcate care le atârnau pe spate, cizmele unsuroase de călătorie, tunicile din zale pline de urme de lovituri și mușchii oțeliți, supli și viguroși în ciuda vârstei. Niciunul nu avea mai puțin de cincizeci de ani, dar ar fi putut pune prinsoare că oricare dintre ei ar fi culcat la pământ un legionar roman de douăzeci de ani, dacă se luau la trântă. *Puternici, da. Dar comandanți capabili…?*

— Cum nu se poate mai capabili, repetă Orestes. Cu mulți ani de

experiențe în luptă alături de huni, împotriva triburilor vrăjmașe, unii dintre ei chiar împotriva Romei.

Zâmbi.

— Dar oamenii, soldații de rând…

Dădu din cap cu tristețe.

— Germanii sunt renumiți pentru puterea și vitejia lor, îl provocă Ricimer.

— E adevărat. Luați separat, nu ne întrece nimeni în luptă. Dar oamenii sunt nedisciplinați și neantrenați, neobișnuiți să coopereze, să colaboreze, până și trezitul dimineața la o oră rezonabilă le pune probleme. Sunt formidabili luați separat, dar neîndemânateci împreună.

Viteji, dar proști. Ar fi complet incapabili să asambleze rapid o mașinărie complexă, cum au făcut acești recruți în fața noastră.

— Interesant, răspunse Ricimer, întorcându-se către Orestes și făcându-i semn să-l urmeze. S-a făcut vremea cinei, te invit la masă împreună cu oamenii tăi.

Orestes i se alătură comandantului și porniră împreună înapoi către palat.

— Mă tem că voi refuza. I-am promis barcagiului că ne întoarcem până să înnopteze. Marinarii se tem să-și petreacă noaptea pe malul acesta al fluviului.

— Înțeleg.

Se îndreptară în tăcere către porțile masive din lemn ale clădirii, pe care doi paznici le deschiseră în fața lor, salutând impecabil când șefii trecură prin dreptul lor. Urmați de ceilalți căpitani germani și de ajutoarele lui Ricimer străbătură un coridor aproape gol, sandalele cu ținte ale romanilor răsunând pe podeaua de piatră, în timp ce cizmele din piele moale ale germanilor nu făceau aproape niciun zgomot. Intrară într-o cameră de primire încăpătoare, încălzită de vase cu jar, care răspândeau o căldură plăcută. Orestes observă că săculeții din pânză pe care legionarii îi căraseră din barcă fuseseră aduși înăuntru și așezați discret într-un colț, cu cataramele din piele și sforile încă nedezlegate. Ricimer merse la o masă mică dintr-un colț și sună dintr-un clopoțel. Apăru un intendent ducând un vas mare din argint.

— Băutură pentru toată lumea, domnilor, anunță Ricimer, iar servitorul scoase un rând de pocale dintr-un dulap și începu să le umple cu un lichid de culoarea mierii. Îmi plac foarte mult vinurile din partea locului, continuă comandantul, și sper că vom bea

împreună cât mai mult din aceste licori în scurta mea ședere aici.

Oamenii zâmbiră și făcură un pas înainte, luând fiecare o cupă și ciocnind cu cei de alături, după care începură să sporovăiască ca între prieteni. Ricimer însă îl țintui pe Orestes cu privirea.

— Vino cu mine, generale.

Orestes își puse jos băutură și îl urmă pe comandant printr-o ușă laterală, care ducea către o încăpere mai mică, la fel de elegant mobilată și de caldă ca salonul din care tocmai plecaseră, dar mult mai redusă ca dimensiuni – abia dacă era loc pentru o masă dreptunghiulară și câte un scaun de o parte și de alta. Ricimer închise ușa în urma lor și îi făcu semn lui Orestes să se așeze.

— Așadar, spuse Ricimer după ce se așezară amândoi. Mă onorează vizita ta, generale, dar am senzația că nu ai venit doar să mă saluți. Acum că am rămas între noi îți propun să vorbim pe față, fără teamă. De ce ai venit?

Orestes îl privi pe omul așezat la celălalt capăt al mesei. În fundal, se auzeau pierdut vocile celor rămași în salon, tot mai zgomotoase și mai destinse pe măsură ce vinul și căldura încăperii începeau să-și facă efectul, îi părea rău că nu-și adusese pocalul cu el, dar, dacă totul avea să meargă bine, va avea tot timpul să bea mai târziu. Iar dacă va merge prost, cel mai probabil îl aștepta moartea.

Zâmbi.

— Am venit să raportez o crimă împotriva statului.

— Împotriva statului? întrebă Ricimer uimit. Al cărui stat?

— Roma, desigur. O trădare a imperiului de către un cetățean roman. Mai întâi însă, aș dori să știu pedeapsa pentru trădare.

Ricimer făcu o pauză, încruntându-se.

— Pedeapsa? Depinde. Sunt multe feluri de trădare. Orașele barbare sunt pline de negustori romani, care fac afaceri cu dușmanul, armatele străine sunt pline de foști soldați romani angajați ca mercenari. Se-ntâmplă foarte des în vremea noastră, în care frontierele nu sunt bine stabilite, dar nu e nimic nou și nu e un prilej de stat prea mult pe gânduri. Dacă prindem complotiști sau trădători, de obicei îi executăm cât mai repede, ca să nu împovărăm statul cu costurile întreținerii lor în închisoare. De altfel, sunt convins că ești la curent cu aceste practici – făcu un semn către inelul de aur al lui Orestes – fiind tu însuți cetățean roman.

Orestes rămase impasibil, deși pe față i se ghicea un zâmbet misterios.

— Dar nu poate un trădător să plătească o răscumpărare pentru a-și salva viața?

— Puțini au banii necesari… altminteri n-ar mai trăda, nu crezi?

— Dar dacă ar avea, insistă Orestes. Cum s-ar calcula răscumpărarea? Cum se poate accepta așa ceva? E posibil ca un om să-și șteargă vina dând bani, în timp ce altul, mai sărac decât el, nu poate plăti decât cu propria viață?

Ricimer îl sfredeli cu privirea.

— Interesantă întrebare, spuse el, căzut pe gânduri. Dar mă tem că nu sunt îndeajuns de filosof încât să-i pot da un răspuns.

— Te-aș ruga să încerci totuși.

Ricimer se lăsă pe spătarul scaunului, ridicând privirea spre tavan.

— Creștinismul ne spune că viața oricărui om este dincolo de orice preț, răspunse el laconic. Dar statul recunoaște – de fapt, insistă chiar – că viața fiecărui cetățean are o valoare monetară. Aș îndrăzni chiar să spun că o guvernare n-ar putea funcționa dacă lucrurile n-ar sta așa. Dacă un bărbat e lovit de o căruță și moare, văduva lui poate fi despăgubită printr-o sumă plătită de căruțaș; o sumă mai mare dacă victima era un negustor bogat, mai mică dacă era un lucrător de rând, foarte mare dacă era senator. Statul, prin intermediul tribunalelor, stabilește o valoare precisă sub forma unei sume atribuite în instanță.

— Și nu e o trufie din partea judecătorului să se joace de-a Dumnezeu în felul acesta?

— Poate că e, răspunse Ricimer, dar nu facem oare cu toții asta, fiecare în felul său? Atribuim o valoare monetară nu doar vieții altora, ci și propriei noastre vieți. De fiecare dată când ne asumăm un risc, când traversăm o stradă, când înotăm în ocean sau când ne aruncăm în mijlocul luptei, atribuim o valoare intrinsecă vieții noastre și o multiplicăm cu o probabilitate intrinsecă, potrivit căreia acea activitate se poate solda cu moartea noastră, pentru a determina costul exact al riscului și a-l compara cu valoarea potențială a câștigului sau plăcerii. Dacă riscul de a muri dușI de curent e mai mare decât plăcerea pe care ne-o produce înotul, nu vom intra în apă. E motivul economic, dacă vrei, care explică de ce generalii patricieni rămân în spate în timpul unei bătălii, în timp ce soldații de rând luptă în primele rânduri. Nu e singurul motiv, desigur, dar e unul dintre ele.

Orestes îl asculta nerăbdător, bătând darabana cu degetele pe

masă.

— În concluzie?

— În concluzie: aș minți dacă ți-aș spune că o sumă suficient de mare de bani n-ar putea răscumpăra viața unui trădător. Dar cine e ticălosul despre care vorbim?

— Eu.

Ricimer răsuflă ușurat și apoi zâmbi.

— Ah! Atunci nu e atât vorba de o acuzație, cât de o mărturisire. Dar eu nu sunt preot, generale. Și, cât timp ești în vizită la mine, te bucuri de imunitate. Așa că n-ai de ce te teme, prin urmare nu ai nimic de mărturisit.

— Am fost un apropiat al lui Attila timp de mulți ani. Am luptat împotriva lui Aetius la Campi Catalaunici.

— Înseamnă că ai luptat și împotriva mea. Din fericire pentru tine ai pierdut. Dacă ai fi câștigat, crima ta ar fi fost mai mare în ochii mei. Totuși, ai dreptate să remarci că e o crimă pentru un cetățean roman să lupte împotriva Romei. Dar văd că ești dispus să îndrepți lucrurile, iar eu sunt dispus să-ți dau această șansă. O să dau dispoziții ca un om al meu să discute detaliile cu tine în seara asta. Eu voi fi ocupat cu pregătirile – plec mâine în zori.

Orestes se aplecă peste masă.

— Comandante, o să fiu sincer. Am vorbit mai devreme despre problemele pe care le avem și unul și celălalt. Știm amândoi că soldații tăi sunt foarte bine antrenați, dar sunt conduși de ofițeri nepricepuți.

Se făcu că nu vede grimasa lui Ricimer și continuă.

— Cei din tribul meu stau la pândă de cealaltă parte a fluviului, la fel și celelalte triburi, cât e Rinul de lung și pe malul de nord al Dunării. Au pătruns de cealaltă parte în trecut, o vor face iarăși. Îți garantez că așa va fi.

— Mă amenințI cumva?

Orestes zâmbi.

— Nu fac decât să dau glas evidenței, comandante. Problema mea, cum am mai zis, e o reflectare în oglindă a problemei tale. Căpitanii mei sunt capabili, dar soldații nu sunt buni de nimic. Sunt nedemni de ofițerii care îi conduc.

— Așa.

— Aceste probleme se pot rezolva amândouă dintr-o lovitură.

Ricimer îi aruncă o privire rece.

— Îmi sugerezi să aduc laolaltă capacitățile tale de conducător

cu priceperea în luptă a soldaților mei? Adică vrei să te alături legiunilor? Să *comanzi* legiunile?

— Sunt cetățean roman. Tu ești comandantul forțelor militare ale întregii Rome. Există talentul, există relațiile. Ți-ar fi ușor să rezolvi această problemă.

— Dimpotrivă, tocmai am căzut de acord că ești un infractor, iar amenințarea de adineauri n-a fost de natură să-mi schimbe părerea. Cred că ar fi *foarte* dificil de rezolvat această problemă, chiar dacă aș fi dispus să încerc.

Orestes continuă calm să vorbească, ca și cum n-ar fi auzit ce a spus celălalt.

— Mai vreau și poziții de conducere pentru căpitanii mei, în jur de douăzeci la nivel de tribun sau mai sus. Și ca familiile lor să primească permisiunea de a imigra și să li se acorde cetățenie romană.

Ochii lui Ricimer se îngustară de furie.

— Încerci să sugerezi… începu el, glasul trădându-i un amestec de amuzament și neîncredere, să-mi ceri de fapt… nu, să-mi pretinzi să deschid porțile imperiului pentru tot tribul tău, să permit gloatelor tale să invadeze teritoriul roman, cum făceau pe vremea tatălui meu, dar de data asta fără a mai fi nevoiți să aștepte înghețarea fluviului.

— Nu, bineînțeles, răspunse calm Orestes. Nu tot tribul. Îmi dau seama că nici măcar puterea ta nu e nelimitată. Doar clanul meu. O mie de bărbați cu familiile lor.

Ricimer rămase mut de uimire câteva clipe, apoi dădu din cap cu un zâmbet obosit, ca și cum tocmai ar fi auzit poanta unei glume slabe.

— Îți admir insolența, spuse el într-un târziu. Dacă nu te-ai bucura de imunitate, poate că aș da ordin să fii arestat. Nu pentru trădare, pentru nebunie.

— Te asigur că sunt cât se poate de serios.

— Asta nu face decât să-mi întărească convingerea. Pentru că îmi propui nu doar să-ți iert crima, ci să devin la rândul meu un infractor.

— Nu înțeleg cum ar putea fi considerată o crimă angajarea unui comandant experimentat, care în plus este cetățean roman. E clar că Roma are nevoie de astfel de comandanți.

— Iar eu nu înțeleg ce am câștiga – eu sau Roma – dacă ți-aș primi aici toată hoarda de lățoși, în afară de faptul că m-aș alege

poate cu câteva zeci de ofițeri a căror pricepere e oricum destul de îndoielnică.

Orestes îl privea tot timpul în ochi pe Ricimer, fără să clipească.

— Mai avem și alte lucruri interesante.

Ricimer ridică o sprânceană, dar nu spuse nimic.

Orestes se ridică hotărât și ieși pe ușă. În camera de alături conversația și râsetele amuțiră imediat.

— Adu-mi tolba, îi spuse germanul unuia dintre oamenii săi.

În spatele său, Orestes auzi zgomotul făcut de scaunul lui Ricimer. Acesta se ridicase în picioare, enervat că acest biet șef de trib credea că e atât de ușor să-l mituiești pe comandantul legiunilor romane. Orestes reveni în încăpere, însoțit de un ofițer german, care aruncă tolba de pânză pe masă. Impactul produse o bufnitură puternică, ce făcu să tremure picioarele subțiri de sub blatul de lemn. Ricimer clipi surprins – pachetul părea să aibă cel puțin cincizeci de kilograme. În spatele său, Orestes auzea cum se foiesc și tușesc ceilalți ofițeri, înghesuiți toți în dreptul ușii ca să vadă ce se întâmplă.

— Ce-i asta, întrebă Ricimer. Deschide-o!

— Îți las această onoare. Eu am fost dezarmat de oamenii tăi când am pus piciorul pe uscat.

Ricimer își scoase pumnalul și, fără să se mai sinchisească de dantelăria din piele, înfipse lama direct în pânză, despicând-o ca pe burta unei capre. Sute de monede de aur se revărsară afară cu zgomot, împrăștiindu-se pe măsuță și de acolo pe podea, rostogolindu-se cu un zornăit metalic în cercuri concentrice. Romanii înmărmuriți din dreptul ușii nu mai scoteau niciun sunet. Ricimer rămase nemișcat până când ultima monedă se opri din rostogolire. Apoi luă una din ele de pe masă și o cercetă cu atenție.

— N-am mai văzut astfel de monede.

— Nici n-aveai cum. Vin din locuri îndepărtate – India, China. Unele sunt vechi de sute de ani. Dar din ele se pot bate monede noi. Monede cu efigia ta pe ele, de ce nu?

Ricimer reflectă în tăcere, cu privirea alunecându-i lacomă peste grămada strălucitoare de aur de pe masă.

— Poate că am reușit să facem ceva pentru clanul tău, spuse el cu glas pierdut.

— Poate? întrebă Orestes, ridicând din sprâncene.

— Poate.

— Mai am multe tolbe ca aceasta, puse bine într-un loc sigur.

Exact ca aceasta.

Pentru prima dată de când pachetul cu monede fusese așezat pe masă, Ricimer ridică privirea și zâmbi fără convingere.

— Vom reuși să facem ceva. Dar ia spune-mi… acești bani, am auzit zvonuri că la înmormântarea lui Attila…

— Nimeni nu e pe urma acestor bani, îl întrerupse Orestes, glasul trădându-i enervarea.

Se întrerupse câteva momente ca să se liniștească, apoi continuă pe un ton calm.

— Nu interesează pe nimeni de unde vin banii, e treaba mea.

Ricimer îl privi fix o vreme, cu o figură gânditoare, apoi își coborî iarăși privirea către masă.

— Aurul hunilor, murmură el. Aurul lui Attila. Roma l-a înfrânt o dată în luptă, apoi peste un an l-a alungat din Europa. Aceasta ar fi a treia înfrângere a lui Attila în fața Romei. O înfrângere postumă.

Orestes încuviință din cap, apoi făcu un semn oamenilor săi de dincolo de intrare și ieșiră cu toții afară din palat, îndreptându-se către vasul care-i aștepta pe chei, de data aceasta fără să mai fie însoțiți de soldații romani.

TREI

În același an, peste câteva luni,
457 d.Hr.

Tabăra Scirilor

I

De pe culmea dealului care se înălța deasupra râului Nedao, în acest colț îndepărtat al Pannoniei, Odoacru privea în jur plin de mulțumire. Trupele aliate, numărând treizeci de mii de oameni, o confederație puternică a triburilor de gepizi, rugi, suebi și heruli sub comanda regelui gepid Guthlac, erau aranjate într-o formație de luptă flexibilă. Având în față un șanț adânc și palisade de pari ascuțiți, pe care erau înfășurate ramuri țepoase, infanteria grea a scirilor aștepta încordată și gata de luptă în mijlocul trupelor aliate, strânsă laolaltă fără să fie înghesuită, gata să se separe în grupuri de zece sau o sută de soldați, în funcție de nevoile schimbătoare ale luptei. Aranjarea soldaților fusese gândită de Odoacru, care, în ciuda tinereții, știa mai multe despre lupte și victorie decât apucase să afle regele scirilor într-o întreagă viață de înfrângeri și retrageri, în care își condusese oamenii demoralizați și sărăciți din refugiu în refugiu, în căutarea unui adăpost în fața invadatorilor. Strategiile de luptă ale regelui Vismar fuseseră întotdeauna defensive, bazate pe reacție și pe teamă, simple exerciții de inutilitate și frustrare. Dar sosirea lui Odoacru, petrecută cu trei ani în urmă, reușise cumva să schimbe lucrurile, îl trezise din amorțire pe bătrânul rege, dându-i imboldul necesar pentru a-și sluji oamenii așa cum se cuvine, conducându-i cu pricepere în luptă.

Hotărârea de care dădea dovadă Odoacru fusese molipsitoare și pentru alții; ofițerii sciri și chiar oamenii recrutați de curând, care se comportau acum așa cum trebuie să se comporte niște soldați tineri; erau agresivi, plini de ei, ascuțindu-și cu sârg sulițele, nerăbdători, de parcă ar fi avut de-a face cu un mistreț de trofeu. Încrederea lor îi uimea pe soldații celorlalte nații, ba chiar și pe regele scirilor. Vismar îl prevenise pe Odoacru în privința lipsei de

experiență a oamenilor săi – mulți dintre ei nu luptaseră nici măcar o dată, tribul petrecându-și ultimii zece ani retras în mlaștinile de la nordul Dunării. Dar Odoacru nu se lăsase impresionat de îngrijorarea bătrânului și își văzuse de treabă în continuare, pregătindu-i pe soldați pentru luptă.

Se uită din nou în jur. Desfășurarea trupelor, așa cum o gândise el, era la fel de bună și eficace ca oricare dintre cele pregătite de însuși Attila, deși Odoacru era prea tânăr ca să fi luptat vreodată sub comanda marelui rege. Singurele sale informații proveneau de la tatăl său, de la poveștile spuse de cei bătrâni în jurul focurilor de tabără din timpul iernii și din cântecele care celebrau bătăliile câștigate în trecut de fostul său trib.

Grupurile mici și independente de luptători, care se puteau despărți și mișca ușor, reprezentau o tactică de luptă clasică a hunilor, metoda care le permisese să se transforme în două generații dintr-un simplu clan rătăcitor în stăpâni ai celor mai puternice popoare din Asia și Europa de Est. Dar celelalte tehnici pe care le folosea acum – tranșeele, fortăreața din vârful dealului, unde îi convinsese pe rege și pe aliații săi să-și așeze cartierul general – acestea erau cum nu se poate mai diferite de metodele hunilor, pe care le exersase Odoacru de mic copil. Măsurile statice, defensive de felul acesta le învățase de la cei care luptaseră sub Attila la Campi Catalaunici. Cu ajutorul acestor tactici – parii ascuțiți și tranșeele adânci; rândurile compacte de infanterie bine pregătite așezate în față, beneficiind de sprijin și întăriri masive; depozitele mari de provizii din tabăra din spatele acestora – hrană, apă, arme de rezervă – care le permiteau să renunțe la liniile de alimentare, atât de vulnerabile, și la nevoia de a jefui în drumul lor pentru a-și asigura supraviețuirea – toate acestea deci erau tacticile care le permiseseră romanilor să-i învingă pe huni în acea bătălie epocală, deși după cât se pare aceștia le erau net inferiori hunilor în luptă și demni de tot râsul ca arcași sau călăreți, pricepându-se doar la lupta corp la corp și la folosirea artileriei. Luptătorii sciri și din celelalte triburi germanice erau foarte potriviți pentru astfel de tactici, fiind masivi și neînfricați în lupta directă și locuind în plus în sate așezate, care aveau nevoie de apărare și fortificații. Acestea erau tacticile pe care încerca să le pună la punct Odoacru, în defavoarea vitezei și capacității de a acoperi distanțe lungi, tipice civilizației nomade a hunilor.

Dar ceea ce deosebea armata de acum a scirilor de cele dinainte

era inovația pe care Odoacru reușise cu greu să-l convingă pe Vismar s-o accepte. Bătrânul fusese foarte reticent la început, dar devenea tot mai încântat pe măsură ce se scurgeau lunile de antrenament. Era vorba de cavaleria în stil hunic. Odoacru privi în jos pe coasta dealului către un pâlc de copaci aflat în partea dreaptă, în spatele căruia se zăreau trupele de cavalerie așteptând nerăbdătoare. Scirii foloseau desigur de multă vreme caii pentru alte scopuri militare – pentru cărat, pentru deplasarea ofițerilor, pentru recunoaștere – dar niciodată ca o adevărată forță de luptă, care să poată avea rolul principal într-o bătălie, cum fusese mereu cazul la huni. Iar în această privință, Odoacru profitase din plin de experiența sa de ofițer în cavaleria hună și, lucrul cel mai important, de călăreț iscusit. De aceea petrecuse luni întregi antrenându-și cu cea mai mare grijă călărețiii, aleși cu toții dintre cei mai mici de statură și mai tineri soldați sciri, cei care ar fi căzut primii într-o bătălie purtată cu topoare și săbii, dar care se potriveau foarte bine cu rolul pe care vroia el să li-l încredințeze.

Își petrecuse ultimii doi ani învățându-i tehnicile de bază: să rămâi călare cu orice preț; să stai la distanță de ceilalți călărești, ca să-i poți flanca pe infanteriștii care se deplasează mai încet; să-ți schimbi direcția tot timpul, pentru ca arcașii să nu te poată ținti; să te repezi cu calul direct către grupurile de soldați dușmani, asta pentru că niște oameni îngroziți se vor strânge mereu unul în altul, ceea ce-i va face încă și mai vulnerabili decât atunci când sunt fiecare separat sub imperiul fricii; să lovești capetele dușmanilor de sus în jos, pentru că armurile îi împiedică să-și ridice prea mult scuturile și săbiile, iar coifurile le limitează câmpul vederii. Și, lucru repetat iarăși și iarăși, să nu te dai *niciodată* jos de pe cal.

Cavaleria pregătită de Odoacru număra aproape cinci mii de oameni, ceea ce lui Attila i s-ar fi părut de râs, abia dacă erau de ajuns pentru o gardă de corp, însă erau cu cinci mii mai mulți decât avuseseră vreodată scirii și, lucru și mai important, cu cinci mii mai mult decât se aștepta inamicul să aibă în față acum. Iar elementul crucial era că acești cinci mii de oameni învățaseră că destinul scirilor nu mai era să fugă și să se ascundă, nu mai era teama de triburile mai numeroase, nu mai era groaza la vederea luptătorilor mai experimentați, cu topoare mai mari și scuturi mai rezistente. Odoacru îi învățase pe acești oameni să călărească, îi transformase într-un detașament de cavalerie cum n-avea niciunul din triburile germanice și, mândri și recunoscători pentru această putere

coborâtă asupra lor, tinerii se uitau la Odoacru aproape ca la un zeu, sau cel puțin ca la un dar al zeilor, picat în mijlocul lor direct din ceruri. Și erau hotărâți să-l urmeze până la capătul lumii.

Odoacru știa că tacticile inteligente nu sunt de ajuns pentru a câștiga un război – bătălia de la Campi Catalaunici dovedise asta. Dar el reflectase de multe ori la cumplita înfruntare dintre huni și romani în Galia. Devenise aproape o obsesie pentru el. Trăgându-i de limbă pe supraviețuitori, refăcând diagramele luptei, citind relatări scrise ajunsese să se convingă că stilul de luptă al hunilor, pe cât de teribil și de eficace în fața unor triburi mai mici, nu le putea face față nici romanilor, nici altor triburi de huni. Pe de altă parte, din motive asemănătoare, metoda de apărare statică a romanilor nu era nici ea invulnerabilă. Trebuia să existe o metodă mai bună, o combinație a celor două maniere de a lupta, așa cum Guthlac îi aducea laolaltă acum pe oamenii lui Vismar și pe celelalte triburi din zonă într-o mare confederație. *Trebuia* să existe un astfel de „aliaj” al tehnicilor de luptă, care să ia două metode de lupte și să facă din ele una superioară amândurora. Și elaborându-și strategia pentru noua sa armata, Odoacru încercase să găsească cele mai bune tehnici, exerciții și strategii.

De-aici ideea tranșeelor. La care se adăugau caii.

Dușmanii știau că era acolo. Știau cine e, de unde venise, de câtă vreme era acolo. Știau de tranșeele pe care le săpase, dar erau hotărâți să-l distrugă cu tranșee cu tot. Dar nu știau de cai.

Iscoadele spuneau că inamicii vor sosi înainte de amiază și își imagina deja cum se va cutremura pământul sub pașii lor. Se uită iarăși în jos la șirurile lungi de soldați masați în spatele valurilor de pământ. Totul era gata. Dar dacă îi ținea pe oameni gata de luptă câtă vreme dușmanii nici nu se arătaseră încă n-ar fi făcut decât să-i obosească inutil. Șopti ceva unui aghiotant, spunându-i ca ofițerii să ordone pe loc repaus soldaților, să se distribuie rații de vin îndoit cu apă și pesmeți pentru a-i liniști pe oameni, o tehnică folosită de romani înaintea bătăliilor. Oamenii vor avea destul timp să se pregătească de luptă când dușmanul se va apropia mai mult.

Descălecă, se îndreptă către un copac din apropiere și, sprijinindu-se de el, își scoase burduful de apă și o bucată de pâine uscată. O masă fără pretenții, dar cu aproape trei ani în urmă, când traversa acest rând de dealuri, și-ar fi dat toată moștenirea pentru o astfel de masă. Nu că ar fi avut cine știe ce moștenire la acea vreme, cel puțin așa își închipuia. Din câte știa, pe atunci averea sa se

compunea din hainele zdrențuite cu care era îmbrăcat și șase cai sleiți, partea sa din turma răpită după ce fuseseră atacați de oamenii lui Ellac. Ca în fiecare zi din ultimii trei ani, gândul îi alunecă înapoi la acele momente îngrozitoare.

II

Cei doi frați călăriseră, ducând cu ei caii furați, aproape o sută de kilometri fără întrerupere, gonind prin noapte, mergând prin nisipul din albia râurilor pe distanțe de kilometri întregi pentru a-și ascunde urmele, despărțindu-se în fața văilor care se înfundau și întorcându-se separat, dând ocol pentru a face același drum de două ori, toate trucurile pentru a li se pierde urmele, pe care le învățaseră vreodată. Edeco rămăsese conștient tot timpul, atârnat de gâtul calului cu ochii larg deschiși, cu mâinile legate în jurul grumazului și gleznele prinse sub burta animalului, ca să nu alunece jos. Își ținea tot timpul privirea ațintită asupra lui Odoacru, care galopa lângă tatăl său, în timp ce Onulf se ducea mereu în spatele micii turme și pe laterale, îmboldindu-și caii pe jumătate sălbatici, legându-i laolaltă cu frânghie pe cei câțiva armăsari care păreau să conducă goana, cu iepele în urma lor. Din când în când Edeco încerca să vorbească, scoțând un șuierat sau părând că-și drege glasul. Odoacru nu-și putea da seama, tatăl său având mâinile legate și neputându-se face înțeles prin gesturi. Tot ce putea face Odoacru era să oprească pentru câteva momente caii, când treceau peste vreun râu, să-i dea tatălui să bea puțină apă din căușul palmei și să-i stropească capul acoperit de praf pentru a-l răcori puțin.

Astfel se scurseră o noapte și o zi și, pe măsură ce se lăsa întunericul în cea de-a doua noapte, cei doi frați se uitară în urmă și văzură că norul de praf din depărtare, ridicat de urmăritorii lor, dispăruse. Probabil se împrăștiase când oamenii lui Ellac se opriseră și își așezaseră tabăra pentru a înnopta. Onulf calculă că îi despărțeau cel puțin treizeci de kilometri. Urmărirea nu se terminase, urmele celor doisprezece cai nu puteau fi ascunse prea multă vreme, iar cursa avea să reînceapă cu siguranță în zori. Dar, deocamdată se bucurau de un răgaz și puteau dormi.

În tot timpul acestui drum dificil Edeco suferise în tăcere, singurele sunete pe care le scotea fiind câteva gemete atunci când fiii săi îl mutau de pe un cal pe altul, pentru a nu epuiza animalele.

Dar când s-au oprit pentru a înnopta și l-au dat jos de pe cal au văzut că murise, fața sa având culoarea stacojie a unui om sufocat. Cuprins de mâhnire, Odoacru nu reușea să înțeleagă cum de nu observase schimbarea. Când îl puse jos pentru a-i da la o parte bucata de pânză înfășurată în jurul gâtului văzu că acel cocoloș cu care îi astupase în grabă gaura din gât pentru a opri sângerarea nu se mai vedea – în goana calului alunecase înăuntru și îl sufocase. Încercarea disperată a fiului de a-l salva sfârșise prin a-l omorî.

Odoacru știa că, date fiind împrejurările, făcuse tot ce-i stătea în putință. Dar golul din suflet părea mai mult efectul unei obligații, aducea mai degrabă cu un sentiment de uimire în fața unei ocazii pierdute, decât cu durerea copleșitoare pe care se aștepta s-o simtă la moartea tatălui său. Ridică privirea spre Onulf și văzu figura fratelui său schimonosită de durere, cu dâre de lacrimi pe obrajii plini de praf. Odoacru se întrebă cum de nu-i dăduseră și lui lacrimile, cum de durerea lui părea atât de goală și stearpă. Se gândi că poate lacrimile vor veni mai târziu. Poate că gândul răzbunării, ura față de cei care-i urmăreau dăduseră la o parte durerea. Acea înlănțuire de evenimente – de la vandalizarea peșterii funerare la arderea casei familiei sale și acum la moartea tatălui său – toate acestea i se datorau în ultimă instanță lui Orestes și Odoacru știa că n-o să se poată lăsa pradă durerii și n-o să poată trece dincolo de ea câtă vreme nu va avea parte de răzbunare. Orestes trebuia să plătească.

Peștera Sfântă se găsea în direcția spre care se îndreptau, așa că decizia n-a fost greu de luat. Înainte de răsărit erau din nou pe cai, cu Edeco legat pe unul dintre animale, având acum capul și corpul acoperite de propria tunică de lână, ruptă de-a lungul ca să formeze un fel de giulgiu. După ce ajunseră la tabăra de pe marginea prăpastiei, unde stătuseră cu câteva săptămâni în urmă, se opriră, iar Onulf se uită în jos la cărarea pietroasă care cobora în valea abruptă.

— Ești nebun, îi spuse fratelui său.

Odoacru știa că celălalt are dreptate. Era imposibil să cobori doisprezece ponei neantrenați pentru asta și un cadavru pe acea potecă. Plecară de la locul taberei, rămânând aproape de marginea prăpastiei, în timp ce Odoacru cerceta nerăbdător forma stâncilor de dedesubt, contururile canionului și marginea zdrențuită a stâncii de cealaltă parte a prăpastiei. După două ore de mers călare, reuși să-l găsească – tufișul izolat, proiectându-se pe cerul la amurg în

partea de apus a canionului. Mijindu-și ochii, Odoacru se uită la soare, calculă unde va apune și deplasă în minte acel punct ceva mai la sud, unde s-ar fi găsit în urmă cu câteva săptămâni. Apoi descălecă.

— Chiar… aici, spuse și se opri, cu ochii ațintiți la marginea stâncii din fața sa.

Merse până la buza prăpastiei, având grijă să nu i se sfărâme sub picioare, apoi se așeză pe burtă și se târî până reuși să privească în jos, în prăpastie.

— Aici e, spuse, sigur pe el. Cam douăzeci de brațe mai jos. Văd parii cu care a fost ridicat sicriul. Mai ai frânghiile luate odată cu caii?

Onulf îl privi neîncrezător.

— Ai găsit Peștera Sfântă? De deasupra?

— Am folosit un semn – tufișul acela ciudat de dincolo de canion.

— Păi și-atunci de ce a mers tata cu sclavii trei zile prin canion cu sicriul?

Odoacru ridică din umeri.

— În acel moment nici tata nu știa cum să ajungă la peșteră de sus – o descoperise împreună cu Attila în urmă cu patruzeci de ani, pornind de jos. Și după ce au dus sicriul acolo, ar fi fost imposibil să se cațăre sus cu cincizeci de sclavi – stânca e înclinată în afară. Și oricum, drumul înapoi le-a luat doar jumătate de zi, nemaiavând nimic de cărat.

— Dar când te-ai întors aici cu tata, de ce n-ați luat-o pe sus, când îl urmăreați pe Orestes?

Odoacru căzu pe gânduri. De fapt se gândise la asta în acel moment, dar din respect pentru dispoziția sumbră a tatălui său nu vroise să-l deranjeze. Dar acum înțelegea de ce.

— Pentru că, și dacă tata ar fi știut cum să ajungă acolo de deasupra, își dăduse seama că Orestes o va lua prin partea de jos. Pentru germani era mai ușor să care comoara în spate pe cărare, decât să o ridice bucată cu bucată aici deasupra, după care ar fi trebuit să ridice și oamenii după ea. Poate că tata s-a gândit că-i poate intercepta și prinde în cursă cumva. Dar oricum ar fi fost, am ajuns în urma lor. Dă-mi frânghia aia!

În noaptea aceea Onulf rămase cu caii deasupra, fiind atent să nu apară la orizont torțe aprinse și rămânând cu urechea ciulită după tropot de copite. În peștera de dedesubt, Odoacru așeză cu grijă

trupul lui Edeco pe sicriul neatins al lui Attila, lăsându-i pe cei doi să-și fie paznici muți unul altuia. Petrecu pentru a doua oară noaptea în peștera întunecată împreună cu tatăl său și cu regele mort. Dimineața, când primele raze de soare apărură peste marginea canionului de deasupra sa, aprinzând culorile pestrițe de pe celălalt perete al văii, coborî pe fundul canionului, înaintă până dădu de o potecă urcând de cealaltă parte și se căță la suprafață. Acolo sparse o piatră și își petrecu următoarea jumătate de oră tăind cu muchia ascuțită trunchiul tufișului pe care și-l luase drept reper, până când lemnul verde cedă și reuși să smulgă crengile de la nivelul solului și să le arunce în prăpastie. Nu mai putea nimeni să găsească peștera după acest semn. Coborî la loc în vale, se întoarse la Peștera Sfântă și se ridică la suprafață folosind frânghia.

Nu răspunse nimic la privirea întrebătoarea a lui Onulf. Apoi, prinzând cu coada ochiului o mișcare într-un tufiș din apropiere, scoase imediat o săgeată din tolbă, își încordă arcul și trase.

Acel iepure de stepă era primul lucru pe care-l puneau în gură de trei zile. De teamă ca fumul să nu le divulge prezența, jupuiră animalul și-l mâncară crud, aruncând apoi oasele și măruntaiele în canion. Soarele de-abia se ridicase de două degete deasupra orizontului când cei doi încălecară și se îndreptară împreună cu turma de cai înspre câmpia cea largă.

În acea noapte, după ce își așezară tabăra lângă o baltă, cei doi frați începură să se gândească la viitor. Erau de acord că va trebui să înceapă o viață nouă – nu mai exista cale de-ntors – dar când venea vorba de cum ar putea arăta această viață nouă părerile lor se despărțeau. Onulf considera că le-ar fi cel mai bine într-un oraș mare, poate Constantinopole, unde locuiseră de curând împreună cu tatăl lor ca reprezentanți ai lui Attila la curtea împăratului Imperiului de Răsărit. Aici li s-ar fi pierdut urma printre ceilalți oameni veniți din locuri îndepărtate – nubieni, indieni, berberi și greci. Ar putea găsi de lucru sau un stăpân, poate ar reuși chiar să-și găsească sau să-și cumpere soții, trăindu-și astfel viața în tihnă. Pe Odoacru îl atrăgea ideea de a începe o nouă viață ca necunoscut, creându-și o nouă identitate, dar gândul de a face asta printre gloatele colcăitoare din Constantinopole îl dezgusta.

— Mai întâi trebuie să-l găsim pe Orestes și să-l omorâm, spuse Odoacru.

— Nu, mai întâi trebuie să scăpăm cu viață, răspunse Onulf.

Suntem încă urmăriți, iar Orestes are un avans mult prea mare față de noi.

— Totuși trebuie să avem parte de răzbunare. Pentru tata și pentru hunii noștri.

Onulf ridică din umeri.

— Nu e cu putință. O să fim omorâți. Ce fel de răzbunare e asta?

În dimineața următoare, când se crăpă de ziuă, Onulf se sculă, se spălă pe față cu apa stătută din baltă și, fără să zică nimic, se apucă să separe caii în două grupuri, în timp ce Odoacru stătea întins pe jos înfășurat în tunica sa subțire, urmărindu-l fără să spună nimic. Onulf vroia ca împărțeala să fie cât se poate de corectă, schimbând de câteva ori caii dintr-un grup în altul, având grijă ca iepele și armăsarii sau animalele iuți și cele mai încete să fie egal împărțite, separând caii rivali, păstrând mânjii alături de mamele lor. În cele din urmă se întoarse mulțumit de rezultat către fratele său, fără nicio expresie pe față, însă cu o privire întrebătoare. Odoacru se ridică în picioare, schiță un zâmbet și îl prinse pe Onulf de brațe. Strânsoarea dură foarte puțin, iar apoi cei doi bărbați încălecară, își adunară caii și se despărțiră, liniștit și firesc cum cade o nucă din copac, sau cum se îndepărtează o vulpe tânără de frații săi, pentru a-și găsi un nou culcuș. Onulf porni către sud-est, făcând un ocol larg în jurul taberei hune din depărtare și îndreptându-se către Constantinopole. Odoacru o luă spre sud-vest, înspre un loc despre care deocamdată nu avea decât o idee foarte vagă.

Acest loc era Noricum, o zonă de care auzise în copilărie de la mama sa, un ținut împădurit și mlăștinos care se întindea de-a lungul părții de mijloc a Dunării, unde trăia tribul germanic al înaintașilor săi, cunoscuți sub numele de sciri. În afară de numele mamei sale, Gethilde, și de câteva vorbe în limba sa, nu știa nimic despre acest popor. În copilărie nu arătase niciun interes pentru poveștile ei nostalgice, parcă desprinse din vis. Febra o răpusese pe Gethilde când el avea doar patru ani, iar amintirile care-i mai rămăseseră erau ciudate, în același timp dureros de precise și înnebunitor de vagi: o piele palidă, aproape transparentă, prin care se vedea în zona sânilor o încrengătură de vene albastre și subțiri. Părul blond, împletit în cozi lungi, înfășurate în jurul capului. Ochi mari, triști și goi când îl priveau și în care se citeau un dor adânc după lumea ei și regretul că fiii săi nu vor face niciodată parte din ea. Alte amintiri nu mai avea. Mai târziu auzise despre ea că fusese un fel de prințesă, deși nu-și dădea prea bine seama ce ar fi putut

însemna asta la un trib îndepărtat ca scirii. Nu știa nici măcar dacă acest lucru era adevărat sau era doar o legendă de familie, inventată de tatăl său ca să-și înalțe fiii în ochii camarazilor huni.

După două zile, întâlni în cale dârele lăsate de roțile unei căruțe, pe care le urmă și ajunse la un sătuc abandonat, ce părea să fi fost jefuit cu ani în urmă de migratorii goți. Acum mai era locuit doar de o haită de câini hămesiți și de un negustor ambulant german, care se oprise să petreacă noaptea acolo cu o căruță plină de obiecte ieftine din metal, vase de gătit și alte produse pe care le ducea din Constantinopole către satele izolate din interiorul zonei, încercând să-și câștige astfel pâinea. Odoacru n-avea niciun ban pentru cumpărături, dar îi oferi negustorului unul din caii săi pentru o pulpă uscată de porc și cele câteva zeci de săgeți cu vârf de fier pe care le ducea cu el. Era un schimb nebunesc, calul valorând de zece ori mai mult decât ce vroia în schimb. Dar negustorul, crezându-se șmecher și neluând seama la mânia care începea să sticlească în ochii lui Odoacru, spuse că animalele nu erau de rasă și vru doi cai în schimb pentru cele câteva lucruri pe care le ceruse celălalt.

Odoacru fu ispitit să-l omoare pur și simplu și să ia ce avea nevoie. Se răzgândi însă și îl legă strâns de un copac, îi îndesă un pumn de iarbă în gură ca să nu mai înjure și apoi luă carnea și săgețile, împreună cu un vas de gătit, două pumnale, o bucată de cremene în locul celei tocite pe care o avea cu el și o mână de monede din cupru, cu care putea mai târziu să cumpere lucruri mai mici fără a mai fi nevoit să ofere un întreg cal la schimb, înainte să plece legă un cal de copac, unul care începuse să șchiopăteze în ultima vreme. Animalul nu mai putea fi folosit pentru călărit, dar era destul de puternic ca să tragă căruța negustorului. Apoi porni în tropot de copite cu animalele care-i rămăseseră. Se gândi că, la urma urmei, negustorul tot ieșise câștigat din povestea asta.

Odoacru își petrecu iarna într-un adăpost pentru animale, cu pereți din piatră, peste care dăduse în alt sătuc abandonat. Zilele erau scurte și nopțile lungi și sumbre. Când vântul tăios sufla prea tare, iar focul înecăcios din iarbă uscată care ardea înăbușit într-un colț al încăperii rudimentare nu mai făcea față, aducea doi cai înăuntru și se așeza între ei, după obiceiul hunilor, ca să-i țină de cald trupurile animalelor. Poneii, mulțumiți că erau la adăpost de rafalele tăioase de afară, rămâneau complet nemișcați o zi și o noapte, în afară de jeturile puternice de urină pe care le proiectau din când în când pe podeaua de pământ bătătorit și pe care

Odoacru le dirija afară printr-un șănțuleț săpat în grabă de-a lungul pereților. Petrecu astfel multe ore întins pe pământul rece, înfășurat în pătură și privind la burta calului de deasupra, întrebându-se ce mai făcea Onulf și gândindu-se la tatăl lor. La primele ploi de primăvară, își îndesă tot ce avea într-o desagă din piele de iepure, pe care o cususe cu greu de-a lungul iernii și plecă mai departe, fără să mai arunce nicio privire spre coliba dărăpănată. În ciuda lunilor petrecute acolo, nu se legase emoțional de ea niciun pic.

Ajungând la râul Morava, un afluent sudic al Dunării, merse în jos zile întregi pe malul acestuia. Nereușind să dea de niciun vad, începu să fie îngrijorat de terenul tot mai mocirlos în care râul părea să dispară pe distanțe de kilometri întregi în mlaștini fără contururi precise, pentru ca apoi să iasă iarăși la suprafață și mai leneș și anemic decât înainte. În cele din urmă, dădu peste o mică așezare, construită pe plute de pin făcute să plutească în apa adâncă de doar câteva brațe, însă capabile să care o greutate foarte mare – familia fiecărui pescar, coliba din stuf și ce mai avea fiecare, împreună cu câteva butoaie în care erau ținuți țiparii pe care îi prinseseră pescarii și îi duceau acum la piață.

Apropiindu-se de micul sat plutitor, Odoacru strigă la un om aflat mai aproape de el, care stătea pe vine pe pluta sa și repara o plasă de pescuit. Făcând semne largi cu mâna și vorbind un amestec de dialecte germanice, îi dădu de înțeles celuilalt că ar vrea să treacă de cealaltă parte a mlaștinii. Omul arătă cu mâna oala de gătit, iar Odoacru înțelese cu părere de rău că acesta era prețul pentru traversare. După ce dădu din cap că e de acord, pescarul scoase un fluierat scurt și din colibele din jur ieși o ceată de copii goi și jegoși, râzând cu gura până la urechi și lăsând să li se vadă dinții lipsă, care veniră în fugă la Odoacru și începură să turuie într-o limbă de neînțeles, întinzând mâinile pentru a primi cadouri și buzunărindu-l pe furiș în căutare de mâncare și monede.

Odoacru rămase nemișcat și încordat, dezgustat de invazia puradeilor, dar vrând să nu-l jignească pe cel care fusese de acord să-l treacă de cealaltă parte. O clipă mai târziu, bărbatul strigă la copii în limba sa gâjâită, iar aceștia se retraseră imediat, rămânând însă cu privirea lipită de acel străin înalt. Pescarul îi făcu apoi semn să vină pe plută și, după o clipă de ezitare, Odoacru legă una de alta funiile cailor, le prinse de un stâlp din lemn de la provă și, ajutat de copii, lăsă în urma sa malul noroios, în timp ce caii intrau agitați în apa din spatele său. După o oră de împins pluta prin

curenții noroioși, urmați de animalele care fie înotau, fie mergeau pe fundul apei, în funcție de cât de adâncă era aceasta, ajunseră cu bine pe celălalt mal, unde oala de gătit trecu în mâinile pescarului, care arătă morocănos către o cărare noroioasă ce se întindea de-a lungul mlaștinii, dându-i de înțeles lui Odoacru că pe-acolo trebuie să o ia.

După o jumătate de zi de mers, Odoacru dădu peste primele semne de civilizație adevărată în aproape șase luni și, deși nu-și dorea prea tare să intre în orașul pe care îl simțea apropiindu-se, nu avu ce face, pentru că terenul din jur era atât de mlăștinos încât era nevoit să nu părăsească drumul. Când trecea prin sătucurile și fermele mizere din afara orașului, localnicii rămâneau cu gura căscată, fără să zică nimic, nu din grosolănie, ci fiind uluiți să vadă un străin apărând în mijlocul lor. Pe măsură ce așezările deveneau mai dese, locuitorii începeau să arate cu mâna înspre el și să vorbească între ei și își dădu seama că gesturile lor indicau totuși mai mult decât o simplă uimire. Coborând privirea înspre tunica și pantalonii săi jegoși, își dădu seama că deveniseră aproape străvezii de la purtat, iar cizmele sale de călărie din piele de căprioară erau ferfeniță, tălpile clămpănind în sus și-n jos, ca două limbi atârnate. Dar n-avea ce să facă și, câtă vreme nu îngheța de frig și nu aducea ciuma, nu înțelegea de ce le păsa acestor țărani jerpeliți cu ce era el îmbrăcat. Pocni din limbă ca să-și îndemne caii să meargă mai repede, privind dezgustat la mlaștina din jur, pe care nu se putea nici călări, nici planta nimic, potrivită numai pentru niște oameni nenorociți și înfrânți ca aceștia.

Chiar înainte de zidurile din pari înfipți în pământ ale orașului, găsi ce căuta: un staul rudimentar care închiria cai trecătorilor. Reuși să-l convingă pe proprietar să aibă grijă de caii lui și să-l lase să doarmă pe o bancă în casă, punându-i pe masă o mână de monede din cupru ca avans pentru furajele cailor. Mai adăugă că animalele erau o garanție suficientă pentru eventualele cheltuieli suplimentare.

În timp ce proprietarul staulului se gândea la oferta care-i fusese făcută, doi copilași, o fată și un băiat, năvăliră râzând înăuntru și se opriră în loc când dădură cu ochii de străinul înalt și hirsut, care vorbea poticnindu-se cu tatăl lor. Când Odoacru se întoarse, să iasă în curte, fetița deschise gura.

— Străine, ți se vede fundul.

Băiatul începu să chicotească și amândoi copiii rămaseră cu ochii

pironiți spre el, pe jumătate temători, pe jumătate amuzați. Odoacru se întoarse iarăși către tatăl lor, care îl privea la rândul său.

— E adevărat, spuse acesta cu o voce serioasă. Nu se cuvine să apară cineva pe stradă în halul ăsta, iar un creștin nu poate lăsa pe altcineva să apară astfel în lume.

Se aplecă și ieși prin ușa joasă, lăsându-l pe Odoacru sub privirile fixe ale copiilor. Reveni peste câteva clipe cu o tunică veche, dar cusută și peticită. I-o aruncă noului venit.

— Pune asta pe tine până când îți repară nevastă-mea nădragii.

Odoacru își dădea seama că, în acel moment, proprietarul tocmai adăugase încă o monedă la nota de plată, dar ridică din umeri neputincios și își trase tunica pe el, după care își dădu jos hainele vechi și le împinse într-un colț. La urma urmei n-ar fi fost un început prea bun să străbată orașul speriind copiii.

— Cum se cheamă locul ăsta? întrebă Odoacru după ce-și schimbă hainele.

Celălalt se uită ca prostit la el și la un moment dat se auzi glasul băiețelului.

— Soutok, spuse el cu o figură gravă. Suntem sciri.

Odoacru îi mulțumi pentru răspuns cu o înclinare a capului.

Ieșind afară, se opri o clipă înainte de a trece prin poarta din lemn pentru a intra în orașul propriu-zis. În afară de nevoia de a cumpăra ceva provizii – printre care și un nou rând de haine, desigur – și de a vinde vreo doi cai pentru a putea plăti pentru ele, nu prea știa nici de ce venise aici, nici ce vroia. Deși nu avusese niciun contact cu civilizația timp de multe săptămâni, acest loc nu prea-i aducea aminte ce e aceea civilizație. Ce vedea în fața ochilor îl dezgusta încă și mai mult decât celelalte orașe prin care mai fusese. În Constantinopole, avea măcar avantajul că se putea pierde ușor în mulțime, tocmai pentru că era un străin. Acolo *toți* erau străini, ceea ce îți permitea să-ți păstrezi demnitatea și intimitatea, deși erai înconjurat de un milion de oameni, ce roiau în toate părțile, cu mirosurile, hainele, ciudățeniile și beteșugurile lor. Aici, în acest oraș mlăștinos îndepărtat, unde nu ajungeau nici hunii, nici romanii, averea pe care o adunau laolaltă toți locuitorii l-ar fi lăsat indiferent pe orice negustor cât de cât înstărit din Constantinopole. Păreau să fie mai mulți copii nemâncați, adulți cu picioarele sucite și soldați beți decât oameni normali și sănătoși. Iar clădirile dărăpănate, străzile împuțite și legumele veștejite de la piață erau

semne ale unei lipse de energie și ambiție de neînțeles, judecând după numărul de cerșetori și vânzători fără clienți care se holbau la el pe toate străduțele. Dar, mai mult decât oriunde altundeva, în acest loc se simțea bănuit, aproape acuzat, ca și cum prin simplul fapt că a pus piciorul în orașul lor încălcase vreo înțelegere, le dăduse peste cap viețile, invadase un spațiu prețios pe care și-l rezervaseră pentru sine.

Nu înțelegea ce-l atrăsese aici și ce-l îndemna să rămână mai mult decât ar fi durat achiziționarea proviziilor. Dar, în același timp, avea un sentiment vag, o intuiție că îl aștepta ceva aici, printre acești oameni, oamenii printre care trăise mama sa. Jumătate din sângele care-i curgea prin vine venea de aici, culoarea castanie a părului, diferit de cel negru al tatălui său, ochii cenușii care nu se potriveau deloc cu linia oblică a pleoapelor sale, tipică hunilor. Jumătate din el. Poate că era vorba de o jumătate pe care n-o mai dorea, o jumătate care nu-i va mai servi la nimic. Încă nu știa.

Oamenii îi aruncau priviri curioase, unele de-a dreptul dușmănoase, un sentiment pe care începu totuși să-l înțeleagă. Pe vremuri un popor mândru, locuind într-o zonă bogată și fertilă aflată la vărsarea în mare a râurilor, scirii fuseseră între timp înfrânți de nenumărate ori de către huni și sfârșiseră prin a-și pierde pământul. Era o poveste pe care o auzise de multe ori în copilărie, cântată de bătrâni în colibele lor rotunde în nopțile lungi de iarnă, în timp ce-și sorbeau laptele fierbinte din boluri. Tatăl său se alătura întotdeauna plin de mândrie povestitorilor, deși, când venea vorba de înfrângerea scirilor, mama sa își găsea mereu ceva de făcut în altă parte, pentru că era vorba de povestea ei, de cucerirea poporului ei, de frații ei care luptaseră în van împotriva hunilor mereu victorioși, ea însăși făcând parte din prada adusă înapoi de învingători, hohotind legată de spinarea calului lui Edeco și mai apoi dând naștere fiilor lui Edeco.

Odoacru știa bine această poveste. I se întipărise în minte încă de când începuse să înțeleagă vorbele adulților.

Ce nu știuse niciodată, și nici nu se gândise vreodată la asta, era cum se vedea povestea din partea mamei, povestea supraviețuitorilor care, refuzând să trăiască sub dominația hunilor, cum făcuseră alanii, sau să se alieze cu ei și să participe la războaiele lor de cucerire, cum aleseseră ostrogoții, pur și simplu dispăruseră. Își adunaseră ce aveau prin casă – oricum foarte puțin

– și plecaseră spre apus, pe Dunăre în sus, părăsindu-și ținuturile strămoșești, plecaseră unde forța devastatoare a hunilor nu-i mai putea ajunge. Plecaseră fără un sentiment de nedreptate – considerau poate că au fost tratați cu asprime, dar nu că li s-ar fi făcut o nedreptate – pentru că așa era făcută lumea, iar în drumul lor spre apus, scirii dădură la o parte alte triburi și mai slabe decât ei. Scirii nu considerau greșite sclavia, cucerirea, uciderea, tot ce le făcuseră lor hunii. Nu era o problemă de drept sau nedrept, pur și simplu așa stăteau lucrurile. Scirii se duseseră la apus peste victimele lor, așa cum hunii veniseră peste ei și cum, fără îndoială, vreun dușman încă și mai puternic din răsărit amenința să vină peste huni. Și se opriseră din acest drum spre apus când au atins acel echilibru precar, când întâmpinară rezistență mai degrabă decât frică în rândul triburilor de care dădeau și când distanța care-i separa de huni făcea ca aceștia să nu mai fie interesați să vină după ei.

Acești sciri, reflectă Odoacru, aveau prin urmare ceva în comun cu el.

Vreme de trei zile hoinări pe străzile din Soutok, refăcând traseele, dând peste aceiași ochi curioși și ostili, având aceeași senzație de neastâmpăr și dezgust, dar în același timp neputând să se smulgă din acest loc. Locul unde dormea nu era nici pe departe confortabil – banca din colibă era noduroasă și tare, copiii proprietarului plângeau în timpul nopții, iar nevasta acestuia nu dădea niciun semn că ar avea de gând să-i cârpească pantalonii – dar, cu toate astea, se simțea atras de acest oraș. Își spunea că, poate, e din cauză că orice om are nevoie de un trib și fiind nevoit să și-l abandoneze pe al lui ceva dinăuntrul său tânjea după acesta. Dar respinse imediat această idee. Dacă era într-adevăr vorba de dorul după căldura omenească – ceea ce nu prea credea – ar fi găsit fără probleme o companie mai de soi decât acest oraș de amărâți, unde oamenii erau mai degrabă înclinați să-l ușureze de câteva monede, în timp ce râd de fundul lui, decât să-i ofere companie. Nu, nu era asta. Era glasul sângelui care-l trăgea încoace, sângele mamei sale, sângele lui…

Gândurile îi fură întrerupte când două mâini puternice îl apucară de brațe. Se încordă, primul impuls fiind să-și scoată sabia sau să fugă. Dar, privind în stânga și-n dreapta, își dădu seama că fuga n-ar servi la nimic. Avea lângă el doi paznici masivi, neobișnuit de treji, purtând aceeași armură ruginită și prost făcută și aceleași

arme ca oamenii pe care-i văzuse pierzând vremea prin jurul clădirii dărăpănate despre care presupunea că era palatul regelui din partea locului. Continuară toți trei să înainteze fără să se grăbească, la fel cum mergea el înainte ca mâinile lor în mânuși de piele să-l apuce, ca și cum tocmai s-ar fi întâlnit pe stradă cu doi prieteni. După câteva clipe, încercă să le adreseze câteva cuvinte în latina obosită cu care tot încercase în ultimele zile să se înțeleagă și cu negustorii.

— Încotro mergem?

Paznicii părură că nu pricep și, la drept vorbind, nici nu era de așteptat ca niște simpli soldați să înțeleagă limba unor negustori străini. Cel din dreapta sa îi aruncă totuși o privire, îl strânse mai tare de mână și, cu o exclamație guturală, arătă cu capul înspre direcția unde se afla palatul dărăpănat. Îl aștepta probabil un interogatoriu, urmat cel mai probabil de o bătaie sau câteva zile de închisoare, după care avea să fie aruncat afară din oraș fără menajamente pentru crima de a fi un străin. Se resemnă și se gândi că poate proprietarul staulului va avea totuși grijă de cai până la întoarcerea sa.

După ce trecură prin porțile palatului, fu dus într-o curte interioară, înconjurată pe trei laturi de clădiri joase și discrete din piatră și ciment. Aici, fu condus către o construcție în formă de dom aflată într-un colț, făcută din pietre așezate una peste alta, care alcătuiau pereți înclinați spre interior, uniți sus de o piatră de boltă. Pietrele care formau această colibă cu o singură încăpere erau mai bătute de vreme, petele de licheni și de apă fiind mult mai vechi decât cele de pe clădirile înconjurătoare. Pe măsură ce se apropiau de ea o cerceta cu privirea, fără prea mare interes. Era evident că acest cuib de viespi făcut din piatră era aici de mult mai multă vreme decât restul orașului – poate că fusese ridicat de vechii locuitori ai acestor locuri, troglodiți sau ce-or fi fost ei, care dispăruseră de multă vreme, dar lăsaseră urme ale trecerii lor pe aici – oase, statui ciudate, fundațiile unor clădiri foarte vechi sau, ca în acest caz, clădiri întregi: o casă, un loc sfânt, sau poate…

Fu aruncat la pământ și auzi cum în urma lui ușa masivă de stejar se închide cu zgomot.

O închisoare.

Nu era complet întuneric, pietrele prost tencuite lăsând să intre lumina soarelui în dâre înguste, ca zeama de zer scurgându-se prin sita de pânză a mamei sale. Încăperea era îndeajuns de lată încât să

se poată întinde pe jos dacă dorea și, dacă se ducea în mijloc, unde tavanul era cel mai înalt, putea și să stea în picioare. Podeaua de pământ era foarte bătătorită și destul de curată, fără resturi sau mizerie de la prizonierii dinaintea lui. Lângă un perete exista un bloc mare de piatră, probabil pe post de scaun. Odoacru nu fusese legat, nici bătut sau torturat. Se gândea că lucrurile ar putea sta mai rău de-așa și ar fi stat cu siguranță mai rău dacă îl prindeau oamenii lui Ellac. Dar n-avea idee ce-l aștepta, cât va fi ținut aici. Se așeză pe blocul de piatră și se puse pe așteptat.

Judecând după unghiul razelor care se strecurau printre pietre, păreau să mai fie cam două ore până la înserat, când prizonierul auzi zgomote de pași în afara celulei. Acestea fură însoțite de un ordin răstit adresat paznicilor, apoi de foșnete în dreptul ușii, după care fu dată la o parte o mică ușiță și în dreptul ei apăru o pereche de ochi îndreptați spre el. Rezistă ispitei de a-și înfige degetele sau de a arunca cu praf în ei. Rămase liniștit pe blocul de piatră, nebăgându-l în seamă pe cel care-l urmărea, până când într-un târziu drugul care închidea ușa pe dinafară fu dat la o parte, iar ușa se deschise larg. Prin ușă năvăli înăuntru lumina puternică a soarelui, desenând conturul unei siluete impunătoare care păși în dreptul ușii, fără a i se putea distinge expresia feței și detaliile cămășii de zale. Odoacru își miji ochii și se ridică în picioare.

— Vorbești latinește? mormăi bărbatul.

Odoacru încuviință cu o mișcare a capului.

— Sunt Baldovic, căpitanul gărzii palatului.

— Din ce motiv am fost arestat și ținut în această celulă fără apă, întrebă Odoacru, cu limba împleticindu-se în cuvintele latinești pe care le pregătise cu grijă cât timp așteptase acest moment.

Baldovic râse scurt.

— Celulă? repetă el. Există sute de domuri ca acesta în spate, folosite drept barăci de garda palatului. Doar că în ele stau câte patru oameni. Ar trebui să-mi mulțumești că stai singur aici, nu să te plângi.

— Nu mă plâng. Întrebam doar de ce sunt ținut aici.

— Pentru că te plimbai prin oraș cu fundul la vedere.

Soldații de afară se tăvăleau de râs, iar Odoacru observă că și umerii interlocutorului său trădau un chicotit înăbușit. Într-un târziu, Baldovic le făcu semn celor de afară să tacă.

— Pentru că, continuă el, intrând în colibă, ești hun.

Odoacru rămase interzis.

— Și în orașul vostru de amărâți e o crimă să fii hun?

Figura ofițerului deveni și mai glacială, dar se făcu că n-a auzit insulta.

— În plus, adăugă el pe un ton acru, am remarcat că ești bogat, dar te îmbraci ca un sclav. Asta înseamnă că ești fie nebun, fie hoț. Oricum ar fi, trebuie să te interogăm.

— Bogat? îl privi Odoacru neîncrezător.

— Ai sosit dinspre răsărit cu poneii tăi urâți, pe care îi ții în afara zidurilor. Ei bine da, am stat de vorbă cu proprietarul staulului. Ai venit singur, dar ai mai mulți cai decât orice scir, cu excepția regelui. Și ai monede furate de la un negustor scir cu câteva luni în urmă. Am stat de vorbă și cu el și cu vânzătorii de la care ai făcut cumpărături în acest oraș.

Odoacru se gândi mirat la ce însemna bogăția pentru acest om. La el acasă, lumea l-ar fi considerat demn de tot râsul dacă ar fi avut numai câțiva cai. Dar aici, printre acești oameni istoviți și loviți de sărăcie… își reproșă aspru faptul că intrase astfel în oraș, fără să vândă sau să ascundă caii mai întâi.

— Regele a hotărât să te țină închis deocamdată, continuă Baldovic, scoțându-și coiful pentru a încăpea sub tavanul jos și apropiindu-și capul hirsut de fața lui Odoacru.

Acesta îl privi fără să clipească.

— Cai și monede… nu e nimic rău în asta.

— Vrei să zici că nu ești bogat?

— Dacă dovedesc că nu sunt, îmi dați drumul?

Baldovic nu răspunse imediat.

— Nu.

— De ce?

— Chiar dacă nu ești bogat, ai putea fi valoros. Cel puțin figura ta pare să fie valoroasă. Ochi cenușii, păr castaniu, trăsături hune. Exact ca în mesajul lui Ellac. Ai putea să valorezi foarte mult. S-a pus o recompensă foarte mare pe capul tău. Bogăția n-a făcut decât să ne atragă atenția asupra ta.

Se îndreptă și făcu un gest larg cu mâna, arătând spre celula în care stăteau.

— Unde mai pui că ai parte și de tot confortul! Nu mă îndoiesc că în curând va veni să te viziteze însuși regele.

Izbucnind iarăși în râs, Baldovic ieși pe ușă, trântind-o în urma lui și închizând-o cu drugul. Odoacru auzea tot mai pierdut vocile paznicilor care se îndepărtau de celulă râzând de el.

— … pentru că umblă cu *fundul* la vedere!

Era trecut de miezul nopții – de data asta își dăduse seama după cum cădea lumina lunii printre pietre – când auzi din nou scârțâit de pași pe nisipul de afară. Nu se sinchisi să se ridice din locul unde stătea întins pe pământ, deși nu adormise încă. Rămase nemișcat când se deschise ușița și fu observat îndelung de paznic, după care drugul de fier fu dat la o parte și ușa se deschise.

Baldovic intră înăuntru urmat de alți doi soldați, care, judecând după zalele îngrijite, erau gărzile unui personaj important. După ei venea un bărbat mai în vârstă, înalt, dar încovoiat, purtând o tunică de zale care poate cândva îi venea bine, dar acum atârna pe el ca zdrențele de pe o sperietoare de ciori. Cei patru se adunară în jurul lui Odoacru, întins în continuare pe jos, iar Baldovic îl îmboldi cu piciorul în coaste.

— Scoală, hunule, strigă la el. Ridică-te în picioare în fața lui Vismar.

Odoacru deschise enervat un ochi, apoi se ridică în picioare foarte încet, fără să se grăbească niciun pic. Era la fel de înalt ca Baldovic și bătrânul și cu jumătate de cap deasupra celor două gărzi, care se apropiară cu mâinile pe mânerul sabiei.

Regele îl examina la lumina lunii care pătrundea printre pietre, iar Odoacru remarcă cum cel din fața lui devenise brusc foarte interesat de ce vede.

— Deci acesta e omul pe care-l caută Ellac, întrebă într-un târziu bătrânul.

Baldovic încuviință din cap.

— Sunt sigur de asta, stăpâne. Am aflat totul despre el. Proprietarul staulului e închis în beci, dacă vreți să-i puneți întrebări.

Regele dădu din cap, dar ochii îi erau în continuare ațintiți asupra lui Odoacru.

— Vreau să-l văd la lumină, murmură. Aduceți-l afară, unde sunt torțele.

Se întoarse spre ușă, urmat de una din gărzi, în timp ce Baldovic îl apucă de mână pe Odoacru și-l smuci spre ușă.

Odoacru se trase înapoi.

— Nu merg nicăieri până nu mi se dă apă de băut și ocazia să vorbesc, spuse el, cu vocea răgușită de sete, dar plină de hotărâre.

Baldovic îl țintui cu privirea și ordonă soldatului să-l ia de

cealaltă mână.

— Nu ești în situația de a avea pretenții, hunule, strigă el, și-l împinse pe Odoacru către ușă.

Regele însă, care tocmai se apleca să iasă pe ușă, se întoarse și privi din nou către prizonier.

— Are dreptate, spuse bătrânul. Are dreptul la apă, fie că e oaspete, fie că e prizonier. Apărarea ta însă, mai adăugă, aruncându-i o privire disprețuitoare, nu e treaba mea.

Cei cinci ieșiră din colibă și așteptară ca unul dintre soldați să meargă la fântâna din mijlocul curții, unde umplu un polonic mare cu apă dintr-o găleată așezată pe ghizdul de piatră și îl aduse prizonierului, vărsând jumătate pe jos până să ajungă. Odoacru îl apucă în mâini și-l duse la gură, bând cu poftă lichidul rece și dând capul pe spate ca să scurgă și ultima picătură înainte să dea polonicul înapoi. Dădu mulțumit din cap, apoi se îndreptă spre o torță prinsă în zidul uneia dintre clădirile care dădeau spre curte, flancat strâns de Baldovic și celălalt soldat. Împingându-l pe Odoacru înspre lumină, soldații îl întoarseră fără menajamente și-l lipiră cu spatele de zidul de piatră. Regele se apropie precaut.

— Aveți grijă, stăpâne, strigă Baldovic. Nu e legat. Nu vă apropiați prea mult, să nu vă lovească.

Odoacru aruncă o privire disprețuitoare înspre ofițer.

— N-am obiceiul să atac bătrâni neînarmați.

— Așteaptă! exclamă regele.

Odoacru își întoarse fața către el, dar bătrânul întinse mâna spre el și-i făcu semn să stea nemișcat.

— Nu te mișca, îi spuse.

Îl apucă ușor de falcă, o întoarse spre Baldovic, care îl privi la rândul său plin de dispreț pe prizonier.

— Fruntea asta, murmură regele, cu smocul de păr din mijloc. Și uite, forma urechii, mare și cărnoasă. Neobișnuite pentru un hun.

— E o corcitură, explică Baldovic plin de dispreț. Pe jumătate got, sau din vreo altă stirpe. Tabăra hunilor e plină de bastarzi din ăștia. Nu e unul cu sânge neamestecat. Dar recompensa lui Ellac va fi a noastră.

Auzind de Ellac, fața regelui se întunecă deodată și își coborî mâna. Dar părea să nu-și poată desprinde ochii de la captiv, iar Odoacru își întoarse încet capul și îl privi pe rege în ochi.

— Cine ți-e tatăl, hunule, întrebă bătrânul cu voce pierdută, ușor tremurată.

— Edeco, răspunse Odoacru, din clanul lui Attila, general al armatelor regale și apoi ambasador pe lângă Imperiul Roman de Răsărit.

— Mai trăiește?

— Nu, a murit anul trecut, ucis de oamenii lui Ellac.

— Deci e adevărat că fugi de Ellac.

— Singurul motiv pentru care sunt în viață este să-l ucid.

Regele dădu înțelept din cap.

— Și mama ta?

— A murit și ea, cu mulți ani în urmă.

— Nu era hună…

Odoacru făcu o pauză lungă înainte să răspundă.

— Nu, se spunea că e din tribul tău, răpită în luptă.

— Acum câtă vreme?

— În anul dinaintea nașterii mele. Acum douăzeci de ani.

— Și cum o chema, băiete, zi-mi cum o chema.

Odoacru îl privi fix pe rege. Ochii lui Vismar rămăseseră pironiți asupra lui, ca și cum ar fi fost un lucru pe care fie îl dorea foarte mult, fie vroia să-l distrugă. Îi susținu privirea bătrânului fără să clipească.

— Gethilde, murmurară amândoi în același timp.

Soldații ridicară ochii uluiți și slăbiră strânsoarea.

Bătrânul se apropie de Odoacru, dar de data asta gărzile nu mai făcură niciun gest pentru a-l opri. Întinse mâinile și le așeză pe capul lui Odoacru și îl sărută pe frunte. Cu coada ochiului Odoacru văzu că soldații își înclinaseră capetele și puseseră un genunchi în pământ în fața sa.

— Un nepot, murmură bătrânul rege. Nepotul meu trăiește.

Odoacru simțea că se învârtește pământul cu el de cât era de uluit și înfometat, iar regele apucă mâneca tunicii zdrențuite a tânărului în mâna sa noduroasă și îl conduse încet spre palat.

III

Reveria lui Odoacru, căruia îi trecuseră prin fața ochilor aceste întâmplări din urmă cu trei ani, fu întreruptă de un sol care sosi tropotind pe unul din poneii huni aduși chiar de el în Noricum. Mica sa turmă nu fusese folosită pentru cavaleria scirilor în curs de formare, pentru că, deși caii scirilor erau răpciugoși și amărâți din

cale-afară, rasa țeapănă a poneilor sărea în evidență atât de tare de parcă ar fi fost alte animale. Odoacru hotărâse să folosească poneii la treburi administrative, pentru care erau foarte potriviți: să ducă neobosiți iscoadele și solii de la un capăt al frontului la celălalt, galopând ore întregi fără să pască și fără să se adape sub soarele arzător. Era un efort neîntrerupt și epuizant, care ar fi dat gata caii mai mari, dar mai fragili ai germanilor, cu care era echipată cavaleria și care, la rândul lor, se descurcau foarte bine în condiții de luptă – sprinturi scurte și viguroase, cu rotocoale și salturi acrobatice, urmate de lungi perioade de așteptare, când își puteau reveni din aceste izbucniri.

Solul își struni calul lângă copacul de care stătea sprijinit Odoacru.

— Regele Guthlac vrea să te vadă, stăpâne, spuse călărețul fără nicio introducere, după care salută scurt, își întoarse calul și galopă să facă următorul anunț.

Stăpâne. Odoacru se îndreptă către calul său hun, pe nume Zborul Nopții, iapa născută în timpul iernii petrecute în coliba abandonată din mijlocul stepei, al cărei frate geamăn îl mâncase, ca să supraviețuiască unui viscol. Își îngădui un zâmbet. Cât de mult îl ajutase Soarta de când sosise în Soutok, fără niciun ban și îmbrăcat în zdrențe. Dar, de fapt, nu credea în Soartă. Nu era prea sigur nici că ar crede în divinitate. Până una-alta, își punea speranța în sine și în bunicul său.

Porni în galop către locul unde se găsea regele, chiar în spatele liniilor de infanterie. Un sprint de aproape opt kilometri, după care un cal al germanilor ar fi rămas cu limba scoasă și cu picioarele tremurând, în timp ce al lui abia dacă respira ceva mai apăsat. Trecu de Baldovic, aflat în cercul de apropiați adunați strâns în jurul bunicului său, regele Vismar, iar ofițerul îl salută cu o scurtă înclinare a capului. De când Odoacru trecuse de la statutul de cerșetor la cel de prinț moștenitor al tribului scirilor, purtarea căpitanului față de el se îmbunătățise simțitor. Dar, chiar și acum, la ani de zile după tratamentul brutal și insultele lui Baldovic față de el din vremea când fusese luat prizonier, jena căpitanului nu dispăruse. La început, regele îl asigurase pe Odoacru de loialitatea și competența ofițerului său, iar acesta încercase să-l liniștească, arătându-i că nu dă nicio importanță acelui episod și spunându-i că își făcuse pur și simplu treaba, ascultând ordinele regelui. Mai târziu însă, Odoacru renunțase să mai încerce a șterge urmele de

încordare dintre ei. La urma urmei, se gândise el, poate că răceala lui Baldovic era un lucru bun. În trecut, când trăia printre huni, Odoacru fusese întotdeauna uimit de felul cum Attila putea să-și petreacă noaptea vânând și îmbătându-se alături de gărzile sale, acoperindu-le chiar cu daruri, pentru ca în dimineața următoare să-și trimită oamenii în luptă, la moarte sigură. Odoacru se gândea că poate apropierea din noaptea dinainte era intenționată, un soi de rămas bun, Attila știind că soldații urmau să fie uciși peste puțină vreme. Dar oricum ar fi stat lucrurile, el unul hotărâse că dacă tot trebuie să trimiți un om la moarte, este mai bine, și pentru propria conștiință și pentru demnitatea rangului pe care-l ocupi, să păstrezi din timp o oarecare distanță în relațiile cu acel om.

Bunicul lui Odoacru, lungan și adus de umeri, cu tunica de zale atârnând pe el, dar cu figura calmă și fără niciun tremur al mâinilor, îl apucă de umăr pe Odoacru pentru a-l trage mai aproape spre locul unde stătea de vorbă cu Guthlac, conducătorul forțelor germanice aliate. Odoacru nu-i fusese încă prezentat regelui gepid, iar acum îl examina cu atenție pe acest războinic faimos, remarcând masivitatea celuilalt, armura lucrată cu migală, cu zale de aur inserate printre cele de fier, scutul acoperit cu aur și decorat cu desene de creaturi mitice.

— Baldovic ne-a anunțat că dușmanul se apropie, spuse Vismar. Ultimele două iscoade tocmai s-au întors din recunoaștere. Uitați acolo!

Arătă înspre culmea joasă a dealurilor aflate de cealaltă parte a văii, unde erau masate trupele sale.

— Se vede norul de praf ridicat de cai, continuă el.

Odoacru își miji ochii. Stolurile de păsări își luau zborul din copacii pe sub care se apropiau inamicii, ceea ce spunea chiar mai multe decât norul de praf. Rămase cu privirea ațintită în acea direcție, încercând să măsoare distanța.

— Înaintează repede, spuse. Știu unde suntem și nu-și mai cruță forțele, vin cu toată viteza încoace.

Guthlac râse disprețuitor și se aplecă să-și mângâie calul, care tremura de nerăbdare.

— N-am făcut un secret din locul unde ne găsim, răspunse regele aliat. Oamenii mei au avut mult de mers ca să ajungă aici, la fel ca rugilii și herulii. Focurile de gătit, copacii tăiați de pe coasta dealului, totul e sub ochii inamicului.

— Nu chiar totul, Maiestate.

Guthlac își coborî privirea de pe dealul din depărtare și se uită fix la Odoacru, cu pupilele atât de contractate de la lumina puternică a soarelui încât păreau niște vârfuri de ac, aproape înghițite de ochii de un albastru-cenușiu apos, dând impresia unei statui ai cărei ochi rotunzi și bulbucați au fost modelați, dar artistul n-a apucat încă să-i picteze pentru a le da naturalețe și viață. Era prima dată când îl privea cu atenție pe Odoacru și păru surprins de ce vede, o reacție pe care acesta o surprindea adesea în ochii străinilor. Deși de când sosise printre sciri adoptase înfățișarea acestora – mustățile lungi, părul împletit în două cozi, armura de zale și cizmele grele în locul hainelor de piele și al mocasinilor pe care îi prefera mai demult – în privința figurii și ochilor de hun n-avea ce face. După primul contact, lumea se obișnuia cu trăsăturile lui. Dar acest prim contact provoca adesea stupoare. Guthlac se holbă la Odoacru, apoi îi aruncă o privire lui Vismar, ca și cum ar fi vrut să se asigure că încrederea regelui scir în nepotul său era bine întemeiată.

— I-ai ascuns bine pe călăreți? întrebă Vismar. N-ai decât cinci mii de cai…

— Cinci mii de *oameni* – călare pe cai. Cei mai buni din toată oștirea aliată.

Guthlac pufni disprețuitor.

— I-am văzut când ați sosit, acum două zile. Nu știu cât de buni sunt, dar sunt cu siguranță cei *mai mici* din toată oștirea. Niște țânci.

Vismar îl liniști cu un gest pe aliatul său, apoi se întoarse iarăși către Odoacru.

— Dar dacă sunt, cum zici tu, cei mai buni oameni, ce vrei tu să faci e cu atât mai periculos. Am putea pierde crema armatei noastre și în plus cea mai mare parte a animalelor. *Singurele* noastre animale. Dacă pierdem cinci mii de cai, scirii n-au de unde să-i înlocuiască. Am rămâne…

— Bunicule…

Odoacru nu-i spunea regelui astfel aproape niciodată. Poate că-i venea greu, apucând să-l cunoască abia după ce crescuse, după ce copilăria era un capitol de mult încheiat. Dar folosi acest apelativ acum și în spatele ochilor albaștri ai bătrânului Odoacru întrevăzu o licărire de surprindere și în același timp de bucurie.

— Bunicule, ai dreptate, scirii ar putea fi distruși dacă am pierde cavaleria. Dar toată armata aliată va fi *cu siguranță* distrusă dacă nu

aruncăm în luptă călăreții.

Nu noi am cerut această bătălie. Popoarele noastre au fost împinse aici de dușmani și aceiași dușmani încearcă acum să ne împingă în altă parte, de pe un pământ care nu e al nostru, dar e cel puțin liber, înspre un pământ care tot nu e al nostru, dar e locuit de oameni care se vor bate din toate puterile ca să apere ce-i al lor. N-avem de-ales.

— Nu vreau ca oamenii mei să sufere din cauza asta, răspunse Vismar, cuprins de îngrijorare.

Guthlac îi aruncă o privire rece.

— E prea târziu pentru astfel de gânduri.

— N-o să sufere, răspunse Odoacru. N-au cum.

— Cum poți să spui asta?

Odoacru strânse din buze și privi înspre culmea aflată de cealaltă parte a văii. Stolurile de ciori, care se înălțau speriate din copaci, erau tot mai aproape de ei, i se părea chiar că le aude croncănitul isteric.

— Pentru că, dacă vom învinge astăzi, oamenii noștri vor sărbători victoria. Iar dacă pierdem…

— Oamenii noștri vor fi morți, îi completă Vismar gândul.

Guthlac își întoarse calul în loc.

— Destul cu vorbele, strigă el. Trebuie să ne pregătim. Planurile sunt făcute. Voi, scirii, vă veți ocupa de centru. Și – îl țintui pe Odoacru cu privirea – am așteptări foarte mari de la cavaleria ta.

În timp ce Guthlac se îndepărta de ei în galop, Odoacru se întoarse iarăși către Vismar.

— Totul e gata, bunicule. Dă-mi binecuvântarea ta.

Regele îl privi lung și își așeză mâna pe capul lui Odoacru.

— Vreme de douăzeci de ani nici măcar n-am știut că am un nepot. Fiii mei au fost omorâți în luptă chiar în ziua când mi-a fost răpită fiica, iar copacul meu era tăiat de la rădăcină. Onoarea mea și orice speranță că aș putea avea un urmaș se risipiseră ca un fum. Acum a apărut, ca și cum ar fi picat din cer, un nepot născut deja bărbat. Și s-ar putea ca, la fel de brusc cum a apărut, acest nepot să și dispară. N-am niciun drept să fiu îndurerat după ceva ce nu știam vreodată că aș fi avut. Dar sufletul mi-e îndurerat.

— Bătălia abia urmează.

— Ai binecuvântarea mea. Du-te.

Odoacru dădu pinteni calului. Zborul Nopții porni să străbată în goană distanța care îi separa de pâlcul de copaci dincolo de care îl

așteptau în tăcere cinci mii de oameni.

Se revărsară din pădurea de pe fundul văii ca o tornadă, galopând peste pietrișul de pe celălalt mal al șerpuitorului Nedao, pe un front larg de aproape un kilometru. Erau cu toții treizeci de mii de oameni, la fel ca armata germanică aliată, atât că veneau cu toții călare pe ponei de stepă cu picioare scurte și groase. Privit dinspre fortificațiile germanilor aflate la un kilometru și ceva de râu, pământul părea să fi prins viață, forfotind de oameni și cai, înnegrind pietrișul ca o umbră sau o pată care se tot lățea. Iar din pădurea aflată pe celălalt mal continuau să se scurgă tot mai mulți oameni, ducând cu ei turme de cai de rezervă, secretul capacității acestor hoarde de a călători zi și noapte fără oprire, într-un ritm care pentru orice altă armată ar fi fost ucigător. Înaintea lor se înălțau stoluri enorme de păsări croncănitoare, ciori și grauri, un strigăt de război mai teribil decât al oricărei armate de invadatori.

Ajunși la râu, atacatorii nu încetiniră aproape deloc. Rândurile din față se năpustiră în apă într-un nor de stropi și spumă, iar ceilalți îi urmară fără ezitare. În câteva clipe, toți caii erau în apă, înaintând pieptiș prin curentul mâlos, atingând cu copitele albia acoperită cu pietriș sau înotând cu iscusință când ajungeau la mijlocul râului, cu călărețiii aplecați pe spinarea lor pentru a coborî centrul de greutate, apoi ridicându-se iarăși în șa odată ce caii începeau să meargă iarăși și ieșeau din apă de cealaltă parte, cu pielea strălucind și tremurând de frig. Fără nicio ezitare, părând să nu fie deloc afectați de efortul depus și reușind să rămână în aceeași formație strânsă ca atunci când ieșiseră dintre copaci, caii din frunte porniră în galop peste întinderea de pietriș. Coasta dealului din fața lor era mai înaltă și mai puțin înclinată decât cea de pe care tocmai coborâseră prin pădure, presărată doar din loc în loc cu câte un tufiș sau un copac răzleț dincolo de care se vedeau soldații germanici, așteptând încremeniți pe culmea dealului.

Păsările care chirăiau peste tot se dădeau la o parte din calea invadatorilor și se împrăștiau pe cerul larg și lipsit de nori, țipetele lor pierzându-se în depărtare. Oștirea de pe pământ însă se apropia tot mai mult, slăbind rândurile și schimbându-și locurile, desenând traiectorii complicate, modificându-și mereu direcția, dar fără să se atingă niciodată. Semnalele pe care și le transmiteau nu se vedeau și nu se auzeau, erau mai degrabă trăite cu toată ființa, impregnate în fiecare călăreț cu anii de antrenament și exerciții, impregnate în

laptele supt de la sânul mamei și de la ugerul iepelor, care îi făcea una cu caii, îi unea între ei, îi transforma într-un organism viu cu treizeci de mii de suflete.

Sosiseră hunii.

Vismar știuse întotdeauna că așa va fi. Cu o generație în urmă, hunii îi alungaseră pe strămoșii săi de pe teritoriul pe care îl ocupau și de atunci mai traversaseră noul pământ al scirilor de câteva ori, în trecere către ținte mai importante dinspre apus și miazăzi: Constantinopole, Galia, Italia. De fiecare dată nu se sinchisiseră să jefuiască mai mult de câteva sate din noul domeniu al lui Vismar. Dar regelui îi era teamă nu de ziua când hunii vor deveni mai puternici, ci de cea în care aveau să devină mai slabi – ziua când prăzile de soi le vor părea inaccesibile, prea îndepărtate pentru tribul lor slăbit. Și aceea avea să fie ziua când hunii își vor întoarce privirea către ținte mai ușor de cucerit. Iar acum că Attila murise, clanurile se împrăștiaseră, iar aliații goți erau nehotărâți, acea zi sosise: ziua hunilor mai slabi, dar în mod paradoxal mai periculoși, conduși de un nou șef care, după câțiva ani de lupte intense, se ridicase în fruntea acestor călăreți ai stepei: Ellac.

În vreme ce uriașa masă de călăreți urca în tropot de copite panta domoală a dealului, Vismar și celălalt rege germanic galopau fiecare în spatele armatei sale, strigând la arcași să se ridice din iarba unde așteptau venirea inamicilor. Culmea dealului se umplu deodată de războinici, desfășurați pe toată lungimea liniei de luptă, cu arcurile întinse și cu săgețile pregătite.

— Trageți! răcni Guthlac, iar strigătul lui fu preluat de crainici și ofițeri și transmis în ambele direcții de-a lungul liniei de luptă. Imediat aerul se umplu de vâjâitul săgeților, arcuindu-se spre cer într-o traiectorie calculată cu grijă de arcașii pricepuți și apoi coborând în cădere liberă de la acea înălțime, căpătând astfel forța mortală de a pătrunde prin armurile dușmanilor.

Atacatorii erau încă prea departe pentru ca arcașii să-și poată alege ținte precise. Scopul acestei salve era să decimeze, ca un tir de artilerie, să cadă asupra mulțimii invadatorilor și, profitând de numărul mare de săgeți și totodată de ținte, să rănească o parte din ei, o parte tot mai mare pe măsură ce atacatorii veneau mai aproape, iar săgețile arcașilor deveneau tot mai ucigătoare.

Dar călăreții aveau și ei modalitatea lor de apărare – permanenta împletire a traseelor lor în timp ce înaintau în galop, cu o viteză care ar fi făcut să-i joace ochii în cap oricărui arcaș ce și-ar fi

propus să se concentreze pe unul din ei. Păstrând o distanță cât mai mare între ei, se apropiau și se depărtau în goana cailor, săgețile căzând astfel în spațiile mari dintre călăreți, doar o mică parte din ele atingându-și de fapt ținta. Țipetele de durere ale victimelor erau înecate de urletele de luptă ale tovarășilor lor, iar bolta de săgeți părea să-i întărâte și mai tare pe călăreți, să întețească ferocitatea atacului și să stimuleze parcă și mai mult frumusețea teribilă a dansului lor ucigaș.

Se ordonă o nouă salvă și cerul se umplu iarăși de șuieratul săgeților, de data aceasta aruncate mai aproape de pământ, pentru că între timp călăreții se apropiaseră de arcași. De data aceasta, mai multe săgeți își atinseră ținta și câteva zeci de animale din primele rânduri se împiedicară și căzură, nechezând ascuțit în timp ce se izbeau cu boturile de solul pietros, cu călăreții alunecând și rostogolindu-se în urma lor, unii dintre ei omorâți de săgeți înainte chiar de a se prăbuși la pământ. Un strigăt de bucurie se înălță dinspre rândurile germanilor, dar Guthlac îi puse capăt cu o privire furioasă și un nou ordin.

— Trageți de voie! urlă el, și acesta era momentul pe care-l așteptase fiecare arcaș, fiecare apărător, de fapt. Acum le venise momentul arcașilor de elită și aceștia își mijeau ochii și strângeau din buze în timp ce trimiteau săgeată după săgeată în rândurile dușmanilor care se apropiau tot mai mult, observându-și cu atenție țintele, încercând să distingă ritmul și viteza dansului lor, calculând ca hunul care se înclina spre dreapta și ocupa locul lăsat liber cu o clipă mai devreme de un altul să fie lovit în cap de o săgeată și răsturnat de pe cal, încurcându-i astfel pe călăreții din urma sa, nevoiți să sară peste corpul camaradului lor care se zvârcolea la pământ. Arcașii trăgeau fără oprire, două săgeți la fiecare respirație, trei, patru, abia mai apucând să respire în acele momente de concentrare intensă, cu mințile încercând frenetic să spargă codul ritmului pe care se mișcau atacatorii, să descopere regulile secrete care guvernau înaintarea smucită a călăreților ce se apropiau cu repeziciune.

Tot mai mulți huni cădeau la pământ, iar infanteriștii aliați, care așteptau nerăbdători în spatele tranșeelor, izbucniră în urale înflăcărate. Dar uralele se stinseră imediat, atacatorii continuând să se năpustească spre ei, căci, deși primele rânduri fuseseră culcate la pământ aproape în întregime, cei din urmă le luau neînfricați locul, reluând blestematul lor dans de suveică și salturile peste confrații

căzuți la pământ. Ajunseseră între timp și mai aproape – se distingeau deja figurile, ochii albi și speriați ai cailor, până și cicatricile rituale de pe obrajii călăreților. Arcașii trăgeau în plin – atacatorii picau ca muștele – dar nu era de ajuns. Hunii își îmboldeau caii înainte într-un ritm amețitor, sărind peste cei căzuți înaintea lor, reducând eficiența barajului ucigător de săgeți prin simpla viteză cu care veneau: cu cât ajungeau mai repede la liniile inamice, cu atât mai puține săgeți apucau să tragă arcașii germani. Strategia era simplă – să se năpustească direct în gura dușmanului.

Barajul de săgeți deveni mai anemic, mai întâi imperceptibil, apoi tot mai evident pe măsură ce arcașii rămâneau fără săgeți. Vismar urmărea totul încordat, își îndreptase umerii și arbora o grimasă sumbră. Nu mai văzuse niciodată o armată supusă unui astfel de bombardament, iar aceasta continua să năvălească peste ei, nesinchisindu-se nici măcar să ridice scuturile mici de cavalerie pe care le aveau prinse de brațe călăreții.

— Pregătiți sulițele, răcni Guthlac, și culmea dealului se animă iarăși. Douăzeci de mii de oameni se ridicară în picioare, mai înalți și mai masivi decât arcașii, cu scuturile de stejar în față, mâna de care era prins scutul ținând trei sulițe din lemn cu vârf de fier, în timp ce a patra era în cealaltă mână, gata de a fi aruncată.

— Aruncați!

Un val de icnete străbătu frontul apărătorilor și primul rând de sulițe zbură direct către piepturile late ale cailor huni.

Cu țipete disperate de agonie, animalele se ridicară pe picioarele din spate și se întoarseră în loc la impactul cu zidul de arme. Sulițele veneau una după alta, în bolți regulate, trupele germane intrându-și în ritm: aruncau, puneau un genunchi în pământ, aruncau cei din al doilea rând, puneau și ei un genunchi în pământ, aruncau cei din al treilea rând, care rămâneau în picioare în timp ce cei din primul rând săreau la rândul lor în picioare și aruncau din nou, puneau un genunchi în pământ… Atacul hunilor păru să se clatine pentru prima dată, primele rânduri fiind culcate la pământ iarăși de avalanșa de sulițe, iar cei din spate fiind luați prin surprindere de zidul de cai care se zbăteau în fața lor, căzuți la pământ. Ritmul fusese rupt, covorul de oameni și animale care acoperea câmpul de luptă făcea imposibile traseele complicate ale călăreților. Încetinind ca să-și facă loc printre obstacole, uneori oprindu-se chiar în loc, atacatorii deveneau ținte și mai bune pentru sulițași, care întețiră ritmul proiectilelor lor ucigașe.

Dar asta nu dură foarte mult – fiecare apărător n-avea decât patru sulițe la dispoziție, iar acestea se terminară rapid. Regele nu mai dădu niciun ordin și nici nu mai era nevoie de așa ceva. Fiecare știa ce are de făcut de-acum și toți își traseră săbiile de la brâu. Pentru a-și continua atacul, hunii erau nevoiți să înceapă lupta corp la corp, dar mai întâi trebuia să sară cu caii peste barajul de arbuști spinoși, peste șanț și peste valul de pământ.

Atacatorii se mișcau nervoși de colo-colo în fața tranșeelor, foarte expuși loviturilor de suliță, dacă germanii ar mai fi avut așa ceva. Se auzi un corn – un sunet lung, tânguitor, punctat de o serie de note scurte și intense – și aerul se umplu de strigăte guturale, transmițând mai departe ordinele comandanților huni aflați în spate. Într-o clipă, un grup de călăreți veni în față, cu arcurile lor scurte în mâini și cu vârfurile săgeților fumegând de la smoala în care fuseseră muiate și apoi aprinse din vasele pline cu jar pregătite în acea dimineață, înaintară încrezători până în primele rânduri, tovarășii lor dându-se la o parte pentru a le face loc. Aproape fără să mai țintească, arcașii își trimiseră săgețile aprinse drept în tufișurile spinoase din mijlocul palisadei. Ca la comandă, ca și cum un zeu al stepei ar fi trecut pe-acolo și nu aștepta decât acest semn, se stârni deodată o pală de vânt care ridică praful de la picioarele apărătorilor și înteți focul aprins de săgeți. Flăcările izbucniră deodată pe toată lungimea, învăluind spinii. În câteva clipe toată linia de apărare fu cuprinsă de foc, și peste alte câteva clipe totul se transformă într-un adevărat iad, fumul înecăcios scos de ramurile verzi fiind dus de vânt înspre apărători, intrându-le în ochi și sufocându-i. Guthlac se uită întrebător înspre Vismar, care la rândul său căuta din priviri prin fumul gros coasta dealului, unde îl văzuse ultima oară pe Odoacru. Dinspre pâlcul de copaci nu se auzea nimic.

Odată deturnată atenția apărătorilor, o nouă serie de sunete scurte de corn străbătu tumultul și strigătele. Din spatele armatei hune, un batalion de oameni călare, trei mii la număr, ieșiră din formație și porniră în goană pe lângă flancul stâng al hoardei, ocolind poalele dealului, în confuzia produsă de fumul venind dinspre palisade, nimeni dintre germani nu-i văzu cum pleacă.

Din pâlcul de copaci de la poalele dealului, oamenii lui Odoacru urmăreau nerăbdători lupta care avea loc deasupra lor. Ultima mișcare le stârni interesul – nu se așteptau la o astfel de manevră din partea escadronului hun, iar acum călăreții sciri se întoarseră

spre Odoacru cu priviri întrebătoare. Fără să se consulte cu nimeni și fără să rostească niciun ordin, acesta își privi oamenii în ochi și înclină capul a încuviințare.

Hunii trecură de crâng în tropot de copite, urmărind să le cadă în spate apărătorilor din spatele tranșeelor și să-i prindă ca într-o menghină între escadronul de călăreți și restul hunilor. Chiar când treceau pe lângă ci, oamenii lui Odoacru se năpustiră dintre copacii unde stăteau ascunși și, slobozind o ploaie de săgeți în spinările descoperite ale hunilor, se luară după aceștia.

Hunii nici măcar nu văzuseră cavaleria scirilor ieșind din pâlcul de copaci din urma lor. Începură să-și dea seama că planul le fusese dat peste cap, abia când fură loviți de primele săgeți. O sută de oameni, apoi două sute, se prăbușiră gemând peste spinările cailor, cu săgețile scirilor ieșindu-le din spate. Zeci de cai, loviți în crupă de atacul venit din spate, se prăbușiră cu botul în pământ sau se opriră în loc cu scrâșnet de copite, începând să se învârtească în loc răniți și furioși. Escadronul hun fu cuprins de haos, călăreții neatinși de săgeți neînțelegând ce au pățit tovarășii lor, întorcându-și capetele ca să găsească sursa acelor urlete de agonie. Cei ai căror cai fuseseră răniți sau omorâți săreau din spinarea animalelor, rostogolindu-se la pământ și apoi sărind în picioare chiar când călăreții sciri se năpusteau printre ei cu săbiile scoase, secerându-i pe hunii care încercau disperați să se ferească.

Dar n-aveau cum. Cei care încercau să fugă înapoi spre hoarda din care plecaseră erau culcați la pământ de călăreții sciri care ieșeau în continuare dintre copaci, cu săgețile în arcuri. Odoacru, ajuns în mijlocul luptei, se feri de sabia unui călăreț hun ajuns pe jos după ce calul îi fusese omorât sub el, apoi, profitând de înălțimea la care se găsea, își împlântă sabia drept în capul aceluia, fierul trecând prin coiful de piele și înfigându-se adânc în craniu. Hunul căzu ca un sac de ovăz. Smulgându-și sabia, Odoacru își ridică ochii și privi în față.

Ceea ce până în urmă cu câteva momente era o pajiște goală de lângă pâlcul de copaci se transformase în terenul unui măcel. Pe o distanță de sute de pași, în toate direcțiile, pământul era presărat cu oameni și cai morți, toți din oastea hunilor. La fel, toți oamenii în viață pe care-i vedea în jur erau sciri. Niciun călăreț hun din acel escadron nu supraviețuise atacului.

— Să vină crainicul, strigă Odoacru.

Omul se apropie triumfător de conducătorul său.

— Ai ce-ți trebuie pentru a trimite semnale? îl întrebă Odoacru.

Soldatul îl privi fără să înțeleagă ce vrea.

— Pentru semnale, strigă Odoacru. Bolul cu jar, smoală pentru săgeată? Răspunde odată!

Călărețul tresări și înțelese, după care duse imediat mâna la desaga atârnată de oblânc și scoase de acolo un vas mic cu capac de lemn.

— Du-te în spatele dealului, îi ordonă Odoacru. Urcă în spatele liniilor noastre, fără să te vadă inamicul din față. Apoi trage o săgeată cât poți de sus înspre liniile inamice. Acesta e semnalul. El o să înțeleagă.

Mesagerul căpătă în fine glas.

— El?… Regele Vismar? Regele Guthlac?

— Nu, prostovane, nu ai noștri. Ellac! Nu știe că escadronul lui a fost eliminat. Hai du-te!

Vizibil nedumerit, călărețul porni în galop, scoțând capacul de lemn cu dinții din goana calului. Odoacru îl urmărea mulțumit.

După ce făcură felul și ultimilor războinici huni, oamenii săi se adunară în jurul conducătorului lor. Acesta trecu imediat la treabă.

— Coborâți dealul înspre râu, strigă el. Faceți un ocol, să nu vă vadă hunii. Atenția lor trebuie să rămână îndreptată spre fumul din tranșee. Aliniați-vă pe fâșia de pietriș din spatele lor. Când veți vedea săgeata aprinsă de pe culmea dealului, în spatele liniilor noastre, atacați-i pe huni cu toate forțele!

Cu un strigăt de luptă călărețiii sciri se năpustiră către Nedao, înspre un loc aflat cu aproape un kilometru mai în amonte față de cel pe unde traversaseră hunii mai devreme. Ajunși la mal cotiră strâns la stânga, urmând cursul apei până ajunseră chiar sub linia de luptă, pe care o vedeau acum deasupra lor. Fumul continua să plutească în nori urât mirositori deasupra câmpului de luptă, iar Odoacru văzu că în baricadele din spini se căscaseră deschizături largi. Soldații huni, care după ce trăseseră săgețile aprinse se învârteau nerăbdători prin fața liniei de luptă, descălecaseră acum și înaintau pe jos, într-un grup strâns care se îndrepta drept spre una dintre acele deschizături. Duceau cu ei scânduri gata să fie aruncate peste tranșee.

— Așteptați semnalul, strigă Odoacru la oamenii săi, iar ordinul său fu transmis din gură-n gură. Ridicând ochii în direcția indicată de conducătorul lor, oamenii văzură clar pe cerul după-amiezii, mânjit de fuioarele de fum care se împrăștiau în toate părțile:

conturul vag al unei săgeți aprinse, cu vârful de smoală lăsând în urmă o dâră de fum negru, care făcu o boltă largă și căzu în spatele liniilor inamice.

Cornul hun sună atacul și cu răcnete cumplite invadatorii se năpustiră înspre baricada care încă mai fumega, împingând scândurile peste tranșee și cățărându-se pe valul de pământ, convinși că în același timp germanii erau atacați din spate de camarazii lor care ocoliseră dealul mai devreme. Între timp, călărețiii sciri ai lui Odoacru de pe malul râului scoaseră la rândul lor strigăte de luptă și, lovind cu pintenii în burta cailor, se năpustiră pe aceeași coastă a dealului pe unde urcaseră cu numai câteva ore mai devreme călărețiii huni.

Însă când hunii săriră peste valul de pământ, se treziră față în față nu cu soldații germani prinși la înghesuiala la care se așteptau, ci cu un contraatac al unor oameni întărâtați, care tocmai zăriseră călărețiii lui Odoacru cum urcă dealul în viteză pentru a-i lovi din spate pe hunii care habar n-aveau ce-i așteaptă. Scirii și herulii, conduși de însuși Guthlac, care ridica deasupra capului o secure imensă, săriră peste valul de pământ, învârtind fără niciun efort armele grele cu brațele lor puternice, iar înfruntarea de metal și carne deveni asurzitoare. Deși foarte pricepuți în lupta cu sabia, hunii nu aveau nicio șansă împotriva adversarilor lor masivi, cu armuri de metal, arme mai grele și o poziție privilegiată. Era ca și cum un berbec de stejar s-ar fi izbit în poarta unui staul. Primele rânduri ale hunilor fură secerate ca iarba, cei din spatele lor abia mai având vreme să se întoarcă și să traverseze în fugă scândurile, unii dintre ei căzând în tranșee, retrăgându-se fiecare cum putea către locul de unde plecaseră, către caii care îi așteptau în urmă, către…

Cornul sună cu disperare retragerea, însă, până să apuce atacatorii să plece înapoi, călărețiii lui Odoacru îi loviră din spate, întărâtați după masacrul primului escadron de huni din urmă cu puțin timp. Armata hună era făcută praf. Soldații îngroziți săreau în toate părțile ca să se ascundă, ferindu-se de infanteria scirilor care îi urma dincolo de tranșee și fiind călcați în picioare de caii germanilor. Răniții cădeau gemând peste palisadele fumegânde, iar cei rămași teferi își căutau cu disperare caii, care se împrăștiaseră în toate părțile în panica produsă de atacul scirilor.

Traversând această îmbulzeală, Odoacru reuși până la urmă să găsească ce căuta: în spatele oștirii hune, călare, dar pregătindu-se

să fugă, îl văzu pe Ellac, ușor de distins după tivurile îmblănite ale armurii sale din piele și după cei doi soldați goți care călăreau alături de el pe post de gărzi personale. Odoacru se năpusti înspre ei și cu o singură lovitură îi reteză capul unuia dintre goți, al cărui trup se prăbuși cu sângele țâșnind în toate părțile peste spinarea calului înspăimântat. Al doilea soldat ridică sabia, dar văzând căutătura cruntă a lui Odoacru o luă la goană, greșind direcția și nimerind în măcelul dinspre tranșee. Abia atunci își dădu seama Ellac ce se întâmplă și se întoarse pentru a-și privi în față inamicul. Deși trecuseră aproape patru ani de când se văzuseră pentru ultima oară în Marea Sală a palatului lui Attila, îl recunoscu imediat pe Odoacru.

— Tu, șuieră Ellac. *Tu* ești cel pe care-l căutam!

Ridicându-se în șa, se repezi înainte, izbindu-l cu toată puterea pe Odoacru cu sabia sa grea de cavalerie.

Odoacru pară lovitura cu sabia și simți impactul izbiturii până la umăr. Înainte ca Ellac să poată lovi din nou, se dădu pe spate, își ridică animalul pe picioarele din spate și îl proiectă cu picioarele din față drept în crupa calului lui Ellac. Animalul hunului necheză de durere, clătinându-se și aproape prăbușindu-se la pământ. Ellac se așeză la loc în șa și smuci frâul ca să-și recapete echilibrul.

Nu mai era vreme nici de discuții, nici de luptă. Profitând de confuzia și greșelile adversarului, Odoacru își struni calul și, ridicându-se în șa, lovi cu toată puterea.

Ellac văzu lama sabiei venind spre capul său, o văzu chiar înainte ca Odoacru să se pregătească de lovitură și încercă să o evite, dar cum calul se clătina încă sub el, nu reuși întru totul. Sabia trecu pe lângă cap, dar se înfipse în gât, rupse clavicula și omoplații, intră adânc spre mijlocul pieptului, despică trunchiul în două și ieși afară în dreptul abdomenului. Zborul Nopții sări înapoi, speriat de sângele care țâșnea în toate părțile, iar Odoacru se întoarse să privească. O clipă îl mai văzu încă pe Ellac călare, cu brațele atârnându-i și cu ochii deschiși, având în ei strălucirea vieții. Nu se întrevedea încă în privirea lui nimic din norul negru al morții. Apoi, calul lui Ellac se mișcă într-o parte și trunchiul se căscă în două, scoțând la iveală clavicula și tendoanele gâtului retezate. Se prăbuși cu fața înainte și apoi jos de pe cal, în noroiul roșu frământat de copitele animalului, care o luă la goană înspre râul unde își putea găsi salvarea.

Zgomotul luptei se mai domoli și peste câteva clipe încetă cu

totul. Ștergându-și ochii de transpirație, Odoacru ridică privirea și se uită în jur. Călărețiii săi, încă încordați după tot efortul depus, începură să-și strunească animalele și să le ducă înspre peticele de iarbă neacoperite de cadavre. În direcția tranșeelor vedea infanteria grea a regelui, unii dintre ei clătinându-se de oboseală, amuțiți de furia masacrului și de iuțimea cu care luase sfârșit. Odoacru fu uimit de cât de pierduți, de vulnerabili păreau învingătorii în acele ultime momente inutile și istovite de după prăbușirea ultimilor dușmani, când nu apucaseră încă să-și dea seama că victoria era a lor. Cei din jurul lui erau tăcuți și retrași în sine, aproape nedându-și seama că mai erau și alți oameni în jur, cu mințile la fel de goale ca ale morților întinși la picioarele lor. Nu se mișca niciun hun, nu rămăsese niciunul în picioare, nu se auzeau nici măcar gemete de agonie dinspre cei căzuți la pământ. Nu supraviețuise niciunul, iar contraatacul germanic fusese atât de feroce încât nimeni nu reușise să fugă. Oastea lui Ellac fusese nimicită.

Dinspre tranșee se auziră niște urale anemice, plutind deasupra câmpului de luptă ca o boare, care se pierdu și ea în aer. Oamenii se aplecau să-și culeagă armele și scuturile, își dădeau jos coifurile și urcau osteniți dealul pentru a se îndrepta către casă. Doar Odoacru nu se mișca din locul unde-și oprise calul și abia după multă vreme băgă de seamă că Vismar se apropia de el, calul acestuia încercând să-și găsească drum printre movilele de cadavre.

Regele scirilor se opri lângă Odoacru și rămase cu privirea ațintită spre trupul lui Ellac, pe care nu-l văzuse niciodată, dar îl recunoscu imediat, nu după blana de pe armură, ci pentru că zăcea la picioarele lui Odoacru. Sângele continua să se scurgă din rană, infiltrându-se în pământ, iar ochii mortului rămăseseră holbați înspre cel care-l doborâse, în timp ce Odoacru își ținea în continuare sabia în mână, scoasă din teacă și acoperită de o strălucire roșiatică.

— A fost o victorie măreață, murmură regele. Nici în vis nu speram așa ceva.

Odoacru încuviință cu o înclinare a capului și simți că îl cuprinde un val de oboseală fără margini. Zborul Nopții fu trecut de un fior, ca și cum ar fi simțit asta, ca și cum senzația s-ar fi transmis de la călăreț la cal și de acolo în pământ, cum trece trăsnetul prin trunchiul unui copac.

— O victorie măreață, repetă Odoacru, măsurând cu privirea întinderea câmpului de luptă, cei treizeci de mii de soldați morți și

aproape tot atât de mulți cai.

— Ai găsit răzbunarea pe care o căutai? Poți trăi împăcat de-acum? îl iscodi Vismar.

— Ellac nu era răzbunarea pe care o căutam, răspunse tânărul. Poate că eu eram răzbunarea lui și căutându-mă n-a făcut decât ce era de datoria lui de hun să facă și nu-i reproșez asta. Acum că a murit, viața mea e mai în siguranță, dar asta nu înseamnă mare lucru. Răzbunarea mea rămâne de înfăptuit.

— Ah!

Regele privi în depărtare, peste câmpul de luptă.

— Te surprinde?

Vismar își clătină capul.

— Nu, nu mă surprinde. Am avut încredere în strategia și forța ta și s-a dovedit că bine am făcut. Ți-ai câștigat dreptul la moștenire în această zi.

— Dar ești mulțumit?

Regele se opri câteva clipe înainte să răspundă.

— Mulțumit? Pentru cum mi-am trăit viața, poate.

— Acestea nu par a fi cuvintele unui om care tocmai a avut parte de o mare victorie.

— O victorie asupra hunilor, e adevărat. De-acum înainte acest popor nu ne va mai face zile amare. Deși au rămas numeroși, triburile și clanurile lor sunt prea fărâmițate. Dacă Ellac ne-ar fi învins astăzi, asta i-ar fi consolidat reputația de conducător și i-ar fi unit din nou. Înfrângerea lui înseamnă și împrăștierea hunilor. Nu mai avem a ne teme niciodată de ei.

— Dar…

— Dar… puterea și reputația lor au trecut acum asupra noastră – asupra scirilor, herulilor, rugilor și celorlalți germani. Alte popoare care până acum nu aveau niciun motiv să se teamă de noi, nici măcar să ne bage în seamă, de-acum vor privi cu alți ochi înspre cei care i-au înfrânt pe huni.

— Și nu e bine asta? Să te știe lumea, să fii temut de cei puternici?

Regele clătină din cap.

— Poate că e, răspunse el cu glas pierdut, întorcându-și calul pentru a o lua înapoi spre tranșee. Eu unul aș fi preferat să nu ne știe nimeni.

PATRU

Șase ani mai târziu,
463 d.Hr.

Soutok, Capitala Scirilor

I

Compania de soldați romani mărșăluia în formație strânsă pe strada principală din Soutok, cu ochii ațintiți înainte și privirile încruntate, deși fuseseră dezarmați cu prudență la porți de către gărzile scire înainte de a li se da voie să pătrundă și să se apropie de palat. Sandalele cu ținte zornăiau zgomotoase pe pavajul din lespezi, iar tunicile lor împlătoșate, legănându-se țepene de genunchierele jambierelor confortabile din lână, fuseseră lustruite până luceau. Coifurile rămăseseră coborâte, în poziție de luptă, și nu basculate pe spate pentru un confort și o ventilație sporite ca atunci când se aflau pe loc repaus. Soldații erau escortați, dinainte și dinapoi, de două escadroane de gărzi ale palatului scirilor și flancate de o companie a cavaleriei lui Odoacru. O pereche de soli avansau dinaintea întregii procesiuni, liberând străzile cu strigăte și câte-o burdușeală ocazională de ciomag în timp ce gloatele locuitorilor curioși ieșeau de prin cârciumi și prăvălii și se propteau în prag căscând ochii la priveliștea neobișnuită. Romanii ca popor nu erau străini orașului din moment ce comercianții, actorii și misionarii îl străbăteau adesea, de cele mai multe ori în drumul lor spre o altă destinație mai importantă. Totuși, niciodată o delegație militară romană oficială nu intrase în Soutok și doar câțiva locuitori văzuseră vreodată un soldat roman, în afară de câte un istovit veteran răzleț ce călătorea cu nevasta și copiii lui către vreo zonă mlăștinoasă nepopulată din nord unde și-ar fi putut întemeia o casă mai ieftin decât pe teritoriile provinciilor din afara Romei.

Apropiindu-se de porțile palatului, care acum erau întărite cu piatră tăiată și mortar în loc de simplele țepușe, rezultat al prosperității crescânde din ultimii ani ai orașului, au pășit în curte. Mărșăluind în sus pe treptele palatului, comandantul escadroanelor

de cavalerie scire dădu un chiot, iar alaiul se opri la comandă. Toate privirile se holbau în expectativă, în sus, la bolta noului palat în curs de construcție, la zidurile exterioare care erau compuse dintr-un șir intimidant de piatră necizelată tăiată, din grinzi masive și din schelăria ca firul de păianjen. Un acoperiș incipient din scânduri de lemn acoperea doar o porțiune din construcție, hăt-departe, pe o laterală. Sub arcada de la intrare stăteau Vismar, Odoacru și un grup mic de ofițeri și paznici.

— Tu ce înțelegi din asta? mormăi Odoacru către bunicul său.

Bătrânul rege urmărea spectacolul din curte. Timpul fusese blând cu el, dar totuși nu mai era tânăr, și nu fusese nici când Odoacru îl întâlnise pentru prima oară. Vismar era acum cocârjat și gârbovit, cu pielea mai cafenie și mai tare ca niciodată, iar încheieturile țepene îi scârțâiau vădit când pășea. Îi aruncă nepotului său o privire cu ochii săi cenușii și pătrunzători, neafectați de cataractă sau de lipsa de hotărâre a minții care îi însoțesc adesea cu vârsta.

— Nu văd cum ar putea fi ceva bun, judecă Vismar. Trimișii militari romani rareori te convoacă la ședințe binevoitoare. Mai ales însoțiți de cincizeci de legionari. Nu e puțin lucru pentru ei să se aventureze dincolo de Dunăre în teritoriul nostru.

— Arată a fi pregătiți să dea o bătălie chiar în această clipă. Bine că i-am dezarmat la poartă.

— Într-adevăr știu cum să se costumeze înainte de a intra într-un oraș, observă sec bătrânul rege.

Un ofițer din compania de romani păși înainte, își dădu jos coiful, și se apropie la câțiva pași de rege și de Odoacru.

— Suverane și cetățeni ai teritoriilor scire! rosti el tare, într-o latină guturală, cu modulări germanice. Legatul Paulus Domitius, al celei de-a Doua Legiuni Italice de la Lauriacum, de pe Dunăre, vă salută! Aduc vești de la comandantul legiunilor romane…

Regele îl întrerupse într-o latină la fel de laborioasă.

— Legate, nu știu ce oameni ai vizitat cu „veștile” tale, însă scirii sunt civilizați și nu stau în stradă urlând unii la alții. Dacă ați călătorit de la Lauriacum, traversând fluviul, atunci veniți de departe. Te rog, dă-le voie oamenilor tăi se stea pe loc repaus și tu vino cu mine în palat, unde îți vom arăta ospitalitate și vom discuta misiunea ta în tihnă.

Ofițerul amuți, cumva luat prin surprindere, iar Odoacru îl scrută mai îndeaproape. Era cam de vârsta lui Odoacru și cu o construcție identică – mai înalt decât restul soldaților, cu un caracter bățos și o

privire rece în ochi care dădea de înțeles că pentru el nu era o simplă întâlnire politică a unui orășean cu mâini rotofeie, ci mai degrabă ipostaza unui soldat versat care se luptase ca să ocupe treapta pe care se afla acum. Chipul său era de o calmitate perfectă, lipsindu-i într-adevăr aproape orice trăsătură definitorie, de inexpresivitatea unei măști. Ochii săi etalau o inteligență vădită, însă și o prudență extremă, un observator taciturn totuși. Însă ceea ce i-a atras cel mai mult atenția lui Odoacru era înfățișarea bărbatului: tenul arămiu, în pofida prafului de pe drum și a arșiței soarelui, cu părul auriu aproape de culoarea grânelor, ochii depărtați și o față puternică, pe deplin împlinită. O față de german.

După ce a cântărit o clipă vorbele regelui, ofițerul s-a întors spre trupele sale și le-a făcut un semn pripit din braț. Aceștia își relaxară ținuta și își dădură jos coifurile, pălăvrăgind în liniște unul cu altul și trăgând disprețuitor cu coada ochiului la gărzile scire din jurul lor. Ofițerul se întoarse apoi către rege, încuviință din cap, și urcă calm treptele în timp ce doi dintre paznicii palatului îl însoțiră în atriul spațios din interior, o grămadă de moloz din piatră și bârne pe jumătate montate.

Regele și alaiul său neînsemnat îl urmau îndeaproape.

— Veți scuza, sper, situația actuală a palatului, zise bătrânul, cu un gest larg al brațului. Am trăit aici câteva decenii, însă doar în ultimii ani, odată cu sosirea nepotului meu – continuă așezându-și mâna pe umărul lui Odoacru – națiunea noastră a ajuns suficient de prosperă ca să-și permită o capitală adevărată. Nimic asemănător însă cu clădirile cu care sunteți obișnuit la Ravenna sau Milano, firește…

— Nu sunt familiarizat cu aceste orașe, îl întrerupse tăios ofițerul, și regret să spun, Maiestatea Voastră, că nu sunt în stare să vă accept ospitalitatea. Am vești importante de împărtășit și după aceea trebuie să mă întorc la oamenii mei. Dacă binevoiți, am putea să ne oprim și să discutăm chestiunea aici, în loc să intrăm în… palatul domniei voastre.

Regele nu se lăsă intimidat de grosolănia ofițerului sau de graba sa evidentă, ci se uita atent la el luând seamă de părul blond al bărbatului și trăsăturile lui lătărețe.

— Ești german, concluzionă regele, ca și mine. Prin urmare, oamenii tăi au același sânge ca și ai noștri. Fără nicio îndoială străbunii noștri, ai tăi și ai mei, au luptat împreună. Sunt curios – cum de comanzi acum romani? Ți-ai însușit un nume roman? Ne

vorbești în limba Romei, și nu în graiul german pe care amândoi, fără niciun dubiu, îl vom găsi mai ușor pentru negociat? Negi moștenirea tatălui și bunicului tău?

Domitius a deschis gura să răspundă și apoi a închis-o iarăși, luat prin surprindere. Întrevederea nu se derula cum intenționase. Chipul său rămăsese compus, însă ochii săi scânteiau scurt de la rege la Odoacru în timp ce se gândea la un răspuns.

— Înălțimea Voastră, zise el cu un glas domol, de parcă ar fi vorbit cu un copil mai greu de cap, servesc în unitățile auxiliare germanice ale Romei, întocmai cum a făcut-o și tatăl meu înaintea mea. Roma are o influență civilizatoare asupra barbarilor pe care-i guvernează, iar eu sunt onorat să o servesc. Aveți dreptate: tatăl meu a făcut parte din tribul alamanilor din Argentoratum – însă acum sunt mândru să reprezint ordinea, un nou mod de viață, în locul haosului și mizeriei rădăcinilor mele germanice.

Apoi puse brusc lacăt gurii, de parcă ar fi zis prea multe, în timp ce Vismar îl contempla într-o tăcere gravă.

— Vorbesc cu negustătorii, zise regele moale. Am și eu ambasadori trimiși la alte națiuni, inclusiv la Roma. Roma are propriul ei haos, iar orașele ei propria lor mizerie, morală, dacă nu fizică. Împărații ei sunt detronați în fiecare an – aș putea zice aproape în fiecare anotimp. Îmi aduc aminte că doar cu puțini ani în urmă, când mărețul general roman Aetius l-a înfrânt pe Attila, a fost răsplătit de împărat cu un pumnal în pântec. La scurtă vreme după aceea, Gaiseric Vandalul a pătruns în Roma și a prădat-o cu hoarda sa.

Odoacru luă cuvântul.

— E drept, Maiestatea Voastră. Însă când Gaiseric a atacat-o, Roma se afla sub comanda noului împărat Maximus, cred eu. Acest împărat a fost izbit în cap de o piatră când fugea de prădători și apoi sfâșiat membru cu membru de gloata propriilor lui supuși.

Regele clătină trist din cap.

— Uimitor. Niciun conducător german pe care-l cunosc nu s-ar gândi vreodată să scape cu fuga din orașul său și niciun membru al vreunui trib nu și-ar ucide atât de josnic propriul conducător. Vezi tu, legate, îți zugrăvesc aceste subiecte pentru că nu văd nicio atracție sau avantaj pentru un om inteligent ca tine să se alieze cu oameni de teapa romanilor.

Domitius înțepeni, deși fața lui rămăsese inexpresivă întocmai cum fusese o clipă mai înainte. Dădu ușurel din cap aprobator de

parcă ar fi confirmat punctul de vedere al regelui.

— Ce oferă Roma unui om ca mine, spuse el calm, este prilejul favorabil și promovarea pe care nu le-aș fi avut printre alamani. Un om fără bunăstare sau căruia îi lipsește sângele nobil, cu greu poate accede la o poziție de responsabilitate sub un rege, cel puțin sub regele oamenilor mei. Și cu toate astea în legiuni el poate. Într-adevăr – îl privi ironic pe Odoacru – legiunile caută chiar acum tineri ofițeri desăvârșiți care să le comande escadroanele auxiliare. După cum știți, Roma are mulți germani care servesc în rândurile sale – înglobând cohorte întregi de sciri – însă câțiva prețioși ofițeri antrenați ai acestor popoare…

Vismar îl întrerupse.

— Odoacru nu e un simplu „ofițer", legate. E nepotul meu și un prinț al regatului.

— A! Legatul surâse slab. Din păcate legiunile nu au nevoie de prinți.

Apoi, pășind către rege, scoase de la brâu un sul de pergament pe care-l desfășură dinaintea-i. Baldovic întinse mâna să-l ia.

— Aduc un mesaj de la generalul meu, continuă legatul. Ca parte componentă a politicii legiunilor panonice de a-și întări frontierele de-a lungul Dunării se impune ca toți barbarii care locuiesc nu mai departe de treizeci de kilometri de malurile nordice ale fluviului să-și abandoneze pozițiile și să-și stabilească reședința altundeva.

Regele îl privi surprins.

— Vreți să spuneți că Roma are de gând să traverseze Dunărea și să-i ocupe malul nordic cu propriile sale forțe?

— Nu, replică legatul. Roma dorește doar să stabilească o zonă tampon ca să elimine atacurile și ambuscadele împotriva ei de la frontieră, care, în mod regretabil, au devenit prea dese în ultimii ani. Garnizoanele noastre permanente vor rămâne pe malul sudic. Vom patrula în regiunea din nord după placul inimii, ca să ne impunem politica, însă n-o vom ocupa. Nici barbarii, în orice caz.

Până acum Odoacru meditase în tăcere la aceste vorbe, însă în acest moment vorbi.

— Legate, malul nordic e populat de o mulțime de sate și orășele. Majoritatea aparțin altor triburi care s-au așezat înaintea noastră în această regiune, sau chiar unor oameni care nu aparțin nici unui trib, ci sunt simpli negustători și fermieri imigranți care s-au așezat acolo ca să facă comerț cu navigatorii de pe fluviu și cu romanii. Cu acești oameni ce se întâmplă?

Domitius ridică din umeri.

— Asta e treaba lor.

— Atunci de ce ne aduci nouă la cunoștință această politică? Soutok e și el la peste treizeci de kilometri nord de fluviu.

— Pentru că, răspunse legatul cu o urmă de îndărătnicie, acei locuitori din zona liberă trebuie să se retragă în nord. Din moment ce regatul tău, ba chiar acest „oraș", se află tocmai în afara zonei, vor cere să se restabilească pe pământurile voastre. Vă fac favoarea de a vă preveni de sosirea migratorilor.

Vismar se uită o clipă fix la roman, mut. În cele din urmă își recăpătă graiul.

— Favoarea? murmură regele. Mi-e teamă că va fi imposibil. Poporul scir abia dacă supraviețuiește în situația de față pe acest pământ mlăștinos și pustiu pe care îl muncește de ani de zile.

Romanul aruncă o privire furișă în jurul său la construcția în desfășurare a palatului, privind chiorâș la afirmația de sărăcie a regelui.

— Atunci le refuzați permisiunea locuitorilor fluviului să se așeze aici?

— Ne vom război cu ei dacă aceștia se vor lupta cu noi, replică Odoacru dur. Ăsta e pământul nostru. Oamenii aceia nu sunt din neamul nostru; unii dintre ei fac parte din triburi care s-au opus sosirii noastre aici și prin urmare sunt dușmanii noștri.

— Sunt germani, cum sunt și eu și tu, răspunse Domitius, repetând vorbele pe care regele i le spusese un moment mai înainte. Mie mi-ați oferit ospitalitate și interes față de starea moștenirii tatălui meu. Și totuși lor le puneți la dispoziție numai moarte și înfometare.

— Nu noi le oferim moartea, ripostă Odoacru, ci voi. Nu ne privește pe noi că soarta lor e în mâinile romanilor. Orașul nostru este înconjurat de mlaștini și nu se poate extinde. Nu-i putem lăsa pe alții să ne ocupe teritoriile noastre prețioase, să ne mănânce hrana noastră scumpă. Asta nu va face decât să le prelungească agonia și să ne-o pricinuiască și nouă.

Legatul aruncă o privire către arcadă, ascultând murmurul neobosit al trupelor din curte, iar când se întoarse, chipul îi trădă nerăbdarea de a isprăvi cu această misiune.

— Dacă declarați război acestor neamuri, zise el cu răceală, atunci regret să vă aduc la cunoștință că Roma va fi forțată să pornească represaliile contra voastră.

Vismar îl privea fix și dur pe roman.

— Triburile alea de pe fluviu sunt dușmanul vostru, dușmanul Romei, de aceea le retrageți în primul rând de pe Dunăre. Sunt și dușmanii noștri și au fost de ani de zile. Cu toate astea porniți războiul împotriva noastră de dragul lor? De când Roma îi atacă pe inamicii inamicilor ei? Asta nu-i o politică prudentă, legate, căci până și un rege „barbar” ca mine își dă seama.

Domitius ridică din umeri și se îndreptă către ușă. În ochii lui întrevederea luase sfârșit.

— Acestea sunt ordinele mele, înălțimea Voastră. Locuitorii de pe fluviu se pregătesc deja să se mute în nord și vor fi aici în două luni de zile. Ne veți trimite veste despre consimțământul vostru de a le accepta prezența sau veți suporta consecințele.

Cu un salut scurt spre rege, și altul spre Odoacru, se răsuci brusc pe călcâie și ieși cu pași mari. Ceilalți rămaseră o clipă în cadrul ușii, dar apoi Odoacru înaintă strigându-l pe ofițer în timp ce acesta cobora în grabă treptele palatului către soldații lui care strânseră rapid rândurile și începură să-și așeze coifurile.

— Legate, strigă el tăios. Cum îl cheamă pe generalul tău?

Romanul se opri în loc și se răsuci pe jumătate să-l privească.

— Servesc sub *Dux Pannoniae Primae et Norici*, comandantul militar suprem al Panoniei și Noricumului, care se află în fruntea legiunilor a Doua Italica, Prima Noricorum, a Zecea Vindobona{2} și a Paisprezecea Carnuntum, ca și a trei escadroane marine ale flotei Dunării superioare și ale tuturor cohortelor de artilerie anexe și *alae* de cavalerie: generalul Orestes.

Salutând neglijent, Domitius se întoarse și înaintă cu pași mari spre soldații săi, făcându-se nevăzut în agitația pregătirilor acestora. Un moment, unicul sunet fu zăngănitul armurilor și tropăitul picioarelor mărșăluind cu pași cadențați din curtea palatului și pe strada principală a orașului. Odoacru se întoarse spre rege cu ochii furioși și fața lividă.

— Orestes, mormăi bătrânul rege. Orestes. Numele ăsta îmi e cunoscut. Pentru tine înseamnă ceva?

— Un bărbat pe care l-am cunoscut cândva, zise Odoacru. Un bărbat foarte bogat.

— German? întrebă regele.

Odoacru dădu din cap sinistru.

— German. Însă precum legatul, nu e unul de-ai noștri.

II

Ei vin cum vin romanii, fără subtilități sau ezitări, fără disimulări, precum constructorii de drumuri cărora li s-a ordonat să îndepărteze o locuință așa încât să netezească traseul unei străzi principale. Ei nu vin așa cum ar fi venit hunii, cu furia unui viscol de iarnă, copleșitori ca număr, terifianți ca viteză și cruzime, abia lăsând în urma lor amintirea victimelor lor; și nici precum goții, ascunzându-se după copaci, furișându-se în tăcere și în taină prin mlaștini, eliminându-și inamicii ca niște asasini muți și apoi, când victoria a fost înfăptuită, lăsând în urmă orașele să se descompună și să se prefacă în ruine încă în picioare, însă deposedate de avuții și de locuitori. Ei vin mai degrabă precum romanii, fățiș și fără niciun vicleșug, încrezători în justețea și ineluctabilitatea lor, neclintiți în hotărârea lor de a-și îndeplini sarcina.

După plecarea legatului, nu au mai existat alte avertismente sau tratative, nici lingușiri sau compromisuri. Nu au mai existat incriminări – scrierii luaseră decizia lor, iar romanii acționaseră cum se cuvenea, așa cum spuseseră că o vor face, așa cum anunțaseră din timp. Vânzătoarele de pește romane se târguiau în piețe, bătrânii polemizau în Senate; într-adevăr până și împărații romani, și din est și din vest, blufau și se lăudau, și făceau negoț cu caii. Însă nu generalii romani, nu acest general roman. Acesta i-a anunțat ce va face el și acum punea în practică. Singurul lucru care îi mai rămânea era să anunțe ulterior ce înfăptuise și să se îndrepte spre următoarea lui misiune.

Un porumbel a adus prima știre printr-un mesaj mâzgălit în pripă, înfășurat într-un tub minuscul din cupru atașat de piciorul său. Guvernatorul rug aliat al unui iarmaroc la o sută de kilometri depărtare spre sud le-a scris că a fost asediat de o avangardă a armatei romane și nu putea să ridice apărarea fără întăriri. Odoacru a strâns cinci mii de soldați de cavalerie ușoară și plecă în goană să-l sprijine, lăsând instrucțiuni cavaleriei grele și infanteriei să-l urmeze pe cât de repede posibil. Cetățenii care au rămas în Soutok și-au abandonat între timp toate activitățile și se apucară să întărească fortificațiile orașului.

Ziua următoare a adus un alt porumbel cu vestea pe care Vismar o dedusese deja din coloanele de fum negru pe care le distinseseră la orizont iscoadele lui răspândite pretutindeni: târgul rug căzuse la

câteva ore după primul atac al romanilor. Misiunea lui Odoacru, deși își condusese soldații călări spre vest, va trebui schimbată de la defensivă, aducându-i întăriri unui aliat asediat, la ofensivă: să atace coloana romanilor care se apropiau înainte ca aceasta să lovească Soutok. Vismar a trimis curieri să gonească spre vest ca să-l ajungă din urmă pe nepotul său, să-l înștiințeze de noile împrejurări și să-i poruncească să aștepte sosirea armatei scire principale. La o zi de la sosirea celui de-al doilea porumbel, escadroanele cavaleriei grele au pornit la drum către Dunăre, de-a lungul cărărilor vestice, în aclamațiile gloatei. Ținta lor era acum aproape vizibilă de pe meterezele din Soutok, căci coloanele de fum negru își aveau în prezent obârșia în alte iarmaroace și cătune arzând în calea romanilor, mult mai aproape de capitala scirilor.

În ziua următoare la răsăritul soarelui armata din Soutok se afla deja la treizeci de kilometri distanță, dar briza matinală nu aduse la urechile oamenilor vești despre victorie, nici măcar gălăgia refugiaților de pe fluviu jeluindu-se să fie lăsați să intre pe porți, ci sunetul de bătălie al trompetelor romane. Santinelele de pe ziduri se întoarseră alarmate de goarnele din depărtare, căci nu veneau din vest, de unde își aveau originea atacurile romanilor asupra celorlalte orășele de pe fluviu, ci dintr-un colț cu totul neașteptat. Cornurile imperioase erau auzite din sud, unde apele șerpuitoare ale Moravei se desprindeau într-o mocirlă vastă, fetidă și se scurgeau bolnăvicioase în Dunăre la mulți kilometri depărtare – un smârc des, împădurit, pe care scirii, când s-au așezat aici cu multe decenii în urmă, l-au considerat ca o barieră împotriva atacurilor, la fel de inexpugnabilă precum un zid din piatră. Când santinelele și-au făcut rondurile pe zidurile orașului, așteptând nervoși apropierea îndepărtată a romanilor din vest, nici măcar nu s-au gândit să se uite în urma lor înspre mlaștină. Niciun om sănătos la minte nu ar fi mers pe unde se afla mocirla și astfel nimeni nu se gândea că pericolul se apropie dintr-acolo.

Regele tot își mai freca ochii împăienjeniți, căci se deșteptase în grabă, zorii către scutierii grațioși de pe meterezele sudice. Din întunecatul turn de supraveghere, cel mai mic de pe ziduri, construit ca să fie ocupat doar de două santinele, iscodea cu privirea în penumbra zorilor. Acolo, pe marginea mlaștinii doar la un kilometru și ceva de zidurile neterminate ale Soutokului, se întindeau sute de ambarcațiuni vârâte între trestii. Pe multe dintre ele le-a recunoscut ca fiind luntrele folosite de clanurile pescarilor

care, precum generațiile de străbuni ale acestora din mlaștinile Moravei, au trăit și și-au crescut familiile pe vasele cu fundurile puțin adânci. Cu toate astea, altele dădeau impresia că au fost cârpite stângaci din cherestea neadecvată, dar totuși erau potrivite să care ostași cu arme ușoare. Mintea lui pricepu iute capcana în care căzuse Soutok: în timp ce o armată romană mărșăluia nesovăitoare dinspre vest, momind cavaleria lui Odoacru în apărarea aliaților scirilor, o forță chiar și mai numeroasă își croise calea în amonte pe Dunăre – sau în aval pe Dunăre, căci regele tot nu era sigur de unde provenea inamicul, fie din Noricum, fie din Panonia – în ambarcațiuni construite de flota fluvială a Romei. Escadroane suplimentare fuseseră fără nicio îndoială transportate împreună cu acestea în barje de grâne și alte vase confiscate de la negustători. La confluența mocirloasă a Moravei și a Dunării trupele au dezasamblat ambarcațiunea cea mare și au construit altele mai mici, mai potrivite pentru mlaștinile superficiale, și apoi și-au transbordat trupele și proviziile în sus pe afluent, vâslind prin apa stătătoare și prin stuf în amorțeala nopții, neobservați de avanposturile sau gărzile scirilor care fuseseră toate desfășurate în vest ca să stăvilească atacul pe care l-au perceput ca venind din acea direcție. Chiar dacă deznădăjduia, Vismar se minuna de ingenuitatea și îndrăzneala romanilor și de ineluctabilitatea absolută a planului lor.

Căpitanul gărzilor scruta escadroanele din depărtări cu vederea sa ascuțită, căutând flamurile și stindardele.

— Prima Noricum și a Zecea Vindobona, bodogăni el.

Regele îl privi tăios.

— Două legiuni? zise el. Așa de mulți oameni?

Căpitanul gărzilor aprobă din cap.

— Cel puțin șase sau opt mii de soldați. Și cel puțin o legiune întreagă mărșăluiește înspre noi din vest, fie a Doua, fie a Paisprezecea. Asta înseamnă că legiunea a Patra nu e pusă încă la socoteală – s-ar putea să fie dispersată între cele două fronturi sau să sosească dintr-o direcție complet diferită.

Vismar putea să întreprindă prea puține cu cei câțiva soldați rămași în oraș, în afară de a baricada poarta principală și a trimite o pereche de curieri să alerge spre vest ca să-l înștiințeze pe Odoacru înainte ca romanii să strângă lațul complet în jurul orașului. Apărat doar de gărzile palatului Soutok nu va fi în stare să opună rezistență unui atac masiv. Singura lui speranță era că Odoacru s-ar putea

întoarce la timp ca să înceteze asediul – dacă ar putea să evite să fie prins între învăluitorii celor două forțe romane atacante. Dacă Odoacru va da greș, Soutok va fi forțat să se predea ori va fi distrus.

Romanii vor avea suficient timp la dispoziție ca să desăvârșească încercuirea. Cu siguranță vor putea să ia cu asalt orașul și să-l cucerească imediat dacă doresc, însă asta e prea puțin probabil, reflecta Vismar. Cu puțin noroc, nou-sosiții romani nu vor avea habar că armata Soutokului se afla de fapt hăt-departe de zidurile palatului. Vor afla asta curând, căci spionii și scurgerile de informații sunt inevitabile la un asediu. Totuși, atâta vreme cât romanii cred că orașul e bine apărat, vor amâna atacul final, dându-le scirilor timp, permițându-le să reziste până când Odoacru se va întoarce.

— Adună flăcăii și femeile tinere! ordonă regele aspru.

Căpitanul gărzilor încetă să-i mai observe pe romanii din depărtare și îl cercetă întrebător pe rege.

— Maiestatea Voastră? întrebă el cu îndoială în glas.

— Flăcăii și femeile tinere, repetă regele. Orice persoană din oraș suficient de înaltă ca să fie văzută peste metereze și care se poate deplasa fără să se gârbovească.

Căpitanului, gândindu-se la aceste vorbe, îi apăru un surâs pe chip.

— Și apoi deschid arsenalul și scot tuturor coifuri și sulițe și-i pun să patruleze pe metereze, continuă ofițerul.

— Întocmai, încheie Vismar, întorcându-se ca să coboare treptele din piatră până la baza zidului. De la depărtare romanii vor gândi că orașul nostru e pe deplin apărat. Între timp, eu voi merge să pregătesc asediul.

Cu o prudență născută din competență și încredere, romanii începură să pregătească un sistem de tranșee în jurul întregului zid al orașului, chiar în afara razei arcașilor, susținut de un baraj înalt de pământ. Au săpat latrine în spatele barajului, au înălțat bucătării de campanie, au îngrădit padocuri pentru vitele pe care le-au confiscat de la fermele din împrejurimi și au deviat un curs de apă din apropiere ca să aprovizioneze bazinele de apă, câte unul pentru fiecare cohortă care ocupa tranșeele de asediu. Până la sfârșitul zilei isprăviseră încercuirea și în partea mai uscată a orașului, departe de mlaștini, construiseră tabăra cartierului general, suficient cât să adăpostească zece mii de soldați, ea însăși fortificată meticulos de jur împrejurul perimetrului ei pătrățos de stâlpi ascuțiți și de o

prelungire a tranșeelor de încercuire. Toate astea Vismar le observa de pe metereze, înconjurat de femei care boceau mărșăluind îndârjit cu coifuri supradimensionate și sulițe grele.

Prima noapte a asediului a trecut fără niciun incident și cu toate astea nu a pus geană pe geană. Ridicându-se de câteva ori, Vismar a pus mâna pe cârja sa și pe un opaiț și s-a îndreptat șontâcăind spre ieșire, a trecut pe lângă schelăria de pe zidurile neterminate și a urcat treptele înguste din piatră de lângă cele mai apropiate metereze. Jos, în beznă, a zărit șirurile întinse ale forțelor militare dispuse în formațiune de luptă împotriva lui, reprezentate de focurile minuscule ce ardeau mocnit în fața fiecărui cort, petele portocalii absurd de voioase cum numai obiectele neînsuflețite, moarte, pot fi în fața catastrofei, aidoma rânjetului de pe chipul unui cadavru care zace pe câmpul de bătaie.

De fiecare dată defila lent pe vârfurile zidului, evaluând mărimea forței inamice, socotind numărul trupelor, ghicind care-i gradul lor de repeziciune, cugetând la starea lor de spirit și cunoscând mereu că răspunsul nu se va schimba. Aceștia erau romani, comandați de un general al cărui nume, Orestes, l-a zguduit până și pe Odoacru, și nu aveau niciun motiv să fie mai puțin decât ceea ce păreau a fi dinaintea lui în întuneric: o forță de neînfrânt care, dacă în curs de o zi nu intervenea niciun miracol, avea să-i devină stăpână. Și de fiecare dată își termina circuitul pe zidurile vestice cercetând încordat în beznă, dincolo de luminile estompate ale focurilor de sub el, peste dealurile povârnite care știa că se întind în depărtare, deși îi era imposibil să distingă, către singura lui nădejde de apărare, oricât de mică.

La cea de-a patra cățărare dureroasă până în turnul înalt de pază de la apus, soarele încă nu se ridicase pe muchia orizontului, dar cu toate astea vălul cenușiu așezat de-a curmezișul cvadrantului estic i-a îngăduit să întrezărească dealurile întunecate din vest, să distingă chiar atunci punctul unde se îmbinau cu negreala depărtată a cerului. Și acolo, a zărit o umbră care nu se aflase în acel loc cu o noapte înainte, o umbră care știa că o perioadă va fi invizibilă avanposturilor romane din pozițiile lor inferioare. În jumătate de ceas va căpăta forma ei adevărată, o mulțime în mișcare, care apoi se va descompune în componentele ei, oameni și cai, și când razele soarelui vor exploda la răsărit, călăreții vor străluci și ei în detaliile lor: armuri lustruite și zăbalele frâielor, lănci scânteietoare și scuturi șlefuite. Primul gând al regelui a fost să-și facă griji cărui

corp aparținea acest grup de bărbați înarmați – fie că erau legiuni romane care atacau de la apus, fie călărețiii pe care Odoacru i-a luat să apere orașele de pe fluviu; însă și-a găsit rapid alinarea căci umbra se mișca mult prea repede ca să fie romani iuți de picior, deci nu putea fi decât cavaleria sciră și știu că Odoacru a primit mesajul său.

A doua sa reacție a fost de exasperare la cât de măruntă apărea umbra comparativ cu forțele desfășurate care instauraseră asediul sub el și cum vor fi chiar și mai mici odată ce legiunea romană apuseană va sosi ca să aducă întăriri camarazilor ei și la dificultatea pe care Odoacru o va avea de înfruntat ca să spargă asediul fără să comunice direct cu orașul; însă regele simți o consolare tristă în faptul că avea puține trupe în interior care ar fi putut coopera cu Odoacru în orice situație, iar Odoacru știa asta, așa că de fapt nu era nevoie decât de o foarte neînsemnată comunicare prețioasă. Există o anume mângâiere în a fi neajutorat, în a-ți lipsi pe de-a-ntregul decizia și autoritatea și prin urmare în a-ți încredința soarta în mâinile altcuiva.

Suspinând, Vismar coborî zidurile încă o dată și șchiopătă până la capela palatului unde știa că preotul, un bărbat la fel de bătrân ca și el, se va pregăti în curând pentru liturghie. Îngenunchind pe podeaua acoperită cu pământ a structurii fără lespezi și acoperită de schelărie, sub bolțile cilindrice ale apsidelor deschise în lumina zorilor, aduse mulțumiri pentru sosirea iminentă a lui Odoacru și îl surprinse pe bătrânul prezbiter, când acesta își făcu intrarea, cu o privire de satisfacție.

Orestes ieși cu pași mari din cortul comandamentului la prima geană cenușie a zorilor, respirând în aerul răcoros, scărpinându-și absent o coastă și privind în gol către răsărit, luând seamă de norii pufoși și întrebându-se în dorul lelii dacă furtuna va sosi în dimineața aceea înainte ca ei să cucerească orașul, sau ulterior, și dacă oamenii lui vor putea să se adăpostească în clădiri trainice ori în corturile lor din prelată permeabilă. Nu prea avea nicio importanță – escadroanele sale de germani erau deprinse cu frigul și umezeala, ca și oricare soldat în fruntea căruia se aflase. Cu toate acestea, el va fi primul care va recunoaște că prefera să comande huni pentru că, deși sufereau ca toți oamenii din pricina vremii, cel puțin nu se plângeau.

Se întoarse cu gândul la ziua trecută, când cele două legiuni ale

sale străbătuseră în marș opt kilometri ca să sosească la porțile acestui oraș întunecat – singura parte a expediției pe care nu a putut să o plănuiască dinainte, căci satul mobil al luntrașilor era dificil de cercetat și numărul vaselor disponibile greu de stabilit. Totuși iscoadele lui își făcuseră treaba bine, iar cantitatea de aur pe care o plătiseră locuitorilor din mlaștină facilitase grozav chestiunile. Demonstrațiile de putere sunt folositoare, cugetă el, însă aurul este mai bun și mai ușor de procurat decât niște soldați buni. Învățase cu multă vreme în urmă lecția prin care mai degrabă și-ar pierde întreaga captură de război decât jumătate dintr-o legiune de veterani. Comoara pierdută poate fi recuperată chiar în ziua următoare, dacă condițiile erau prielnice. Însă pentru soldații pierduți ar putea fi nevoie de ani de zile înainte ca împăratul să reaprovizioneze o legiune epuizată, dacă o va face vreodată.

După ce Orestes lăsă la o parte preocupările inițiale despre luntre, chiar savură excursia prin mlaștini. Aproape cinci sute de vase fuseseră strânse la punctul de întâlnire – luntrașii erau chiar mai pofticioși după aurul roman decât se așteptase, sau mai ranchiunoși pe triburile scire care cu o generație în urmă le ocupase pământurile. Nu că în toată mlaștina ar fi existat cinci sute de luntrași în carne și oase – ar fi fost surprins dacă găsea o cincime din acest număr – însă localnicii aduseseră cu ei fiecare barcă pe care putuseră să pună mâna – zdravănă ori putredă, robustă ca un ciot stabil sau șovăielnică ca leagănul unui copil. Sosiseră după toate dimensiunile – de la vasele considerabile în care trăia toată familia până la pirogi de una sau două persoane folosite pentru a traversa cărările întunecoase ale mlaștinilor și a verifica năvoadele, până la o barjă uriașă de grâne cu fundul plat cu însemne grecești vechi, pe care băștinașii o achiziționaseră Dumnezeu știe de unde, și o folosiseră de-a lungul deceniilor ca pe un fel de loc de întâlnire plutitor pentru consiliile lor anuale. Orestes încărcase doar această corabie cu trei sute de soldați romani și proviziile lor împreună cu câteva duzini de cai mesageri nervoși și a fost nevoie de aproape cincizeci de oameni ca să vâslească prin mlaștini, precedați de o mână de pirogi încărcate cu soldați și luntrași cu coase ca să hăcuiască crengile copacilor pentru a permite monstruoasei ambarcațiuni să treacă. Câțiva soldați temerari, nedorind să stea toată ziua pe o ambarcațiune putredă înghesuiți unii într-alții cu ceilalți camarazi, au încercat să încalece pe bușteni și să se împingă înainte cu vâsle născocite, însă au abandonat iute ideea și au salutat

cel mai apropiat vas, cățărându-se peste alți soldați mormăind și petrecându-și restul zilei culegând lipitorile care li se fixaseră de picioarele spânzurate în apă.

Totuși, în pofida nesiguranței și a organizării impuse de scurtul voiaj, luntrașii și-au păstrat promisiunile: sosiseră la punctul de întâlnire, i-au condus pe soldații romani prin mlaștină și, cel mai important, au ținut secretă întreaga operațiune față de scirii din Soutok. Niciun cuvânt nu se infiltrase spre exterior și când romanii au cucerit în cele din urmă ținuturile mlăștinoase și au pus piciorul pe pământ solid, zidurile orașului fiind un obstacol ușor, populația a fost luată complet prin surprindere. Dacă scirii aveau forțe defensive, acestea au luat-o înapoi la goană și au baricadat porțile, pentru că nu exista nici cel mai îndepărtat indiciu de amenințare pentru momentul care pe Orestes îl preocupa cel mai mult: când soldații lui vor instala capul de pod pe pământ sigur și vor debarca echipajul pestriț al ambarcațiunii.

Acum, chiar în această dimineață, în timp ce privea țintă la zidurile întunecoase ale orașului, gustând tăcerea momentelor dinainte ca zorii să trâmbițeze de sunete, satisfacția lui era desăvârșită. O clipă mai înainte, văzuse un bătrân stând în picioare pe cea mai înaltă parte a meterezelor scire, privind lung peste tabăra romană. Era fără îndoială o persoană de rang și înstărită, întrucât chiar și în lumina primilor zori Orestes distinsese licărirea luxuriantă a straielor sale și lungimea părului și a bărbii sale albe. Poate că era regele acestei națiuni prost guvernate și condamnate? Orestes nu știa, și nici nu avea curiozitatea să cerceteze, căci acel om, ca orice alt locuitor al orașului, va fi în câteva ore fie mort, fie sclavul său. Asta era singura soartă care le mai rămânea acestor oameni. Vremea tratativelor și a condițiilor trecuse cu două luni mai devreme, în ziua în care legatul său în Soutok fusese refuzat.

Curând nobilul de pe ziduri dispăru, iar apoi Orestes auzi sunetul unui clopot înăuntrul zidurilor orașului. Chemarea la liturghie, fără nicio îndoială, și se gândi absent că bătrânul pe care-l văzuse pe metereze era posibil să se fi aflat în drum spre acea liturghie și că se oprise doar ca să se cațere pe un turn de pază și să cerceteze tabăra romană. Dacă așa stăteau lucrurile, fără doar și poate, chiar în acea clipă, se ruga ca mâinile inamicului să fie îndepărtate de orașul scirilor. Mâinile inamicului; mâinile romanilor; mâinile lui, ale lui Orestes. Simți un fior straniu la gândul acesta – că exact în spatele acestor ziduri, el, Orestes, era subiectul rugăciunilor și implorărilor,

că *el* era prezentat lui Dumnezeu ca asupritor al scirilor și prin urmare ca fiind în opoziție cu Dumnezeu – căci nu-și identifică asupritorii drept dușmani ai lui Dumnezeu omenirea întreagă? Dacă vreun om îl va numi pe Orestes în față ticălos sau demon, va considera acest lucru ca pe o insultă de moarte și-l va doborî la pământ imediat. Procedase astfel în trecut. Însă la gândul că liturghia nu se ținea pentru binele său, ci *împotriva* binelui său, că rugăciunile se ridicau la cer echivalându-l cu un *inamic* al cerului – asta era o întorsătură la care nu se gândise nicicând, o promovare în statut. Și cu toate că și el era creștin, și spera în schimb că Dumnezeu se afla de partea lui și a Romei, se desfăta cumva vicios la gândul că era mandatarul trimis până în fundul iadului, blestemat de Dumnezeu, deși eronat, să fie condamnat de judecătorii pământești în speranța că Judecătorul Divin va simpatiza cu ei – pe scurt, să fie *venerat.* În momente ca acestea Orestes înțelegea beția, impetuozitatea absolută, pe care o văzuse în trecut, în ochii lui Attila, când hunul știa că o altă mare cucerire a unui popor mai nevolnic i se afla la îndemână.

Nobilul de pe metereze dispăruse de mult, iar clopotul încetase să mai bată. Acum o pereche de santinele stăteau pe zidurile de deasupra, privind calmi bivuacul roman răspândit dinaintea lor, observând cum se trezeau soldații romani, defecau, luau micul dejun și se organizau pentru asalt. Ca un vârtej plonjă înapoi în cort, apucă cornul conic pe care crainicul său îl folosea ca să-și amplifice vocea și se îndreptă cu pași mari spre marginea taberei romane, exact dincolo de palisadă, pe cât de aproape posibil îndrăznea să se apropie de zidurile orașului de teama de a nu deveni o țintă pentru arcași. Scirii erau cunoscuți ca fiind buni țintași.

Ridicând cornul către cele două santinele care stăteau în picioare privindu-l curioși, trase aer în piept și strigă tare în latină cât de puternic i-a permis vocea.

— *O scyri fortissimi et nobilissimi:* Ați fost înconjurați și orașul vostru e pe cale să fie anihilat. Mă înțelegeți?

Cei doi paznici nu dădură niciun semn că ar fi înțeles, însă nici nu se îndepărtară. Amândoi stăteau țepeni ca niște bușteni, privindu-l cu atenție și alte câteva capete răsăriră din spatele lor, deși în umbră Orestes nu putea discerne dacă erau soldați sau simpli observatori din rândul plebei.

Orestes ridică cornul iarăși, presupunând că vorbele i-au fost

înțelese. Câțiva soldați romani se strânseseră în tăcere în urma lui, supraveghind concentrați reacția paznicilor de pe ziduri.

— Prea nobili și bravi sciri: Soutok este pierdut, națiunea voastră e osândită. Nu aveți decât o singură alternativă: să trăiți sau să muriți. Soarta voastră se află în mâinile mele. Într-un ceas, razele soarelui vor scălda în lumină orașul vostru. Înainte de acel moment, orice persoană care va părăsi orașul și se va îndrepta pașnic spre liniile noastre va fi cruțat. Soțiile și copiii vor rămâne în viață, chiar și luptătorilor li se va permite să se predea onorabil când vor lăsa armele. Însă din acel moment încolo, nimănui nu i se va mai da voie să plece, nicio predare nu va mai fi acceptată. Toate persoanele din oraș vor fi nimicite. Poate că veți rezista și poate chiar veți reuși să luați soldați romani în iad cu voi. Însă nu veți supraviețui, iar eforturile voastre vor fi în zadar. Va fi inutil, un suicid, care e un păcat uriaș și chiar o pierdere și mai mare. Mă numesc generalul Orestes, comandantul legiunilor romane și a flotelor Panoniei și Noricumului. Aveți o oră la dispoziție. *Fiat voluntas Dei.*

Facă-se voia Domnului.

Dădu drumul cornului într-o parte și stătea în picioare privind în timp ce trupele din spatele lui se îngrămădiseră așteptând pe marginea tranșeelor. Mai mulți oameni se adunaseră pe vârfurile zidului, iar acum Orestes vedea că printre ei existau și soldați și oameni de rând, bătrâni și femei. Faptul că civilii se aflau pe metereze îi semnala că orașul era apărat sumar, căci un set complet de soldați nu le-ar fi permis nicicând femeilor să se cațere pe metereze cu ei.

O clipă totul se cufundă în tăcere, iar scirii priveau țintă așteptând în același chip ca și soldații romani de sub ei care-i studiau. Orestes avu sentimentul bizar că scirii nu înțeleseseră nimic din ce le-a spus, însă îl lăsaseră răbdători să recite ca la o reprezentare artistică și așteptau acum deznodământul. Totuși, cu siguranță, nu putea fi adevărat. Soutok era un centru comercial cu o oarecare importanță regională-îl locuiau oameni educați, romanii se peregrinaseră prin el și făcuseră negoț ani de zile, latina și greaca erau cu siguranță înțelese, chiar și de către gărzile de rang inferior de la palat. Oferta lui fusese suficient de generoasă, în termenii standard de predare ai armatelor romane. Scirii rămăseseră într-adevăr așa de perplecși la vorbele lui?

Pe vârful zidului, observatorii dădeau impresia că se hotărâseră până la urmă că nu va mai fi niciun discurs și unul câte unul se

retraseră de la postul de observație până când primele două santinele, ultimele care mai rămăseseră pe poziții, s-au întors și ele pe călcâie și au început lent să-și facă rondurile pe metereze. Orestes înălță din umeri și trecu dinapoia palisadelor și merse în cortul său de campanie. Își făcuse datoria, urmase regulile scrise. Când a intrat în cort a auzit trâmbița dimineții vestind chemarea oficială la trezire.

Ordinul era de prisos. În dimineața bătăliei niciun soldat nu dormea până târziu.

Odoacru stătea întins pe burtă pe culmea unei mici ridicături, un delușor înăltuț și suficient de depărtat cât să iasă din raza vizuală a taberei romane și a tranșeelor din vale. Alături de el, Baldovic cerceta și el încordat în jos printre umbre, în timp ce ambele garnituri de trupe – cavaleria lui Odoacru și pedestrașii lui Baldovic care-și uniseră forțele gonind înapoi spre oraș – se odihneau la o jumătate de milă în urmă într-o vâlcea. Odoacru zâmbi nemilos. Dintr-o pură întâmplare se întorseseră pe la nord.

Aici se găseau într-o poziție bună ca să dea roată prin stânga lor și să ajungă la inamic din est – cum soarele răsărea în următoarele câteva minute, unghiul coborât al razelor în spinările romanilor îi va împiedica pe aceștia să afle de prezența scirilor, chiar dacă se va întâmpla să arunce o privire în urmă.

— Avem puțin timp, mormăi Baldovic. Legiunea din apus ne va ajunge din urmă pe măsură ce înaintează spre Soutok – sau corpul principal de sub noi ne va descoperi prezența când vor trimite iscoade ca să ia legătura cu trupele din vest. Oricare ar fi situația bănuiesc că avem cel mult un ceas.

— El e, zise Odoacru abia dându-i ascultare. Lepădătura de Orestes. Dacă aș avea o duzină de arcași huni cu cai rapizi, aș coborî în goană chiar acum. Ar fi mort înainte să aibă timp să întoarcă capul.

Baldovic se întoarse și îl privi lung și insistent.

— Orașul e asediat și avem zece mii de soldați înarmați în spatele nostru care trebuie puși să acționeze imediat, altfel vor fi pierduți. Probabil că ai o râcă personală cu acest bărbat. Însă acum nu e momentul s-o alimentezi.

— Zece mii de soldați… repetă Odoacru meditativ. Nu e suficient să-i înfrângem nici măcar luați prin surprindere. O să fim prinși între cele două armate ale lor înainte de a ieși victorioși. Deja ne-au

depășit numeric.

Baldovic privi înapoi la desfășurarea de forțe romane cu fața inexpresivă.

— Prin urmare… continuă Odoacru, n-o să ne luptăm cu ei.

— *Trebuie* să ne luptăm cu ei.

— Oricum, nu acum. Cea mai bună posibilitate a noastră este să intrăm între zidurile orașului. *Apoi* ne luptăm. Romanii vor avea nevoie de cel puțin triplul soldaților noștri ca să ne invadeze în defensivă – chiar și așa s-ar putea să treacă săptămâni sau luni. Suficient timp să organizăm rezistența cu aliații din imediata apropiere. O putem scoate la capăt.

— Tot va trebui să trecem cu soldații noștri pe lângă armata romană, peste tranșeele lor și prin porțile închise ale orașului, sublinie Baldovic.

Odoacru medită o clipă în liniște la aceste lucruri, însă gândurile îi fură întrerupte de un al treilea bărbat care se târa în spatele lor, prudent să rămână în afara razei vizuale a romanilor de sub ei.

— Complimente, prințe, zise bărbatul cu respirația întretăiată. Odoacru se întoarse și recunoscu pe una dintre iscoadele cavaleriei sale, fața lui fiind toată îmbujorată și prăfuită de la drumul pe care tocmai venise călări.

— Legiunea apuseană se află la zece mile în urmă și se pare că ni se va alătura într-o secundă. Steagurile lor îi legitimează ca fiind a Doua Italica, fără Lauriacum și a Paisprezecea Carnuntum. Se vede că au mărșăluit toată noaptea, cu toate astea se mișcă rapid.

— Altă legiune? cumpăni Baldovic. Asta înseamnă că avem două înapoia noastră și se pare că două legiuni asediază orașul, plus navigatorii de pe flota care i-a adus aici pe fluviu. Douăzeci de mii de suflete sau mai multe. Dublul alor noștri.

— Iar drumul este bun, zise Odoacru. Legiunilor apusene nu le va trebui mult timp să ajungă. Știi dacă au luat legătura cu escadroanele lui Orestes, de jos?

— Nu cred, răspunse iscoada. I-am ucis pe trei dintre călărețiilor care ar fi putut să încerce să ducă veștile. Totuși, alții s-ar putea să se fi strecurat pe lângă oamenii noștri, pe alt traseu…

— Baldovic, i-o reteză Odoacru în pripă. Nu avem vreme pentru manevre complicate. Întoarce-te și pregătește oamenii, pune-i să dea ocol către est, în linie cu soarele care răsare. Apoi du-i înainte pe toți. Descalecă cavaleria, stați la pământ, ca să amânați momentul când vom fi văzuți. Soarele se va ridica în curând pe

muchia orizontului. În clipa când se va înălța complet, iar lumina îi va orbi pe romani, plecăm acasă.

— Acasă? Baldovic îl privi întrebător.

— Acasă. Ne forțăm înaintarea. Drept în spinările romanilor. Năvălim printre liniile lor, sărim peste tranșeele lor – au scânduri de trecere și cărări pentru uz propriu, căutați-le pe acestea – și ne îndreptăm drept spre porți. Eu îi voi conduce pe călăreți mai înainte, ca să slăbesc inamicul, și vom rămâne în liniile romanilor până când infanteriștii tăi or să ne prindă din urmă. Însă nu-ți lăsa oamenii să se oprească să lupte – dacă o fac, vom pierde totul. Forțați. Forțați. Spune-le asta oamenilor. Strategia noastră constă dintr-un singur cuvânt: forțați.

Baldovic aprobă din cap și începu să se retragă împreună cu cercetașul în mâini și pe genunchi. După ce au coborât delușorul, amândoi s-au ghemuit și au început să meargă în pas alergător spre soldați, însă Baldovic se opri brusc și se întoarse alergând iarăși în sus, îndoit din șale.

— Prințe! Prințe! zise el șoptind.

Odoacru, tot pe burtă, își întinse gâtul înapoi.

— Ce este?

— Ce se întâmplă când vom ajunge la porți? Regele va ști să ni le deschidă? Și să nu-i lase și pe romani înăuntru?

Odoacru se holbă la el o clipă.

— Asta, prietene, spuse el, nu mai stă în puterea noastră.

Cum trupele romane stăteau în formație dezordonată în vârful tranșeelor, privind lung la zidurile orașului și așteptând ordinele, primul lucru pe care l-au simțit au fost razele soarelui revărsându-se de-a curmezișul câmpiei din spatele lor, iluminându-le spinările iradiind. Deși era încă prea devreme ca zăduful să penetreze răcoarea dimineții și rouă groasă, lumina totuși mângâia prin simpla ei prezență, relaxându-le mușchii spatelui încordați pe timpul nopții, iluminând fețele camarazilor, limpezind obstacolele dinaintea lor și adevărata înălțime și construcție a zidurilor orașului care urmau să fie atacate. Orestes poziționase grosul forțelor romane pe laturile sudice și sud-estice ale orașului, așa încât la răsăritul soarelui când santinelele de pe metereze se vor uita în acea direcție la atacatori, vor fi orbite de razele orizontale ce le vor sclipi în ochi. Știa că nu era decât un ajutor lacunar – ochii pot fi până la urmă umbriți parțial, iar într-un ceas, sau cam așa, soarele se va

înălța sub un asemenea unghi că nu va mai interfera cu raza vizuală a liniei apărătorilor îndreptată spre romani – însă cel puțin în aceste câteva clipe consecințele asupra orașului vor fi devastatoare. Și dacă totul va decurge bine, vor fi necesare numai câteva momente.

Al doilea lucru pe care soldații romani l-au simțit a fost tunetul răpăielilor de potcoave din spatele lor, care la început fură cât pe ce acoperite de zeflemelele voioase ale oamenilor bucurându-se de primele raze ale soarelui, dar care după un moment au devenit și mai zgomotoase și mai puternice, un bubuit intens, simțit în aceeași măsură în măruntaie pe cât era auzit de urechi. Soldații au presupus că era propria lor cavalerie în desfășurare pe latura opusă a lucrărilor de asediu sau exersând pe câmpurile din spatele liniilor.

Numai când bubuitul continuă să crească și să se intensifice câțiva oameni se întoarseră alene să tragă cu coada ochiului în urma lor, deși erau orbiți de sulițele de lumină. Nu avură timp să ducă mâna pavăză la ochi să și-i umbrească, nici să aștepte ca soarele să urce pe boltă sub un unghi mai comod. Cu un trosnet furios de carne de cal în armuri cei cinci mii de călăreți ai cavaleriei blindate a lui Odoacru țâșniră prin spatele trupelor romane de asediu. Răgaz de câteva respirații, o mie de romani îngroziți fură călcați în picioare la pământ sau trântiți în propriile tranșee înalte de douăsprezece picioare, unde zăceau uzi în scurgerile mâloase de pe fund. Cu chiote stridente de entuziasm, călăreții sciri dădură iama printre liniile romane, sărind peste podurile din scânduri din vârful tranșeelor, vânând legionari izolați care dăduseră drumul armelor în șocul inițial, zburând prin depozitele de arme stinghere și burdufurile cu apă, împrăștiind sulițele și ciopârțind vasele cu apă curată de râu. În câteva clipe, sectorul răsăritean al trupelor de asediu răbufni în haos.

Călare pe calul său la o jumătate de kilometru depărtare, Orestes a înțeles imediat situația, deși rapiditatea atacului din direcția soarelui îi lăsase pe ofițerii săi cu gurile căscate de uimire.

— Care cohortă staționează la capătul de răsărit al orașului, lângă mlaștină – a cincea, nu-i așa?

Un tribun orbecăia ca să identifice soldații.

— A cincea, da, generale – și a șasea din a Zecea Vindobona.

— Adu-i înăuntru, acum, de-a lungul tranșeelor, ca să aducem întăriri cohortei a treia care este atacată. Cohortele a doua și a patra…

— În partea opusă nouă, generale, pe latura de miazănoapte…

— Adu-le și pe ele și dă ordin de atac imediat.

— Ce să atacăm, generale – cavalerii barbari, din spate?

— Nu, idiotule, orașul, la porțile principale!

— Porțile principale? Tribunul ezită o clipă. Generale, porțile principale sunt cea mai puternică componentă a zidurilor orașului. Am căzut de-acord la întrunirea strategică de noaptea trecută că cea de-a doua și a patra cohortă vor fi așezate față-n față cu cele mai slabe puncte, pe latura nordică.

— Îmi pui raționamentul la îndoială, tribune?

— Nu, generale, atrăgeam atenția doar…

— Pierzi vremea, tribune. Ordonă atacul *acum!*

Ofițerul se răsuci în cerc și galopă spre mulțimea de mesageri care așteptau iar, după ce primiră instrucțiunile urlate în gura mare, se împrăștiară imediat. Observând cu atenție scena din apropiere, Paulus Domitius își îndreptă sfios calul spre locul unde Orestes stătea nerăbdător cercetând încordat vârtejurile de praf ale bătăliei prin strălucirea tăioasă a răsăritului.

— Generale, v-am auzit ordinele și doar de dragul de a clarifica… un atac al porților principale? Cohortele acelea nu ar trebui trimise ca să respingă atacul asupra propriilor noastre trupe?

— Nu e un atac, legate, îi răspunse Orestes laconic.

— Nu e un atac? Dar, generale, cavaleria barbară a năvălit pe la coada trupelor noastre, iar iscoadele ne raportează că un corp însemnat de pedestrași îi urmează îndeaproape…

— Nu este un atac. Barbarii nu caută lupta.

— Dar..

— Fir-ar al naibii. Toți ofițerii mei sunt surzi? Dacă nu auzi ce-ți spun, cel puțin vezi ce văd și eu.

Domitius se cufundă într-o tăcere posomorâtă și pe măsură ce bărbații priveau, un număr redus de călăreți sciri sparseră liniile romane, se cățărară peste tranșee, își croiră calea de-a curmezișul șanțurilor și dădură pinteni cailor pe terenul plat de pe malul celălalt. Fură urmați de alții, iar apoi, cu un strigăt, întregul corp de călăreți sparseră liniile, călcând în picioare și evitând legiunile care le opuneau rezistență, dând buzna grămadă peste bariere. Se strânseră pe latura depărtată a tranșeelor să-și replieze formația, în timp ce în urma lor camarazii pedestrași loviră linia inamică, izbindu-se în legionarii deja amețiți, degajând un nor de praf și pulbere care le întunecă iarăși ofițerilor observatori scena.

Domitius se răsuci la auzul bubuitului de picioare din spatele lui,

când cohortele a cincea și a șasea trecură în pas alert, cu coifurile trase, scuturile în echilibru, cu săbiile strânse cu putere și fețele fioroase. Văzuseră și auziseră atacul de la mai bine de un kilometru și jumătate depărtare, suficientă distanță cât să-i permită fiecărui soldat să cumpănească pe măsură ce se apropia dacă acesta va fi ultimul kilometru pe care-l va mai alerga vreodată, ultimul răsărit pe care-l va mai vedea vreodată. Acum, pe măsură ce se apropiau de încăierare, puteau simți mirosul luptei – izul înțepător de urină al soldaților loviți de panică, tusea înecată de la praf, duhoarea feroasă de sânge, putoarea acidă de latrină a intestinelor perforate – și cu toate acestea soldații care goneau rămăseseră într-o formă și aliniere perfecte, toți ochii fiind fixați înaintea lor la scena de care se apropiau.

— Or să sosească într-o clipă, murmură Domitius.

— Și nu vor avea cu cine să se lupte în afară de păduchii din capul lor, răspunse Orestes. Legate, găsește-i pe comandanții cohortei, repede. Ordonă-le cohortelor a cincea și a șasea să atace și porțile principale.

Domitius se întoarse și se holbă tăios la general, însă Orestes îi susținu privirea.

— Acum, legate, mârâi Orestes amenințător.

Fără vreun cuvânt, Domitius se îndreptă în galop către soldații nou-sosiți. O clipă mai târziu, cele două cohorte virară ta stânga, de-a curmezișul podului din scânduri aranjat în pripă peste tranșee, pe o diagonală, direct spre porțile orașului. Ritmul și cadența lor rămăseseră neschimbate, cu fețele la fel de fioroase ca până atunci, căci, dacă nu și mai rău, zidurile orașului arătau mai teribile decât haosul atacului barbarilor.

Pe meterezele de deasupra orașului, Vismar privea cu atenție printre soldații care-l fereau cu scuturile lor. Printre ostașii și locuitorii îngrămădiți pe suprafața dinăuntrul zidurilor începuse să se împrăștie un murmur.

— I-au străpuns, stăpâne! zise un soldat surescitat, arătând spre tranșeele răsăritene unde călăreții sciri ieșiseră din încleștarea luptei și se repliau acum în spațiul dintre tranșeele romane și zidul orașului. Cavaleria i-a străpuns, iar pedestrașii s-au încăierat cu inamicul!

Regele trase cu coada ochiului și își puse palma pavăză împotriva razelor pătrunzătoare ale soarelui la orizont, exact în

spatele bătăliei. Cum putea santinela să vadă un asemenea lucru – că ostașii cavaleriei ieșiseră din încăierarea de la tranșee – era peste puterile lui de înțelegere. Chiar și fără soare, norul gros de praf și pulbere ce se ridica de pe câmpia din fața lui te orbea. Trebuia să-l creadă pe străjer pe cuvânt. De aici începea sarcina lui. Sincronizarea era delicată și nu avea nicio modalitate de a comunica cu Odoacru, sau măcar de a ști dacă nepotul său mai era încă în viață după încleștarea de la tranșee. Din tot ce știa Vismar, anticipând greșit, s-ar putea să-i ofere Romei orașul său în dar…

— Deschideți porțile! strigă bătrânul rege.

Fiecare persoană de pe zid se răsuci și căscă gura cu uimire la suveranul lor. Își pierduse mințile?

— Deschideți porțile! repetă bătrânul, ridicând vocea să-i zorească.

— Alteță, protestă unul dintre oameni, bătălia nu este încă câștigată! Soldații noștri nu i-au înfrânt încă pe romani! Dacă deschidem porțile acum…

— Bătălia – *această* bătălie – nu va fi câștigată, îl întrerupse regele. Nu aici, nu acum. Va fi în altă zi. Odoacru nu caută să-i învingă pe romani în tranșeele lor infernale. Nu are forța de a face asta. Își dorește numai să pătrundă prin liniile lor și să intre în oraș. Deschideți porțile!

— Și dacă romanii năvălesc peste noi? îl provocă cineva.

Regele îl țintui cu o privire otrăvită. Domnise aproape o jumătate de secol peste această națiune mică și rareori vreun supus îi sfidase un ordin așa, pe față, îi pusese la îndoială așa de arogant autoritatea. Soldatul schimbă privirea și apoi o coborî sub ochii pătrunzători ai lui Vismar și se făcu mic printre soldații care se învârteau pe platforma de observație din vârful zidului. Și ceilalți priviră în altă parte. Autoritatea regelui nu putea fi pusă la îndoială.

— Dacă romanii dau buzna peste noi, replică regele, cu glasul hotărât, deși atât de delicat că soldații înaintară pe muchie ca să-l audă mai bine, cu atât motivul e mai întemeiat să deschidem porțile, căci Odoacru se va năpusti și el. O să stați în vârful meterezelor și vă veți privi camarazii măcelăriți la porțile propriului lor oraș, zdrobiți sub aceste ziduri pe care ei le apără, zidurile în care au fost născuți, pentru că voi refuzați să le deschideți? Pe Dumnezeu atotputernic, eu nu voi fi unul dintre aceia. Deschideți porțile!

O jumătate de duzină de bărbați ieșiră din grup și supravegheau

bătălia. Târându-se de-a bușilea în jos pe treptele abrupte din piatră își întinseră gâturile și intrară în postul de pază construit într-o nișă din zid, în partea lui cea mai groasă, direct peste porțile principale ale orașului. În mod obișnuit nu era ocupată, iar de când zidurile fuseseră terminate cu câțiva ani în urmă, rareori portalurile fuseseră deschise. Când doi soldați traseră de drugul din fier atașat de lanțul gros care ieșea din zid, balamalele vârâte în zid se deschiseră lunecând, permițând contragreutății uriașe din piatră culcușită în nișă să se balanseze liberă. Ceilalți puseră mâna pe o sfoară groasă legată de un scripete, legănară contragreutatea din poziția sa coborând-o la pământ, ca să ridice drugul imens care păzea intrarea în oraș.

Poarta din stejar și fier masiv se deschise oscilând mătăhăloasă.

Zărind cel mai apropiat pod de scânduri de peste tranșee, Odoacru goni cu iapa sa peste el și apoi o întoarse în loc pe malul celălalt, însă Zborul Nopții se lupta cu hățurile, smucind din cap și strivind furioasă pământul sub picioare ca și cum se zbătea să o ia la fugă spre ceilalți cai. Odoacru își apăsă genunchii strâns de coastele ei, simțindu-i respirația spasmodică și mușchii tremurându-i de surescitare abia reținută și se înclină să o bată ușor cu palma, potolind-o pentru că se descurcase bine. Iapa își rotea ochii frenetic și se smucea spre luptele date la tranșeele din spatele ei, incapabilă să înțeleagă de ce era ținută în frâu în afara bătăliei. Larma era asurzitoare, căci ceilalți călăreți sciri se năpustiseră peste tranșeele din pământ și de partea cealaltă a șanțurilor. Panta din preajmă, dinaintea canalelor, se dovedise neașteptat de înșelătoare, construită dintr-o țărână alunecoasă care nu fusese bătătorită cu scânduri și cu picioarele așa cum era pe partea opusă, față-n față cu tabăra. Câțiva cai, după ce se cățărară până în vârful tranșeelor, se scufundaseră în mocirlă până la genunchi, căzură înainte și își zvârliră călăreții în șanțuri. Odoacru văzu o sută de soldați pe fund, întinși pe spate sau chinuindu-se frenetic să se ridice în armurile țepene înainte de a fi zdrobiți de alți călăreți care se prăbușeau de pe tranșee.

Odoacru se uită înapoi, mijind privirile încordat prin praful care devenise acum atât de dens că aproape mânjea tăișul razelor de soare proaspăt răsărite. Cu greu se mai zărea la șaizeci de picioare de ambele părți, dar chiar și atunci vedea că numărul călăreților care se cocoțau pe coamă scăzuse, iar majoritatea cavaleriei sale se

organizase la bază. Zarva și strigătele de luptă dincolo de raza sa vizuală, de partea cealaltă a tranșeelor, aparțineau pedestrimii scire care se ciocnise de liniile romane chiar în clipa când călăreții reușiseră să scape. Astfel, lucrurile nu mergeau nici pe departe bine. Acum se ruga Domnului ca Vismar să deslușească situația cum se cuvine, că va deschide porțile orașului și că scirii vor putea să se strecoare înăuntru înainte ca romanii să-și vină în simțiri. Auzea deja trâmbițele de luptă romane chemând întăririle și anunțând redesfășurarea forțelor. Romanii își *vor* veni în simțiri.

Când s-a întors către zidurile orașului, o durere mistuitoare îi secționă o parte a feței. Imaginea cailor și călăreților din fața sa licări de un alb orbitor și apoi se estompă treptat în cenușiu, întunecându-se pe măsură ce greutatea trupului său se evapora și simți că se clatină, căzând lent prin atmosferă, ca o pană scăpată dintr-un cuib dintr-un copac…

Exact când văzu negru în fața ochilor, larma bătăliei îi explodă iarăși în urechi. Își înălță capul și începu să se ridice din mocirla moale în care zăcea, însă durerea îl făcu să icnească. Simți niște mâini puternice în spatele său, sub brațe, ridicându-l în picioare și se chinui să deschidă ochii și să se sprijine pe picioare. Arșița îi inundase partea stângă a trupului și simțea o ușurare binevenită la această căldură, o prezență mângâietoare care-i îngăduia o senzație de rezistență față de grozăvia bătăliei, după care simți căldura răcindu-se până și în trupul său și devenind cleioasă și înțelese că propriul său sânge șiroind îl încălzea. Fu surprins chiar și de lipsa sa de mirare că poate să dea naștere unei cantități atât de abundente – el, care nu mai fusese niciodată rănit în bătălie.

— Prințe! strigă Baldovic în spatele lui în timp ce-l susținea pe Odoacru. Prințe, ați căzut de pe cal. Puteți să călăriți? Pedestrimea a început să pătrundă prin liniile romane. Trebuie să atacăm spre porți acum! Prințe, *prințe!* Mă auziți?

Odoacru se căznea să stea în picioare și să se concentreze. Dinaintea lui un mănunchi de soldați priveau cu ochii holbați, unii pe jos, cu piepturile înălțându-se de la efortul alergăturii peste șanțuri, alții cu picioarele rășchirate pe caii nervoși, aruncând ocheade neliniștite spre locul unde zăngănitul bătăliei părea să se intensifice și mai tare.

— Prințe, zise Baldovic încă o dată, romanii primesc întăriri, se fortifică. Trupele noastre nu mai pot să traverseze tranșeele. Trebuie să plecăm, acum…

— Liniște, Baldovic, icni Odoacru, trăgându-și respirația sub un nou val de durere. Ce s-a întâmplat?

— V-a străpuns o suliță. V-a trecut pe lângă gât, printre apărătoarea de umăr și coif. A ocolit artera, însă v-a trântit la pământ și sângerați ca un porc înjunghiat. Am sfâșiat o mânecă și v-am oblojit rana, însă tot mai sângerați și nu avem vreme. Trebuie să mergem…

Altă suliță vâjâi pe lângă chipul lui Odoacru și se izbi de pământ în fața lui, capătul vibrându-i violent la impact, precum un șarpe care-și scutura coada. Odoacru se uită în spate. Un șir de legionari stăteau în vârful tranșeelor la mai puțin de cincizeci de picioare în urma lor, mânecile roșii ale tunicilor le luceau prin praful învolburat ca niște faruri. Brusc, aerul se umplu de proiectile și de sunetele umede, plesnitoare, ale focoaselor ce spintecau carnea. Un cal necheză de durere din pricina rănilor, un sunet moleșit, ca de muiere, care-i produse repulsie lui Odoacru și îi limpezi mintea.

— Ajută-mă să încalec, bolborosi Odoacru și imediat mâinile din spatele său îl înălțară pe iapa lui. Simți iarăși freamătul domolitor al coastelor Zborului Nopții sub genunchii lui. Rana de la gât îl ardea acum ca un vătrai încins, însă nu-și mai pierdu cunoștința; cel mai rău era că întregul corp îl durea de la impactul căzăturii și de la sângele pierdut, însă zidurile orașului se întindeau înaintea lui, și când clătină din cap ca să-și limpezească vederea, știa că ceea ce zărea nu era închipuire – una dintre ușile enormei porți principale se clătina să se deschidă. Vismar înțelesese!

— Baldovic! strigă el. Ia pedestrimea! O s-o țin deschisă pentru voi! Apoi se întoarse spre călărețiii care-i așteptau nerăbdători ordinele, lungimea șirului lor dispărând în norul tulbure de praf. Soldați – încetați lupta! Puneți scuturile la spate și nu priviți înapoi. Poarta!

Cu un muget asurzitor, călărețiii săltară înainte, aruncându-se peste trupurile zvârcolinde ale animalelor și soldaților care fuseseră azvârliți pe partea cealaltă a tranșeelor, în câmp deschis, în fața zidurilor orașului. Nu existau obstacole – cu ani înainte pământul fusese defrișat de copaci și tufe ca să nu stingherească vizibilitatea santinelelor din turnurile de pază și să împiedice inamicii ascunși să se apropie de oraș mai departe de rândurile arcașilor. Nu mai era decât jumătate de kilometru, nu mai mult, până când soldații vor putea să se năpustească prin poarta căscată, o jumătate de kilometru, aproape timpul necesar pentru a rosti calm un singur

Tatăl nostru, dacă cineva mai era în stare să spună ceva în asemenea condiții; poate că va fi nevoie de o pereche de *Crezuri* înainte ca și toată pedestrimea să treacă dincolo, însă era posibil. Capul i se învârtea și clipi ca să-și limpezească vederea. Odată ce distanța va fi străbătută, nu vor mai fi morți, nici răniți, sângele va putea fi oprit, oasele rupte bandajate, duhoarea spălată. Deși romanii vor rămâne în tranșeele lor infernale din jurul orașului, totuși înăuntrul zidurilor exista apă și mâncare, suficient pentru cel puțin câteva luni, și paturi și nutreț pentru cai, și femei compătimitoare cu brațe puternice și sâni moi. Zidurile ce se apropiau rapid se estompară într-o negură și se luptă să rămână conștient. Femei… un asediu poate fi suportat multă vreme cu femei așa cum aveau scirii, acum doar la două sute de pași, o sută, dacă…

În fața lui, din amurgul prăfuit, apăru un rând de faruri roșii, slabe la început, vreo câteva, apoi mai strălucitoare și mai cutezătoare și apoi linia de tunici cu mâneci roșii se făcu alungi, cincizeci la număr, o sută și apoi o mie, săltând în sus și-n jos, suflând în ritmul sprintului frenetic al legionarilor: cohortele ce fuseseră aduse din capătul de est al încercuirii și care acum soseau simultan cu călărețiі sciri la poarta deschisă.

Odoacru mijii ochii, prin norul de praf până la aerul limpede de deasupra, la cerul acum albastru ce lumina totul înaintea lui. Meterezele zidului orașului erau aliniate cu santinele, fiecare slobozind cu frenezie săgeți în legionarii care se apropiau, însă Odoacru știu că nu erau de-ajuns. Nu erau suficiente gărzi în vârful zidurilor. Luase cu el prea mulți soldați în incursiunea sa spre apus de acum câteva zile, lăsând prea puțini înăuntrul orașului să-l apere contra atacurilor. Acum plătea prețul – tot orașul plătea prețul pentru prostia lui. Cele câteva gărzi din vârful meterezelor nu vor putea să-i izgonească pe legionarii atacatori, iar călărețiі lui nici măcar nu sosiseră la poarta deschisă – nici pedestrașii lui Baldovic, care se aflau la distanță de cel puțin un *Crez*. Clătină din cap ca să rupă păienjenișul, se zbătu și apoi se concentră și își recăpătă luciditatea în grabă, deschise ochii și își recâștigă furia.

— Spre poartă! urlă Odoacru. Nu abandonați lupta – năvăliți prin poartă!

Ordinul era de prisos. Fiecare soldat știa ce are de făcut, să-și croiască calea înainte sub pavăza orașului și numai apoi să se întoarcă și să lupte, căci va fi mai ușor să-i blocheze pe romani la poartă, să-i închidă în pasajele înguste și apoi să-i culce la pământ

ori să-i respingă, apoi să le ofere suficient spațiu de manevră în poienița netedă din afara orașului, unde-și puteau desfășura forțele. Fiecare soldat știa ce are de făcut.

Cele două forțe se întâlniră într-o izbitură înfiorătoare, metal contra metal, întreruptă din când în când de țipetele stridente ale cailor în agonie și de mugetele soldaților aruncați de pe armăsarii lor sau călcați în picioare de aceștia. Romanilor li se tăiase răsuflarea de la umbletul lor furios, însă în același timp se înviorașeră, exultând că ajunseseră la poartă la timp ca să-i blocheze pe călăreții sciri. Nu sperau că două cohorte romane șerpuitoare singure vor opri multă vreme călărețiii înnebuniți, însă timpul nu era o monedă în care erau interesați să facă schimbul. Nu era o bătălie pe moarte în afara zidurilor. Era o cursă pentru a intra în oraș.

Nicio tabără nu căuta să zăbovească în afara porții. Legionarii știau că pedestrimea sciră se apropia rapid ca să aducă întăriri camarazilor lor călări, iar Odoacru cunoștea faptul că infanteriștii lui vor fi urmați îndeaproape de trupele romane pe care tocmai le depășiseră la tranșee. Era o întrecere, nu o cursă spre victorie împotriva oponentului, ci o competiție ca să intre în oraș primii, câtă vreme poarta stătea deschisă. Cercetă încă o dată porțile și de data asta văzu că era bunicul său, Vismar, cu ochii larg deschiși spre carnagiul la care era martor sub el, zbierând ordine pe care nu le putea auzi, vorbele fiindu-i purtate de vânt și peste larma bătăliei. Soldații alergau de lângă rege să treacă la fapte și, privind în jos, Odoacru văzu cu exactitate ce se întâmpla. Poarta își oprise balansul greoi, scrâșnind șovăitoare, înfiorată, și acum, pe cât de mătăhăloasă era, începu să se bălăbăne spre înapoi, chiar în nasurile combatanților din afara zidurilor.

— *Nu!* strigă el și, cu un efort disperat, ignorând durerea care-i penetra chipul și coborându-și brațul dădu cu răutate pinteni calului să înainteze, se izbi de un roman cu ochii căscați oprit chiar în fața lui cu sabia ridicată și îl călcă cu sălbăticie în picioare. O duzină de alți sciri, văzând și ei că poarta începe să se deschidă, plutiră înainte cu el, aruncându-și armăsarii în marea de combatanți în vreme ce poarta se legăna mai aproape, tot mai aproape. Și totuși romanii le ghiciră intențiile și o luară la goană și ei către spărtura îngustă și, înainte ca Odoacru să reușească să-și taie calea prin îmbulzeala compactă, jumătate dintre soldații romani plonjară prin deschiderea dintre poartă și zid și dispăru în bezna din urma sa.

Odoacru aproape că plânse de durere și furie. Știa că mai rămăseseră câțiva soldați sciri în oraș sub comanda lui Vismar, ba chiar mai puține santinele cu arme ușoare, incapabile să țină piept infanteriei grele romane. Ca și cum i-ar fi ghicit gândurile, poarta uriașă mai făcu o pauză în balansul său mătăhălos. Se holba la ea, fascinat și disperat, îndemnând-o, dorindu-i în mintea sa să-și continue drumul, să blocheze drumul atacatorilor romani, ori să se deschidă, să dea voie propriilor lui soldați extenuați să gonească sub pavăza orașului, orice dar să nu se oprească în loc…

O altă duzină de soldați romani forțară spărtura, și apoi încă o duzină, și înainte ca Odoacru să poată să-și croiască calea, poarta își începu din nou balansul, de data asta deschizându-se iarăși, iar întregul corp de legionari năvăli prin spărtură, sosind în bloc compact la poarta pe jumătate deschisă, împingând-o, grăbindu-i alunecarea. Ridică privirea – vârful meterezelor era gol acum, cu excepția unui singur braț atârnând inert peste muchie. Într-o clipită, o tunică roșie apăru în vârf, privind cu atenție în jos, și apoi alta, după care ușa masivă din stejar se clătină până se deschise complet, iar stavila plesni și două cohorte romane se prelinseră înăuntru, ducând din impuls împreună cu ei mulți călăreți sciri, lăsând în afara porților orașului doar o formație de militari de cavalerie neatenți, grămezi de răniți zvârcolindu-se și mica coloană a pedestrașilor lui Baldovic care acum începură să sosească, epuizați și cotonogi, de la tranșeele din depărtare pe care tocmai le traversaseră.

Și apoi, legiunile care au rămas loviră.

Zborul Nopții se înălță pe două picioare cuprinsă de panică, cât pe ce să-l azvârle pe Odoacru care se chinui să-și limpezească mintea și să-și recapete echilibrul.

Atmosfera se încărcă de gălăgia luptei și o sută de arcași romani apărură pe neașteptate în vârfurile meterezelor, slobozind săgeți cu vârf de fier în scirii captivi. Odoacru se uită în jur fioros, capul învârtindu-i-se de la sângele pierdut și de zăpăceala atacului. Majoritatea călăreților căzuseră sau fuseseră trași de pe caii lor și cei care mai rămăseseră își roteau înnebuniți caii în cerc, forțându-i să se cabreze și să lovească cu copitele din față, în timp ce călăreții sfârtecau furioși cu săbiile lor de cavalerie curbate sau izbeau în coifurile din preajma lor cu marginile scuturilor. Din câte putea zări, pedestrimea sciră fusese copleșită și se prăbușise sub picioarele legionarilor.

Privind cu coada ochiului spre poartă, știu că totul era pierdut. Spărtura era ticsită de soldați romani care se luptau să năvălească în oraș, acum că rezistența principală fusese înfrântă și tot ceea ce mai rămânea era să-l jefuiască. Privind peste intrare, Odoacru văzu flăcări izbucnind la ferestre și la acoperișurile clădirilor din interior, iar mugetul bătăliei era acum amplificat de tânguielile femeilor, captive în casele cuprinse de flăcări sau târâte pe străzi. Un val de disperare puse stăpânire pe el când își dădu seama că tot pentru ceea ce luptase – orașul său adoptiv, bunicul său – totul fusese pierdut, totul fusese distrus, întocmai cum legatul Domitius amenințase, exact cum Orestes îi mai făcuse o dată și în raționamentul său începețoșat se întrebă singur, el – prințul încoronat al orașului, comandant al cavaleriei scire – dacă fusese cumva cruțat, tocmai când soldații inamici zoreau în jurul lui, presându-l din toate părțile, până și picioarele și coastele iepei sale. Se uită în jos – partea stângă era îmbibată în sânge, hainele zdrențuite, scutul sfărâmat și sabia îndoită și netrebuincioasă. Era imaginea barbarului înfrânt, căci știa că așa îl văd romanii, și holbându-se la marea de coifuri romane dinaintea ochilor, toate grăbindu-se prostește către poartă în dorința frenetică de a intra în oraș înainte ca flăcările să distrugă tot ce era de valoare în el, a înțeles că i se permitea să supraviețuiască nu din pricina vreunui merit al său personal, ci pur și simplu dintr-o neglijență și confuzie de moment.

Cum scirii și romanii se năpusteau în jurul său, un val de amețeală îl făcu să se prăbușească în față și dădu drumul frâielor. Zborul Nopții se clătină, iar Odoacru căzu de-a dura, plonjând sub picioarele legionarilor care se îmbulzeau în jurul său. Suduind într-o germană guturală, îl izbeau brutal cu picioarele în spate și peste față în timp ce înaintau, dând prea puțină importanță figurii însângerate și zdrobite din țărână, încât nici măcar nu s-au sinchisit să-și murdărească tăișurile săbiilor înfigându-le în coastele lui. Odoacru se ridică în picioare și se îndreptă clătinându-se către luminiș, abandonându-și sabia și scutul rupte. Își azvârli și coiful, ca să-și ostoiască durerea insuportabilă din creștet și apoi, aproape ca o revelație, își scoase chiurasa ruptă în bucăți care-i atârna de umeri în curelușe, inutilă pentru protecție. Bălăbănindu-se epuizat, privi în jur. Din toate părțile câmpului, legionarii șuvoiau spre poartă. Ici și colo puteau fi văzuți războinicii sciri, majoritatea zăcând inerți, alții se împleticeau ca niște strigoi pe câmpul de luptă sau se sprijineau de ziduri la adăpost. Într-o străfulgerare de luciditate, și-a

dat seama că nu mai avea decât câteva clipe de trăit.

Odată ce orașul va fi distrus, odată ce toți prizonierii de valoare vor fi luați și toate bunurile confiscate, cuceritorii vor căuta să-i jupoaie pe morții și pe neajutoratii care mai rămâneau în viață.

Abia mai judecând, mintea lui amenințând ca în orice clipă să capituleze în fața durerii, se împleticea de-a lungul liniei zidului exterior de la răsărit cât de departe putea și apoi cum acesta se curba către apus, o tăie de-a curmezișul câmpului către mlaștini. Aruncând priviri scurte și-n dreapta și-n stânga, văzu că și alți supraviețuitori, zeci, poate o sută, avuseseră aceeași idee și se poticneau și ei pe membrele țepene de durere, cu fețele contorsionate și priviri de nebuni. Nu știa dacă-l recunoscuseră însângerat și plin de murdărie cum era și-l urmau ca pe un lider sau dacă, din instinct, precum câinii răniți, căutau pur și simplu, companie în prezența căreia să-și lingă rănile sau să-și dea duhul.

Auzi un strigăt în urma lui și, la început, inima îi zvâcni la gândul că s-ar putea ca oamenii să mai opună rezistență, o izbucnire sfidătoare a luptătorilor sciri din spatele lui, însă când s-a întors a văzut orașul înghițit în flăcări, fumul unduindu-se spre cerul senin și știu că era imposibil. Nu, un strigăt nu putea decât să prevestească răul – cineva remarcase că prizonierii valoroși fugeau. O clipă mai târziu auzi un sunet îndepărtat de potcoave și, trăgând cu coada ochiului în urmă, văzu că o companie a cavaleriei romane se repliase și îi încercuiseră pe supraviețuitorii sciri la distanță de o suliță. Mări pasul atât pe cât era în stare: liziera mlaștinii se afla chiar înainte. Numai dacă ar putea reuși…

O săgeată îi șuieră pe lângă obraz și apoi încă una. Strigătele și sunetul de potcoave din urma lui deveniră mai puternice. Sub el pământul se făcu brusc moale, lipăind în umezeala de sub picioare și aproape că se împiedică la schimbarea neașteptată. În anii în care trăise în Soutok, rareori se aventurase în mlaștini, exceptând vânătorile ocazionale de mistreți și atunci doar cu călăuze experimentate la îndemână. Nu a avut niciodată niciun motiv să pătrundă înăuntru: acolo nu creștea și nu trăia nimic de valoare, era dificil să găsești cărările, iar apa duhnea, nefiind bună de băut sau de înot. Nimeni nu sălășluia acolo, doar vreun sihastru sau doi și luntrașii, dacă-i puteai numi oameni, niciun inamic nu se aventurase să pătrundă în baltă, doar romanii…

Trecu șchiopătând pe lângă o luntre trasă într-un pâlc de stuf și apoi pe lângă alta, bărcile care doar cu o zi înainte îi transportaseră

pe romani pe Dunăre de la kilometri întregi depărtare în urmă. O altă săgeată zbură pe lângă el, alunecând silențioasă în apa dinaintea lui, adâncă până la genunchi, îngropându-se nevăzută în nămol. Cercetă printre umbrele lungi ale copacilor și buruienilor – nu era primul care sosea aici – de jur împrejur oamenii lui împroșcau cu noroi prin băltoci, unii smucind de bărcile cu fundurile plate ca să le târască în ape mai adânci, alții plutind deja neînsuflețiți și însângerați pe suprafața cleioasă.

Strigătele își intensificară amplitudinea și auzi apa împroșcând la doi pași în urma lui. Aruncă o privire înapoi și văzu o duzină de călăreți romani, cu chipurile negre de furie, zorindu-și caii descălecați care refuzau să se avânte pe terenul înșelător. Romanii, puternici și teferi, îi pocniră pe scirii neînarmați îngrămădiți în jurul bărcilor și apoi se cățărară la bord, împingându-i cu picioarele în stuf și potrivind în pripă săgeți în corzile arcurilor.

Odoacru șovăi. Nu cunoștea mlaștina asta, era străin de apele negre și de creaturile pe care le-ar fi putut găzdui. Nu-i plăcuseră niciodată țiparii pescuiți în aceste ape, nici gustul lor, nici structura și cu siguranță nici aspectul. Acum, în lumina obscură, zări pe suprafață o strălucire unsuroasă, cu gângănii stranii bâjbâind printre vălurelele care se înșiruiau înaintea lui pe măsură ce se zbătea prin apa adâncă până la brâu. Toate preocupările pentru durerea din gât și cap dispăruseră, toate senzațiile de rigiditate din picioare pieriseră – era cuprins de dorința disperată de a supraviețui și de căutarea frenetică a mijloacelor necesare. Apa? Nu era înotător, niciun hun nu era, totuși apele nu erau adânci… totuși. Să se predea urmăritorilor săi? O altă săgeată îi zbură pe lângă umăr, urmată de înjurături furioase – nu se va preda. O barcă era aproape pe urmele lui. Un bărbat din apropiere, plescăind prin mlaștini în aceeași direcție ca a lui, slobozi un scheunat, aproape ca al unui câine, înțepeni la impactul cu săgeata din spinarea sa și apoi căzu cu capul înainte în apă, dispărând sub greutatea armurii sale, iar Odoacru fu recunoscător că și-o desfăcuse pe a lui. Totuși dispariția… chiar și în agitația sa Odoacru se întreba cum poate un om să dispară completamente, deși se afla doar la o palmă sub apă – săgeata din spinarea acestuia ieșea din apă și stătea dreaptă, insesizabilă din stuful care-o înconjura, cu excepția penelor din coadă de un roșu strălucitor distonant. Omul dispăruse sub apă…

Abia îl străfulgerase gândul, că știu ce trebuie să facă. Trăgând aer adânc în piept, Odoacru plonjă în apă, închise ochii ferindu-se

de depunerile de la suprafață și se chinui să ajungă la fund unde știa că era doar la jumătatea înălțimii unui om, însă îi va camufla prezența la fel de eficient ca și cum ar fi fost îngropat atât de adânc în pământ. Chiar și în timp ce se scufunda auzea șuierăturile și bășicile săgeților ce spintecau suprafața, simțea valurile când soldații din preajmă se zvârcoleau de durere. Ajuns pe fund înșfăcă un ciot putred și se trase în jos ca să se lipească de el; acesta se frânse în mâinile lui și bâjbâi înnebunit după o bucată mai țeapănă. Totul părea așa liniștit și pașnic sub apă, doar șuieratul înăbușit al săgeților care atingeau în treacăt suprafața, precum puzderia de pești, ca multitudinea de țipari…

Plămânii stăteau aproape să-i plesnească. Bărcile legionarilor trecuseră cel puțin? Nu avea de unde să știe, cu toate astea nu avea cum să rămână acolo unde se afla. Panica creștea pe măsură ce mintea devii conștientă de trupul său și își dădu seama că stătea întins cu fața în jos *sub apă* – fusese vreodată un hun în această poziție și rămăsese în viață? Se forță să deschidă ochii, să înfrunte grozăviile pe care le-ar fi putut vedea în jurul lui – însă nu zări nimic, doar nori de particule cafenii plutind pe lângă el într-o rază de soare, apa fiind la fel de groasă și noroioasă ca o supă. Praful din atmosferă îl împiedicase să zărească în luptă, iar acum noroiul din apă îl stânjenea să-și vadă urmăritorii. Însă nu mai putea să reziste mult. Trăgându-și picioarele sub el, se așeză pe vine și apoi își întinse precaut picioarele până când capul lovi la suprafață.

Exact înainte de a-și goli plămânii și a sorbi prima gură de aer, urechile îi fură asaltate de strigăte. Acum sosiseră alți romani, puseră mâna pe alte bărci și când se uită furiș în jur, văzu că mlaștina fusese împânzită de ei stând în barjele minuscule, cu coifurile scoase pentru o vizibilitate mai bună, râzând zgomotos pe măsură ce trăgeau în scirii zvârcolindu-se în stuf. Peste tot în jurul lui, soldații ieșeau din apă, luau câteva guri hulpave de aer și apoi plonjau înapoi, urmați de săgeți și de țipete de triumf sau suduieli. Un obiect se ciocni de ceafa lui și se întoarse speriat: un cadavru plutea cu fața în jos, călătorind trainic deasupra apei, neîmpovărat de greutatea coifului sau a armurii, iar o jumătate de duzină de săgeți se proiectau în afară voioase din umeri și spate precum fanioanele de pe o barcă. Odoacru se înfioră, însă respirația i se întretăie de o altă durere ascuțită, de data asta provenind de la umărul stâng. Fu urmată de un strigăt de triumf și își dădu seama, fără ca măcar să se uite în jur, că fusese descoperit și lovit.

Trăgând o gură plină de aer, se scufundă iarăși la fund, înșfăcând ciotul ca să-l tragă în jos și apoi întinzând mâna dreaptă în urma lui ca să-și rupă săgeata de la nivelul pielii, să o împiedice să iasă la suprafață și să-i trădeze poziția. Se concentră cu toată puterea asupra sarcinii sale, ignorând durerea din umărul rănit, căci știa că legionarii de deasupra îi marcaseră poziția și-l vor aștepta să iasă la suprafață. Chiar înainte de a se strecura mai jos, a observat un mănunchi vast de stuf la mică depărtare. Dacă va putea să ajungă până acolo pe sub apă, poate că ar reuși să se încolăcească în el și apoi chiar să-și ridice capul să respire la adăpostul lui, fără să fie zărit. Gândul îi dădu un nou elan și se târî precum un crab pe fund, pipăind după obiectele de care se putea agăța ca să se mențină la sol, cât timp se ținea pe cât de aproape posibil de nămol.

Cât timp se târî în patru labe pe fund, cu ochii strâns închiși contra apei și noroiului, deveni din ce în ce mai conștient de mâncărimea de-a lungul pielii picioarelor pe care până atunci o ignorase cu desăvârșire. Acum, totuși, mâncărimea devenise mai acută, chiar dureroasă, prefăcându-se într-un gând pregnant și luând-o înaintea oricărui alt disconfort – durerea de la cele două răni, plămânii care-i explodau, cunoașterea faptului că o luntre vecină plină ochi cu arcași scruta apa după el. Se opri, înșfăcă o buturugă cu mâna stângă și duse atent mâna dreaptă în spatele piciorului.

Membrul era acoperit, de la fese până la vârfurile degetelor de la picioare, cu protuberanțe mici, cărnoase, pe care la început le-a considerat urticarie. Totuși, storcând una, a fost surprins să o simtă plesnindu-i între degete, deși fără să aibă nicio senzație unde se spărsese. Nu ar fi simțit o durere ascuțită sau ușurare, dacă ar fi spart o pustulă de o asemenea mărime? Mâna îi alunecă în jos pe gambă și atinse o alta, de data asta, spre groaza lui, avu senzația că o smulge din picior. Propria lui carne îi cădea de pe oase? Miasma aceasta era așa de otrăvitoare, apa atât de acidă, că-i făcea trupul să se descompună chiar și de viu? Încă nu-și croise calea până la pâlcul de stuf pe care-l viza, însă zăbovind ca să-și examineze picioarele rămânea fără aer. Plămânii nu-i mai rezistau și, rotindu-se încă o dată în poziție verticală, își ridică capul deasupra apei.

Imediat, ca și mai înainte, urechile i-au fost asaltate de strigătele și țipetele soldaților din jurul lui aflați pe moarte, însă descoperise că ieșise la suprafață sub un petec mic de umbră răspândită de sălciile plângătoare și cel puțin pentru o clipă se părea că niciun

roman din apropiere nu-l ochise. Și-a dat răgaz să ia trei guri de aer înainte de a se scufunda din nou. Între timp, și-a dus ușurel mâna stângă la ochi să examineze bucata de carne pe care și-o smulsese de pe picior.

Tumoarea de mărimea unei falange de culoare negru-cenușie dintre degetele sale transpira în continuare sânge apos pe unde fusese smulsă de pe picior, însă conținea și alte părți, cea mai evidentă fiind o tetină rotundă ca o gură. Odoacru își înăbuși greața care i se ridicase în gâtlej la gândul că picioarele sale, iar acum mâinile și alte părți ale corpului său cu pielea expusă, atrăgeau aceste creaturi oribile. Zdrobi lipitoarea între degete, spărgând-o ca și pe prima, iar apoi își coborî involuntar mâinile sub apă ca să verifice dacă nădragii erau intacți. Aceștia cel puțin vor ține departe monștrii de vintrele sale. Dându-și seama că cele trei respirații acordate se isprăviseră, se scufundă în tăcere sub suprafață și își reluă mersul de crab.

Puterea i se diminua rapid și știa că nu se va mai putea mișca. Ca un răspuns la rugăciunile sale, simți fundul mocirlos începând să se înalțe gradat, iar mâinile și fața începură să atingă tulpinile țepene pe măsură ce-și tăia calea prin stufăriș. Aici, știa el, trebuia să fie precaut – un șir foșnitor de stuf pus în mișcare cât avansa îi va da de gol prezența. Se târa agale și puse mâna pe ceea ce el crezu a fi o creangă înecată, dar apoi o simți zbătându-se ușurel și își dădu seama că era un membru de om și că un alt soldat găsise sau fusese purtat în derivă spre acest loc înaintea lui, și fie că omul era mort, viu sau inconștient, nu se cădea să se cațere deasupra lui ca să împartă aceeași soartă. Dădu drumul membrului și se abătu cumva din drum; ținând seamă de modul cum a procedat, capul său începuse acum să spargă suprafața. Apa era prea puțin adâncă ca să-l mai ascundă – era suficient de departe în stuf ca să se ascundă de romani?

În timp ce se târa ușurel pe coate, capul îi ieși la suprafață, apoi umerii, iar picioarele trasau dâre în urma lui când se lipea pe cât posibil de pământ. Stuful se înălța deasupra lui poate la înălțimea unui braț, însă era lipsit de frunze și știa că oricine se uita direct la el îl putea zări. Își alese cu grijă umbletul până când partea superioară a trupului ieși din apă și acum se odihnea pe pământul spongios, stuful fiind suficient de gros încât nu se mai putea strecura prin el; culca mai degrabă tulpinile sub el pe măsură ce se târa, tăindu-și încheieturile mâinilor și ale antebrațelor de marginile

ascuțite, trăgându-și după sine picioarele printr-o urmă subțire de sânge.

Strigătele din spatele său îl făcură să se oprească și își lipi fața una cu huma, străduindu-se să nu-și miște niciun mușchi. În apa din urma lui auzea o luntre vâslind mai aproape și chicotelile și pălăvrăgeala echipajului acesteia care căuta supraviețuitori, chiar și respirațiile surescitate când din loc în loc discutau despre armurile, rănile sau armele cadavrelor plutitoare pe care le împingeau la o parte cu vâslele. Auzi zbârnâitul fin al unui arc și în același timp simți impactul în spatele coapselor sale, ca lovitura pumnului minuscul al unui copil, urmată de o durere dogoritoare. Scrâșni din dinți și își înfipse unghiile în pământul moale, silindu-se cu toată puterea pe care o avea să rămână stană de piatră, chiar dacă inamicul îl va țintui la pământ cu săgețile lui. O altă zbârnâitură și un alt pumn de copil – de data asta în gamba cărnoasă a celuilalt picior – și își scrâșni dinții atât de puternic unii de alții că se temu că s-ar putea să i se sfărâme în gură. Într-o clipă barca se apropie și mai mult și îi auzi pe ocupanți înghiontind obscen un alt obiect – presupuse că era trupul soldatului care căzuse cât el se mai afla sub apă – și apoi plesnetul vâslei grele din lemn de-a curmezișul părții anterioare a picioarelor sale.

Nu mai avea forță să zacă nemișcat. Membrele îi amorțiseră și pe măsură ce deschidea ochii începțoșați își dădu seama cu vagă surpriză că zărea totul la o scară redusă, întunericul se aduna din ambele părți, strâmtându-i vederea până la un cerc micșorat, mic și depărtat, așa încât până și stuful din fața lui părea să se retragă într-un punct hăt-departe. Întunericul se lățea, cercul de lumină care reprezenta raza lui vizuală se redusese acum la o simplă gămălie de ac. Și durerea se micșoră pe măsură ce amorțeala i se răspândea prin trup și se simți absurd de relaxat, absurd de somnoros și apoi până și auzul începu să-i slăbească. Sunetele deveniseră depărtate și neclare și numai răceala apei pe picioarele sale persista, o atingere ritmică, o dezmierdare alintătoare, un cântec de leagăn care înăbușea chiar și loviturile și plesniturile vâslelor luntrelor peste gambele sale sângerânde.

— Mort! îl auzi pe unul dintre soldați lătrând cu un accent germanic gâjâit și apoi inclusiv gămălia de lumină dispăru, iar pleoscăitul delicat al apei se estompă și Odoacru plutea în bezna dulce.

III

Severinus își făurise sălaș la marginea mlaștinii, într-o crăpătură dintr-o stâncă ce se înălța ridicolă din smârc și pe care de-a lungul anilor o lățise treptat ca să devină mai mult decât simplul adăpost pentru rozătoare care fusese înainte de sosirea lui. Era strâmtă, cu un tavan așa de jos că abia puteai sta drept în picioare; și era igrasioasă de la aerul umed al miasmei și de la infiltrațiile care se scurgeau pe ziduri în șiroaie verzi în șănțulețe nefinisate săpate de mână. În timpul anotimpului cald, pereții laterali și pardoseala se căptușeau cu mucegai care uneori îi făcea pe vizitatori să strănute. Cu toate acestea, scobitura din stâncă devenise un loc sfânt, căci el îl *prefăcuse* într-un loc sfânt, un loc de rugăciune, și aici, înconjurat de umezeală, insecte și de putregaiul mocirlei, se simțea cel mai aproape de Dumnezeu și de natură.

Recunoscuse făgăduiala adăpostului chiar de la început și îl preschimbase lent și cu ingeniozitate de-a lungul multor ani în care îl ocupase. Luni întregi, mai ales în timpul iernilor reci, își petrecea timpul absorbit în rugăciune și meditație pe măsură ce decora încet-încet pereții și tavanul cu vopsele fabricate de el din sucuri de plante fierte, resturi de rocă și sângele insectelor zdrobite ale căror nume nu le cunoștea, dar pe care localnicii le folosiseră cândva ca să-și vopsească îmbrăcămintea. Un relief înălțat sculptat în tavan susținea o reprezentare a lui Hristos pe cruce, în timp ce o stalagmită ridicându-se dintr-un colț al podelei sub *corpus* era pictată astfel încât să formeze lancea centurionului ce-i țintea coastele. Și centurionul era zugrăvit pe zid în tonuri de cenușiu și roșu. Un orificiu de ventilare natural din tavan fusese mărit cu scoici de un alb translucid ca să se asemene cu steaua din Bethleem, iar prima rază de lumină care strălucea prin el în ziua de Crăciun forma o suliță ce cădea pe un perete pictat cu scena ieslei, îngerii plutind pe deasupra, cu aripi irizate din solzi de pește cu migală atașați cu stropi de rășină pe zidul din piatră umed. În fundul peșterii, piatra solidă fusese scobită ca un fel de altar pe care ardea un opaiț minuscul cu ulei de pește, iar zidul din spate era acoperit cu găurile cuielor pe care penitenții le folosiseră să atârne ofrande votive din țărână înfățișând diferite părți ale trupului, rugăminți sau simboluri ale gratitudinii pentru vindecarea beteșugurilor. Pardoseala din piatră din fața altarului era tocită neted de

genunchii și lacrimile lor. Însuși Severinus dormea pe jos la piciorul altarului pe o rogojină simplă din papură.

Bunătatea și devoțiunea lui îl făcuseră extrem de iubit printre luntrași și familiile acestora, care-l adoptaseră ca pe unul de-al lor, deși în realitate el venise din altă parte – nimeni nu știa de unde și nimeni nu știa când, căci se afla aici de când își aminteau cei mai vârstnici dintre locuitorii mlaștinii. Copiii îi spuneau tată-mare, câinii răi îi lingeau picioarele, până și peștii și broaștele păreau să-i permită de bunăvoie să fie prinse de undița lui când se aventura săptămânal în mlaștină ca să-și suplimenteze dieta din plante. Viața sa era consacrată lui Dumnezeu și solitudinii, însă de fapt rareori se întâmpla să fie singur, iar cererile legate de timpul său numeroase. Își petrecea ore întregi îngrijindu-i pe cei bolnavi, răcorindu-le capetele de febra mlaștinii de care se pare că sufereau cu toții și se ruga pentru însănătoșirea lor. Locuința lui era un sanctuar deschis și în multe nopți se întorcea la peștera lui umilă după lăsarea întunericului, epuizat după o zi de slujire a pacienților săi, ca s-o găsească ocupată de pelerini adormiți, obligându-l să se odihnească la adăpostul unui buștean din vecinătate, unde depozitase o altă rogojină din papură în acest scop, luându-și măsuri de precauție. Puținele sale nevoi erau satisfăcute în mare parte din milostenii, uneori de o așa abundență că își petrecea zile la rând primind asemenea daruri și împărțind preaplinul săracilor. Considera un păcat să păstreze pentru sine mai multă mâncare decât îi era necesar pentru o zi, căci asta ar demonstra lipsa de credință în capacitatea lui Dumnezeu de a i-o pune la îndemână și lipsa de bunăvoință de a posti în semn de penitență în zilele în care traista lui cu mâncare ajungea la fund. Dădea chiar și îmbrăcămintea disponibilă care-i fusese donată și, fie că anotimpul era cald sau rece, nimeni nu-l văzuse vreodată acoperit cu altceva decât tunica zdrențăroasă, peticită, despre care se zicea că o purta de când își făcuse apariția prima oară, cu mulți ani în urmă.

Acum stătea aplecat asupra unui asemenea caz caritabil.

Odoacru își reveni lent în simțiri. Fiecare mușchi din trup îl durea și când își mișcă brațul drept niște ace îl săgetară pe toată partea de la gât până la coapsă. Gemu și apoi, fără să fi deschis încă ochii, făcu un inventar deliberat al restului părților trupului său, mișcându-și cu grijă degetele de la fiecare picior, contractându-și rotulele, încordându-și fesele și partea superioară a corpului. Unele mișcări îi provocau o durere torturantă și amintirea vie a săgeților

în mlaștină îi veni în minte, legionarii rânjind spre el din luntre, strigătele triumfătoare „Mort!” spre camarazii lor. Alte mișcări îl năuceau, în sensul că nici măcar nu putea urni sau simți mușchii corespunzători și se întrebă în treacăt dacă asta se întâmpla din pricină că membrele sale îi erau bandajate strâns, îi lipseau ori pur și simplu erau adormite. Se concentră asupra tăieturilor de pe umăr: suprafața de sub ele era dură și rece. Într-adevăr, și aerul era răcoros și oarecum jilav, deși părea să simtă un fel de acoperământ care-l învelea, căci capul și gâtul simțeau mai pregnant curenții de aer – restul trupului său fie era indiferent la toate senzațiile înconjurătoare, fie excesiv și dureros de treaz. Nu exista nimic între, nimic care să-i ofere alinare.

Sudoarea i se prelingea de pe sprâncene în ochi și cu uscăciunea gurii și a limbii își imagina lichidul fiind un fel de sânge al zeilor, ca și cum fiecare umoare a vieții îi era stoarsă din el; în pofida acestui fapt continuă să se auto exploreze. Se mută mental la bărbie și buze, apoi la nări și în cele din urmă deschise ochii, examinând printre pleoapele ca niște cruste împrejurimile obscure, sulița subțire din gura de ventilație, imaginile umbrite gravate grosolan pe ziduri, stalagmita care se ridica din colțul podelei lângă el, părând singurul obiect ascuțit bine definit din întreaga încăpere cu forme rotunjite, cu lumină verzuie filtrată și umbre voalate. Își întoarse capul ușurel și dădu cu ochii de pustnicul așezat pe o bordură joasă modelată minuțios în zidul din piatră, ținând în mână un blid de pământ cu un lichid aburind de parcă ar fi fost ambrozie. Severinus îl examina curios.

— A! zise bătrânul, cu o aluzie de surâs în vocea sa. Se trezește. Mi s-a spus că e prințul populației scire, însă eu am bănuit că s-ar putea să fie mai degrabă al optulea adormit din Efes.

Odoacru își fixă privirea asupra personajului bizar, nesigur cum să reacționeze. Până la urmă, cu o voce care venea din miezul ființei sale, din piept, dar părea să-și aibă originea chiar și mai departe, așa de greoaie și tăcută era, glăsui răgușit printre buzele-i uscate.

— Poftim?

Severnius zâmbi satisfăcut.

— Și vorbește! Deși îi lipsește elocvența. Adormiții din Efes! Cu siguranță trebuie să fi auzit minunatele vești, tu, un prinț cu rețeaua ta de negustori, ambasadori și informatori. Chiar de curând descoperiți! Șapte tineri nobili creștini, ca și tine, condamnați la

martiriu de împăratul roman Decius acum două secole. Au fost aruncați și condamnați la asfixiere într-o peșteră de lângă Efes, care a fost închisă cu o lespede. Au fost dați uitării până de curând, când un proprietar de pământ a mutat lespedea, gândindu-se să folosească peștera drept staul pentru vite. Unul dintre tineri, Diomede pe nume, s-a trezit și hoinărea prin oraș să cumpere mâncare pentru tovarășii lui. Când a încercat să plătească, oamenii s-au minunat că le-a oferit monede antice și l-au arestat pe motiv că le-a furat comoara ascunsă. În timpul interogatoriului s-a arătat uimit văzând biserici și cruci pe uși și alte dovezi ale creștinătății fățișe. A fost convocat episcopul, iar Diomede i-a condus pe locuitorii orașului la peșteră, unde au fost găsiți și ceilalți tineri, foarte lihniți, sunt sigur. După ce l-au preamărit pe Domnul pentru această minune, tinerii s-au întins până la urmă pe jos și au murit o dată pentru totdeauna, așa cum e obișnuința pentru cei foarte înaintați în vârstă. Întrucât dormi de trei zile, am crezut că oi fi unul dintre camarazii lui Diomede.

— Diomede?

Severinus îl privi cu o oarecare exasperare.

— Da, Diomede, cum tocmai ți-am spus. Hmm. Opaițul e aprins, însă uleiul e rânced. Poate că ai fost o viziune a Sfântului Sebastian.

— Ș… știu de Sebastian.

Starea de alertă a lui Odoacru față de dialogul nebunesc creștea.

— *Sfântul* Sebastian. El de multe săgeți fost-a rănit și mâhnit de durere. Ultima, desigur, fiind consecința naturală a primei.

Pleoapele lui Odoacru căzură de oboseală. Fără să remarce, bătrânul continuă totuși să pălăvrăgească.

— Firește, în calitate de vindecător al lui m-ar fi făcut să fiu canonizat ca Irene, sau altfel cunoscut ca Inocența. Se scărpină în barba lungă, apucând de un obiect pe care-l ținu în fața ochilor să-l examineze, apoi îl zdrobi între unghiile murdare. Care evident nu sunt. Ia niște supă.

Bătrânul se așeză pe vine și ridică blidul ciobit. Odoacru își ridică capul și sorbi din supa limpede cu o aromă surprinzător de tare de pește. După ce luă o înghițitură închise ochii și dădu drumul capului înapoi pe pardoseala din piatră. Lăsă supa să-i mai zăbovească o vreme în gură, umezindu-și palatinul și gâtul, înainte de a o înghiți cu efort, savurând căldura pe măsură ce i se împrăștia în stomac. Apoi deschise un ochi și își ridică iarăși capul ușurel.

Severinus îl hrăni sorbitură cu sorbitură și privi cum lui Odoacru

îi reveneau treptat-treptat culoarea în obraji și sclipirea de inteligență în ochi. Blidul fu repede golit, iar pustnicul se furișă spre o ieșire ascunsă vederii, lăsând să pătrundă înăuntru iluzia hoinară a fumului de la focul de gătit de afară. Când s-a întors, Odoacru se chinui să se ridice într-un cot, crispându-se de durere, și întinse mâna să țină singur vasul.

Bătrânul chicoti încântat, înmânându-i cu grijă blidul cu lichid fierbinte.

— O rețetă străveche a tribului meu îndepărtat, zise el, o supă din lipitori și ierburi soporifice care i-a hrănit pe mulți răniți în vremuri de restriște…

Odoacru scuipă o gură de supă pe pardoseală.

— Supă de lipitori! scuipă el. Consumați creaturi care s-au desfătat cu sângele altui om?

— *Eu* nu le consum, replică Severinus ofensat, căci eu sunt sănătos. *Tu* totuși consumi creaturi care s-au delectat cu propriul tău sânge și care, în afară de faptul că e o ironie amuzantă, este cu siguranță un mijloc eficient de a-ți recâștiga forța pe care ți-au furat-o, nu-i așa?

Lui Odoacru îi tremura mâna, iar conținutul străchinii se vărsă. Dacă ar fi avut puterea, se gândea el, ar fi azvârlit-o pe pardoseală. Abia se căznea să o țină. Bătrânul privea vasul prudent, simțind intenția lui Odoacru.

— Te rog, nu-mi sparge strachina. E singura pe care o am și apoi voi fi nevoit să te servesc cu supă făcând mâinile căuș și mă îndoiesc că o vor face mai aromată.

Cu mare efort, Odoacru așează strachina pe podeaua din piatră. Îl privi fix pe Severinus, străfulgerându-l sfidător cu privirea, iar bătrânul se holbă la el, zâmbetul pliindu-i barba din jurul gurii. Apoi un val de oboseală îl cuprinse pe Odoacru, acoperindu-i ochii precum o pătură din lână și dădu drumul capului să cadă pe pardoseala rece din piatră, iar sunetul mormăitului bătrânului pustnic se estompă și căzu încă dată într-un somn binecuvântat.

Timp de două zile se luptă astfel între veghe și somn, iar după aceea, în ziua în care pustnicul renunță la supa din plante medicinale, efectul narcotic slăbi și el gemu în agonie, deschizând ochii și ridicându-se ușurel într-un cot. Primul lucru pe care-l văzu fu Severinus luminat de singura rază de lumină și zâmbind aprobator.

— A! exclamă bătrânul. Durere. Știu că e neplăcut, Prințe, însă vă dovedește că sunteți viu, febra a scăzut și vă vindecați. Mușchii nu sunt străpunși de săgeți fără o durere grozavă, iar fibrele musculare sfâșiate nu se unesc din nou fără o cantitate identică de durere. Șase răni nu se vindecă ușor.

— Șase? Îmi amintesc doar de trei…

— Prietenii tăi romani au căutat să se asigure că erai cu adevărat mort. Și aproape că au izbutit, căci te-au tras pe pământ uscat, înainte de a-ți pierde cunoștința, unde te-am găsit eu.

— Romanii – au plecat?

Severinus oftă.

— Da, plecară. Toți au plecat: sciri, romani și pescari. Numai cei nebuni au rămas, hoinărind în continuare prin păduri, noaptea strigându-i pe cei pe care i-au pierdut. O să-i auzi. Supă?

Odoacru luă strachina cu o mână tremurătoare în timp ce cumpănea la aceste cuvinte extraordinare. Șase săgeți? Zona pustie? *Supa*? Se uită suspicios la supă.

Bătrânul zâmbi.

— Fără lipitori. Nu se mențin, iar tu ai dormit multă vreme. Supă din rădăcini și ciuperci pe care le-am adunat cu mâna mea.

Odoacru sorbi din ea, la început prudent, și apoi cu un entuziasm crescând căci simțea puterea revenindu-i în membre, deși durerea îl făcea să-și dorească să urle la fiecare mișcare. Se uită la bătrân.

— Tu cine ești? Ce faci aici?

— Eu? Pustnicul surâse. Eu sunt nimeni. Un bătrân care trăiește singur. Eu sunt Severinus.

— Severinus… Am auzit de tine. Odoacru făcu o pauză, rememorând poveștile pe care le auzise în trecut. Tu ești cel sfânt de care preoții se îndoiesc. Zic că atragi pelerini în sălașul tău de aici.

Făcu semn cu capul spre altar și spre peretele din spatele acestuia acoperit cu reprezentări din lut ale picioarelor, mâinilor, sânilor, chiar și ale organelor interne nedeslușibile, pe care vizitatorii pretindeau că Severinus le vindecase așezându-și mâinile peste ele.

— Ah, zise Severinus trist. Nu va mai veni niciun pelerin. Membrii tribului se ascund sau au dispărut cu totul.

Odoacru îl privi îndeaproape.

— Te bizuiai pe acești pelerini pentru hrană, așa-i? Ca să trăiești.

Pustnicul îi aruncă o privire tăioasă.

— Mă bazez doar pe Dumnezeu. Ce dorește să-mi trimită, primesc, iar tot ce-mi ia înapoi, renunț. Dumnezeu interzice să pun pe seama pelerinilor care nu vin problemele mele.

Odoacru medită la acest lucru.

— Presupun că un pelerin care nu sosește, nu e un pelerin, speculă el.

Severinus ridică din umeri, trase de pe perete un picior din lut fasonat grosolan și îl examină.

— Atunci, poate, răspunse el cu un zâmbet fals, nu am necazuri.

— Tu va trebui să mănânci în continuare. Oamenii tot vor trebui să se vindece, mental și fizic.

— Poate că vor găsi o altă cale să se vindece. Poate că vor găsi o altă cale de a se strămuta dincolo de lumea asta, dincolo de somn și mâncare, dincolo de peșteri igrasioase și supa diluată.

— Ce poate să fie dincolo de lumea asta? Pentru ce durerea și suferința noastră de aici au o valoare acceptabilă?

Bătrânul îl cerceta.

— Nu abia ți-ai petrecut cinci zile acolo? Dincolo? Ce ai văzut?

Severinus îl privea cu o asemenea intensitate, ochii urduroși, barba încâlcită și brațele firave ieșindu-i din străvechea tunică zdrențuită, că în pofida propriei dureri, mâhniri și oboseli Odoacru făcea tot posibilul să nu izbucnească în râs. Cele cinci zile pe care și le petrecuse în somn erau ca niște zile care dispăruseră. Nu văzuse nimic din lumea cealaltă, nu-și amintea nimic și până acum întregul lui univers se rezuma simplu la a dormi și a mânca, la o peșteră umedă și o zeamă lungă. Nu-și putea imagina nimic mai mult pe lume și nici măcar nu-și închipuia să vrea mai mult de-atât. Bătrânul îl împunse cu piciorul din lut.

— Nu ai văzut nimic? întrebă el. Nici nu-ți dorești nimic?

Odoacru clătină din cap. Se născuse cu nimic pe lume. Nu lăsase nimic primului său popor, hunii. Iar acum – conștientizarea îl izbi, însă nu-l făcu să se clatine pe picioare, căci aproape că se simțea mângâiat de ideea că – pentru a treia oară în viața lui nu poseda iarăși nimic.

— Nimic, repetă Odoacru, doar…

— Da? zise pustnicul, aplecându-se înainte spre această șansă, poate ultima șansă pe care o avea în viața lui de a vindeca sufletul unui om, de a-și duce la capăt însărcinarea. Doar?

Odoacru îl privi.

— Doar mai multă supă, spuse el întinzând strachina.

Pustnicul se holbă o clipă, mut, apoi zâmbi și, luând strachina, se furișă după apărătoarea de la ieșire. Odoacru îl auzea afară râzând pe înfundate de unul singur în timp ce mesteca în vasul de pe foc.

După trei săptămâni, Odoacru se ridică în picioare pentru prima oară, se gârbovi ca să fie stăpân pe sine, însă cu toate astea rămase în picioare. Să spunem adevărul, nu ar fi putut să-și ridice capul până la înălțimea sa maximă, chiar dacă nu ar fi fost stânjenit de tavanul scund, căci pe măsură ce se mișca simțea rănile pe cale de vindecare de pe tot corpul său întinzându-se, amenințând să plesnească în orice moment dacă forța prea mult, dacă ar fi umblat cu pași mari mult timp. Pustnicul îi cususe înțepăturile și tăieturile cu fire confecționate din intestinele unui rozător de apă mort pe care-l găsise și le schimbase de câteva ori în timpul procesului de vindecare pe măsură ce marginile rănilor se legară la un loc. Acum, Odoacru avea grijă să nu strice manopera bătrânului și rezultatele propriei sale suferințe dureroase și potolite.

După ce merse târșâit câteva momente prin încăperea minusculă, bucurându-se cum niciodată nu se așteptase că se va bucura de priveliștea împrejurimilor dintr-un punct avantajos mai înalt, își croi mormăind calea înapoi pe pardoseală. Una peste alta o experiență satisfăcătoare. Severinus îl urmărise în tăcere pe parcursul exercițiului și acum îl privea aprobator.

— Te vindeci bine, zise el. În curând vei putea să te deplasezi lejer. Îți voi îndepărta copcile care ți-au mai rămas după ce te vei odihni.

— Simt un imbold uriaș, replică Odoacru. Dorința de răzbunare este un leac eficient. Și hotărârea de a o duce la bun sfârșit – asta îți ține mintea ocupată în timpul vindecării.

Bătrânul ridică o sprânceană.

— Ce lucru straniu spui.

— Poftim? Că doresc să mă răzbun?

— Nu, nu, ci că dorința ta de răzbunare a fost cea care te-a vindecat. Pentru un prinț e un lucru bizar pe care-l rostești, cu toate resursele și cunoașterea pe care le ai la dispoziție de când ai ajuns printre sciri. Cineva ar putea fi pe punctul de a crede că mai repede tu ai trăit în peșteră, nu eu.

— Ce vrei să spui? mârâi Odoacru.

— Răzbunarea merită să-i acorzi atenție doar împotriva unei ticăloșii făcute ție personal. Nu te răzbuni pe vreme că ți-a trăsnit

casa, nu? Sau pe un urs că ți-a încălcat tabăra când erai plecat și ți-a mâncat mâncarea? Aceste lucruri nu sunt prejudicii aduse ție personal. Fulgerul lovește la nimereală sau poate doar în punctele înalte. Urșii merg acolo unde-i conduc nasurile, spre mâncare, fie că e un câmp de zmeură sau propriile tale provizii de carne. Ba mai rău, vina e a victimei, căci și-a construit un turn așa înalt ca să atragă fulgerul sau că și-a lăsat carnea nepăzită.

— Acesta a fost un atac asupra orașului meu, asupra bunicului meu, asupra poporului meu. Asta nu e personal?

— Nu pentru Roma. Roma e ca un urs care își ia hrana de oriunde se găsește. Nu are nicio aversiune personală față de tine, pur și simplu a urmat calea pe care a perceput-o ca fiind destinul ei și a îndepărtat obiectele care-i stăteau în cale. Nu există decât o singură putere pământească: Roma. Își zdrobește toți rivalii și cu toate astea nu e nimic personal în gestul ei, iar a te ralia împotriva nedreptăților sale e ca și cum te-ai ralia contra vremii. Mai există o altă putere, însă nu e pământeană, ci este acea putere divină cu care eu am ales să mă aliez. Însă pentru tine – dacă nu cauți să te aliezi cu cerul, de cauți să rămâi legat de pământ și să trăiești conform potențialului tău de prinț și conducător – pentru tine, singura cale de succes este să te aliezi cu puterea pământeană, cu *singura* putere de pe pământ. Cu Roma.

Odoacru îl privea țintă.

— Să mă aliez cu Roma? Cu *Orestes?* Cum pot să mă alătur celui care mi-a distrus poporul și familia, nu o dată, ci de *două* ori?

Severinus clătină din cap.

— Tot nu înțelegi. Acest Orestes știa că te aflai printre sciri înainte de a ataca?

— Posibil – trebuie să fi știut de un prinț scir cu numele meu…

— Și chiar dacă ar fi știut asta, ți-ar fi recunoscut numele ca fiind al mezinului unui rival pe care l-a trădat cu ani în urmă pe un teritoriu îndepărtat și pe care cu siguranță îl credea mort? I-ar fi păsat măcar? Ești cu adevărat așa de vanitos să crezi că pământul se învârte și soarele strălucește, iar Orestes a lovit doar pentru tine? Atunci ești ca o furnică ce îl afurisește pe Dumnezeu din vârful unui fir de iarbă. Orestes nu a acționat personal împotriva ta. Legiunile nu sunt unealta sa particulară, nici unealta unui individ anume, ci ale împăratului, sau ale lui Ricimer, și chiar și atunci se pune întrebarea cine este unealta cui. Răzbunarea împotriva Romei, chiar

răzbunarea contra lui Orestes, este zadarnică. Ei nu vor înțelege. Și la ce bună răzbunarea dacă destinatarul ei nu înțelege, nici nu-și amintește, jignirea pe care ți-a adus-o?

Odoacru cugetă la asta. Planurile pe care le urzise cu grijă în mintea sa în ultimele săptămâni de vindecare dureroasă se dizolvară acum. Fără răzbunare, fără speranța acelei satisfacții, atunci pentru ce-i mai rămânea să trăiască? Severinus îl privea cu atenție, observându-i tumultul interior și confuzia, apoi, după o clipă, îi întrerupse gândurile.

— Nu te-aș sfătui să te răzbuni, chiar dacă destinatarul ți-a înțeles motivul. Căci așa cum spun Scripturile, răzbunarea este a Domnului. E vanitate pură, un risc inutil. Cel mai rău lucru e că nu vei găsi nicio satisfacție în ea. Totuși sunt atâtea altele pe care le poți face.

— Cum ar fi să încep să-mi caut propria peșteră?

Pustnicul chicoti.

— Poate. Însă nu vei trăda pe nimeni, cu atât mai puțin pe bunicul tău, unindu-ți istețimea și forța cu toți supraviețuitorii sciri pe care i-ai mai putea găsi…

— Mai sunt câțiva?

— O, da, răspunse bătrânul evaziv. Pădurile sunt pline de ei, de cei care nu au plecat în peregrinări. Însă nu suficienți să ducă la capăt răzbunarea pe care o cauți, să se opună Romei.

— Atunci ce propui?

— Profită pe cât de mult poți de pe urma situației. Valorifică-ți soarta, folosește-ți talentele care sunt demne de luat în seamă. Mergi acolo unde pot fi folosite. Du-te-n Italia, prefă-te în alt om. Adu-ți aminte cine erai, înțelege cine ești; însă anticipează ceea ce ai putea să devii.

Odoacru rămase tăcut, iar câteva zile după aceea vorbi foarte puțin. În fiecare zi se ridica în peșteră, își întindea tăieturile un pic mai mult, se învârtea împrejur și simțea cum îi revin puterile. Nu mai era nimic de spus, doar o problemă serioasă la care să se gândească. După două săptămâni, se îndreptă șchiopătând spre intrarea în peșteră, trase deoparte acoperitoarea din piele ferfeniță de la ușă și păși afară.

Severinus rămăsese răbdător înăuntru lângă altar, cu ochii închiși și buzele mișcându-se în rugăciune. Nu se auzea niciun sunet. Multe ceasuri mai târziu Odoacru se întoarse, cu un iepure mort sub braț și rămășițele unui lujer din lat atârnându-i de picior.

Dădu drumul animalului pe pământul de la intrarea în peșteră, apoi se aplecă și intră. Era epuizat, cu fața palidă, tensionată într-un rictus de durere, iar de oboseală nu reuși să se plece suficient și își izbi dureros fruntea de pragul jos de la intrare. Se opri o clipă, cu genunchii îndoiți, cu mâinile întinse ca să se agațe să nu cadă și ochii închiși de durerea pulsând. Apoi se aplecă ușurel, de data asta mai jos, intră și se îndreptă spre bătrân în vreme ce zgârietura de pe frunte i se bulbuca dureroasă.

Severinus îl examină.

— Mergi în Italia, atunci?

— Plec acum. Aș vrea doar să pot să-ți întorc bunătatea cu altceva decât un iepure pe care știu că nu-l vei mânca, însă nu am nimic altceva.

— Îl vor mânca săracii și se vor sătura din el și ăsta e un dar suficient. Însă tu… tu porți doar o bucată de piele zdrențuită în jurul șalelor. O cale mediocră de a intra în centrul puterii pământești, nu-i așa?

Odoacru îi oferi un zâmbet slab.

— E mai mult decât am avut când am intrat în însăși împărăția pământeană și mai puțin decât am avut când am intrat în regatul bunicului meu. Mă voi mulțumi cu ce am. Îți mulțumesc. Sper că-ți voi răsplăti treaba bună pe care ai făcut-o.

Severinus se căzni să se ridice în picioare și stând dinaintea tânărului înalt gârbovit își așeză mâna pe creștetul acestuia, ignorând sângele care-i încâlcise partea anterioară a scalpului.

— Du-te-n Italia, zise el. Mergi, tu, care acum ești înveșmântat în piei ticăloase. Căci în curând vei fi capabil să oferi daruri însemnate multora.

Odoacru stătea nemișcat în vreme ce mâna pustnicului se odihnea pe capul său. Apoi aprobă din cap, se răsuci în liniște și păși afară, făcându-se mic. Severinus stătea neclintit, ascultând, până când sunetul pașilor șovăitori se pierdu în tăcere.

PARTEA a II-a

În vremuri de pace, indivizii și națiunile
viețuiesc după standarde mai înalte…
Însă războiul este un dascăl neînduplecat.

TUCIDIDE

CINCI

Patru ani mai târziu,
467 d.Hr.

Roma

I

Decumanus Maximus, cea mai splendidă arteră principală ce lega estul de vestul Romei, era un desfrâu de culori, cu flamurile țipător colorate confecționate din mătăsuri costisitoare și înșirate de-a curmezișul bulevardului larg într-o așa abundență încât semănau cu marchizele umbroase ale Colosseumului. Pavajul fusese măturat și murdăria frecată, iar clădirile și monumentele de pe fiecare parte a arterei primiseră straturi proaspete de văruială într-un curcubeu de nuanțe bătătoare la ochi ca să marcheze evenimentul. Vastele cocioabe care răsăriseră pe alei și pe trotuare găzduindu-i pe cei ale căror locuințe fuseseră distruse de invazia vandalilor cu câțiva ani înainte, fuseseră demolate. Clădirile publice ale căror pietre și coloane fuseseră sfărâmate de invadatori, ori furate pentru a fi folosite în proiecte de locuințe ilegale, fuseseră reparate la repezeală; străzile laterale ale căror dale fuseseră smulse de intruși ca să capete acces la conductele de apă și canalizare ale orașului au fost peticite la loc și erau păzite de companii de *vigiles* strânse în fugă, de forța polițienească a orașului și de brigăzile de pompieri care patrulau prin cele mai nevralgice poziții.

La răsărit de centrul orașului, în punctul de pornire al procesiunii grandioase, stătea o statuie din bronz impunătoare, Colosul lui Nero, înfățișând trupul acelui împărat formidabil înveșmântat ca Apollo, zeul soarelui. Capul statuii fusese înlocuit de câteva ori de-a lungul ultimelor patru secole cu chipurile ultimilor conducători și cu toate că versiunea prezentă fusese dărâmată în timpul invaziei de n-o mai puteai recunoaște, venerabilul *corpus* în persoană fusese acum lustruit încât își recăpătase strălucirea sa originală. În apropiere, tizul statuii, masivul Colosseum, fusese împodobit cu flamuri și panglici ce fluturau voioase din cele patru

galerii ale sale. De la înălțimea Capitoliului îndepărtat, din capătul de apus al Viei Sacra, arena decorată peste măsură semăna nu atât de mult cu un monument formidabil al plăcerii și al morții, ci mai degrabă cu cuibul robust al unei păsări, sau cu zmeul unui copil, tremurător și grațios licărind la fiecare briză, de parcă o rafală de vânt l-ar fi putut înălța în aer și să-l sufle în depărtări.

Mulțimea se strânsese în pâlcuri de câte opt-zece de-a lungul ambelor sensuri, iar la mai bine de o jumătate de kilometru depărtare, unde bulevardul se intersecta cu artera principală Regia și intra în Forumul roman, disciplina se alterase de-a binelea, iar spațiul vast mișuna de furnicarul de oameni, petrecăreți și bețivani ce așteptau sosirea coloanei regale. Cohortele de *vigiles*, care fuseseră urgent mobilizate să controleze mulțimea, îi cercetau precauți pe chefuitorii turbulenți, căci vinul comercializat la colțurile străzii de vânzătorii ambulanți curgea liber. Toate afacerile legale din oraș fuseseră închise cu ocazia grandioasei sărbători. Senatul fusese suspendat, curțile de justiție închise. Numai acele zone care găzduiau activități distractive și festive – teatrele, băile, bordelurile și firește, cea mai mare scenă dintre toate, strada publică – rămăseseră deschise și, ce-i drept, ultima săptămână răsunase la toate orele din zi și noapte de țopăieli și zaiafeturi, de cântece obscene și sobre și de rugăciuni aduse lui Dumnezeu și zeităților antice.

Dincolo de Forum ordinea începuse să fie restabilită iarăși doar la începutul Viei Sacra care ducea în vârful Capitoliului. De-a lungul traseului staționau patru legiuni permanente ale cohortelor orășenești, garda militară personală a împăratului, din cap până-n picioare în armuri, cu scuturile pregătite, ținând piept gloatelor dezlănțuite și protejând viețile senatorilor, ambasadorilor străini și a magistraților care-și ocupaseră locurile de-a lungul ambelor părți ale monumentalei străzi ca să asiste la procesiune. Pe parcursul lunilor când evenimentul a fost planificat, rangul fusese luat în calcul cu atenție, iar demnitarilor li se alocase pozițiile după mărimea meritelor, dală cu dală în sus pe treptele Templului lui Jupiter de pe Capitoliu, inima politică a Romei. Pregătirile minuțioase fuseseră astfel de departe un succes evitându-se disputele necuviincioase dintre cetățenii conducători ai Romei, întrucât se precizase cine fusese numit să stea pe ce treaptă din marmură fărâmițată ca să vadă încoronarea. Mulți senatori, cu averile încă precare de pe urma pierderilor suferite de moșiile și

investițiile acestora ca rezultat al invaziei vandalilor, își desăvârșeau pieirea în această zi în mătăsurile și bijuteriile cu care se împodobiseră și ei și soțiile lor mascând sărăcia în care tocmai se aruncaseră singuri cheltuind pentru un asemenea lux.

Erau calendele lui ianuarie, prima zi a noului an, iar Roma avea multe de sărbătorit, nu doar pe noul lor împărat, Anthemius, care tocmai își făcea apariția după lungul său marș de la vest de Constantinopole, ca să ia în primire poziția lăsată vacantă de predecesorul său ucis, Libius Severus. În carul triumfal, cu grijă păstrat și restaurat, folosit de toți conducătorii de o jumătate de mileniu încoace de la Iuliu Cezar, Anthemius era însoțit de generalul Ricimer care se prezentase doar cu câteva ceasuri mai devreme, la cea de-a treia bornă kilometrică din afara orașului. Câțiva alți generali conducători se deplasau în urma lor în alte care ostentative, iar înaintea lor se aflau trăsurile ocupate de membrii personalului casei lui Anthemius, noua familie regală a Romei: soția lui, Eufemia, fiica împăratului Imperiului Roman de Răsărit, Leon, iar acum ea însăși împărătească; fiii lui, oameni în toată firea, Marcian, Romulus și Procopius și fiica sa, Alypia, înconjurată de un corp de gărzi înarmate, care și ele mărșăluiseră de la Constantinopole. Traseul Triumfului, de la Colosseum, în sus pe Via Sacra, până la Capitoliu era ultimul pas al lungii călătorii, însă această distanță scurtă, de mai puțin de un kilometru și jumătate, lua întregii procesiuni aproape o zi întreagă ca să se deplaseze prin mulțimea dezordonată. Inaugurarea va culmina cu confirmarea formală a lui Anthemius de către senatorii în expectativă, în numele locuitorilor Romei și a *confoederati-lor* barbari ai acestora, și va fi urmată imediat după aceea de căsătoria Alypiei cu generalul Ricimer în Bazilica Sfântul Petru. Acesta va fi alt motiv de sărbătoare – unirea fericită a administrațiilor civilă și militară a Imperiului Roman de Apus și în același timp alăturarea bogăției și destinelor a două imperii surori, de Răsărit și Apus, care adeseori s-au înstrăinat.

Totuși, în pofida festivităților, Anthemius nu era mulțumit. E drept că fierbea de nerăbdare când procesiunea se bloca, dar legiunile din față și din laterale se străduiau să împingă mulțimile impetuoase, scuturile oamenilor săi presând și împingând din toate părțile. Cu toate astea, timp de un sfert de ceas caii lui nu avansaseră deloc. Trăgând cu coada ochiului prin aburul gros de fum provenind de la vânzătorii de mâncare și de la petalele florilor

care coborau precum fulgii de nea de pe terasele acoperișurilor Bazilicilor Amelia și Iulius vedea treptele Capitoliului cam la o jumătate de kilometru depărtare. Așa aproape cum se afla, era disperat să ajungă înainte ca să-i sară țandăra și udul să-i cedeze, după cele șase ore de stat în picioare concentrat în vehiculul scârțâitor, străvechi, ambele se aflau într-o stare avansată de criză. Cu un efort supraomenesc își păstrase pe chip zâmbetul în care mușchii faciali îi înțepeniseră aproape pe durata întregii zile, își ridică brațele într-un salut epuizant și mormăi furios în colțul gurii către Ricimer, aflat alături de el, a cărui față înroșită și asudată sugera că și el suferea.

— N-ai niciun control asupra acestei mahalale lamentabile? Oamenii ăștia nu sunt cetățeni, sunt o gloată! O drojdie infectă!

Și zâmbetul lui Ricimer înghețase într-o grimasă de nerăbdare și disconfort.

— Cu tot respectul, împărate și tată-socrule…

— Nu sunt încă socrul tău. Nunta nu are loc decât după ce sosim la Capitoliu. *Dacă* sosim…

— *Viitorul* meu tată-socru. Probabil că a fost o greșeală din partea personalului dumitale să programeze procesiunea *și* nunta *și* distribuirea donațiilor trupelor toate în aceeași zi, exact la sosirea domniei tale, fapt ce a provocat în sine agitație.

— Numai la Roma sosirea a două simple legiuni provoacă agitație. În orice oraș decent din Imperiul de *Răsărit*, unde populația e obișnuită cu o anumită grandoare, nu i s-ar acorda o atenție mai mare decât sosirii unei caravane negustorești. Deși mă îndoiesc că vreo caravană notabilă a sosit aici în ultimul timp, strâmbă el din nas, aruncând câte-o privire îmbrăcămintei ponosite a spectatorilor și calității bătătoare la ochi a mărfurilor vânzătorilor.

— Cei din apus diferă de răsăriteni, replică Ricimer uniform, în vreme ce carul înainta clătinându-se câțiva metri înainte de a scrâșni iarăși oprindu-se. Poate că sunt mai exuberanți, mai puțin înstăriți…

— Și mai puțin disciplinați, mormăi Anthemius, izbindu-se de un cetățean ieșit din comun de entuziast care se vânzolea printre scuturile gărzilor ce înconjurau carul și fandă spre împărat cu un rânjet știrb și mâna întinsă cerând de pomană. Accidental, în timp ce treceam prin Toscana, episcopii locali mi-au cerut o audiență.

— Serios? zise Ricimer, vag interesat.

Mintea lui hoinărea anticipând discursul pe care-l va rosti la

sosirea lor, prezentarea sa formală în fața fiicei împăratului și nunta care va urma la scurt timp după aceea. Orizontul norocului său bun era neobișnuit, chiar și pentru el, Ricimer, cel mai ambițios bărbat din imperiu, începând prin mariajul cu o femeie pe care nu o văzuse încă, dar de dragul căreia divorțase de soția lui în etate de douăzeci de ani când unirea îi fusese propusă de ambasadorii lui Anthemius doar cu câteva săptămâni în urmă. Cu toate astea, ceea ce reprezenta o preocupare imediată era chiar acest nou împărat în persoană: va fi un molâu ca ceilalți trei, care poate fi modelat și manevrat de Ricimer și de eunucii palatului? Sau un bărbat de o tărie morală mai serioasă, cum bănuia el că ar fi cazul cu Anthemius, un comandant militar ales de împăratul roman răsăritean Leon? Nunta iminentă a fost un semn bun de viitoare cooperare și prosperitate; însă nu și atitudinea de piatră a lui Anthemius față de propria-i persoană din clipa când au făcut cunoștință. Care va fi rolul lui Ricimer în noua administrație? Va rămâne comandantul militar suprem al Apusului? Sau va fi exilat într-o poziție de șef doar cu numele? Va domni? Sau va fi condus?

— După cum știți, comandante, continuă Anthemius, iar gândurile hoinare ale lui Ricimer fură abrupt aduse înapoi la situația prezentă, episcopii mi-au sprijinit hotărât ascensiunea la tron. Sunt conștienți de devoțiunea mea față de Biserică. Totuși mă informează că la Roma au rămas prezente vestigii puternice legate de superstiții și, într-adevăr, pregătirile sunt deja făcute pentru a sărbători aici luna viitoare Lupercalia.

— E posibil, răspunse Ricimer, întrebându-se în sinea lui de ce împăratul ar trebui să se preocupe de acest festival religios minor. Tradiția a fost sărbătorită aici înainte de a pune bazele Romei. Rădăcinile sale sunt adânci.

— Este o sălbăticie, o profanare, care nu va fi niciodată tolerată la Constantinopole, scuipă Anthemius. Episcopii au dreptate să o deplângă. Mi s-a spus că sunt sacrificate capre vii și că tinerii se costumează în zeul Pan și aleargă goi pe străzi purtând în mâini curele din piele cu care croiesc femeile ce trec pe lângă ei, ba mai rău, „depozitează” în ele darul fertilității. Mie îmi sună a violuri organizate.

— O exagerare, fără niciun dubiu.

— Adevărat? Episcopii sunt dornici de ani de zile să suprime acest obicei barbar, s-ar părea, însă că nu au primit niciun sprijin din partea magistratului șef civil, care…

— Magistratul nu e creștin…

— Chiar el în persoană a asistat anul trecut la alergările în pielea goală pe străzi, hirsut și obez cum e, fără ca măcar să clipească sau să-și dojenească superiorii.

— Superiorii lui?

— Mă refer la tine.

— Maiestate, replică Ricimer cu o răbdare studiată, eu sunt comandantul militar, iar magistratul este…

— Autoritatea civilă, știu, îl întrerupse Anthemius. Nu face pe prostul cu mine, Ricimer. Știm amândoi cine deține adevărata putere în oraș. Așez responsabilitatea la picioarele tale privind orice tulburare a ordinii publice.

Ricimer fierbea, însă cu un efort grozav își reprimă reacția în timp ce carul înainta din nou clătinându-se. Procesiunea trecuse acum bine de Forum și se afla în *plena Via Sacra*, iar mulțimea de pe ambele părți, numărând acum doar aristocrația, clasa senatorilor și familiile acestora, erau aici considerabil mai reținută. Înaintând în fine, aproape că sosiseră la baza treptelor Capitoliului.

Anthemius se întoarse și își privi rece companionul de călătorie.

— Avem multe de discutat despre starea curentă a Romei. Principiile morale și economia acesteia sunt mult inferioare orașelor ei surori din Răsărit, lucru pe care intenționez să-l remediez fără întârziere.

Ricimer se strâmbă.

— Asta e ziua învestirii domniei voastre și a nunții mele cu fiica dumneavoastră. Este o ocazie potrivită să discutăm asemenea chestiuni?

La piciorul treptelor late din marmură, trupele de avangardă se așezară în evantai, într-o multitudine de culori, armurile sclipindu-le strălucitor în soare. Carul se opri, iar un slujitor îmbrăcat ca un prinț sirian, înfășurat în mătăsuri și cu fața mânjită cu sulemeneli, păși în față să-i ajute pe împărat și pe comandant. Cei doi bărbați totuși practic săriră din vehicul, nerăbdători să coboare.

Parcurgând treptele goale câte două o dată, Anthemius dădu din cap neatent către nobilii și demnitarii care-i stăteau în picioare de o parte și alta, în timp ce Ricimer ținea pasul cu el. În capăt, Alypia, care sosise deja cu mama sa, aștepta cu servitorii să-și întâmpine tatăl și viitorul soț. Era înaltă, o femeie subțire, probabil de vârsta lui Ricimer, învești mântată magnific într-o mantie din mătase și purtând o tiara cu nestemate splendide, prevestind nunta care urma

să aibă loc imediat după învestire. Chipul îi era acoperit în mare parte de un văl din mătase de culoarea șofranului, însă la o răbufnire a brizei, Ricimer surprinse un crâmpei de piele albă pe un maxilar fin și delicat, buze cărnoase și un șir de dinți regulați precum perlele. Era mulțumit de perspectivele sale, cel puțin de la gură în jos.

Gonind spre ea, împăratul îi dădu iute un sărut pe văl și mormăi cele mai scurte prezentări.

— Alypia – Comandantul Ricimer.

Apoi trecu pe lângă ea atingând-o în mișcare, în vreme ce Ricimer, străduindu-se să țină pasul, arunca doar priviri scurte miresei sale uimite și domnișoarelor ei.

Poruncindu-i gărzii uluite să deschidă una dintre ușile masive care fusese grosolan acoperită cu foiță din bronz pentru a înlocui foița din aur rar pe care vandalii lui Gaiseric o desfăcuseră, împăratul păși maiestuos în atriumul templului gol, inima politică a Romei, unde Senatul se întrunea la ocazii importante în adunare solemnă. Rămase o clipă în picioare și privi în jur nerăbdător, însă nu văzu niciun indiciu unde s-ar fi putut afla latrinele și niciun servitor sau măcar un senator pe care să-l întrebe, căci toți rămăseseră afară. Refuză chiar și să se uite spre Ricimer ca să fie ghidat – șase ore ținuse în el în car, mai mult de-atât nu putea tolera. Traversând până la cea mai apropiată coloană, înaltă, cu caneluri din marmură de cel mai imaculat alb, ce fusese cu dexteritate reparată după dezastrul provocat de topoarele vandalilor, Anthemius se așeză în spatele ei, își smuci mantia în sus până la buric și începu să urineze pe pardoseala din marmură cu nervuri. Aproape în delir de la descărcare, doar câteva clipe mai târziu după ce fluxul se reduse auzi pași slabi, precipitați și ecoul unui oftat din capătul celălalt al încăperii și deschizând ochii dădu cu privirea de Ricimer stând într-o postură identică lângă stâlpul opus, cu o expresie similară de ușurare pe față. Dând drumul într-un târziu îmbrăcămintei la loc, cei doi bărbați păși precauți peste pârâiașele gemene care șerpuiau lenește de la bazele coloanelor spre centrul atriumului.

— În felul ăsta sunt întâmpinat la Roma, zise Anthemius îndreptându-se cu pași mari în galerie și examinând-o cu un ochi critic. Fără să chibzuiască dinainte. Fără curtoazie. Precum doi câini vagabonzi care-și marchează teritoriul.

— Dimpotrivă, cugetă Ricimer, uitându-se și el lung la locul de

întâlnire ceremonială a Senatului, iar apoi aruncă o privire în jos la coloana udă de lângă care tocmai plecase. Mulți oameni de-a lungul secolelor au visat să facă exact acest lucru. Este o realizare unică.

Anthemius îl privi dezgustat și trase un sul de pergament din mâneca robei sale.

— Sunt de asemenea întâmpinat, descopăr din acest raport al procuratorului, cu iminentul colaps militar și falimentul financiar ale Imperiului de Apus și cu atacurile repetate ale vandalilor din toate părțile Mediteranei apusene. Sub ochii tăi, generale Ricimer!

Ricimer se holbă intens la Anthemius și păși spre el, cizmele sale militare cu flecuri tari răsunând în încăperea vastă și goală.

— Da, haideți să vorbim despre asta, spuse el amenințător, și toată prefăcătoria politicoasă dispăruse acum că mulțimea și patricienii se aflau în siguranță la adăpost dincolo de ușile masive din bronz. Haideți să discutăm cum sub supravegherea mea, cu șase ani în urmă, o navă întreagă a fost construită în șaizeci de zile – *șaizeci de zile!* — pentru a o lansa la apă împotriva lui Gaiseric și a piraților lui…

— Iar planul a eșuat. Flota ta lăudăroasă s-a scufundat, mii de oameni uciși…

— Nu sub ochii mei. Controlul flotei i-a fost acordat împăratului Majorian.

— Pe care *tu* l-ai numit…

— La presiunile predecesorilor *tăi* din Răsărit, Aspar și patronul tău, Leon!

— Acum o să-l insulți pe împărat? O jignire adusă lui Leon este o ofensă adusă mie. O, sunt perfect conștient de soarta celor trei predecesori ai mei aflată în mâinile tale. Fie-le țărâna ușoară, nu am de gând să fiu cea de-a patra victimă a unui asasinat imperial, viitorule ginere. Miile de martori care ne-au văzut chiar acum intrând în această cameră augustă și gărzile mele care stau chiar la ușă vor avea grijă de asta. Ca să nu mai pomenesc de faptul că voința mea dispune anume ca bunurile mele să nu fie distribuite *niciunui* membru al familiei care-mi va lua viața.

— Ce vrei să insinuezi? întrebă Ricimer rece.

— Vreau să spun că Majorian a distrus marina de război a Romei; că tu l-ai numit în funcție pe Majorian; și că tu ar trebui să fii prin urmare suficient de onorabil să-ți recunoști vina pentru dezastru.

— Majorian, mârâi Ricimer, a fost cel mai competent împărat

din punct de vedere militar de generații întregi, totuși, când a dat greș cu îndatoririle sale, am aranjat să fie înlocuit – așa cum am procedat și cu predecesorul și cu succesorul său. Iar ție ți-am facilitat ascensiunea în funcția lui. Mă întreb… ar trebui să-mi asum vina și pentru acest fapt?

— E scandalos! Nu ai nimic de-a face cu numirea mea! Am urcat până la această poziție prin merite proprii.

Tatăl meu a fost general și patrician al Imperiului Roman de Răsărit, iar bunicul prefect. Soția mea este fiica împăratului din Răsărit. Eu însumi sunt comandant, consul și patrician. Dacă cineva din această încăpere își ocupă poziția printr-o sinecură, tu ești ăla, Ricimer, căci doar prin mariajul tău norocos cu fiica mea deții această funcție solemnă și nu ești spânzurat pentru nesupunere.

— A, da, asta. Căsnicia mea cu prețioasa ta fiică. Și susținerea de către toate legiunile apusene.

— Cam așa. Acum jocul e clar. De ce nu te numești pe tine împărat?

— Știi la fel de bine ca și mine că îmi lipsește descendența de sânge august care ție îți aleargă din abundență prin vene, tată-socrule. Propriul meu sânge barbar le-ar pica greu la stomac romanilor. Mă tem că suntem legați unul de altul, la bine și la rău, din motive și familiale și statale. Îți sugerez să-ți joci rolul în farsa asta și să-mi dai voie să mi-l joc și eu p-al meu.

Anthemius îl cercetă, iar Ricimer îi susținu privirea, într-un târziu împăratul privi în altă parte.

— Aici ai dreptate. Trebuie să facem față publicului, nunții tale și festivităților, iar pentru o vreme nu vom mai avea nicio ocazie pentru discuții. Cu toate astea, există o chestiune urgentă de discutat: apărarea imperiului. Roma este aproape falimentară. Nu mai există nimic în tezaur ca să punem pe picioare apărarea contra vandalilor.

— Se pot împrumuta fonduri. Poate că de la binefăcătorul tău, Leon.

— Ce idee strălucită, comandante. De fapt, am aranjat deja exact acest lucru. Drept dar de învestire pentru mine, împăratul Leon va ajuta Apusul să pună pe picioare apărarea pe care se pare că nu e în stare să și-o asume de unul singur. Tu, în calitate de comandant al legiunilor apusene, vei pune la dispoziție toate trupele de uscat și resursele de care ești capabil și te vei implica la comanda operațiunii de invadare a vandalilor în habitatul lor, Africa. Am

sperat că atunci când vom ajunge să ne cunoaștem reciproc, vom fi capabili să ajungem la un punct comun de înțelegere a nevoilor militare. Însă acum mă îndoiesc că va fi posibil.

Ricimer îl privea cu uimire.

— Ai aranjat invadarea Africii? Sub comandă *comună*?

Anthemius îl privea îndeaproape, savurând momentul.

— Ah, am înțeles că legiunile și generalii apuseni îți sunt loiali, Ricimer, și astfel poziția și titlul tău vor rămâne intacte. Totuși, vei lucra împreună cu amiralul Basiliscus, care-și va asuma responsabilitatea pentru operațiunile militare apusene și răsăritene de zi cu zi, începând cu comanda forțelor care vor recuceri Africa de la vandali.

— Basiliscus… cumnatul lui Leon? Te aștepți ca eu să servesc sub comanda *cumnatului* împăratului din Răsărit?

— Nu ai de ce să te plângi. Te căsătorești cu fiica mea. Cele două imperii sunt acum unite. Basiliscus va fi ofițerul comandant al legiunilor unite.

Ricimer nu scoase niciun cuvânt vreme îndelungată, meditând la această întorsătură neașteptată.

— Deci îmi retragi comanda absolută a legiunilor din Apus și totuși vrei ca eu să-ți pun la dispoziție soldați pentru această operațiune.

— Și să-i comanzi pe durata invaziei – *sub* Basiliscus. Posibil provenind din forțele tale din Galia de Răsărit, Noricum și Panonia, întrucât de legiunile staționate în jurul Mediteranei va fi nevoie pentru a ne apăra împotriva represaliilor vandalilor lui Gaiseric pe care îi va trimite neîndoios împotriva noastră. Nu mă îndoiesc de abilitatea ta de a lupta în bătălii, Ricimer. Pun sub semnul întrebării judecata ta de a guverna imperii.

— Și când anticipezi că va începe această operațiune?

— Noua flotă e în pregătire chiar în momentul în care vorbim. Fondurile se strâng, soldații suplimentari sunt recrutați. Consolidarea unei forțe de asemenea mărime va dura poate un an. Ai atâta timp la dispoziție cât să-ți consolidezi propriul rol în această aventură, fie că participi activ, fie că te retragi cu totul. Nu te voi convinge să nu faci pe ultimul. Voi recunoaște că nu te pot îndepărta cu forța din funcție, comandante. Însă mă pot asigura că guvernarea ta nu va mai pune în pericol imperiul. Titlul tău formal rămâne intact – însă comanda ta va fi sub autoritatea și ochiul vigilent al lui Basiliscus.

Ricimer își miji ochii furios. Nu mai rămăseseră prea multe de spus, iar afară gălăgia mulțimii lua deja amploare, scandând repetat ca noul împărat să se arate. Anthemius începu să se îndrepte către ușa acum întredeschisă, căci una dintre gărzi își vârâse precaut capul ca să cerceteze motivul întârzierii.

— Vino, zise Anthemius poruncitor peste umăr dând din cap și surâzând neglijent. Senatul și cetățenii Romei – și noua ta mireasă, Alypia – ne așteaptă.

Ieșind cu pași mari pe ușă spre porticul din vârful treptelor din marmură îl lăsă pe Ricimer să spumege în centrul atriului gol, în timp ce ambele pârâiașe se uniră și formară o baltă mică la picioarele acestuia.

II

Ricimer stătea în picioare pe puntea navei amiral romane, ancorată chiar în largul minusculului port nord-african, Mercurion, amplasamentul templului lui Hermes prefăcut în ruine, la șaizeci și patru de kilometri sud-est de capitala lui Gaiseric, atotputernica Cartagina. Dealurile cafenii și scunde se întindeau cât vedeai cu ochii, petecite ici și colo de lanurile de grâu și crângurile de măslini care cândva făcuseră din acest loc una dintre cele mai înstărite provincii romane. Cu toate acestea, aici istoria era capricioasă. Aproape o mie de ani Cartagina fusese o amenințare; de trei ori Roma o cucerise și o distrusese, și de fiecare dată își găsise resursele de a reînvia și de a fi până la final, din nou, o amenințare. De data asta totuși, pericolul nu venea de la cartaginezi, care erau, în cel mai fericit caz, o rasă muribundă de sclavi și țărani și nu războinicii mândri din vremea lui Hannibal. Acum amenințarea venea de la vandali, un popor german pe de-a-ntregul ieșit din comun în arșița deșertului, cu pielea lor înroșită și trupurile solide care cuceriseră Cartagina cu câteva decenii în urmă. Mânați din estul Europei de huni, spulberaseră legiunile Romei la Rin și traversaseră Europa până în Hispania, unde au fost până la urmă opriți de uscatul care se isprăvise – întâlniseră marea, capătul lumii și nu mai puteau să meargă mai departe. Roma, în efortul de a-i urni din loc pe vandali din bogatele porturi comerciale iberice și minele de argint peste care se stabiliseră, i-a convins să navigheze prin strâmtoarea îngustă care separa Europa de Africa și să o apuce pe lunga coastă goală a

Mauretaniei, în jos spre coasta de vest, cât de departe își dorea tribul să meargă. După aceea, Roma și-a recâștigat fericită bogăția moștenită a Hispaniei și Lusitaniei.

„Prorocire abisală”, gândi Ricimer. Fără ca Roma să știe, vandalii nu aveau nicio intenție să rămână pe teritoriile uscate și fără valoare spre care năzuiseră. La câteva luni de la debarcare așezările vandalilor se răspândiseră deja departe, la estul Coloanelor lui Hercule. Înaintarea lor era implacabilă și precum un apeduct care se prăbușește lent la un cutremur, coloană cu coloană, provinciile africane cădeau și ele.

Unul după altul, frumoasele orașe de-a lungul coastei africane nordice, Tripoli, Cezareea, Rusguniae, un șirag de perle romane cu secole de legături comerciale și culturale cu țara mamă, au fost cucerite într-o orgie de foc și sânge. Până și puternicul episcop Augustin a fost incapabil să pună frâu măcelului și, asediat în orașul fortificat Hippo, a murit din pricina vârstei, înfometării și furiei absolute. Într-un târziu vandalii au pus mâna și pe Cartagina, împreună cu toate plantațiile și bogăția Numidiei. Cu asta, tot sudul Mediteranei rămăsese deschis pentru a pune mâna pe el. La început oameni ai pădurilor, acum vandalii cuceriseră marea precum delfinii. Fiecare port germina noi corăbii și deveniseră bastioane ale operațiunilor marine vandale. Jecmănirile și jafurile deveniseră etalonul, iar insulele mediteraneene ale Romei – Sardinia, Corsica și Sicilia – fuseseră transformate în fortărețe ale piraților vandali. Coastele Hispaniei și Galiei fuseseră pustiite și însăși Roma nu a fost iertată, întrucât fusese martora atacului vandalilor doar cu paisprezece ani înainte, în urma căruia bogăția și încrederea de sine a orașului nu-și reveniseră încă.

În spatele tuturor acestora se afla Gaiseric, un schilod, înțelept și scump la vorbă, disprețuind luxul, dar totuși avar după bogății, deprins cu accesele de furie nebunești, un maestru al intrigilor printre clanurile vandale și dibace în a sădi semințele dezbinării, în a conjura vrajbe noi. Acesta era bărbatul care-și condusese tribul hoinar în persoană din Hispania, de-a lungul plajelor încinse ale Mauretaniei și până în actuala Cartagină scăldată în glorie. Acum era bătrân – foarte bătrân – deși Ricimer nu era sigur că avea vreo importanță, căci există anumite rase de oameni care se pare că devin mai slabe cu vârsta și altele – precum vandalii, după câte s-ar părea – care pur și simplu devin mai puternice. Gaiseric condusese atacul asupra Romei zdrobind debarcaderele din Ostia, zbierând

obscenități de la prova unei corăbii piraterești pătată cu sânge. Gaiseric îl luase pe Ricimer în derâdere în ultimul deceniu, apărând în fruntea escadroanelor sale navale exact unde Roma îl aștepta mai puțin, devastând trecătorile corăbiilor, îmbogățindu-se cu averile senatorilor și soțiile pe care le captura și le păstra pentru răscumpărare, sfidând pe față încercările Romei de a-l distruge. Gaiseric îl adusese pe Augustin în pragul mâhnirii văzând tot orașul prădat, vilele dărâmate, pe proprietarii acestora uciși, bisericile deposedate de preoți, iar virginele sfinte și asceții risipiți; unii torturați până la moarte, unii uciși imediat, prizonierii determinați să-și piardă integritatea, morală și trupească, să servească unui inamic malefic și brutal…

Însă acum Gaiseric era cel asediat înăuntrul Cartaginei hămesite.

Cum se întoarce roata! Împăratul Imperiului Roman de Răsărit, Leon, nu era naiv; dovedise asta finanțând campania. Ricimer stătea pe puntea navei de război și cerceta portul neputându-se abține să nu fie impresionat.

O mie de corăbii, majoritatea construite doar în ultimul an în șantierele navale uriașe pe care Leon le ridicase special de-a lungul coastelor înțesate de lemn ale Asiei Mici și nordului Greciei. Erau locuite de o sută de mii de soldați, mulți dintre ei veterani legionari din răsărit retrași de la îndatoririle garnizoanelor după învingerea finală a hunilor în susul Dunării. Însă cea mai mare contribuție a lui Leon fusese ceea ce Ricimer putuse barem să obțină din resursele Apusului: banii. Aurul în valoare de o mie trei sute de pfunzi – o sumă colosală – fusese strâns în Constantinopole, mare parte din el sub amenințarea cu moartea. Toate orașele erau aduse în pragul pauperității, bogații fuseseră sărăciți, săracii prefăcuți în cadavre. Totuși, până la capăt, banii au fost adunați, flota construită, soldații recrutați. În pofida presimțirilor inițiale ale lui Ricimer, acum recunoscuse că efortul a fost cu adevărat uimitor, cu mult mai însemnat decât el însuși ar fi putut să rânduiască. Cu toate astea, în mintea lui totul fusese ruinat prin alegerea comandantului făcută de Leon: Basiliscus.

Basiliscus, fratele geamăn al soției împăratului, Verina, cel mai grozav necaz al lui Ricimer de când… ei bine, de când exista împăratul. Reputația bărbatului era corespunzătoare, chiar impresionantă în anumite privințe, deși prea puțin din ceea ce ar fi așteptat cineva de la cel însărcinat să comande legiunile reunite ale Imperiilor Romane de Răsărit și de Apus pentru a recuceri întreaga

Africă. Un bărbat scund, durduliu, de vârstă mijlocie, cu fălci ferme și late, buze cărnoase, îi amintea lui Ricimer de un negustor de covoare dintr-un bazar egiptean, satisfăcut că-și păcălise ultimul client și așteptându-l avid pe următorul. Într-adevăr, lingușirile lui Anthemius și setea acestuia de a purta într-o zi coroana imperială erau așa de prost ascunse că-l făceau obiectul de batjocură al curții imperiale. Totuși, Basiliscus dobândise iscusință în politică și jecmăneală, permițându-i să triumfe deasupra celorlalte neajunsuri.

Ricimer clătină din cap – avea destule griji fără să mai fie distras și de uneltirile lui Basiliscus. Se uită din nou pe tărâmul opus al portului și aproape împotriva voinței sale simți un val de mândrie la vederea celor o mie de nave de luptă romane strânse la un loc în această zi de primăvară, cu flamurile fluturând în briza răsăriteană care le adusese aici, doar la o zi de navigat de portul nepăzit al Cartaginei.

— Orestes? rosti el tare, fără să se întoarcă din punctul său avantajos de pe punte. Ricimer avusese întotdeauna un auz fin pentru pași și recunoscuse mersul care se apropia pe la spatele său.

— Aici, răspunse generalul, iar după aceea Ricimer auzi alți pași, mai ușori și nesiguri, ca cei ai unei femei – neobișnuiți aici pe puntea de observație a unei nave de comandă a flotei romane.

Se întoarse și-l descoperi spre mirarea lui pe Orestes însoțit de un băiețel, probabil de vreo opt ani, costumat în versiunea la scară redusă a armurii de paradă a unui general roman, cu fiecare detaliu exact, până la zalele miniaturale ale tunicii și ale cizmelor de cavalerie din piele lustruită. Echipamentul adaptat trebuie să fi costat o avere, însă efectul, în special expresia mirată de pe chipul băiețelului, era impresionant. Un surâs fugar îi jucă lui Ricimer pe trăsăturile fetei altfel severe.

— Iar el cine ar putea fi? întrebă Ricimer. Stai, lasă-mă să ghicesc. Îl chem pe generalul Orestes și mă trezesc în fața a doi Orestes, căci cel mic este imaginea întruchipată a celui mare. Prietene, nu mi-am dat seama că ai un fiu.

Orestes rămase serios, cu fălcile încleștate, însă privirea i se înmuie oarecum la complimentul comandantului său.

— Într-adevăr, el este cel mai mare dintre cei trei copiii ai mei, ceilalți doi fiind fete. Fiule, înclină-te în fața ofițerului tău comandant și al meu. Comandante Ricimer, vi-l prezint pe fiul meu, Romulus Augustus.

Ricimer înălță din sprâncene.

— Romulus Augustus? Ai combinat numele fondatorilor orașului și al imperiului. De parcă ai avea de gând ca el să obțină diadema imperială. Foarte bine intenționat, Orestes, chiar provocator pentru o căpetenie de trib german ca tine, nu-i așa?

Orestes rămase impasibil.

— Ultima mea soție, mama băiatului, Lavinia Aureliana, ce se trage dintr-o familie veche de consuli și senatori, a făcut sângele fiului meu la fel de roman și regal ca al multora care au purtat purpura. Cu toate astea nu aș fi dispus să aspir la o asemenea poziție pentru el. Destinul lui este să fie comandant militar, nu-i așa, băiete?

Romulus aprobă din cap în tăcere, fără să-și mute ochii de pe chipul lui Ricimer despre care auzise multe legende și povești.

— Îmi dau seama după cum e îmbrăcat, răspunse Ricimer. Foarte impresionant. Însă nu am știut că l-ai adus cu tine pe corabie. Oarecum neregulamentar, nu-i așa? Ca să nu mai pomenim de pericolul pentru amândoi, și pentru tine și pentru moștenitorul tău, de a călători pe același vas în timpul unei invazii a unui teritoriu ostil.

Orestes nu se clinti.

— Deloc, generale. În timp ce flota se afla aici, în port, de acum o săptămână, Romulus abia a sosit din Sicilia, pe un iaht de agrement pe care l-am închiriat din timp ca să-i transporte pe el și pe dascălii lui. Vor rămâne numai o zi, poate două, și apoi se vor întoarce schimbând cursul către sud-est, dincolo de Cartagina, ca să evite orice întâlnire inopinată cu corăbiile vandalilor. Informatorii ne-au raportat că stârvul unei balene al cărei schelet este destul de mare ca să adăpostească doisprezece oameni a fost aruncat pe o plajă la o zi de navigat de aici spre est, iar Romulus e dornic să-l examineze. Sunt sigur că veți fi de acord că nu există o educație mai bună decât să explorezi lumea direct la sursă – lucru pe care sunt foarte dornic ca fiul meu să-l facă.

Ricimer dădu din cap aprobator.

— Îți laud efortul, răspunse el. Și sper că în… cât? Zece ani?… — ridică bărbia flăcăiașului cu degetele mare și arătător, ca să aibă o vedere mai bună a feței lui și să cântărească anii – sper să-i ofer ocazia de a se alătura statului meu major. Poate sub comanda propriului părinte. Râse, dând drumul bărbiei băiatului. Poate *deasupra* tatălui său!

Orestes își așeză mândru palma pe umărul fiului său.

— Comandante, doriți să vorbiți cu mine?

— Doar despre starea lucrurilor, generale. Fanfaronul nostru de amiral Basiliscus refuză să aibă de-a face cu mine și „uită”, convenindu-i de minune, să mă invite la ședințele sale cu echipa la care știu că tu iei parte, așa că sunt forțat să-mi obțin informațiile de la intermediari. Cum stăm cu invazia?

— Foarte puține noutăți. După cum știți, generalul Marcellinus a navigat de puțin timp spre Sardinia și s-a năpustit asupra flotei piratерești vandale de acolo luând-o prin surprindere, scufundându-le multe dintre corăbii și izgonindu-i de pe insulă pe cei care-au rămas. Am primit înștiințare prin fum că generalul Heraclius, care a debarcat acum câteva săptămâni un contingent uriaș de marinari în afara orașului Tripoli din Libia, i-a înfrânt cu ușurință pe soldații lui Gaiseric, iar acum mărșăluiește spre vestul Cartaginei – ne așteptăm ca până mâine să-și așeze tabăra în afara zidurilor. Cu întăririle pe care i le-am trimis după ce a cucerit capul de pod avem aproape treizeci și cinci de mii de oameni pe uscat, în direcția orașului, blocând toate drumurile ce duc la port, în vreme ce vânturile ne rămân în continuare favorabile conducându-ne flota dinspre mare către acesta. Marcellinus îi va împiedica pe pirații lui Gaiseric rămași în viață să aprovizioneze orașul. Amiralul Basiliscus așteaptă doar vestea că trupele de uscat ale lui Heraclius și-au asigurat poziția, iar apoi va da ordin ca flota să arunce ancora. Cu puțin noroc, cam pe timpul ăsta în două zile, vom cina cu carne de struț în propriul palat al lui Gaiseric.

Ricimer se strâmbă. Nu era sigur că o asemenea victorie desăvârșită și absolută a lui Basiliscus asupra lui Gaiseric, care de patru decenii fusese pedeapsa inevitabilă a Romei, putea fi considerată noroc. Cel puțin nu pentru el personal. Totuși trebuia să recunoască că după victorie, odată ce legiunile se vor fi întors, iar Cartagina va fi din nou o capitală de provincie romană în siguranță, va fi bine să-și concentreze atenția asupra a ceea ce-l preocupa cel mai mult: mișcările de la curte și presiunile asupra granițelor Imperiului de Apus. În pofida tuturor probabilităților, până acum Basiliscus se dovedise chiar capabil, nu neapărat în arta războiului, ci să se miște singur spre locul cel bun în momentul prielnic, de o asemenea manieră că va putea să declare *fără* război victoria uluitoare, masivă, asupra vandalilor. Cu adevărat o poziție de invidiat, iar Ricimer își notă în minte să studieze metodele individului în următoarele câteva luni, ca să discearnă ceea ce el

însuși trebuie să învețe și ce trebuie să pună pe seama norocului pur, chior.

— Următoarea întrunire a generalilor e în această seară la ora nouă, continuă Orestes. Și, aș putea adăuga, generalul Basiliscus a ținut să-mi ceară să vă invit. Se pare că-și dorește de-adevăratelea ca de data asta să participați.

— O! Ricimer îl privi ușor surprins. Nu era sigur dacă interesul neprevăzut manifestat de Basiliscus față de prezența lui prevestea ceva de bine sau de rău. Tu ce înțelegi din asta, Orestes?

Germanul ridică din umeri.

— Greu de știut, comandante, replică el. Însă mi s-a povestit că ambasadorul lui Gaiseric sosește în curând. Iscoadele zic că convoiul său a fost deja zărit, mișcându-se rapid, de parcă ar fi într-o misiune urgentă. Basiliscus chiar acum vâslește spre plajă ca să se întâlnească cu el.

— Interesant, medită Ricimer. Bătrânul Gaiseric e înconjurat și fără nicio îndoială își dă seama că e înfrânt și solicită condițiile predării. Nu e de mirare că Basiliscus dorește ca eu să particip la întâlnire. Are de gând să-și anunțe formal victoria.

— Posibil, confirmă Orestes, mulțumit în sinea lui că superiorul său a tras de unul singur concluzia pe care el nu voia să i-o sublinieze. Comandante, dacă nu mai e nimic altceva, aș dori să-i arăt fiului meu corabia, iar apoi să-l duc înapoi pe vasul său.

— Bineînțeles. Ricimer coborî privirea. Romulus Augustus, zise el. Ai niște trăsături frumos conturate, tinere. Ca ale unui micuț împărat. Un *Augustulus.* Ține minte, postul de tribun din echipa mea te așteaptă peste zece ani.

Băiatul zâmbi și împreună cu tatăl său se depărtară cu pași mari, în vreme ce Ricimer se întoarse din nou spre priveliștea lui de la balustradă. Pe plaja îndepărtată, văzu un mănunchi de flamuri colorate dansând în suflarea brizei și sclipirea armurilor în soare. Se părea că ambasadorul lui Gaiseric sosise. Toate bune și la locul lor. Cu cât farsa asta avea să se isprăvească mai curând, cu atât mai repede se putea întoarce la guvernarea reală a imperiului.

— Domnilor, zise Basiliscus, plescăind din buzele cărnoase în timp ce vorbea și ridicând atent ochii săi mici când Ricimer și Orestes intrară în biroul înghesuit al amiralului.

Ordonanța lui Basiliscus, Joannis, o huidumă de grec, competent totuși, și care avansase pe scara ierarhică, era deja așezat

confortabil pe un taburet tras lângă masa de conferințe, iar alți câțiva oficiali mai în vârstă erau și ei prezenți. Încăperea era închisă și umedă, puțind a bărbați ținuți prea multă vreme pe o corabie, iar Ricimer speră că întâlnirea va fi scurtă. Privind roată prin încăpere fu totuși surprins să nu vadă nici urmă de ambasadorul lui Gaiseric.

— Generale. Ricimer își salută rivalul cu o plecăciune din cap amabilă. Aveam impresia că astăzi ne vom întâlni cu reprezentantul vandalilor.

Basiliscus îl privea țintă, rece, perturbat de efortul evident al lui Ricimer de a prelua controlul asupra întâlnirii.

— Veți fi mulțumit să știți, comandante, că m-am întâlnit deja cu bunul ambasador Velsimic și am dus la bun sfârșit acordul privind condițiile vandalilor.

— Așa de repede, deci? Numai dintr-o scurtă întâlnire pe plajă?

— Vandalii au recunoscut cinstit că nu se află pe poziția de a se tocmi cu mine.

— Și care sunt mai exact termenii cu care ați fost de acord?

Basiliscus zâmbi, savurând momentul.

— Predarea în întregime și necondiționată a Cartaginei, cu tot armamentul ei, deși populația civilă, bunurile lor personale și proviziile de alimente ale orașului vor rămâne intacte. Capitularea absolută a flotei navale vandale și a marinei comerciale, inclusiv a vaselor pe care noi le numim pirate și retragerea din bazele lor străine către Cartagina, Roma luând apoi în posesie toate corăbiile echipate de pradă sau de război. Dispersarea forțelor terestre vandale, eliberarea tuturor prizonierilor romani și străini pe care-i țin ostatici și capitularea și exilarea lui Gaiseric și a ofițerilor săi superiori pe teritoriul unui popor din lumea a treia, din afara Imperiului Roman, unde li se va interzice să mai exerseze vreodată artele militărești.

— Să-i exilați pe Gaiseric și ofițerii lui? Nu să-i arestați și să-i judecați?

Basiliscus înălță din umeri.

— Nu fără luptă. Bătrânul este bolnav și după cât se pare își va da duhul cam într-un an. Am luat decizia că nu merită să ne folosim soldații și să le riscăm viețile în arestarea unui om care nu va trăi destul cât să fie adus în fața tribunalului.

Ricimer își țuguie buzele o clipă și apoi se ridică în picioare.

— Felicitările mele, amirale. Un aranjament echitabil, îmi voi pregăti soldații pentru ocupație.

Basiliscus se lăsă pe spate meditând la ce i se spusese și bombă obrajii ca și cum ar fi plimbat o măslină prin gură.

— Nicio grabă, zise el simplu.

Ricimer se opri.

— Poftim?

— Am zis că nu e nicio grabă. Ocupația nu va începe încă.

Ricimer îl privea fix inexpresiv.

— Ambasadorul Velsimic îmi zice că, continuă Basiliscus calm, comandanții superiori ai lui Gaiseric au opus rezistență capitulării, deși este sigur că va avea câștig de cauză asupra lor, arestându-i dacă va fi nevoie. Ne cere cinci zile ca să-și pună afacerile interne în ordine înainte ca soldații noștri să intre în oraș.

Ricimer se holba fără să-i vină să creadă.

— Cinci zile? *Cinci zile!* Cinci zile ca vandalii să se ascundă și să-și împrăștie armele? Ca să-și golească porturile de toate vasele? Să se pună la adăpost cu toată comoara sau s-o distribuie rudelor lui Gaiseric din provincii? Cinci zile ca Gaiseric și ofițerii lui să iasă din oraș deghizați și mânând măgari pentru că *nu există niciun soldat roman înăuntrul zidurilor ca să-i oprească?*

Basiliscus își fixă privirea asupra lui cu calm.

— Ai terminat, Ricimer?

— *Comandante* Ricimer, prostule. Sunt în continuare comandantul șef al armatei și ofițerul tău superior. Le-ai dat *cinci zile* ca să se predea?!

Basiliscus căuta încruntat luptându-se în sinea lui să se stăpânească.

— Velsimic este un bărbat drept și onest pe care îl cunosc și cu care am avut de-a face în trecut, când era detașat la Constantinopole. Am încredere în el fără rezerve, de la aristocrat la aristocrat și nu văd niciun motiv pentru care nu ai avea și tu, căci mi s-a spus că ești de viță nobilă. Deși, probabil, greșesc… — îl măsură pe furiosul Ricimer – ca tu să ai încredere în el, vreau să spun.

— Iei de bun cuvântul unui vandal, fără nicio chezășie, fără ostatici, fără garanții, când se află în joc victoria Romei și succesul întregii sale campanii africane? Ricimer zbiera nepăsător de prezența celorlalți bărbați din încăpere. Asta nu e doar prostie, Basiliscus, e sminteală!

— Mă faci smintit? îl întrebă Basiliscus calm.

— Sau trădător! explodă Ricimer. Roma nu este un negustător ca

să accepte capitularea în rate a popoarelor înrobite. Mă duc să pregătesc trupele de uscat. Ocupația începe imediat.

Basiliscus se ridică brusc în picioare, cu chipul îmbujorat, iar cei de la masă se ridicară și ei.

— Sunt încântat la culme, zise amiralul calm, deși ochii lui aruncau flăcări, că statul meu major a fost aici de față să fie martor la izbucnirea ta. M-ai făcut „smintit". „Trădător". Sunt reprezentantul împăratului. Pe această corabie, în această flotă, eu *sunt* cu adevărat împăratul. Comandante Ricimer, ești arestat pentru înaltă trădare.

Ricimer stătea consternat, iar Joannis, cu sabia scoasă, îl apucă de braț. În același timp, două gărzi înarmate care așteptaseră afară năvăliră în cabină, ocupându-și locurile chiar în spatele lui.

— Orestes, zise Ricimer calm. Mergi acum la legiuni și povestește-le ofițerilor mei ceea ce tocmai ai văzut. Asta este o insubordonare grosolană…

Orestes nu se mișcă. Toți ochii din încăpere se întoarseră spre germanul care stătea neclintit lângă taburetul său privind. După o clipă se întoarse și făcu doi pași alăturându-i-se lui Basiliscus, care aprobă ușor din cap fără să-și ia ochii de pe Ricimer.

— Vremurile s-au schimbat, zise Orestes, colțul gurii sale răsucindu-se puțin în sus, confirmând sfidător dizgrațierea fostului său comandant.

Ricimer abia de mai putea să glăsuiască de furie.

— Nu ai nicio autoritate să mă arestezi, Basiliscus! Eu sunt comandantul tău. Nu sunt îndatorat nimănui decât însuși împăratului!

— Ah, și de data asta ai dreptate, jubilă iarăși Basiliscus cu un zâmbet slab de dispreț. Și anticipând întocmai o asemenea eventualitate împăratul ți-a pregătit ordinul de arestare dinainte, ca eu să-l folosesc după bunul plac. Lovind cu degetul într-un mănunchi de pergamente din fața sa, Basiliscus îndepărtă unul pe care Ricimer îl văzu că includea pecetea și semnătura împăratului, chiar din capătul celălalt al mesei și cu capul în jos. Uite-l. Joannis, arată-i-l prizonierului, fără să pună mâna pe el, te rog.

Ricimer scuipă.

— De ce nu te scutești de deranj și mă asasinezi?

— O întrebare bună, zise Basiliscus. Exact asta i-am propus și eu împăratului înainte de a pleca în expediție. Se pare totuși, că în pofida a tot, noua ta soție te place de-adevăratelea. Ar fi nepotrivit

pentru împărat, fiind tatăl ei, să te condamne la moarte. Iar împăratul recunoaște de asemenea că tu controlezi legiunile apusene care, deși incompetente, atârnă oarecum în balanță și ar fi supărător ca soldații să se revolte în mijlocul campaniei africane. Nu, Ricimer, nu trebuie să te temi de moarte la momentul prezent.

— Atunci ce…?

— A, lui Orestes trebuie să-i mulțumești pentru asta, căci el a ticluit soluția ideală.

— Orestes… tu știai de toate astea dinainte? Corcitură de hun, trădător german, naiba să te ia!

Orestes îl studia pe Ricimer, amuzându-se în tăcere, dar Basiliscus puse capăt izbucnirii sale.

— Comandante, vei fi trimis înapoi la moșiile tale din Milano escortat de un corp al gărzilor mele personale, pentru o prea necesară odihnă după neașteptata ta „cădere nervoasă". Pe perioada interimatului, legiunile apusene îmi vor reveni mie sub comandă. De îndată ce loialitatea lor va fi consolidată, retragerea ta va fi anunțată.

— Pui în pericol imperiul!

— Și numai *tu* îl poți salva, presupun? rânji Basiliscus. Vasul care te va transporta așteaptă, Ricimer, iar bagajele ți-au fost deja pregătite. Asta a fost tot, domnilor – ziua bună.

Înjurând, Ricimer fu escortat afară pe punte, unde văzu că pe durata conferinței propriul vas al lui Basiliscus, iahtul comandantului flotei utilizat pentru a transporta ofițerii între diferitele sectoare ale escadronului, fusese tras lângă nava comandant.

— Onulf! Basiliscus îl strigă pe una dintre santinelele de pe iaht. Leagă-i mâinile și pune-i călușul până când vă veți afla în siguranță în largul mării.

Garda sări de pe iaht și urcă pe nava comandant unde înfășură încheieturile generalului la spatele acestuia ca să-l împiedice să fugă sau să opună rezistență când vor traversa pasarela îngustă dintre cele două vase. Înainte ca membrii echipajului să poată lua seamă la priveliștea surprinzătoare a comandantului legiunilor Imperiului Roman de Apus condus legat, i se făcu vânt iahtului.

Basiliscus și Orestes supravegheau de pe puntea superioară unde Ricimer stătuse doar cu câteva ceasuri mai devreme, cum vâslașii iahtului executau dibaci manevre printre vasele ancorate către marginea îndepărtată a portului și apoi spre largul mării.

— Regretabil, însă a fost necesar, comentă Basiliscus, mai mult către sine decât către Orestes. Am încredere că înțelegi necesitatea acestei intervenții – pentru schimbarea comenzii, cum vine vorba.

Orestes aprobă din cap, supraveghind cu aviditate plecarea fostului său comandant.

— Totuși, răspunse el, e neplăcut că Ricimer nu poate să vadă necesitatea de a scuti trupele de o luptă inutilă îngăduindu-le o simplă păsuire de cinci zile.

Basiliscus surâse.

— Și uite-așa am făcut rectificări în beneficiul imperiului. Deodată, un cuvânt al ordinului lui Basiliscus de acum câteva clipe îi străbătu gândurile lui Orestes.

— Am auzit bine că numele paznicului tău este Onulf? întrebă el nepăsător.

— Onulf, da, un barbar răsăritean, o persoană loială. L-am adus din Constantinopole. De ce, îl cunoști?

— Cândva am cunoscut un Onulf, cu mulți ani în urmă. Nu e posibil să fie…

— Firește că nu, nu a fost niciodată în Germania.

— Nu, bineînțeles că nu.

— Vino. Chiar și cu cele cinci zile de amânare sunt multe de pregătit pentru a primi un oraș cucerit. Vei călări triumfător la dreapta mea, *comandante* Orestes.

Orestes își privi surprins noul amiral, însă Basiliscus se depărtase deja coborând pe punțile inferioare. Aruncând o ultimă privire corăbiilor săltătoare ale flotei enorme, Orestes se întoarse ca să-l urmeze.

III

În a patra noapte după plecarea lui Orestes, flota romană, navigatorii ei și soldații acesteia dormeau somnul fără vise al inevitabililor biruitori. Festivitățile inițiale avuseseră deja loc, iar acum mai rămăseseră doar formalitățile primirii efective a orașului în dimineața următoare. Totul fusese pregătit și cu atenție coordonat cu forțele de uscat ale lui Heraclius din afara zidurilor Cartaginei. Când se va crăpa de ziuă, flota masivă va arunca ancora și va naviga ușor cei peste șaizeci de kilometri în sensul brizei de răsărit până la orașul înfrânt. Sosirea navelor din frunte era

estimată pentru amiaza acelei zile. Frânghiile fiecărui vas fuseseră deja decorate cu flamuri și steaguri colorate, carenele frecate de mucegai până la nivelul apei de către mateloți agili atârnați de sfori înnodate, velele albite până deveniseră de un alb orbitor reflectând măreția proaspăt descoperită a marinei romane. În ultimele patru zile soldații de la bordul navelor făcuseră neîncetat instrucție în spațiul limitat și își petrecuseră fiecare moment lustruindu-și armele, platoșele și coifurile pentru a prezenta o imagine strălucitoare a puterii militare de la Roma. Când vasele aveau să defileze în ziua următoare în portul din Cartagina, fiecare marinar de la bord va sta țeapăn de atenție, cu scutul lustruit și sulița în echilibru, aliniați pe punțile lungi de la pupa la pupa, demonstrându-le vandalilor inutilitatea de a se opune atotputernicei Rome, convingându-i de înțelepciunea de a se preda la timp.

Campați pe terenul din afara zidurilor Cartaginei, soldații lui Heraclius fuseseră angajați în mare parte în aceleași activități, făcând instrucție în praf, improvizând defilări în văzul observatorilor vandali de pe vârful zidurilor orașului, lustruindu-și armurile și ascuțindu-și armele, în vreme ce statul major își petrecea zilele trasând pe hartă ruta iminentului marș triumfal prin oraș, împărțind urbea și suburbiile ei în cartiere ușor de administrat pentru jefuirea și mai sistematică, sau așa cum Heraclius prefera să spună: „rechiziționarea bunurilor inamicului”. Ofițerii tineri coordonau împreună cu ofițerul de legătură al flotei navale timpii plecării fiecărui alai, așa încât forțele de uscat și navale să sosească în portul orașului exact la aceeași oră. Pe punți se căzuse de acord că se așteptau ca Gaiseric și ofițerii lui mai în vârstă să-și predea armele și să-și depună oficial viețile și averile în mâinile cuceritorilor lor, supunându-se, precum barbarii cuceriți supuseseră și ei pe alții timp de douăsprezece secole, puterii militare, intelectuale și morale superioare a Romei.

Totul era pregătit pentru evenimentele din ziua următoare și până și luna în persoană îți lăsa impresia că lucrurile sunt în ordine și se retrăsese devreme. Deși miezul nopții abia fusese anunțat de cocoși, cârâielile lor răzbăteau de la o corabie la alta cât era flota de mare, luna se scufundase sub orizont, lăsând noaptea în beznă, cu excepția scânteilor plăpânde ale opaițelor santinelelor de pe puntea fiecărei corăbii și linia fosforescentă nedeslușită ce marca plaja îndepărtată, unde spuma clocotea și șuiera de la talazurile minuscule care săreau delicat pe nisip.

Totul era pregătit, cum fusese în ultimele patru ceasuri, cum fusese în ultimele patru zile, iar Basiliscus satisfăcut se retrăsese și el devreme, chiar după ce soarele apusese, dând ordin să nu fie trezit decât cu un ceas înainte de răsărit. Și din clipa în care închisese ușa cabinei sale, nimic care ar fi putut să-i facă pe supraveghetori să se alarmeze nu se schimbase, căci până și apusul timpuriu al lunii fusese prevăzut și luat în calcul și considerat neimportant pentru apărarea flotei. Nimic nu se schimbase, iar noaptea înainta lent, ceasurile se târau așa cum o fac pentru cei care se află în postul de supraveghere, străbătând aceeași linie de-a lungul punții, dând din cap spre paznicii camarazi când îi întâlneau pe punte și întorcându-se să parcurgă lent același traseu. Nimic nu se schimbase.

Cu excepția vântului care, la apus, își orientase direcția spre nord-vest.

Cârmaciul de pe nava comandant băgase de seamă modificarea chiar și în somn, căci sunetele unei corăbii în repaus se schimbă odată cu vântul. Scârțâitul învelișului carenei își mărise tangajul în timp ce vasul se balansa ușor în sensul opus lanțurilor ancorei; velele care fuseseră închise strâns din pricina brizei estice își desprinseră brusc marginile și colțurile răzlețe la o rafală din vest. Ocheții și frânghiile fixate pe o latură a vasului începură să zornăie slab pe partea cealaltă. Alți cârmaci de pe alte corăbii ale flotei se treziră la modificarea sunetelor, rezultat al schimbării direcției vântului. Și ei meditară o clipă la implicații, calculând dacă furtuna s-ar fi putut afla sau nu în larg, însă deciseră ridicând din umeri că ultimele patru zile de cer curat ca lacrima nu pot să aducă decât cel puțin alte două zile identice, după care flota va fi în întregime ancorată în siguranță în portul Cartaginei. Singurul inconvenient legat de noua direcție a vântului ar fi putut fi voltarea necesară pentru a aduce flota de la peste șaizeci de kilometri. Sosirea va fi întârziată, concluzionă timonierul navei amiral: cu patru ceasuri, poate șase. Își făcu o notă în gând să-l informeze pe general când se va trezi ca să trimită curierii necesari la generalul Heraclius și să-și sincronizeze corespunzător armata de uscat pentru a pătrunde în oraș. Apoi se întoarse și el pe partea cealaltă în hamac și adormi.

Cu câteva zile în urmă, veteranii lupi de mare vandali și profeții din Cartagina prevăzuseră schimbarea vântului aproape până la ora exactă, iar cu o seară mai înainte un escadron bizar de treizeci de corăbii părăsise orașul. Fiecare vas misterios, întunecos, târa după

sine câte o barcă de transport la fel de misterioasă. Iscoadele romane din legiunile lui Heraclius spionaseră manevra și îi dăduseră de știre generalului ce se trezise iritat la auzul acestora. Într-o oră au fost expediate la intervale de un sfert de ceas și apucând-o pe trasee separate trei companii de curieri călări ca să ducă flotei romane veștile despre corăbiile negre. Niciun curier nu a ajuns la destinație, deși trei cutii cu degete mari amputate fură livrate a doua zi lui Heraclius în bătaie de joc.

Cu două ore înainte de ivirea zorilor, prima corabie înnegrită cu gudron explodă într-o minge bubuitoare de flăcări la mai puțin de trei sute de picioare de bordul de atac al armatei romane ancorată liniștită la Mercurion.

La interval de câteva bătăi de inimă, briza din vest, care acum se consolidase într-un vânt care despica apele și făcea vânt flăcărilor, conduse vasul cu carena abătută într-o corabie ce purta soldați romani înainte ca paznicul să-și revină din moleșeală și să tragă alarma surprins. Prova din bronz a vasului vandal izbi pe lateral corabia romană spintecând-o aproape până la chila din stejar. Catargele corabiei de atac, ciopârțite la jumătatea distanței de bază înainte ca să ia foc, se rostogoliră cu un sunet strident de lemn fisurat și căzură, cu toată greutatea bârnelor gudronate și a velelor înmuiate în ulei, direct pe puntea corabiei romane, exact când soldații părăseau în fugă nivelul inferior la strigătele cuprinse de spaimă ale paznicului. În câteva momente corabia fu cuprinsă de flăcări, iar soldații țipau și se aruncau de pe punți în toate direcțiile, fiind sufocați de velele arzând care cădeau pe ei de sus, sau azvârliți la pământ fără simțire de verfafoarele vaselor ce se prăbușeau despicate. Frânghia ancorei care fixa pupa vasului roman arsese, iar corabia se balansa în toate părțile, smulgând parâmele provei din danele lor și permițându-i vasului să fie purtat în derivă pe distanța scurtă până la următoarea corabie din linie. Acolo oamenii erau deja treji și stăteau în picioare cu cângi și prăjini ca să împingă huiduma în flăcări departe de vasul lor – însă era imposibil. Butoiașele cu păcură și catran vrăfuite pe punți explodară împroșcând conținutul lor inflamabil în toate direcțiile, la picioare depărtare. Pe măsură ce corabia romană în flăcări se apropia, căldura devenea prea arzătoare pentru ca apărătorii înarmați cu simple prăjini să rămână pe poziții. Fură împinși până pe partea opusă a punții, iar corabia lor a ajuns următorul infern plutind în derivă.

De-a lungul întregii linii de demarcație a portului alte corăbii de atac vandale fuseseră aprinse și pe măsură ce fiecare set de flăcări proaspete țâșneau către cer, navigatorii vandali de la bord săreau de pe vasele lor învăpăiate și înotau către bărcile de transport remorcate, unde erau ridicați la bord de către camarazi și li se înmânau vâsle pentru a trece la manevre. Corăbiile în flăcări luminau cerul nopții ca niște stindarde aprinse, iar rămășițele velelor arzând îmbibate în ulei șuvoiau în urma lor în vântul tăios, flăcările înghițind în scurt timp întreaga latură dinspre mare a armatei romane și începură să se dezlănțuie în centrul flotei uriașe. Apa clocotea de siluete care urlau, de chipuri albe strălucind de teroare în lumina flăcărilor care mugeau. Oamenii se scufundaseră părăsind punțile usturătoare ale corăbiilor lor, zvârcolindu-se în armuri, luptându-se unul cu altul ca să pună mâna pe grinzile spintecate ce pluteau prin preajmă. Unii se apucară iute chiar de butoiașele smolite cuprinse de flăcări, considerând omenește să ardă în flăcări decât să se înece, iar alții își încercau norocul înotând spre plaja îndepărtată printre ploaia de bârne arzând, în loc să înfrunte sacrificiul flăcărilor mugitoare de pe corăbiile lor. Dispunerea îngrădită, disciplinată, a flotei romane cu care Basiliscus se mândrea grozav ajuta focul să avanseze și să se răspândească iute și fără să i se poată opune rezistență, iar șuierul vântului, pârâitul flăcărilor, strigătele marinarilor și ale soldaților care nu puteau nici să audă, nici să se supună, izbiturile prăjinilor cu care se străduiau să împingă corăbiile de atac în flăcări sau pe proprii lor companioni arzând dădură naștere unui haos imens.

Pe măsură ce flăcările se împrăștiau, vandalii în navele lor de transport vâsleau în mijlocul supraviețuitorilor care băteau apa, îi împungeau cu lăncile, sfârtecau cu săbiile brațele celor care se apucau disperați de vâsle, ciomăgindu-i peste creștete pe cei care încercau să fugă înot. Romanii care în mod miraculos scăpaseră de furia flăcărilor propriilor corăbii erau snopiți până la moarte sau înecați de vandalii cocoțați în bărci aclamând cu fiecare lovitură pe care o administrau.

Între timp, romanii de pe vasele laturii îndepărtate a portului erau totuși doar vag conștienți de pericolul cu care se confruntau. În locul cel mai apropiat de plajă, izolat de restul corăbiilor și depărtat de pericol, vasul lui Basiliscus rămăsese intact. Comandantul flotei dormise buștean câteva momente bune după atacul inițial, înainte ca ofițerul de pază să-și dea seama care era sursa flăcărilor pe care

le observase și să dea fuga să-și scoale șeful. Basiliscus făcu bilanțul și, văzând în lumina cenușie a zorilor că cinci sute dintre corăbiile sale ticsite erau pe cale de a fi distruse, îi ordonă căpitanului să pună imediat mâna pe rame și să vâslească afară din port. Manevra a avut succes și a fost urmat de alte corăbii din apropiere care făcură în schimb loc vaselor rămase ce supraviețuiseră incendiului, distanțându-se de matahalele din jurul lor, poziționându-și forțele și angajând în luptă marinarii inamici.

Odată cu sosirea zorilor, vandalii în inferioritate numerică, se retrăseseră, deși nu fără să reverse asupra romanilor o litanie de huiduieli obscene și să-i ia în zeflemea. Romanii își petrecuseră restul zilei salvându-i pe supraviețuitorii în stare de șoc care odată cu intensificarea vântului și schimbarea valurilor se aflau în pericol de a fi măturați în larg, dacă nu erau rapid scoși din apă.

Trupurile celor morți au fost lăsate pentru a fi recuperate mai târziu de echipajele bărcilor de salvare, deși eforturile lor trebuiră să fie repede abandonate, căci bărcuțele erau asaltate de sute de rechini care se strecuraseră în port, precum o molimă pe val, atrași de mirosul sângelui și de duhoarea cărnii arse. Echipele de salvare făcură în grabă stânga-mprejur și se îndreptară vâslind spre plaje ambarcațiunile împresurate, iar apoi își petrecură restul zilei privind într-un amestec de fascinație morbidă și disperare cum apa portului colcăia de colți și aripioare, iar spuma valurilor lăsa o dâră de un roșu sclipitor pe nisip.

IV

— Recunosc, zise Ricimer, punând un picior pe masă în reveria lui și întinzând mâna după un blid cu nuci, că așa de incompetent cum a fost Basiliscus, are talent în alegerea gărzilor. Nu ești de aceeași părere, Onulf?

Onulf stătea țeapăn la intrarea în încăpere privind drept înainte, inexpresiv. Cu șase luni în urmă, iahtul care-l purta pe Ricimer ajunsese în portul Genovei, iar Onulf primise o scrisoare de la Basiliscus ca să rechiziționeze caii și căruțele armatei din garnizoana de acolo și să transporte prizonierul la Milano. De atunci și el și camarazii lui de gardă vegheaseră cu supunere asupra comandantului cu o rigoare strictă, chiar exagerată, într-adevăr, în primele câteva săptămâni încheieturile lui Ricimer rămăseseră

legate, mai puțin când mânca sau scria la biroul său. Deși renunțaseră la măsura de precauție când santinelele și-au dat seama că Ricimer nu dorea să fugă din propria lui locuință, totuși nu l-au lăsat singur nicio secundă, nici măcar când dormea. Cei treizeci de paznici bizari din escadron erau foarte disciplinați, își organizaseră un orar strict al schimburilor și în cazul în care nu primeau altfel de ordine de la Basiliscus aveau de gând să-și supravegheze prizonierul la nesfârșit. După vreo lună sau două, Ricimer dăduse impresia că se resemnase cu această stare de lucruri și din când în când chiar avusese tentative de a intra în vorbă cu păzitorii lui, deși fără prea mare succes, căci gardienii răsăriteni pretinseseră că glăsuiesc doar puțină latină, iar comandantul nu vorbise niciodată greaca fluent. De data asta făcu totuși un efort mai serios decât de obicei – vorbea lent și răspicat și presăra propozițiile cu cât de multe cuvinte grecești își putea aminti.

— Îți fac un compliment, idiotule, deși nu înțelegi niciun cuvânt din câte-ți spun.

Onulf se încruntă, fapt ce sugera că înțelegea de-a binelea.

— Ți-am zis că tu și escadronul tău sunteți gardieni de soi. Nu pot nici măcar să urinez fără să vă zgâiți peste umărul meu ca să vedeți în ce stadiu mă aflu. De șase luni stăm aici, iar atenția ta nu slăbește niciodată, nu-i așa, Onulf?

Cuvintele sale fură întâmpinate cu o tăcere împietrită.

— Nu lași niciodată garda jos, așa-i, Onulf?

Și mai multă tăcere.

— Dă-mi voie să-ți pun o întrebare. Nu e nevoie să-mi răspunzi, nu voi fi jignit. Cât te plătește Basiliscus pentru serviciile tale?

Onulf nu scoase niciun cuvânt, însă scânteierea scurtă din privirea lui îi dădea de înțeles lui Ricimer că în cele din urmă atinsese o coardă sensibilă. Forță nota.

— Dă-mi voie să reformulez: întrebarea nu e „cât”, ci mai degrabă „când”. *Când* te plătește, Onulf? Tu și oamenii tăi ați fost vreodată plătiți de când am ajuns aici din Africa?

Onulf își schimbă poziția incomodat.

— Te rog spune-mi când încalc limita, da? Nu doresc să-mi bag nasul unde nu-mi fierbe oala. Însă sunt curios. Dacă curtea răsăriteană este organizată precum cea apuseană, tu și oamenii tăi nu sunteți un corp de armată oarecare, ci mai degrabă gărzile personale ale lui Basiliscus. Sunteți pe ordinul de plată al statului său major, repartizat din contul său de rezervă alocat de împărat în

persoană. Nu primiți fonduri de la casierul principal al legiunilor, ci din mâinile lui Basiliscus, adevărat?

Onulf rămase tăcut, însă clipi consimțind.

— Și din această leafă, care îmi imaginez că este considerabil mai mare decât soldele armatei de rând, îți întreții familia, corect? O soție, poate un copil sau doi?

Nicio reacție.

— Sau trei?

Buza lui Onulf tresări.

Ricimer oftă. Era dificil să facă progrese, să știe dacă barbarul înțelegea ceva. În mod limpede nu era o brută, altfel nu ar fi fost ales căpitanul gărzii personale a lui Basiliscus. Totuși, fie era cu desăvârșire ignorant, sau și mai rău, aproape inuman de disciplinat. Ricimer era înclinat să pună rămășag pe ultimul aspect.

— Prietene, tocmai am primit o scrisoare de la un camarad care recent a călătorit pe pământul tău natal, Constantinopole. Îmi scrie despre lucruri nemaipomenite, pe care s-ar putea să le găsești interesante. Îmi dai voie să-ți relatez câteva? Fie că îți dai consimțământul sau nu, voi proceda așa, căci în ultimul timp găsesc că a vorbi cu mine însumi este cea mai agreabilă companie pe care o pot avea în aceste zile.

— Prietenul meu îmi scrie că după dezastrul de la Mercurion – în care stăpânul tău a pierdut mai mult de jumătate din flota lui și mai bine de treizeci de mii de oameni, deși sunt sigur că ai auzit deja despre acestea din propriile tale surse – Basiliscus a fugit ocărât înapoi la Constantinopole. Acolo nu a fost așteptat pe docuri de o gardă de onoare, ci de o companie de cohorte orășenești care voiau să-l aresteze, dar de care a scăpat cumva. A fugit spre oraș urmat de soldați și o gloată batjocoritoare și a căutat adăpost la bazilica Sf. Sofia, încolăcindu-se singur în jurul suportului altarului cu brațele și cu picioarele și trena-i agățătoare până când sora lui care vărsa lacrimi amare a reușit să-i obțină iertarea, dacă se poate numi așa, de la împăratul Leon. Se zice că Leon l-a dojenit cu următoarele vorbe: „Mai bine o armată de cerbi conduși de lei decât o armată de lei condusă de un cerb.”

Onulf stătea holbându-se în continuare drept înainte, însă gâtul și fața i se îmbujorase. Ricimer era sigur că vorbele lui fuseseră înțelese, ba foarte clar.

— Însă asta nu e tot, Onulf. După incidentul cu navele în flăcări, generalul Heraclius și forțele terestre romane au fost lăsate să

eșueze sub zidurile Cartaginei și au trebuit să se retragă spre flota supraviețuitoare ancorată tot la Mercurion. Cincizeci de kilometri de deșert. De-a lungul drumului vandalii i-au hărțuit nemilos, iar Heraclius a pierdut și el mai bine de jumătate din oamenii lui, apoi a fost arestat de comandantul provizoriu al flotei la sosirea sa, întrucât se aliase cu Basiliscus. Marcellinus, care se presupune că i-a învins pe pirați și a recucerit Sardinia, a fost atacat de o flotă vandală pe care neglijase să o distrugă și a fost condus spre Sicilia, iar acolo asasinat de unul dintre proprii lui căpitani. Iar bătrânul rege Gaiseric – mă asculți, Onulf?

Onulf asculta cu atenție și chiar și roșeața chipului său persista. Singurul semn că înțelesese cuvintele lui Ricimer era mușchiul fălcii care-i tresărea în timp ce-și încleșta și descleșta furios dinții. Ricimer zâmbea în sinea lui, căci prin acest semn știa că paznicul lui cu chipul de piatră era un om înfrânt la fel de desăvârșit ca și cum ar fi fost capturat în bătălie.

— Regele Gaiseric organizase în Cartagina o sărbătorire a victoriei masive, în care el însuși – deși se vorbește chipurile că e bătrân și decrepit – a condus dansul și și-a luat trei neveste noi, una dintre ele fiica lui Valentinian făcută prizonieră. Din câte s-ar părea, fata aceasta este acum grea cu bastardul lui Gaiseric, sângele lui amestecându-se cu cel al unui fost împărat roman. Când Gaiseric a auzit de soarta lui Marcellinus, Heraclius și Basiliscus și-a exprimat chipurile o mare satisfacție că romanii în persoană i-au îndepărtat din calea lui pe cei trei oponenți dintre cei mai pârdalnici. Se zvonește că Sicilia este încă o dată sub controlul vandalilor, iar toată Mediterana este acum iarăși jefuită de ei.

Ricimer îl privi pe Onulf un moment îndelungat în tăcere, simțind răvășeala paznicului. După o vreme, Onulf și-a întors privirea și l-a privit pe Ricimer drept în ochi – lucru pe care nu-l mai făcuse până atunci.

— Din acest motiv, continuă Ricimer liniștit, am întrebat de plata voastră, a ta și a escadronului tău. N-o să fiți plătiți, Onulf, sunteți lăsați în părăsire. Nu aveți cum să vă întoarceți acasă, doar pe jos, iar în secunda în care veți abandona moșia mea și puneți piciorul în afara orașului, o să-mi trimit legiunile după voi, căci ele îmi sunt loiale și știu asta cu certitudine din corespondență. Nu puteți să mă ucideți sau să-mi prădați locuința din același motiv: loialitatea propriilor mei soldați, fapt ce va echivala cu moartea pentru voi dacă vă veți atinge de vreun fir de păr din capul meu. Și

din această zi înainte vă interzic să dormiți în casa mea și să mâncați din magaziile mele, cel puțin în calitate de gărzi care mă țin prizonier. Totuși, vă permit să rămâneți pe proprietatea mea ca oaspeți. Pune-mă la încercare dacă vrei, Onulf, însă văd în privirea ta că inima nu-ți mai e părtașă.

Onulf coborî privirea. La urma urmei e inteligent, gândi Ricimer, nu e nătâng, posibil doar naiv, așa cum doar un om care duce o viață de gardian poate fi. Cu toate astea, Onulf lăsase garda jos, îi dăduse ascultare lui Ricimer, cu inima ca și cu urechile. Cuvintele lui Ricimer răzbătuseră. Iar acum avea nevoie de timp să mediteze la ceea ce auzise.

Ricimer se răsuci pe călcâie de parcă ar fi pus capăt unui interviu, deși Onulf era programat să rămână la post pentru încă câteva ceasuri. Comandantul ridică un pergament răsucit, pecetluit cu emblema lui din ceară.

— Doresc ca scrisoarea să fie livrată ajutorului de comandant al garnizoanei din Milano. Când pleci, dă-i-o curierului de la postul de gardă din afara porților mele. El va ști cui să i-o transmită.

Onulf aruncă o privire hârtiei, însă nu făcu nicio mișcare să o ia.

— Generalul Bonifacio e plecat din oraș să se consulte cu împăratul, zise el, într-o latină vulgară, însă folositoare.

Ricimer surâse amiabil la aceste prime cuvinte pe care i le rostise Onulf.

— Sunt conștient de asta. De aceea i-am adresat această scrisoare *ajutorului* de comandant. Doresc să mă întâlnesc cu acest om la asfințit, un tribun, care se află – cel puțin tehnic – tot sub comanda mea. Cum tu ești paznicul meu, sau mai degrabă oaspetele meu, poți fi prezent la întâlnire. Doresc cu adevărat să participi, căci tribunul este un răsăritean ca și tine. Acum lasă-mă și dă ordin ca scrisoarea să fie trimisă. Ne întâlnim în această seară.

Onulf ezită un moment, apoi luă scrisoarea, se răsuci pe călcâie și ieși cu pași mari pe ușă.

La asfințit Onulf păși înapoi în cabinetul lui Ricimer fără să bată la ușă, urmat o clipă mai târziu de supraveghetorul casei, un bătrân eunuc toscan.

— Lord Ricimer, anunță bătrânul, comandantul interimar al garnizoanei a sosit. Să-l poftesc înăuntru?

— Mai încape vorbă! zise comandantul.

Onulf, nesigur de rolul său la această întâlnire, își ocupă poziția

obișnuită lângă ușă, stând drept ca o suliță, cu ochii concentrați la jumătatea distanței.

— Pe Dumnezeu, spuse Ricimer, nu mai ești paznicul meu, Onulf. Găsește-ți un scaun și… ah, comandantul garnizoanei. Ricimer se ridică de pe locul său și se îndreptă cu pași mari spre acesta să-l salute.

— Comandantul *interimar*, îl corectă bărbatul. După cum știți, funcția mea este doar de tribun.

— Bineînțeles, replică Ricimer zâmbind. Tribune Odoacru, da-ți-mi voie să vă prezint un compatriot de-al vostru, fostul meu paznic, Onulf.

Apoi Ricimer amuți, trecându-și privirea de la Odoacru la Onulf și iarăși înapoi. Și Onulf înghețase. Doar Odoacru părea uimit, căci nu-l observase pe Onulf când intrase în cameră stând în umbră lângă perete. Acum, aruncând din nou o ocheadă în direcția căutăturii lui Ricimer, tresări și făcu apoi șocat un pas înapoi clătinându-se.

— Mai mulți huni decât am văzut într-un singur loc de la Catalaunici, zise Ricimer blând. Iar asemănarea este remarcabilă…

Fără un cuvânt, cei doi frați căzură unul în brațele celuilalt, bătându-se reciproc pe spate. După o clipă amândoi izbucniră în exclamații de surpriză, cuvintele guturale ale graiului lor străvechi izvorându-le din guri, cu fețele lor late de huni încununate de zâmbete. Ricimer stătea în picioare tăcut și amuzat, apoi se îndreptă pe partea laterală a mesei și turnă vin în trei pocale, înmânând două perechii de soldați care se apucaseră strâns de antebrațe și exclamau înfocați.

— Habar n-aveam că vă cunoașteți – îi întrerupse Ricimer – însă aș dori să vi le ofer în semn de felicitări, întâlnirea voastră, cred, e un semn care ne prevestește binele pentru toți. Beți și apoi, tribune Odoacru, o scurtă explicație ar fi suficientă.

Bărbații luară pocalele și dădură peste cap vinul dintr-o singură înghițitură, iar Ricimer se minună cum sincronizarea și gesturile lor erau aproape identice, de parcă ar fi fost gemeni și cum amândoi se îmbujorau în aceeași nuanță de roșu pe măsură ce tăria neobișnuită a licorii li se ridica direct pe chipuri. Odoacru izbucni în râs.

— Iertare, domnul meu, zise el într-o latină cu un ușor accent, căci cu siguranță nu se cade să avem o întrunire privată chiar în cabinetul domniei voastre și în prezența dumneavoastră.

Ricimer ridică din umeri.

— Frați, presupun? Separați multă vreme?

— Mulți ani – două decenii, cred, deși le-am pierdut șirul. Ne-am văzut ultima oară în ținutul hunilor…

— Unde eram huni, zise Onulf răgușit.

Ricimer zâmbea.

— Da, mi-am dat seama de pe chipurile voastre că asta ați fost cândva. Continuați.

— Comandante, asta e tot ce știu, continuă Odoacru. Am fugit împreună din ținutul hunilor și cărările ni s-au despărțit. Onulf s-a dus spre răsărit. Eu am hoinărit în sud și la apus către tribul meu străvechi, scirii, unde am fost numit prinț și comandant.

— Scirii, medită Ricimer, privindu-l viclean. Nu Roma i-a înfrânt cu ceva vreme în urmă?

Odoacru se încruntă.

— Da, am fost biruiți de un șacal pe nume… nu mai contează. Tribul a fost distrus. Eu am fost rănit, însă după ce m-am refăcut i-am adunat pe supraviețuitori, cam o mie și ceva de oameni, și am călătorit pe jos spre vest, spre Italia. Ne-am întâlnit cu Bonifacio, care era tribun la acea vreme. Soldații lui ne-au provocat, însă l-am asigurat că avem intenții pașnice și a fost impresionat că am străpuns garnizoanele romane de la frontieră. Dându-și seama că eram luptători cărora le lipseau doar armele s-a oferit să ne ia sub comanda lui, căci legiunea lui fusese angrenată într-o mare campanie de-a lungul Rinului și aveau nevoie disperată de oameni. Noi, scirii, ne-am alăturat legiunii sale ca un corp. La timpul cuvenit, Bonifacio a fost promovat la gradul de general și m-a numit pe mine la comanda celor două cohorte de sciri. Am servit câțiva ani în legiunea renană și apoi am fost transferați aici. Staționez în Milano de doi ani de zile.

— Iar eu am fost plecat din Milano pentru aproape aceeași durată de timp, reflectă Ricimer. Îmi aduc aminte de această tranzacție care-i privea pe renegați, căci am semnat aprobările la vremea aceea, însă uitasem de ea până de curând. Am auzit lucruri favorabile despre cohortele de sciri ale domniei tale. Au reputația de bravi și grozavi luptători. Iar fratele domniei tale de aici, care s-a dus în est, a picat în ordinul personalului de pază al prietenului nostru, amiralul Basiliscus și, ei bine, îl voi lăsa pe Onulf să îți explice asta mai târziu. Haideți, domnilor, încă un pocal cu vin, iar apoi să trecem la treabă, căci avem multe de discutat.

Pocalele fură umplute din nou, iar Ricimer îi invită pe frați să ia

loc la masă.

— Prieteni, începu Ricimer, Imperiul Roman de Apus e în pericol uriaș.

Odoacru dădu din cap afirmativ.

— Sunt conștient de asta, comandante.

— Da? Și ce informații deții?

Odoacru se opri ca să-și pună ordine în idei.

— Mulți dintre camarazii noștri nu s-au întors din Africa, iar generalul Bonifacio a fost tare distrat în conferința cu împăratul și ceilalți ofițeri superiori. Garnizoana de aici este disciplinată însă își pierde această caracteristică, iar eu nu am rangul sau autoritatea să mențin ordinea multă vreme, cu excepția cohortelor mele. Dacă toate legiunile apusene se confruntă cu dificultăți similare, atunci nu pot fi optimist. Din această pricină ne întâlnim astă-seară. Tribune, citesc în privirile domniei tale ceea ce crezi, chiar dacă nu aveți tragere de inimă să vorbiți despre asta deschis. Cu înfrângerea din Africa, împăratul Anthemius și-a pierdut întreaga credibilitate în rândul patricienilor, însă și mai important, în rândul soldaților. Vandalii continuă să dea buzna năvalnic, tăind culoarele corăbiilor, iar în câteva luni de zile comerțul cu bunuri și chiar și cel cu alimente va deveni neîndestulător. Atunci împăratul își va pierde credibilitatea și în rândul oamenilor simpli din popor. Mulți au văzut asta și au anticipat-o.

— Dar nu ați făcut nimic?

— Nimeni nu are capacitatea de a face ceva. Doar eu. Doar *noi.* De asta am nevoie de sprijinul domniei voastre, sprijinul cohortelor scire și al garnizoanei din Milano. Sunteți cel mai mare corp unit de soldați din Italia, chiar mai mare și decât cohortele orășenești din Roma, mai mari decât oricare altă garnizoană a vreunui oraș. Dacă vom mărșălui împreună, ceilalți ni se vor alătura cu certitudine.

— Să mărșăluim? Frații se priviră nedumeriți. Unde să mărșăluim?

Ricimer îi fixă lung cu privirea, cu o expresie dură în ochi. Aplecându-se înainte îndepărtă ulciorul de vin de pe masă și îl așeză pe măsuța din spatele lui.

— Ați băut destul vin. Unde vom mărșălui? Spre Roma, firește. Unde credeați?

— Eu voi pleca imediat cu oamenii mei, mormăi printre dinți Onulf.

Ricimer zâmbi.

— Mulțumesc, zise el. Cu asta avem treizeci de soldați. Am nevoie cam de o mie de ori acest număr. Privi explicit spre Odoacru.

Odoacru se uita gânditor la masă.

— Scirii mă vor urma acolo unde-i voi conduce. Sunt loiali Romei, atâta vreme cât Roma plătește…

— Dar…? Ricimer aștepta răbdător până când Odoacru ridică privirea.

— Dar Roma nu a mai plătit de câteva luni și…

Ricimer bătu cu pumnul în masă făcând pocalele să sară.

— Știam eu! mugi el. Până Și leafa legionarilor este reținută! Onulf, tu nu ești singurul om ai cărui copii merg la culcare lihniți în această seară.

Odoacru își privi curios fratele.

— Ai copii?

— La naiba, tribune, nu e vreme de asta, îl întrerupse Ricimer. Tu spui că scirii sunt loiali atâta timp cât Roma plătește, însă Roma nu le dă soldele. Așa că scirii se duc după bani, nu-i așa? Și ceilalți soldați din legiune sunt în aceeași situație?

Odoacru se uită la el fățiș.

— Aceeași, comandante. Oamenii trebuie să mănânce, familiile lor trebuie îmbrăcate. Fără bani vor dezerta.

Sculându-se în picioare, Ricimer se îndreptă spre un colț al încăperii, îngenunche, pipăi cu degetul în mortarul din jurul unei lespezi din pardoseală și găsi scobitura pe care o căuta. Ridică lespedea, dezvelind o scobitură destul de mare cât să-și introducă mâna până la cot. În vreme ce frații îl priveau, extrase un săculeț din pânză cam de mărimea pumnului său și apoi încă unul. Lăsând lespedea în jos aduse cele două trăistuțe și le dădu drumul pe masă, câte una în fața fiecăruia. Amândouă scoaseră o bufnitură metalică până când se loviră de masă.

Cei doi bărbați se holbau în tăcere la săculeți, însă niciunul nu se mișcă să-l deschidă. După un lung moment, Odoacru se uită în sus.

— Îmi cereți să comit trădare. Vreți să mă mituiți.

— Cine este comandantul tău? îl întrebă Ricimer.

— Generalul Bonifacio…

— Nu. Cine e comandantul tău suprem? Deasupra lui?

— Domnia voastră. Dar…

— Corect. Și urmând ordinele propriului tău comandant, cu siguranță asta nu înseamnă trădare.

— Dar acești bani…

— Sunt pur și simplu ca să te plătesc pentru ceea ce ești îndreptățit datorită serviciilor puse legitim la dispoziția imperiului.

Odoacru cugetă la aceste vorbe un moment îndelung, în cele din urmă clătină din cap.

— Nu pot să fac asta. Îmi cereți să mă revolt împotriva împăratului.

Ricimer rămăsese lipsit de expresie.

— Desfă săculețul, zise el.

— Știu ce conține.

— Desfă săculețul! mugi Ricimer, scoțându-și brusc pumnalul și sfâșiind punguța de pe masă sub privirile unui Odoacru luat prin surprindere.

Pânza legată strâns se deschise, iar monedele din aur se împrăștiară în toate direcțiile, revărsându-se pe pardoseală și în poala bărbaților. Ricimer își retrase tăișul și îl ținu dinaintea ochilor lui Odoacru. Vârful străpunsese o monedă din aur micuță, metalul moale fiind cu dibăcie perforat de vârful ascuțit al oțelului lui Ricimer.

Odoacru își ridică lent privirea de la banii vărsați dinaintea lui la moneda perforată din fața chipului său, iar ochii i se măriră de mirare.

— Moneda asta, zise el aproape înecându-se. E din răsărit… de multă vreme în urmă. De unde ați luat-o?

Onulf își sfâșie punguța lui din pânză turnând monedele într-o grămăjoară pe masa din fața sa. Erau la fel, din aur vechi, aparținând unei civilizații îndepărtate. Ambii frați se ridicară ușurel și îl înfruntară pe Ricimer care puse pumnalul pe masă jos, dinaintea lor.

— Roma este acum apărată, zise Ricimer, de un om pe care împăratul l-a numit noul său comandant șef. Probabil ați auzit de generalul Orestes?

Tăcerea era deplină căci amândoi frații se holbau avizi. Apoi, abia clipind unul către celălalt, amândoi se aplecară și împinseră simultan monedele din aur înapoi pe masă spre Ricimer.

— Nu am nevoie de mită, spuse Odoacru, ca să fac asta pentru poporul meu și pentru Roma. O să păstrez doar asta.

Ridicând pumnalul, trase moneda perforată din vârf și o vârî în punguța de la brâu. Drept amintire. Când mărșăluim împotriva lui Orestes?

Ricimer surâse.

— Răbdare, prieteni. Mai sunt luni de zile de muncă, să ne pregătim pentru un asemenea marș. Și nu refuzați aurul meu prea repede. Există suficient acolo de unde provine și s-ar putea să fie nevoie ca oamenii… — oamenii *voștri* – să fie convinși de mai mult decât de niște simple gânduri de răzbunare.

— Și vă veți numi singur împărat? întrebă Onulf.

Ricimer îl privi surprins și apoi zâmbi fals.

— Nu, prietene, romanii nu vor susține un „barbar” ca mine care pretinde coroana – există destui ofițeri și senatori romani maleabili care pot să îndeplinească cu competență rolul. Nu vei fi simpla gardă de corp a unui împărat. Totuși, sub comanda mea, poți deveni comandantul unei legiuni; iar tu, loiale Odoacru – îl bătu pe acesta pe umăr – vei fi secundul meu, în căutarea noastră de a restitui imperiului și legiunilor lui gloria de altă-dată.

Cei doi frați își schimbară priviri reciproc, fețele lor exprimând în continuare uluială.

— Și acum, domnilor, continuă Ricimer, luați aurul sau lăsați-l pe masă, cum doriți. Ne-am pus de acord asupra viitorului nostru. Mergeți, căci bănuiesc că amândoi aveți multe de depănat.

— Da, zise Onulf. Și domnia voastră…?

— Eu? Ricimer surâse. Onulf, tu și oamenii tăi vă puteți lua o noapte liberă.

Cu asta, Ricimer părăsi încăperea cu pași mari, ieși pe coridor și pe ușa din față a locuinței sale, fără să fie oprit de vreun soldat sau vreun paznic, liber pentru prima oară după multe luni de zile.

ȘASE

Cinci ani mai târziu,
472 d.Hr.

Roma

I

Luni de zile, împăratul Anthemius abia se mișcase din încăperea întunecoasă. În zilele fericite aceasta fusese *triclinium*{3} -ul său privat, o bijuterie scânteietoare a unui salon pentru dineuri din capătul îndepărtat al aripii *palatium*-ului care găzduia apartamentele private ale familiei regale. Anthemius avea o slăbiciune mai ales pentru pardoseala încăperii: un mozaic uluitor pe care-l concepuse el însuși și care fusese asamblat de cei mai iscusiți artizani din Ravenna. Înfățișa un uimitor tablou veridic al marelui poet Virgiliu, cu două muze plutind languros, dar discret, în aerul din spatele lui. Poetul îngenunchease cu capul plecat ținând în mână un mănunchi gros de manuscrise oferite drept omagiu unui personaj ca o zeitate care stătea înaintea lui pe un tron de aur împodobit cu emblema Romei: lupoaica cu sugarii. Ceea ce-l mulțumise cel mai mult pe Anthemius la mozaicul magnific era fața conducătorului eroic reprezentând statul roman ce aducea subtil cu el, un fapt care-l încânta când oaspeții o subliniau, iar el simula politicos surpriza sau scepticismul. Cu toate acestea, mobilierul fusese aranjat într-o asemenea manieră ca locul niciunui oaspete sau picioarele acestuia să fie vreodată așezate deasupra capului portretului.

Trei pereți fuseseră acoperiți cu fresce minunate, întrebuințându-se o tehnică grecească modernă de reproducere precisă a culorilor pardoselii și a pereților vecini, prelungind liniile și unghiurile naturale ale încăperii direct în pictură. Efectul era de așa manieră că, privită în lumina obscură ori în lumina pâlpâitoare a lămpilor, încăperea îți dădea impresia că se continua *prin* pereți de partea cealaltă, la o depărtare uimitoare sau că era aliniată pe toate părțile cu oglinzi perfect limpezi care se reflectau una într-alta la infinit.

Pentru a completa iluzia nemaipomenită, picturile murale fuseseră zugrăvite cu mobilier și decorațiuni care se potriveau întocmai cu cele care existau de fapt în cameră, chiar și până jos la pardoseala din mozaic. În fresce, oaspeții se tolăniseră nepăsători pe canapele și apucau fructe de pe mese imitând comportamentul musafirilor reali de la dineurile împăratului și îi măguleau pe companionii lor în carne și oase prin simpla lor prezență, căci oaspeții pictați trăgeau cu coada ochiului de pe pereți în încăpere, pentru că dincolo de timp și spațiu, pe niciunui dintre ei nu-l întâlnise vreun român în viață: Cicero cerceta surâzător un bob de năut între degetul mare și arătător, Socrate se uita pieziș la un pocal așezat dinaintea-i, Cleopatra cu podoabe răsăritene era înfățișată ca o aspidă care trăgea cu coada ochiului din spatele gâtului său de cerboaică. Era cea mai frumoasă iluzie pe care Anthemius o văzuse vreodată și, în zilele când era singur, îi făcea plăcere să treacă prin ușa secretă din dormitorul său învecinat care-l conducea în încăperea întunecoasă, unde ca să aprindă aplicele oglindite în perete se folosea de un sfeșnic mic; toate astea cu ochii pe jumătate închiși și fără să cuteze să privească în jurul lui. Apoi, când lumânările care reflectau lumina fuseseră aprinse, stătea în picioare în mijlocul încăperii cu ochii larg deschiși și lua cunoștință de compania amețitoare din jurul său.

Totuși trecuseră multe luni de când își jucase singur această mică festă, iar acum, fără emoție, arunca priviri de pe locul său împrejurul încăperii cufundate în beznă, o singură lumânare luminând slab rânjetul cu strungăreață al lui Plautus din colțul superior al uneia dintre picturile murale. Lucarna fațetată de cristal care cândva îmbăia încăperea în raze sclipitoare, amplificând și difuzând razele soarelui și iluminând portretele chiar și în zilele noroase, fusese acoperită cu o bucată de pânză groasă de postav toarsă grosolan, lăsată să cadă leneș pe o parte precum tunica șleampătă a unei târfe romane de la drumul mare. Observă cu gândul aiurea că pânzele de păianjen începuseră să se formeze în unghi cu tavanul și că frumosul mozaic nu fusese măturat și lustruit, iar acum purta patina mată a neglijenței. Interzisese vreme îndelungată personalului palatului și servitorilor să intre în cameră, căci o convertise dintr-un centru de distracții private într-o simplă sală de lucru, deoarece avea avantajul de a se învecina cu apartamentele sale și se simțea incapabil să meargă mai departe în fiecare dimineață în starea de depresie și letargia care puseseră

stăpânire pe el.

Acum pardoseala era în dezordine cu fragmente de pergament și notițe, o amestecătură la voia întâmplării de hărți militare și diverse însemnări ale propriilor sale invenții înfrigurate. Lunga masă de dineu era acoperită cu suluri de pergament și codice prăfuite, cu excepția spațiului mărunt de la capăt curățat de reziduuri pentru scrierile personale săvârșite cu un scris minuscul, înghesuit, chiar la marginea îmbinării lespezii din marmură. Cărțile și hârtiile împrăștiate pe scaune și în colțurile prăfuite ale încăperii se amestecau cu tăvițele cu mâncare pe jumătate înghițită și articolele de îmbrăcăminte azvârlite pe care neglijase să le trimită la spălătorie, căci le interzicea valeților săi să-l îmbrace, ori măcar să se apropie sau să-l atingă.

În anii în care urcase până la purpură, totul putrezise, totul se acrise. Îi aruncă o privire regelui Midas, unul dintre oaspeții pictații de pe peretele său, care în legenda antică transforma tot ce atingea în aur și îi veni în minte că el, Anthemius, era probabil imaginea în oglindă a miticului rege, anti-Midas, sub ale cărui atingeri totul se prefăcea în praf și pulbere. Cu toate acestea, chiar când medita asupra analogiei o găsi absurdă, căci dacă anticul rege ajunsese până la urmă să sufere și se ruinase din pricina darului său miraculos, atunci Anthemius, ca antonimic al său, ar trebui ca-ntr-un final să ajungă la binecuvântări și glorie atingând ruinele. Cu toate astea nu provoca decât descompunere și îl consola prea puțin faptul că prăbușirea era tot ceea ce găsise după sosirea lui. Roma era ca un fruct atrăgător cu o coajă ireproșabilă, un măr splendid căutat de prinții care tânjeau să-i guste dulceața, dar pe care, când îl obțineau și-l degustau, îl găseau a fi viermănos; și nu avea nicio însemnătate că prințul câștiga până la urmă premiul – la sfârșit, viermele ieșea la suprafață și fructul se veștejea și îi putrezea în mâini.

Cu un păcănit pașnic ușa se deschise și fără să se anunțe ori să se prezinte, Orestes păși în cameră trăgând ușa în urma lui și își căută precaut drumul peste gunoiul presărat pe pardoseală ca să stea dinaintea împăratului. Chiar și la lumina unei singure lumânări și a gămăliilor de raze care păreau să-și forțeze calea prin aerul împrăfoșat al țesăturii neglijente din lână de deasupra, Anthemius putea să citească pe chipul generalului său că acesta era profund îngrijorat.

— Deci e adevărat? întrebă împăratul monoton, Orestes abia

auzindu-l, deși nu mai exista niciun alt sunet în aripa abandonată a *palatium*-ului.

Împărăteasa, copiii și familiile lor și servitorii acestora fugiseră demult la Neapole ca să se pună la adăpost, iar murmurele curtenilor fuseseră înlocuite de călcătura ritmică a cohortelor urbane care alături de împărat erau acum singurii locuitori din palat.

— Au sosit? insistă împăratul. Ricimer a ajuns?

Orestes îl privi lung în tăcere.

— Prin urmare, doriți raportul meu oficial?

Anthemius se ridică brusc în picioare și explodă.

— Să te ia naiba, generale! A sosit sau nu? Ricimer e la ziduri?

Orestes pară izbucnirea împăratului cu o privire împietrită.

— E așa cum ați auzit. Ricimer a sosit noaptea trecută cu legiunile garnizoanei din Milano și o armată de trupe germane auxiliare. Abătând soldații din regiunea burgundă aici a golit complet garnizoanele din nord, lăsând granițele Rinului realmente neapărate. E doar o chestiune de timp până când barbarii din nord or să înceapă să se infiltreze pe albia fluviului. Ce-i drept, garnizoanele burgunde sunt acum abandonate de ceva vreme, de aproape jumătate de an, și prin urmare invazia barbarilor e posibil să fi început deja. După cum știți, nu mai avem nicio legătură de comunicare cu aceste regiuni de câtva timp…

— Vorbești verzi și uscate, generale. Nicio situație de pe Rin nu este la fel de stringentă ca cea de aici de la Roma, căci Roma este Roma. Care-i treaba cu *soldații* lui Ricimer aici?

— Și-au așezat tabăra în nordul orașului pe malurile râului Aniene, la podul cunoscut ca Pons Salarius. A doua legiune a noastră Parthica, care a fost temporar încartiruită la Ostia, i-a interceptat în acel punct, susținută de jumătate din cohortele urbane. Forțele noastre dețin controlul total asupra Tibrului, și în nordul și în sudul orașului.

— Mi s-a spus că din această șleahtă de rebeli face parte și un număr de soldați ai cohortelor populației tribului de sciri, sub comanda unui anumit Odoacru. E adevărat?

Orestes se uita fix la împărat, surprins într-o oarecare măsură de mărimea informațiilor sale secrete. Chiar el aflase doar de curând acest fapt, iar numele de *Odoacru*, plutind peste viața sa din trecut precum o bucată de epavă dintr-o corabie pe care credea că o scufundase cu mult timp în urmă, îi provocaseră câteva nopți de

insomnie. E posibil ca acesta să fie Odoacru pe care-l cunoscuse cu ani în urmă în ținutul hunilor? Logica i-a spus la început că nu, coincidența era pur și simplu prea mare, totuși cercetările amănunțite înlăturaseră orice urmă de îndoială. Această corcitură pe jumătate hun, fiul vechiului său rival, Edeco, o rămășiță a propriului său trecut de trădător și jefuitor de morminte, ieșise cumva din nou la suprafață, din câte se părea din morți, căutând neîndoios răzbunarea pe care o hrănise mulți ani la rând. Orestes n-o să-i dea această satisfacție. Aproape că salutase faptul că Odoacru conducea echipajul de sciri permițându-i să termine cu el o dată și pentru totdeauna, cum ar face cu un parazit sâcâitor, un țânțar sau o muscă pe care în cele din urmă o înghesuise într-un colț.

— Generale, insistă împăratul și mai vehement, e adevărat?

— E adevărat, Auguste.

— Nu tu ai fost ofițerul responsabil pentru anihilarea acestui trib cu ceva ani în urmă, generale? Luptători aprigi, așa mi s-a spus. Arcași înverșunați. Atunci, cum de avem acum cohorte întregi de asemenea barbari chiar la pragul ușii noastre, luptând nu mai puțin decât în armura legionarilor romani?

— Sunt plebea societății și niște dezertori, nimic mai mult, Auguste. Și-au legat soarta de a lui Ricimer cu câțiva ani în urmă, iar acum s-au stabilit pe un afluent mlăștinos la câteva mile în sus pe Tibru. Nu avem de ce să ne facem griji pentru ei.

— Și acolo vor rămâne, corect? Ricimer nu va putea să facă breșe în apărarea noastră? Zidurile Romei de la răsărit și din sud se întind pe treizeci și trei de kilometri și sunt impenetrabile de către berbece și săpăturile subterane, adevărat? Iar cohortele tale urbane le-au încercuit la nord și vest, nu-i așa?

— Corect.

— Atunci Ricimer și Odoacru și șleahta lor de răzvrătiți pot să rămână până vor putrezi.

Orestes tăcu o clipă, apoi vorbi iarăși.

— Ricimer are mulți soldați. Cohortele noastre urbane și legiunea ostiană sunt puternice și bine antrenate, dar sunt așezați rar. Treizeci și trei de kilometri de zid, plus posturile apusene ale orașului de pe malul celălalt al Tibrului sunt prea mult pentru a le apăra în permanență…

Anthemius se ridică și-l întrerupse sălbatic.

— Idiotule! Ai dat greș cândva să reprimi neascultarea supușilor noștri barbari, iar acum aceiași barbari s-au întors să ne atace. E

nevoie să găsesc alt comandant să respingă această răzmeriță? Bonifacio e în oraș, iar comandantul cohortelor urbane, Gilimer…

Privirea lui Orestes scânteie de ură.

— Vă raportez situația, Auguste. Nu pot să țin sub control treizeci și trei de kilometri de zid lungime și posturile din nord. Gilimer se va confrunta cu aceeași problemă.

— Și ce-o să faci? îl batjocori Anthemius. O să capitulezi acum? O să-l inviți pe Ricimer în oraș la un pocal de vin, cerându-i să nu joace așa dur cu băieții tăi?

— N-o să fiu luat în bătaie de joc.

— Nu ai de ales. Te voi da fericit afară cât ai pocni din degete și o să numesc pe altcineva în locul tău.

— În mijlocul unui asediu? Ar fi o nebunie.

— O nebunie poate e să am încredere într-un general got să supravegheze apărarea împotriva altui general got.

— Nu mai mult decât într-un împărat roman care le ordonă cohortelor sale urbane să intre în bătălie împotriva propriilor sale legiuni romane auxiliare.

— Nu mă ispiti, Orestes…

Cei doi bărbați stăteau tăcuți în picioare înfruntându-se reciproc, Orestes respira lent și profund străduindu-se să-și controleze furia, capul lui Anthemius tremura puțintel, ca al unei persoane foarte obosite care abia mai putea să se țină pe picioare. După o clipă, împăratul se dădu înapoi și se așeză greoi.

— Iartă-mă, generale. Abia dacă mai pot să gândesc zilele astea sau să hotărăsc cine este prietenul meu și cine dușmanul. A fost cineva vreodată hărțuit așa ca mine de nimeni altul decât de ginerele meu? Ce favoruri i-am refuzat lui Ricimer vreodată? Ce provocări nu am îndurat! Mi-am dat fiica unui got, mi-am sacrificat propriul sânge pentru siguranța Romei.

Orestes se adună.

— Nu e nimic de spus, Auguste. Omul e un trădător și un mârșav, și va fi pedepsit după cum se cuvine.

Anthemius ridică privirea și se uită la el curios.

— Și care-i planul tău de acțiune?

— Unul simplu. Vom controla în continuare coasta de apus și accesul în Ostia cu Flota Misenum și astfel Roma este protejată. Mai mult, orașele din est și sud ne sunt loiale și în curând ne vor trimite miliția{4} în ajutor, iar flota de la Ravenna rămâne sub controlul nostru. Ricimer e izolat. Timpul e de partea noastră. Nu trebuie

decât să-l înfometăm afară și să-l nimicim la momentul potrivit.

— Atunci procedează întocmai. Soarta Romei este în mâinile tale. Du-te să te ocupi de apărare.

Orestes salută, se răsuci scurt pe călcâie și ieși pe ușă lăsându-l încă o dată pe împărat singur, prăbușit de epuizare în amurgul unicei lumânări.

Afară îl găsi așteptându-l pe comandantul cohortelor urbane, veteranul got Gilimer, care se distinsese în multe bătălii și își pierduse cele trei degete de la mâna dreaptă, tăiate de lama unui vandal în invazia de acum două decenii. Printre oamenii săi circula legenda că rana îl înfuriase așa de tare pe Gilimer că, incapabil să-și apuce sabia, sărise pe atacatorul său și-l strangulase doar cu mâna stângă, folosind sângele care-i picura din cealaltă ca să-l orbească. Când Orestes observă conduita de gheață a colegului său got și controlul absolut asupra oamenilor lui, nu avu niciun dubiu că poveștile erau adevărate.

— Tribune Gilimer, îl strigă el, făcându-i semn ofițerului să se apropie.

Gilimer salută laconic cu mâna sa dreaptă mutilată.

— Vreau să dublezi paza în sectorul împăratului în seara asta și ce mai rămâne trimite la asediu, zise Orestes pe un ton jos, aruncând o privire tăioasă spre ușa *triclinium*ului.

Gilimer se uită la paznici.

— Generale, deja am schimburi permanente de câte opt oameni la posturi. Și așa ducem lipsă de soldați cu atâția participând la asediu. Vă temeți de un atac asupra împăratului?

Orestes studie îndeaproape chipul tribunului, însă ochii cenușii ai ofițerului cărunt nu trădau nicio provocare, ci doar o simplă întrebare.

— Nu, e cu totul dintr-un alt motiv. Informează-ți paznicii că împăratul nu trebuie să-și părăsească sectorul. Va fi oprit cu forța, dacă va fi nevoie.

— Și dacă împăratul le ordonă oamenilor mei să-i dea drumul?

— Sub ordinele *mele* se află și el, iar tu te vei supune ordinelor *mele* tribune, nu ale împăratului.

Auzind asta, Gilimer își ridică întrucâtva sprâncenele. Nu făcu nicio mișcare de protest, însă nici nu plecă să execute ordinul. Cohortele urbane erau o forță puternică în Roma – cu adevărat *singura* forță din Roma – iar Orestes înțelese brusc că trebuie să dea comandantului lor o justificare mai serioasă pentru ca acesta să nu-i

dea ascultare împăratului.

— Împăratul nu se simte bine, tribune. Nu își dă seama că pericolul pe care Roma îl înfruntă și pentru propria lui siguranță nu trebuie să i se aducă la cunoștință. Nu vei da voie vizitatorilor să intre la el și nici nu-i vei permite să iasă din apartamentele sale.

Gilimer medită la aceste lucruri un moment, apoi dădu aprobator din cap.

— Și unde voi găsi soldații suplimentari de care am nevoie pentru această pază? O să-mi reduceți forțele de la Aniene sau patrulele de-a lungul zidurilor?

— Vom retrage cohortele urbane de la Aniene în această parte a Tibrului. Apărarea se va face din interiorul zidurilor și dinspre fluviu.

— *Această* parte a fluviului? Atunci abandonăm suburbiile de pe malul celălalt al Tibrului?

— Este singura noastră șansă de a păstra orașul. Voi ceda rebelilor dealurile Vaticanului și al Janiculumului din nordul Tibrului. Ricimer le poate lua în posesiune după bunu-i plac.

— Deci soldații noștri…

— Vor fi nevoiți să păstreze doar două răspântii: Pons Milvius, de partea cealaltă a Tibrului spre nord și Pons Aelius, care face legătura cu mausoleul lui Hadrian și cu Vaticanul. E mai ușor să ai în mână două poduri decât treisprezece kilometri de suburbii accesibile. Lasă-l pe Ricimer să ia Vaticanul, nu ne aduce niciun beneficiu tactic. Își poate mărturisi păcatele la Bazilică. De-a Domnul ca episcopul să-i stabilească drept penitență postul, căci asta va da cel puțin sens înfometării sale. Eu mai dețin încă orașul și portul din Ostia.

Gilimer ridică sarcastic un colț al gurii în ceea ce Orestes simțea că trebuie să fie un surâs, iar comandantul cohortelor salută iarăși înainte de a se întoarce și a o lua din loc cu pași mari. Aruncând o privire pe o fereastră a coridorului, Orestes se uită în jos la o secțiune a meterezelor din apropiere și i se adeveri că zidurile erau patrulate intens pe toată lungimea lor.

— Așa va să zică, Odoacru, mormăi el, cercetând în depărtare către locul unde știa că legiunile inamice se strângeau. Ai fost destul de nesăbuit să cazi iarăși în cursă. De data asta, o să duc până la capăt ceea ce am dat greș înainte.

— Nu aș fi crezut dacă nu aș fi văzut cu ochii mei, zise Odoacru

în timp ce se apuca de traversele turnului de pază construit în pripă de oamenii lui.

Chiar în dimineața aceea, Ricimer primise rapoarte în cortul de comandă cum că cohortele urbane ale Romei se retrăgeau din tranșeele lor din nordul orașului, întăriți de Tibru în dreapta și de zidurile moșiilor de pe Janiculum în stânga. La început a alungat veștile drept gânduri deșarte, sau poate un șiretlic sau o instrucție cazonă a soldaților orașului; proprietățile de valoare, ca cele de pe Janiculum, nu sunt de obicei puse la bătaie așa de ușor. Însă când rapoartele cercetașilor suplimentari confirmară că retragerea nu era executată în grabă ori a renunțare, ci într-o ordine lentă, disciplinată, Odoacru simți că e timpul să iscodească chiar el situația. Ricimer fu de aceeași părere, dar ferindu-se de o capcană se abținu să-l însoțească, rămânând în schimb în bivuacul principal al revoltaților de pe malurile lui Aniene, pârâiașul care se vărsa la vest în Tibrul învecinat.

Odoacru se cocoță și mai sus pe schelăria fragilă, simțind structura legănându-se ușurel sub greutatea lui, însă nu se alarmă când își întinse gâtul ca să spioneze orașul din depărtare peste coama joasă. Iscoadele avuseseră dreptate, firește; exact cu o zi înainte chiar terenul pe care turnul de pază a fost ridicat fusese patrulat de soldații împăratului. Peste tot în jurul lui se aflau zidurile dărâmate ale grădinilor, șoproanele și casele cartierelor de la periferie care fuseseră ocupate și parțial demolate de soldații lui Anthemius când își construiseră fortificațiile. Chiar sub turn spionă ceea ce cunoștea de pe hartă a fi Pons Milvius – Podul Milvio – calcarul alb de pe fața boltelor sale înalte sclipea strălucitor în lumina soarelui în vreme ce placidul Tibru se rostogolea lent pe sub el, la mai puțin de două mile în amonte de centrul Romei.

Râul limpede și albastru sclipea, un curs de apă amăgitor de frumos din care Ricimer interzisese armatei sale să bea de frică să nu contracteze boli. Chiar aici departe, în amonte de oraș, îi avertizase el, deși apa părea curată și proaspătă, ascundea umori misterioase care-i îmbolnăvea pe toți cei care nu erau romani și prin urmare nedeprinși cu otrăvurile sale. Câțiva kilometri în aval, după ce râul iese din meterezele sudice ale Romei și curge prin suburbii și prin portul Ostia și apoi în mare, nici măcar romanii nu vor bea din el, căci după ce trece prin oraș evident apa se murdărește de la gunoaiele și canalizările milioanelor de oameni care locuiesc pe maluri. De secole râul fusese o sursă de viață; acum, pentru cei care

beau din el devenea o cauză a morții, iar pentru morți devenea chiar și mai rău, căci pietrele funerare și monumentele sunt scumpe, în vreme ce râul scapă de victimele sale fără cheltuială. Nu degeaba era bancul de nisip de la Ostia cel mai mare cimitir din Italia, unde în fiecare zi câteva cadavre erau aruncate pe țărm, trupuri ale bătrânilor și celor uitați, ori ale nou-născuților și respinșilor, îngropate acolo în canalul lung, întreținut la nesfârșit de autoritățile igienico-sanitare municipale.

Însă privirea lui Odoacru se concentrase pe Podul Milvio. Cu un secol și jumătate în urmă, răzvrătitul Constantin dusese o bătălie grozavă în acest loc, sub un stindard învăpăiat purtat de îngerii din ceruri care-i vesteau victoria asupra forțelor Romei. Odoacru își putu imagina întocmai cum trebuie să fi arătat răzmerița sângeroasă de pe pod: atunci era înțesat cu soldați înnebuniți care o luaseră la fugă; acum, din câte vedea el, era înghesuit cu o gloată de refugiați ce se jeleau. Plânsetele acestora fură purtate până la el de briza sleită și, mijind ochii și privind fix cu toate puterile, credea că distingea chiar indivizi – majoritatea femei și copii, mulți cu maldăre mari înfășurate în pânză pe capete, unii împingând alene peste pasaj roabe îngrămădite cu obiecte casnice și bunici în vârstă. Ici și colo distingea sclipiri de metal și o licărire stacojie – soldați imperiali care se străduiau să treacă prin mulțime sau poate că-i mâna înainte ca pe vite. După un moment ajunse la concluzia că ultima variantă era cea bună, căci deslușea paznicii staționând la intervale regulate de-a lungul străzilor care duceau la pod și prin mulțimea care se răspândea în evantai în capătul îndepărtat al trecătorii fără să se miște, ci mai repede zorindu-i pe fugari.

Odoacru aruncă o privire iscoadei scire care-l însoțea pe schelărie.

— Tu ce pricepi din asta?

Iscoada ridică din umeri și scuipă.

— Cine poate spune ce fac câinii ăștia de romani propriului său popor? Cohortele orășenești ne atacă, noi le atacăm pe ele, iar acum cohortele își atacă țăranii. Orestes l-a slujit pe Ricimer, acum acesta îl servește pe împărat, pe care Ricimer îl atacă, în vreme ce Orestes…

— Liniște, mârâi Odoacru. Nu ți-am cerut părerea despre strategie. Te-am întrebat de podul ăsta.

Iscoada își închise fălcile cu o bufnitură, ofensat de mustrare, însă tăcerea lui nu dură mult.

— Nu se întâmplă doar aici, zise el.

— Ce vrei să spui?

— La încă trei kilometri, la următorul pod, la Pons Aelius. Același lucru. Refugiații se revarsă aidoma.

— Pons Aelius? Odoacru închise ochii și încercă să-și închipuie harta Romei la care el se holbase atâtea ore la rând în cortul comandamentului. Ăsta e podul care duce de la Vatican în oraș. Vrei să zici că soldații lui Anthemius abandonează și Vaticanul?

— Așa se pare. Iscoada se uită în jurul său la fortificațiile părăsite și la dărâmăturile care recent fuseseră ocupate de trupele imperiale. De ce ar face asta, stăpâne? Aveau o poziție bună și puternică în vârful acestei movile. Nici târfa lui Satan nu ar fi pătruns printre liniile lor. Nu ușor, oricum.

Odoacru privea țintă la Podul Milvio și apoi în aval, cât de departe putea să zărească, la albia veche îndreptată spre râu. Mintea îi lucra furioasă. Ce arătau hărțile în capătul lui Pons Aelius, pe partea Vaticanului? Mausoleul, Mausoleul lui Hadrian. Auzise de el, una dintre cele mai mari construcții din Roma, un turn masiv, gros, mai înalt decât orice altă clădire din vecinătate, o fortăreață care putea fi stăpânită doar de câțiva oameni contra unei armate întregi.

— Ce zici?

— Zic, de ce să fi abandonat zidurile astea de aici? Am fi fost tare presați…

— Nu la fel de presați cum vom fi acum. Tocmai s-au retras în spatele celui mai mare zid dintre toate, la patru sute de picioare de râu. Cu doar două puncte de trecere în oraș, Milvio și Aelius.

— Dar tocmai ne-au dat colinele Janiculum și Vatican, protestă iscoada, cu toate suburbiile. Asta valorează ceva, chiar și numai pentru jaf. Numai pentru mâncare! Aruncă fugitiv o privire locuințelor pe jumătate ruinate, iar mâinile sale strânseră schelăria așa de tare că încheieturile degetelor se albiră. De o săptămână nu am mâncat nimic decât pesmeți.

Odoacru dădu aprobator din cap. Știu din clipa în care s-a îndepărtat că bărbatul va alerga la compania lui, chemându-și camarazii să-l ajute să prădeze casele și magaziile suburbiilor abandonate.

— Nu-ți bate capul, zise el.

— Să nu-mi bat capul să ce? întrebă iscoada culpabilă.

— Să jefuiești. Nu a mai rămas nimic.

— Cum…?

— A fost o retragere plănuită. Romanii au luat deja orice rămășiță de mâncare pe care au putut-o găsi în partea aceasta a Tibrului înainte de a se refugia. Și pot să primească în continuare provizii din sud, din portul din Ostia. Orașul va fi în stare să reziste luni de zile, dacă nu ani.

— Iar noi rămânem credincioși pesmeților și locuim în corturi pe jumătate putrezite.

— Ei bine, cel puțin norocul vostru s-a schimbat aici în bine. Or fi luat ei toată mâncarea, însă nu au dat foc la toate clădirile. Soldații vor putea să doarmă în locuințe astă-seară și nu sub cerul liber.

Iscoada începuse să coboare îmbufnată de pe schele.

— Fără doar și poate m-aș mulțumi mai degrabă cu o pulpă de coastă decât cu o podea uscată pe care să dorm.

Odoacru se dădu jos după el de pe structura instabilă.

— Mulțumește-te cu ce găsești, soldate. Fii recunoscător că nu ești unul dintre refugiați.

Iscoada sări pe pământ când se afla la câteva picioare de sol și se uită fioros în sus.

— Am fost refugiat, replică el. Știu cum este să fii mânat ca pe o cireadă de către romani.

— La fel și eu, zise Odoacru când sări la rândul lui pe pământ. Iar biciul lui Orestes lovește neîndurător. Înainte de a trăi iarăși acele zile, fie el va fi mort, fie eu.

Ricimer se cocârjase într-un jilț în apartamentele disponibile ale episcopului Romei învecinate cu Bazilica Sfântul Petru din vârful colinei Vaticanului. Avea ochii înfundați în orbite și obosiți. Când Odoacru se uită la el, simți că Ricimer îmbătrânise cu zece ani în ultimele câteva zile ale asediului, deși, în pofida a toate, exista un zâmbet pe buzele lui.

— Vă simțiți bine? întrebă Odoacru, lăsându-se frânt pe o băncuță din lemn din încăpere în partea opusă comandantului său.

Se întreba cu nepăsare dacă și el arăta la fel de rău cum se și simțea, iar dacă da, de ce Ricimer nu l-a trimis în cortul-spital ca să se odihnească. Trupul său se tânguia de parcă nu mâncase de două săptămâni sau nu dormise de trei – sau din altă pricină? — și cele mai agasante erau sunetele chefuitorilor purtate de vânt din oraș, exact din partea opusă a râului, și mirosul aromelor de mâncare

gătită și fumul focurilor, deși știa că nici Roma nu trăia pe picior mare – spionii aduseseră veste și despre privațiunile severe, despre boli și înfometarea agresivă, chiar despre cazuri de canibalism, cu toate că era imposibil să discerni ceea ce era adevărat și ce erau simple zvonuri și care dintre zvonuri erau născocite de romani cu intenția precisă de a-i demoraliza pe atacatori.

— Vă simțiți bine? întrebă el încă o dată. Doctorii v-au dat vreun tămăduitor?

— Durerea vine și pleacă, zise Ricimer sinistru. Pietre, mi-au zis ei, la rinichi ori în vezică sau la un organ asemănător. Durere specifică bogătanilor, ca și guta. Simt ca și cum capătul unei sulițe s-a rupt în spinarea mea și acum îl urinez.

Odoacru se încruntă.

— Pietre? E posibil așa ceva?

— Foarte posibil, te asigur. O să-ți încrustez una în inelul tău de comandant ca să-ți aducă aminte de mine când voi fi mort.

Odoacru se cutremură.

— De ce aveți nevoie ca să vă vindecați?

— Pentru pietre la rinichi, pătrunjel – doctorii l-au amestecat cu lapte. Scârbos, însă ei zic că ajută. Și post, bineînțeles…

Odoacru ridică din umeri.

— E greu să găsești lapte, însă postul… ăsta e singurul lucru de care nu ducem lipsă în această oaste.

— Care-i starea de spirit a oamenilor?

— Bună, ținând seama de împrejurări. Sunt încălziți și uscați, majoritatea dorm pe pardoseala bisericilor, iar ofițerii s-au adăpostit în locuințe private. Eu am făcut instrucție cu soldații în fiecare zi și am ridicat artileria de-a lungul întregului mal drept al Tibrului, între cele două poduri. La noapte vom lansa mingi de foc în sectoarele de la râu din oraș. Până acum, mare parte din clădirile situate de-a lungul malului stâng al râului au fost abandonate sau arse. Ține populația pe muchie și-i forțează să se depărteze de râu și să se îndrepte spre centrul orașului, fapt care le înmulțește privațiunile.

— Ai realizat un lucru grozav. Ricimer se înfioră căci un alt val de durere îl învăluise. Odoacru făcu pauză un moment ca să-l studieze, apoi continuă să raporteze.

— Nu e suficient.

— Ce ne lipsește?

— Știi de ce ducem lipsă. Inamicul controlează în continuare

ambele poduri cheie de peste Tibru și în special mausoleumul de pe malul nostru de la Pons Aelius. Se pare că în vârful acelui turn există o grădină spațioasă unde inamicul a ridicat un număr de arme de tragere: lupi, baliste. Singura dată când am încercat să o luăm cu asalt, au dat drumul la pietre de construcție peste oamenii noștri. Cincizeci au fost răniți sau uciși. Fortăreața este de nepătruns.

— Putem să-i încercuim și să-i înfometăm?

— Tumul ăla poate să găzduiască provizii pentru ani de zile. Și e în legătură cu capătul podului Pons Aelius, așa că apărătorii pot fi aprovizionați din oraș. Atâta timp cât Roma mănâncă, mănâncă și turnul.

— Și Roma are ce mânca?

— Nu am putut să sigilăm toate rutele care duc în oraș. Niște încărcături vor sosi din Ostia. Am auzit că orașul suferă grozav, însă nu e pe moarte.

— Și oamenii noștri?

— Asta e o altă chestiune. Am rechiziționat pe o rază de optzeci de kilometri toate proviziile și mâncarea. Mai departe de acest punct populația și-a ascuns magaziile și nu putem să trimitem suficienți soldați să atace satele îndărătnice fără să slăbim aici asediul.

Odoacru se cufundă în tăcere. Ricimer rămase un moment în expectativă, apoi se ridică epuizat în picioare și stătu în fața lui.

— Asta-i tot?

— Poate nu m-am făcut înțeles, comandante. Suntem împiedicați să avansăm, blocați de Tibru și de cele două poduri. Soldații sunt epuizați și am auzit că o forță ostilă mărșăluiește contra noastră din Galia ca să-l sprijine pe împărat. Cel mai rău dintre toate…

— Cea mai rea dintre toate e problema mâncării. Murim de foame. Corect?

— Da. Totuși, orașul continuă să mănânce. Comandante Ricimer, nu mai putem să rezistăm multă vreme.

— Problema hranei, prietene, am rezolvat-o printr-o vizită pe care am primit-o în această dimineață.

Odoacru îl privi sceptic.

— O vizită? Vă referiți la Olibrius?

— Îl cunoști?

— Bah. A sosit ieri de la Ravenna, iar oamenii mei l-au escortat de la Via Salaria. Nimic mai mult decât un bătrân senator roman

dizgrațiat. Nu are niciun control asupra proviziilor de alimente.

Colțurile gurii lui Ricimer să răsuciră într-un început de zâmbet.

— Ești străin de politica Romei și nu mă aștept să cunoști de la cap până la coadă povestea.

— Și care ar fi aceea?

— Că el este căsătorit cu Placidia, fiica fostului împărat Valentinian…

— A, bine, zise Odoacru nepăsător. Asta-l face moștenitorul convenabil la tron pe care știu că-l căutați. După ce Anthemius va fi răsturnat, oamenii vor avea nevoie de cineva pe care să-l batjocorească pe la spate.

Ricimer aprobă din cap.

— Foarte perspicace. Soldații noștri îl vor aclama mâine pe rivalul împăratului Anthemius și vom trimite mesaje în oraș ca să le anunțăm acest fapt cohortelor urbane și locuitorilor lui. Vom anunța și că Olibrius este pregătit să facă o danie generoasă, *dacă* i se dă voie să intre în oraș și să-și ia în primire tronul.

Odoacru se uită țintă la Ricimer o clipă, apoi se îndreptă cu pași mari în capătul celălalt al încăperii și privi pe fereastră.

— Nu sunt sigur că înțelegeți adevărata situație.

— Și tu o înțelegi? Te rog, luminează-mă.

Odoacru ignoră sarcasmul din vocea lui Ricimer.

— Nu va fi nicio dificultate să ne convingem *soldații noștri* să-l aclame pe senatorul Olibrius. Au nevoie de un împărat pe care să-l ironizeze.

— Just. Continuă.

— Să-i determini pe locuitorii Romei să facă acest lucru va fi totuși imposibil. Condițiile sunt grele în Roma, însă nu suficient de rele nici după trei luni de asediu. Foarte puțini cetățeni dezertează către liniile noastre, dar niciun soldat din cohorte. Anthemius își menține controlul strict prin Orestes, iar populația nu se va culcuși sub stindardul lui Olibrius, deși este un politician local popular. Chiar în ciuda daniei.

— Asta-i tot?

— Nu e destul?

— Nu mi-ai dat voie să termin ca să-ți duc istoria până la capăt.

— Rogu-vă, povestiți-mi atunci, replică Odoacru, imitând tonul sfidător al lui Ricimer de mai înainte.

— Mai importantă decât descendența Placidiei este familia ei. Placidia, vezi tu, a fost cândva luată prizonieră de Gaiseric Vandalul

în persoană și e adevărat că bastardul bătrân o ține în continuare captivă pe sora ei, Eudoxia, pe care eu cred că fiul lui a cadorisit-o cu copilul pe care i-l poartă în pântece. Când senatorul Olibrius a stricat acum câțiva ani prietenia cu Anthemius, Gaiseric i-a înapoiat-o pe Placidia doar ca să-i dea împăratului peste nas. Acum Olibrius, dacă este proclamat împărat, s-a oferit să-i cheme pe vandali în ajutor ca un fel de favor în familie.

Odoacru făcu ochii mari.

— Senatorul Olibrius este cumnatul lui Gaiseric?

Ricimer medită un moment la asta.

— Păi, da, un fel de rudă.

— Prin urmare, salutând numirea lui Olibrius ca împărat, de fapt, noi încheiem o alianță cu…

Ricimer aprobă din cap.

— Adună soldații pentru această după-amiază. Nu mai e nevoie să amânăm până mâine. Găsește un loc pe malul râului unde puteți fi auziți, departe de bătaia balistelor acelui mausoleum blestemat. Aclamațiile vor fi auzite în lung și-n lat, iar Olibrius a adus deja suficient aur în cufărul său de călătorie ca să pună banii jos pentru danie.

Odoacru se întoarse să plece, însă când a ajuns la ușă alt gând îi trecu prin minte.

— S-ar putea ca senatorul să amâne distribuirea de fonduri. În orice caz nu există nimic de cumpărat în tabără. Oamenii pun doar prinsoare și provoacă disensiuni în front.

— Nimic de cumpărat? replică Ricimer. Mi-am adus aminte. Anunță soldaților că sărbătorim în patru zile.

— Sărbătorim? Odoacru era uimit. E înțelept?

— Mai mult decât înțelept, e necesar. Și Odoacru…

Odoacru se întoarse, năucit, și văzu chipul comandantului schimonosit de durere.

— Oprește-mi și mie niște lapte.

— Ce au făcut vandalii? repetă Anthemius șocat.

— Au capturat portul din Ostia, răspunse Orestes păstrându-și calmul cu un efort uriaș, chiar dacă trupul îi tremura puternic de furie. Escadronul nostru maritim care păzea Flotea Misenum a fost distrus.

— Nu poți să-l controlezi deloc pe Gaiseric? exclamă Anthemius. Omul ăsta e vreun Hercule sau un Mitridate?

Nu există niciun soldat în Roma care să se ridice împotriva unei scârnăvii de vandal de nouăzeci de ani?

— Vă reamintesc, Auguste, că nu am nicio autoritate asupra flotei…

— Autoritatea ta era să aperi Roma! În mod limpede asta includea și singura ei sursă de aprovizionare pe mare. Și asta însemna să comanzi flota! Ești un trădător sau un simplu idiot?

Ochii lui Orestes se îngustară de furie.

— Infirm patetic! mârâi el. Zaci aici în camera ta murdară și întunecoasă, holbându-te la picturile tale și înfuleci fructe aduse pe tăvi din argint de soldații mei în timp ce străzile orașului tău gem de gunoaie, iar oamenii mor de foame.

— Și a cui vină e *asta*, generale? A cui e vina că cohortele orășenești ale Romei se fac mici după ziduri, că sectoarele de la râu au ars scrum, că episcopul Romei este încartiruit chiar în atriumul meu pentru că o trupă de rebeli auxiliari i-au ocupat bazilica de la Vatican? Nu *eu* am pierdut acest asediu! Eu mi-am investit încrederea în generalii mei, care m-au asigurat de competența lor…

— V-am informat deja că legiunile galilor mărșăluiesc în sprijinul nostru. Iscoadele mele mă informează că traversează acum Alpii. Numai trei săptămâni și vor sosi…

— *Trei săptămâni!* Suntem asediați de trei *lunii* Uită-te pe fereastră la râu – *privește!*

Împăratul smulse draperiile grele din lână care acopereau fereastra turnului, iar lumina năvăli în încăpere. Orestes clipi, iar împăratul se chirci ca o bufniță, însă imediat își reveni și se întinse către fereastră.

— *Uită-te la râu!* țipă el. Cadavre! Ai văzut vreodată Tibrul într-o asemenea stare? Cadavre!

Orestes știa prea bine peste ce o să dea. Râul era mânjit de cadavre. Într-un oraș de mărimea Romei, sute de oameni mor zilnic din pricini firești, însă în vremuri de asediu în compania bolilor și a foametei, morții se dublau și se triplau, mai ales printre cei foarte tineri și cei foarte în vârstă. Și în condițiile micșorării perimetrului și aglomerării, nu era loc să scapi de cadavre. Secularul mijloc eficace de a le lăsa să plutească până în Ostia ca să fie îngropate nu mai era valabil; numărul lor însemna ca aceste cadavre erau izbite de zidurile orașului și de chei răsucindu-se leneșe în vârtejuri, împiedicându-se de digul Tiberinei, insula de forma unei bărci din mijlocul râului, ca și cum căutau camarazi ce împărtășeau aceeași

soartă, emanând o duhoare oribilă și contribuind chiar și mai mult la spaima locuitorilor. Acum câteva săptămâni Orestes stabilise o companie de soldați pe șlepuri ca să pescuiască din apă cadavrele buhăite, însă sarcina devenise din ce în ce mai împovărătoare și mai demoralizatoare, iar celor care patrulau pe ziduri li s-a distras atenția. De câteva zile, cadavrele se strânseseră în pofida tuturor eforturilor acestora de a preveni acest fapt, în anumite puncte aproape asfixiind râul cu volumul lor și pe oameni cu duhoarea.

— *Uite-l!* urlă împăratul, iar glasul îi devenise și mai strident. De partea cui ucizi, generale? Te voi aresta pentru trădare! O să te arestez! Gărzi! Gărzi!

Orestes îndurase destul. Deși paznicii de afară se aflau sub comanda sa, nu se cădea ca aceștia să suspecteze că sprijinul pe care împăratul i-l acorda se șubrezea. Cum Anthemius urla cu vocea lui răgușită de bătrân, Orestes făcu calm un pas înainte și își așeză mâna pe gâtul împăratului așa de subțire și osos că degetele lui aproape că-l încercuiră. Vocea și respirația îi fură imediat strangulate, iar ochii împăratului se bulbucară șocați, gura fiind tot deschisă și buzele mișcându-i-se ca și cum continuau să țipe sau să icnească după aer. Pe jumătate târându-l și pe jumătate luându-l pe sus prin încăpere, Orestes îl așeză pe divanul pe care stătea de obicei într-o tăcere meditativă. Bătrânul își răsuci trupul în poziție fetală gâfâind și gemând, apucându-și gâtul cu mâinile, în vreme ce Orestes se duse spre fereastră și trase draperiile înapoi, cufundând iarăși încăperea în beznă. *Să-l ia dracu pe bătrânul ăsta,* își zise în sinea lui. *Să-l ia dracu pe Odoacru care e pricina tuturor acestor necazuri.* Aruncând o ultimă privire împrejur, se îndreptă cu pași mari spre ușă și ieși afară.

Lăsând zăvorul să gliseze pe ușa din spatele lui, cercetă atent în jur și îi găsi pe gardieni strânși la un loc în apropiere și privindu-l fix cu ochii mari.

— Am crezut că am auzit ceva, generale, zise unul dintre ei. Ni s-a părut că-l auzim pe împărat strigând…

— Vă mulțumesc pentru grija voastră, domnilor, răspunse Orestes calm. Împăratul este foarte bolnav, *foarte* bolnav, și striga de durere aiurând. Tu – arătă cu degetul spre cel mai vârstnic paznic, cel care arăta cel mai de încredere – du-te și caută-l pe medicul palatului.

Adu-i la cunoștință că împăratul are iarăși febră și cere un sedativ.

Bărbatul salută și începu să se întoarcă însă Orestes îl opri.

— Soldat, zise el. De acum încolo toți veți fi trimiși la zid. Nu avem oameni de irosit ca să-l păzim pe împărat. Prin urmare, anunță-l pe medic că *el* o să rămână cu împăratul și că sedativul să fie unul puternic. Foarte puternic. Nu vreau ca împăratul să fie sâcâit de veștile din afară până când eu și medicul vom stabili împreună că se simte suficient de bine să le primească. Acum pleacă.

Soldatul merse pe un coridor către sectorul servitorilor unde stătea medicul palatului, în vreme ce Orestes se îndreptă în direcția opusă, lăsându-i pe paznici holbându-se după el cu gurile căscate în mijlocul liniștii absolute din spatele ușilor camerei împăratului.

II

— De săptămâni așteptăm o dimineață ca aceasta, spuse Ricimer, rezemându-se în continuare pe băncuța sa din apartamentele episcopului, privind în gol pe fereastră în bezna nopții. Avea fața palidă și ochii găunoși, însă o scânteie de entuziasm licărea în ei la lumina slabă.

— Da, stăpâne, fu de acord Odoacru, aplecându-se în afară pe fereastră și examinând atent panta colinei Vaticanului.

În apropiere, în lumina estompată a stelelor și a pătrarului lunii de gheață, totul era clar și scânteietor, totul se înfățișa ca un crochiu în cărbune pe foiță albă de pergament. În depărtare totuși, unde colina cădea spre râu, situația era diferită. La baza dealului, periferiile cursului inferior erau înfășurate într-un strat gros de ceață suspendat la înălțime mică și compact pe toată lungimea Tibrului cât vedeai cu ochii în ambele direcții, marcând râul ca pe o fâșie lungă și mițoasă de nori plutind între colinele orașului. Ceața atârna densă peste faleze și zonele mlăștinoase ale malului drept, tăinuind până și imaginea vaselor cu jăratic pe care Odoacru ordonase să fie puse la fiecare cincizeci de pași de-a lungul muchiei râului, să lumineze nopțile care se scurgeau posomorâte pentru paznicii ce patrulau malul râului și să le permită să-și încălzească mâinile în timpul schimburilor răcoroase. Insula Tiberina la sud și Podul Aelius chiar sub ei, care în mod normal se zăreau perfect de la ferestrele locuinței episcopului de pe colina Vaticanului erau și ele complet învăluite în ceața deasă. Doar uriașul turn circular,

Mausoleumul, marca vizibil punctul de trecere. Nivelurile sale inferioare erau îngropate în pâclă, însă caturile superioare se ridicau din ceață precum un bolovan dintre zăpezile Alpilor, iar Odoacru îi vedea deslușit pe soldații lui Orestes patrulând pe terasa de pe acoperișul acestuia de parcă ar fi fost ziuă, pipăind nervoși vinciurile de pe baliste, căutând sub ei semnele pericolului.

— Nu te întâlnești în fiecare zi cu asemenea condiții, medită Odoacru încă o dată. Le voi ordona oamenilor să se trezească mintenaș, fără goarne și să mănânce un prânzișor complet. Carne rece, ouă, pesmeți, tot ce pot găsi.

Ricimer se uita la el iritat.

— Prânzișor? E un lux pe care nu ni-l putem permite. Vandalii au inițiat o rută de aprovizionare, e drept, însă tot puțină mâncare avem de irosit. Și până când soldații vor mânca, vremea se poate schimba. Nu, trebuie să o facem acum.

— M-ați plasat la comanda atacului și acesta va fi primul meu ordin. Avem nevoie de burdihane pline. Nu numai că ne vom lua inamicul pe nepregătite, însă îl vom surprinde cu burțile goale. La început avantajul nu va fi evident, însă dacă bătălia va dura mai mult de două ceasuri, armata care și-a mâncat micul dejun va câștiga.

— Ai învățat asta de la Attila, nu-i așa? bombăni Ricimer.

— Dacă am învățat ceva ca hun, asta a fost.

— Și hun fiind nu ai învățat și să tratezi cu alți barbari? Nu poți să-i convingi pe vandali să lupte alături de noi?

Odoacru își înfruntă direct comandantul.

— Gaiseric este de neclintit. Insistă că orașul nu deține nimic de luat în seamă pe care soldații săi să nu-l fi jefuit prima oară și că nu le va risca viețile. A fost fericit să distrugă flota romană la Ostia ca o favoare pentru Olibrius și să ne trimită provizii, însă nu va merge mai departe. Suntem pe cont propriu.

— Atunci mișcă-te repede. Și spune-i intendentului să arunce laptele ăsta blestemat.

— Nu vă pică bine? Medicul a poruncit…

— La dracu cu medicul, zbieră Ricimer.

Azvârli într-o parte învelitoarea, se ridică în picioare și se îndreptă spre fereastră nesigur pe picioare apucând o butelcă de armată de pe masă. Odoacru se dădu la o parte și îl lăsă să șchiopăteze până la pervazul pe care-și așeză mâinile și se aplecă în exterior privind dintr-o parte în alta, în amonte și în aval, cât vedea

cu ochii.

— Pleacă! ordonă Ricimer. Și adu-ți aminte: Anthemius trebuie prins viu și adus la mine.

— Îmi amintesc.

— Și spune-le soldaților…

Duse butelca la gură și îi bău lacom conținutul, savurând rachiul tare soldățesc ce i se prelingea în jos pe gât, câțiva stropi picurându-i afară pe la colțul gurii și atârnându-i în barba nerasă de săptămâni ca niște picături de sânge. După un timp așeză butelca cu o bufnitură pe pervazul gros al geamului și zâmbi, apoi se crispă și se cutremură apucându-și cu mâna stângă abdomenul.

— Spune-le soldaților… că beau pentru reușita lor!

Cu un trosnet răsunător și un fâsâit înăbușit, o duzină de baliste își sloboziră încărcăturile spre mijlocul Podului Milvio cu acuratețea cu care artileriștii îi puteau ghici situarea sub stratul de ceață care îmbrăca râul și se învolbura peste zidurile de pe fiecare mal. Proiectilele inflamabile – butoiașe cu păcură – sfâșiau aerul, iar zăngănitul la impactul acestora cu pietrele solide, urmat de scânteia strălucitoare a flăcărilor portocalii care explodau prin învelișul de ceață, indicau faptul că cel puțin câteva lovituri își găsiră ținta. La ordinele cumpănite ale lui Onulf soldații modificară poziția armelor care loviră pieziș în rateu, le îndoiră brațele lungi ca ale unei insecte și încărcară alte butoaie în banduliere. Lucrând mecanic, fiecare mușchi se concentra doar pe o singură sarcină o dată, ignorând strigătele de durere purtate de vânt prin ceață provenind de la țintele lor invizibile; soldații balansară mașinăria la locul ei, îi îndoiră brațele și încărcară; și iarăși balansară, îndoiră și încărcară.

Ritmul se rupea doar când fiecare braț era coborât pe deplin, când ținta era reglată, iar aprinderea iminentă. Apoi cu o mișcare aproape sincronizată, doisprezece purtători de torțe pășeau din bezna dinaintea primilor zori de zi, atingeau flăcările de misile și așteptau un timp anume pentru ca focul să se împrăștie împrejurul întregului perimetru al butoiașelor cu păcură gudronate. Nici prea puțin, altfel flăcările erau stinse în timp ce misilele zburau în aerul încărcat de umezeală, totuși nici prea mult, ca nu cumva doagele subțiri ale butoiașelor – plănuite cu mult mai subțiri decât la un butoi normal de vin sau de ulei – ar fi ars în profunzime, împrăștiind conținutul învăpăiat peste banduliera dispozitivului de lansare și ar fi schilodit întregul armament. După ce așteptau

numărătoarea potrivită pachetul izbucnea violent în flăcări, iar aerul impulsiona ferocitatea focului. La impact butoiașul crăpa împroșcând conținutul și acoperind oamenii, animalele și structurile din preajmă cu stropi lacomi: mărgele incendiare de foc topit care se agățau de piele și de păr și nu mai puteau fi date jos sau îndepărtate până nu se răceau și se întăreau, provocând suferințe inexprimabile printre victime.

Când artileriștii se instalară la treabă, Onulf dădu pinteni calului și goni o bucată scurtă în direcția în care curgea râul, unde desfășurase trei companii de arcași pe malul drept, deasupra piciorului apropiat al podului, la marginea cetii plutitoare. La comanda sa, arcașii țintiră prin stratul de ceață de-a lungul a ceea ce ei presupuseră a fi piciorul podului, la nouăzeci de metri depărtare, lângă limita superioară a razei lor de acțiune. O mie de săgeți cu capete din fier șuierară prin aer sfâșiind ceața fără ca totuși să lase vreo urmă în spate, zornăind pe pietre și baricade, ciocnindu-se zgomotos de coifurile solide din fier, producând bufnituri înfundate când vârfurile mușcau din platoșele înzăuate, săpând prin verigile din fier sau mușcând din straturile de stejar și bronz ale scuturilor.

Sunetele se distingeau amenințătoare chiar de pe colina situată hăt-departe, pe malul drept, căci așa cum se știe din vechime, sunetul este purtat peste apă, ba și mai eficient prin ceață. Totuși, săgețile care nu produceau *nicium* sunet îi făceau pe soldații lui Onulf să se bucure, iar pe romanii de pe pod să se lase pe vine în spatele baricadelor. Acelea erau săgețile care aterizau în carne moale, cele care se izbeau de o față neprotejată, țintuiau o mână nenorocoasă într-un stâlp de reazăm sau cădeau după ce descriau o boltă înaltă pe căputa unui soldat străbătând mocirla de sub ea. În câteva momente, aerul nopții fu spart de țipetele de durere și de vaietele civililor prinși în schimbul de focuri dintre artileriștii atacatori; vâlvătăile de foc ale misilelor învăpăiate luminau bezna pe toată lungimea podului.

Pe partea cealaltă a Tibrului, apărătorii romani își învinseră repede surprinderea inițială și organizară o rezistență neînduplecată sub forma arcașilor echipați similar și a pieselor de artilerie. Pe măsură ce ambele tabere măriră intensitatea bombardamentului prin ceață, podul și barierele sale de la ambele capete deveniră un vârtej de flăcări și săgeți șuierătoare. Comandantul roman de pe pod, hotărât să baricadeze accesul pe partea cealaltă a râului,

ordonă să sune goarnele, iar trâmbițatul lor se ridică deasupra țipetele muribunzilor, convocând paznicii de pe zid în ajutorul apărătorilor de pe pod. Soldații goneau din perimetrele estice și sudice ale orașului, unde patrulau contra unei manevre sau a unui atac asupra acelor sectoare, iar *vigiles,* brigăzile de pompieri și de jandarmerie se mobilizară ca să le ofere asistență suplimentară.

Grăbindu-se spre scena de luptă, Orestes fu la început luat prin surprindere de violența atacului, deși în același timp ușurat: un asemenea asalt nu însemna decât sfârșitul lungului asediu. Acum, știa el, bătălia – și răfuiala lui cu hunul Odoacru – va fi decisă. Din ceea ce putea să culeagă de ici și colo prin ceață, atacatorii își aruncaseră în luptă toate forțele lor la Podul Milvio și, precum Constantin cu un secol și jumătate în urmă, căutau o victorie decisivă în acest punct. Mintea lui Orestes gonea. Odoacru, își imagina el, va încerca să-i înmoaie pe apărători cu focuri și săgeți devastatoare, înainte de a-și infiltra armata peste construcția antică și să copleșească apărarea infirmă; iar Orestes știa că oamenii lui vor fi atunci ultima barieră împotriva distrugerii definitive a orașului. Surâse în sinea lui; pentru că ghicise planul inamicului său, Orestes i se va împotrivi aici, iar numele lui va fi proslăvit printre giganții istoriei. Acesta va fi momentul când va salva Roma de brutalitatea și barbarismul acestei hoarde de rebeli. Orestes se întoarse și transmise ordine rapide să trimită heralzii pe străzi ca să mobilizeze toți bărbații apți din oraș să se grăbească la locul iminentei bătălii, să scape Roma de la pieire. Atâta vreme cât el era în viață, Odoacru Hunul nu va pune piciorul în oraș. Podul Milvio era locul unde Orestes își va alătura renumele marelui Constantin, unul apărătorul, celălalt atacatorul, și unde își va dobândi nemurirea.

Totuși pe latura vestică a Tibrului, unde furtuna de foc a balistelor rebele continua fără răgaz, Odoacru își opri calul și stătea în picioare ca o stană de piatră. Cumpănind pe coasta colinei deasupra liniei ascuțit schițate a cetii, inspecta echipele de artileriști cum dădeau foc după foc spre pod. Între salve iscodi prin ceață ascultând atent înjurăturile și mârâielile soldaților de la baliste, în timp ce se chinuiau cu armele lor dizgrațioase. Iar peste larma artileriei auzea de pe partea cealaltă a râului ceea ce nădăjduise: sunetul frenetic al goarnelor, strigătele oamenilor dispunându-și apărătorii, tropăitul cailor și, în cele din urmă, cadența pașilor cohortelor orășenești convocate frenetic din alte sectoare ale

orașului și care începură să sosească. Și apoi el surâse așijderea, cunoscând măsurile pe care Orestes le lua ca să-și mărească forțele, dar nu aici avea de gând Odoacru să-i opună rezistență.

Dădu din cap spre un tribun care stătea în picioare în apropiere comandând o cohortă de recruți proaspăt strânși în acest punct în noaptea dinainte.

— Acum, zise Odoacru, iar tribunul sări pe cal.

— Spre pod! urlă ofițerul și, cu un muget, unitatea de novici își ocupă pozițiile și o luă la trap spre cea mai apropiată bază a Podului Milvio.

Dispărură într-o clipă în ceață fără să lase nicio urmă a prezenței lor, în afară de bufniturile zvâcnite ale sandalelor cu ținte a cinci sute de oameni mărșăluind spre obiectivul lor. Odoacru se opri să asculte încă o dată, socotind în sinea lui, închipuindu-și strada pavată care cobora spre râu, fiecare intersecție și clădire pe care o vor întâlni înainte să sosească la barierele care le împiedicau accesul spre pod. În închipuirea sa bifă străzile pe care le vor traversa, aleile pe unde vor trece, până când strada se îngusta în apropierea podului și primele săgeți începură să zboare dinspre arcașii apărători. Săgețile! Odoacru știa că vor fi trase de spaimă în ceața melancolică și doar cu un noroc chior să-i ochească soldații. *Acolo,* își zise el în minte în timp ce-și imagina scena, *sunt apărătorii din avangardă, exact în locul unde le-am spionat ieri pozițiile de pe clădirile înconjurătoare. Arătau vânjoși, însă sunt puțini la număr – nu sunt o provocare prea mare și nici nu aveau de gând să fie; sunt dispuși acolo numai să ne întârzie, chiar și numai pentru câteva momente, ca să dea timp principalului corp de apărători să se strângă pe pod și în spatele lui, să ne momească într-o capcană din care nu vom fi în stare să ieșim. Acolo – săgețile încep să zboare, iar soldații mei vor reacționa – acum!*

Și întocmai cum plănuise, larma plutea în sus din ceață în punctul pe care știa că soldații lui l-au atins. Era mugetul a doar cinci sute de voci, însă atât de sonore că-ți tăiau respirația și înadins sunau ca o mie de glasuri acompaniate de bubuitul picioarelor mărșăluind și alergând din nou atât de zgomotoase că răsunau de parcă alți cinci mii de soldați veneau să atace podul. Din depărtări auzea reacția cohortelor orășenești.

— Mai mulți soldați! Auzea slab ordinele inamicului plutind înapoi spre el peste râu și prin ceață. Mai mulți soldați, o legiune să atace podul! Trimite-ți rezervele sus pe pod! Mai mulți soldați!

Odoacru aprobă satisfăcut din cap. Șiretlicul funcționa, novicii lui se opreau exact înainte de punctul periculos, simulând suficient atacul ca avanposturile inamice să se retragă panicate și să nu-i urmărească; mai degrabă se opreau – se opreau nițel – chiar acolo în stradă, în ceața deasă, nezăriți de inamic și nici de prieteni și făceau cel mai grozav tărăboi de care erau în stare: își zăngăneau scuturile pe javeline, dansau zgomotos pe dalele de piatră, urlau unul altuia comenzi și înjurături soldățești, producând în ceață și în întuneric gălăgia și haosul unei legiuni întregi.

Confirmându-i-se rezultatul, își învârti calul și goni aproape orb pe drumul de lângă râu prin ceața care înfășură promenada acestuia, rugându-se ca armăsarul lui să fie sigur pe picioare pe dalele brăzdate de făgașe adânci; dar mai presus de toate se ruga să sosească la timp la locul unde își desfășurase grosul soldaților – chiar până în Pons Aelius, acel pod lat cu trei boite care lega Vaticanul de inima Romei, învăluit în umbră de către strălucitorul turn circular al Mausoleului lui Hadrian.

Sosind la primele linii ale formației de luptă, își struni calul. În jurul său ceața se menținea groasă ca nămolul, deși aerul avea să se lumineze în curând și să devină sur când soarele palid se va ridica în stânga lui, dincolo de oraș. Știa că timpul era drămuit – acoperământul de ceață va pieri într-o oră, iar atunci paznicii din turnul de deasupra, deja alarmați de strigătele și agitația care răzbătea din amonte, de la Milvio, vor putea să vadă ce se întâmplă exact sub ei, la baza Mausoleului, unde soldații lui Odoacru se adunaseră tăcuți sub pătura de întuneric și ceață. Chiar și acum apărătorii din vârful masivei construcții circulare suspectau că-i un vicleșug – proiectilele și cărămizile aruncate de pe înălțimile de deasupra se izbeau de pământ printre soldați, luându-i prin surprindere și pe cai și pe călăreți, și din când în când trântind câte-un soldat pe bolovani, zdrobit de o piatră de construcție sau străpuns vertical de unghiul ascuțit al unei săgeți trase la nimereală; cu toate astea, până acum toți rămăseseră tăcuți și nici apărătorii din turn, nici cei care mai rămăseseră pe Podul Aelius și dincolo de el, nu puteau să-și facă vreo idee despre ceea ce întâmpla în ceață: cei zece mii de veterani care se pregăteau să ia cu asalt podul.

Cu gesturi mute, Odoacru îl căuta pe Gundobar, comandantul burgund și nepotul lui Ricimer, pe care nu-l văzuse niciodată în acțiune, dar de care Ricimer îl asigurase că era egalul unui general de neam roman. Îl găsi în șaua calului său cercetând neliniștit spre

răsărit, unde cerul devenea vădit luminos. Odoacru îl examină o clipă, cumpănind înfățișarea bărbatului și starea sa de spirit. Pentru un german era mic – scund și vânos, cu mustața lungă, aninată, tipică bărbaților din tribul său, însă îmbrăcat cu garnitura completă a chiurasei unui general roman. Majoritatea auxiliarilor germani pe care Gundobar îi adusese purtau de asemenea echipamentul roman, mai mult sau mai puțin complet. Odoacru știa că acestor soldați antrenați sub comanda lui Ricimer nu le va lipsi nimic din bravură sau îndemânare.

Gundobar discuta liniștit cu o pereche de ofițeri infanteriști și apoi, de parcă ar fi simțit că era examinat, se răsuci în șa și un moment îl privi tăios pe Odoacru înainte de a-l recunoaște. Una dintre mustăți îi tresări identificându-l vag, boabele de apă care i se formaseră în ea de la ceața din jur îi picurau pe piept.

— Onulf a început diversiunea? șopti Gundobar nerăbdător.

— A început-o, confirmă Odoacru. Ascultă agitația de la Milvio. O să-i mai lăsăm lui Orestes un moment ca să sune alarma. Atrage soldații aici de peste tot din oraș.

— Nu mai putem să așteptăm, zise Gundobar, smucindu-și capul către cerul ce se albea și trimițând încă o ploicică de stropi pe tunica îmbibată de peste platoșă. Paznicii din turnul de deasupra ne vor zări în curând linia de bătaie.

— Nu uita ordinele. Orestes trebuie prins viu. O să mă răfuiesc cu el personal. Împăratul la fel, căci comandantul Ricimer are o socoteală cu el. Însă mai presus de orice, Orestes.

— Știu. Soldații au fost instruiți. Însă amintește-ți: în bătălie se poate întâmpla orice.

Odoacru îl privi sever.

— Orestes va fi prins viu – fără să dați greș! Ai aliniat toți soldații? Două legiuni întregi?

Gundobar ridică din umeri.

— Am dat *ordine* să se alinieze, însă în talmeș-balmeșul ăsta cine poate ști? Eu am încredere în ofițerii mei. Așa cum tu trebuie să ai încredere în ai tăi.

— Am discutat asta noaptea trecută. Alinierea este importantă. Soldații trebuie să ia podul cu asalt în front îngust. Traversarea nu e decât de treizeci de picioare lățime. Dacă-l atacă precum o gloată, se vor gâtui și zdrobi reciproc, iar apărarea îi va doborî ca pe sclavi într-o galeră. Nu avem decât o singură șansă, Gundobar. Trebuie să o facem cum se cuvine de prima dată.

— I-am instruit. Am ridicat macheta unui pod pe panta îndepărtată a Vaticanului și l-am luat cu asalt.

— Știu.

— Atunci trebuie să ai încredere în oameni că știu ce au de făcut.

— Asta sper, răspunse Odoacru. Însă nu văd nimic ce poate să-mi confirme.

— Ceața… nu poți să ai și varza unsă și șunca-n pod. Îl orbește pe inamic, ne orbește și pe noi.

Odoacru medită o clipă la acest fapt în tăcere.

— Până la capăt, noi, ofițerii, suntem prea puțin de folos, nu?

Gundobar ridică iarăși din umeri.

— Ai încredere în oameni sau nu, dar ei vor ști dacă nu ai. Ai încredere în ei și lasă-i să știe că ai încredere în ei.

— Nu trimit în luptă soldați în care nu mă încred.

— Atunci hai să ne vedem de treabă.

Odoacru dădu din cap aprobator.

— Stă în puterea noastră acum.

Gundobar clătină din cap și făcu semn către soldați.

— Ba nu. Stă într-a lor.

***

În *triclinium-ul* unde trăia acum zi și noapte, Anthemius trase draperia masivă din lână care acoperea fereastra și iscodi întunericul. Somnul său ușor fusese întrerupt de sunetele luptelor din nordul orașului: comenzile trâmbițelor, strigătele soldaților. Erau sunete cu care el ar fi trebuit să se fi obișnuit până acum, căci în fiecare noapte rebelii treceau în formație pentru un astfel de atac, undeva de-a lungul liniilor extinse. Îndemnau, cercetau, iar împăratul știa că ei căutau constant slăbiciunile liniilor de apărare așteptând o scăpare în atenție, o breșă în zidul prin care l-ar putea lua cu asalt. Asta îl epuiza – de luni de zile nu mai dormise buștean o noapte întreagă – și orașul era menținut pe muchie. Cum se putea odihni Roma știind că o armată invadatoare era încartiruită tocmai de partea cealaltă a râului, ocupând ceea ce mai înainte fuseseră propriile-i periferii prospere?

Totuși Anthemius nu era demoralizat, căci singurul beneficiu al explorării constante a inamicului era menținerea în alertă și disciplină a cohortelor sale orășenești. Nu le mai lăsa ofițerilor timp pentru politica și mașinațiunile care se pare că îi obsedaseră în vremuri de pace; soldații nu aveau ocazia să se plictisească, să lase garda jos. Deși doar o simplă lățime de râu separa Roma de

distrugere, niciodată Anthemius nu se simțise mai în siguranță decât fusese în timpul lunilor de asediu – căci niciodată soldații lui nu fuseseră la un nivel așa ridicat de pregătire.

Și totuși această noapte era diferită. O simțea.

Sunetele bătăliei îndepărtate erau aceleași, ca și tumultul soldaților gonind pe străzi convergând în punctul de atac al inamicului. Luna strălucea slab împrăștiind o lumină restrânsă, sărăcăcioasă. Doar conturul subțire și negru al conținutului acesteia era vizibil, lăsând timida impresie că acest corn de argint va reveni iarăși, în două săptămâni, la rotunjimea lui luminoasă, senzuală.

Ce îl trezise? De ce tremura doar pentru că trăsese de-o parte draperiile ca să cerceteze prin fereastra care dădea spre pașnicul Tibru?

Tibrul… unde *era* Tibrul? își întinse gâtul și mai mult peste pervazul gros să distingă. Acolo jos, unde erau străzile și forurile familiare asupra cărora-și pironise privirea zilnic în ultimele luni. Frecându-se la ochi, se întoarse în cameră și privi împrejur. La lumina nedeslușită a lumânării inspectă familiarele iluzii pictate pe pereți, rânjetul răutăcios al lui Horațiu, încovoierea umerilor enormi ai lui Hercule. Totul era intact, totul era așa cum trebuia să fie. Se întoarse înapoi la fereastră. Străzile, clădirile, zidurile masive din apropierea lui Circus Maximus își înălțau arcadele exact sub turnul său, dominând totul cu umbra pe care o împrăștia. Clipi în beznă, își aruncă ochii minții mai departe spre nord, către meandra încovoiată a râului, unde știa că se afla străvechiul și minunatul Pod Aelius, singura trecătoare către centrul orașului. Zugrăvi podul în imaginație, meditând la panta blândă pe care o foloseai ca să traversezi lățimea râului peste cele trei boite cuprinse în anvergura acestuia. Trei, știa că erau trei, căci de multe ori în trecut stătuse în picioare pe zidurile ce dădeau spre pod, minunându-se de nepăsătoarea lor simetrie romană, de clasicele lui proporții veșnice, deși de data asta abia dacă putea să zărească râul…

Nu putea să vadă? Se propti și mai mult în afară încordându-se peste pervaz, vârfurile picioarelor părăsind mozaicul delicat al pardoselii în timp ce-și balansa pieptul pe pervazul lat. Sforțându-se își impunea singur să-și concentreze mintea, să înlăture stimulii concurenți, sunetele bătăliei din depărtare, soldații și caii alergând pe străzile de sub el, luminile pâlpâitoare ale miilor de făclii mititele, căci bărbații – soldați, privitori, cârcotași și prădători – șuvoiau pe străzi precum roiurile de licurici suflați de curenții

rafalelor de vânt, toți goneau spre sectoarele nordice ale orașului către iminenta bătălie. Grijuliu, își potoli respirația, își vârî degetele în urechi ca să oprească hărmălaia și se uită atent la râu… în locul unde fusese râul… unde *ar fi trebuit să fie* râul… nimic. Dispăruse. Nu se mai vedea apa. Încetă să se mai gândească. Podul Milvio, la trei kilometri buni în nord, era sursa freamătului din ceea ce putea să înțeleagă din strigătele și comenzile haotice care pluteau în derivă spre el de pe străzile de dedesubt. Acolo se grăbeau toți soldații și dacă asculta cu atenție putea chiar să discearnă sunetele bătăliei îndepărtate purtate către urechile sale de aerul liniștit al nopții – nechezatul cailor, pocniturile proiectilelor pe pietre. Și totuși Podul Aelius, care era mai aproape de fereastra lui decât Milvio și mult mai vulnerabil, nu-i atrăgea deloc atenția – niciun sunet de bătălie, niciun ordin pentru întăriri. Și brusc pricepu, știu cu o certitudine mai mare decât propriul său nume, ce făcea Odoacru. Se trase înapoi de la geam și rămase în picioare dârdâind, holbându-se sălbatic în preajmă, până când respirația i se potoli suficient cât să capete grai.

— Ceață! țipă el. Ceață peste râu! Orestes! E o ambuscadă! Gărzi…!

Alergând spre capătul îndepărtat al încăperii puse mâna pe mânerul din lemn rezistent de stejar și încercă să deschidă ușa, dar cu toate astea protestă de durere căci aproape își smulsese umerii din articulații. Ușa nu se clintea.

— Orestes! țipă el iarăși, smucind nebunește de mânerul ușii, gâfâind.

Dându-și seama că ușa era barată din afară și de netrecut, judecă că se făcuse o greșeală colosală. Ridicând pumnul, pocni în ușă cu toată forța sa, deși sforțările sale plăpânde îi sunau jalnic pe lemnul gros chiar și lui, și într-o clipă îngenunche disperat, sprijinindu-se de pereți, cu umerii tremurând de frustrare în timp ce-și sugea încheieturile degetelor sângerânde. Dintr-o dată îi veni o idee – băncuțele! Băncuțele grele din lemn pentru cină!

— Gărzi! strigă el încă o dată, dar glasul său era acum așa de slăbit, încât înțelese că n-or să poată să-l audă.

Apucând strâns o băncuță o trase spre ușă, o înclină la un capăt și îi reglă poziția în așa fel încât bila grea de pe picior, susținută de gheara sculptată a unui animal, se afla exact la aceeași înălțime ca și balamaua superioară. Mârâind, balansă băncuța spre spate și apoi o împinse cu tărie în balama. Impactul metalului pe metal iscă un

zăngănit satisfăcător, mult mai puternic decât strigătele sale anemice. Inspectă balamaua. Se îndoise puțin, ca și cum cuiele fuseseră bătute strâmb în tocul ușii. Ridică iarăși băncuța și o izbi în balama. Aceasta se mișcă din nou, și de data aceasta apăru o gaură între ușă și toc, căci scândurile masive din lemn cedară. Lovi iar și iar până când în cele din urmă, cu un scârțâit de lemn forțat și de metal slăbit, balamaua se eliberă, iar ușa se înclină înăuntru susținută stângaci doar de balamaua inferioară și obiectul care bara ușa.

Strecurându-și mâinile însângerate în crăpătură, trase, iar ușa se clinti. Drugul transversal trebuie că n-a fost viguros – încăperea nu fusese concepută drept fortăreață, drugul fusese o simplă adăugire ulterioară, instalat la ordinele lui Orestes. Încă o smucitură și ușa se desfăcu prăbușindu-se în interior cu o pocnitură reverberantă, iar balamalele dezrădăcinate atârnau în continuare din glaf.

Anthemius simți un val de forță și furie.

— Gărzi! strigă el, cu vocea mai puternică. Gărzi! repetă, pășind peste ușă și prin coridor.

Fu surprins să nu zărească pe nimeni acolo, nici măcar o luminiță – toate torțele fuseseră îndepărtate și singurul opaiț cu ulei dintr-un colț era aproape stins. Se aplecă peste tocul ușii și examină întunericul.

— Gărzi! mai strigă el o dată și apoi, ridicându-și mâinile la gât, apucă mantia din mătase jegoasă cu broderie încâlcită cu care era îmbrăcat.

Într-un spasm de frustrare o sfâșie desfătându-se cu tânguitul împăciuitor al materialului rupt și cu valul de aer rece de pe trupul său și continuă să-și despice îmbrăcămintea în cascade scurte, disperate, de la gât spre picioare.

— Ceața! urla el. Ambuscadă!

Însă nu exista nimeni să-l audă și numai el era conștient de planul inamicului. Pășind afară din mantia distrusă alunecă ușor înainte simțind pardoseala netedă din piatră sub tălpile goale. Cu ochii ațintiți prin beznă, cu mâinile întinse să evite coliziunea cu un perete sau o coloană, bâjbâia pas cu pas și izbi din neatenție lampa minusculă cu vârful picioarelor, deși uleiul din rezervor era așa de împuținat că flăcările nu se răspândiră, ba chiar se stinseră.

— Gărzi! suspină el, însă nu era nimeni să-l audă, iar împăratul Romei se împiedică prin coridor, gol și orb, convocându-și legiunile.

III

Conform planului, tobele răpăitoare ale galilor erau folosite să dea semnalul atacului în locul goarnelor soldățești ale căror note înalte, metalice, ar fi fost purtate mai lesne peste râu și i-ar fi alertat pe apărători mai iute. Pe măsură ce tobele prindeau viață, pulsația lor joasă era percepută de soldații în expectativă ca o bufnitură viscerală în abdomenele lor. La pulsul profund linia de atac se dispuse în formație, în centurii de câte zece oameni în adâncime și de câte opt în linie, pe lungimea Podului Aelius. Prima unitate era urmată de un escadron de doisprezece călăreți dispuși în rânduri de câte patru, apoi o altă unitate de pedestrași și cavaleria ce-i acompania, cincizeci de centurii cu totul – o legiune – aliniate într-o coloană lungă care șerpuia prin ceață de-a lungul malului râului. Era prima falangă în care luptaseră soldații, probabil întâia alcătuită de când această structură sângeroasă căzuse în dizgrație cu secole în urmă. Era un berbec uman; totuși departe de a-i îngrozi pe soldații care slujeau în fruntea lui, în avangarda lui fatală, ba chiar îi însuflețea, iar ei se luau la întrecere pentru onoarea de a fi primii care trec podul. Din cei opt soldați din aliniamentul din frunte, patru erau centurioni, iar alți doisprezece de același rang îi urmau îndeaproape. Dacă un soldat trebuia să dea exemplul unei dispuneri intimidante, niciun centurion din oaste nu ar fi admis să se târască în ariergardă.

Unitatea conducătoare mărșăluia înainte urmând precaută bulevardul vast care traversa prin grădinile ce înconjurau mausoleul circular, ușile din bronz masiv ale acestuia fiind închise și baricadate din interior. Tăcerea cumplită domnea peste ferestrele de la nivelul superior și de pe acoperișul care dispăruse deasupra lor în ceață, dar care soldații știau că e ocupat de o companie considerabilă de apărători. Ținând pasul în cadența rapidă, dar totuși cumpătată, a tobelor gale, au strâns frontul până când umerii aproape li se atingeau și apoi, simțind pe neașteptate un val de aer rece urcând panta scurtă unde strada se îngusta, păși pe pod și în porțiunea cea mai groasă a ceții. Vizibilitatea scăzuse așa de mult că abia dacă puteai să discerni spinările soldaților cu două linii mai în față. Avangarda făcu prima duzină de pași pe pod într-o tăcere stranie, fără niciun semn de opunere din partea apărării și pentru un moment li se deșteptă speranța că buimăceala atacului capcană

din aval, pe Milvio, avusese asemenea sorți de izbândă că îndepărtase toate forțele inamicului de pe Aelius ca să poată trece nestânjeniți peste pod și să intre în oraș.

Fără niciun avertisment, fără nici măcar comanda îndepărtată a unui ofițer, aerul neclintit fu sfâșiat de un șuierat ascuțit, ca și cum falanga se împiedicase de un cuib de vipere. Ceața apoasă fu tăiată de un baraj de săgeți slobozite de arcașii nevăzuți și neauziți din capătul podului. Impactul proiectilelor neînsoțit de niciun ordin de atac îi determină pe mărșăluitorii din frunte să încetinească pasul, unii căzură într-un genunchi în spatele scuturilor dreptunghiulare, căci fuseseră antrenați să procedeze în acest fel mulți ani la rând, și aidoma își antrenaseră și oamenii lor să procedeze, instruindu-i în această manevră de atâtea ori că devenise un automatism, un reflex.

Cu toate acestea nu era un reflex compatibil cu o falangă. În spatele mărșăluitorilor din frunte, soldații din al doilea și al treilea rând continuară să avanseze, bombeurile scuturilor presând în spinărilor oamenilor din fața lor. La presiunea din spate, conducătorii se împleticiră pe picioare cu scuturile gemând de săgeți și mai multe proiectile zburară într-un nor de rău augur, zumzăitor. O pereche de soldați ce se propteau pe membrele rănite căzură și fură călcați în picioare de soldații din spate care nu se puteau opri sau să vireze de la calea lor predestinată, presați de șirurile care îi urmau la rândul lor. Alți doi mărșăluitori de avangardă fură loviți: unul găurit în beregată se bălăbăni și apoi se înclină tăcut înainte pe burtă; celălalt, cu brațul drept străpuns și dându-și seama că nu mai putea lupta, merse clătinându-se spre balustrada de pe o parte a podului, se rostogoli peste barieră și își dădu drumul în apă. În secunda scurtă când ridică scutul, expunându-se singur avalanșei de săgeți fatale, trupul său fu găurit de șase ori și cu toate că impulsul îl purtase peste balustradă, muri înainte de a lovi apa.

Atacatorii înaintară încăpățânați chiar în pântecul barajului apărării. Odoacru, așezându-și calul la coada primei centurii și simțind și el presiunea arcașilor când săgețile culisară pe coiful său și se afundară în scut, își dădu seama de situația grea și că oamenii lui vor avea la dispoziție doar câteva secunde să biruie grindina de săgeți sau vor fi copleșiți. Liniștea și elementul surpriză nu mai erau necesare. Întorcându-se în șa zbieră înapoi în ceață spre corpurile sale de ofițeri în expectativă.

— Gorniști! Sunați atacul!

Când notele stridente străpunseră întunericul și loviră urechile mărșăluitorilor, unii rămaseră pe loc și se întoarseră surprinși. Linia soldaților care avansau pe pod, deja șovăind vizibil, păru să ezite și mai mult, iar Odoacru simți că iapa sa încetinise ritmul înaintării. Întorcându-se înainte ridică glasul și zbieră în întuneric.

— Atacați podul! Înainte spre victorie!

Soldatul dinaintea lui intensifică ritmul, dar și densitatea săgeților spori întocmai. Sărind de pe cal, tălpile lui Odoacru alunecară într-o dâră de sânge care se prelingea în jos pe panta podului și se lăsă în treacăt pe un genunchi. Recâștigându-și imediat echilibrul, își plesni calul peste pulpe ca să-l îndepărteze, apoi începu să-și croiască calea împingând din umeri printre soldații stagnați în fața lui.

— Înainte, soldați! răcni el. Alergați! Alergați!

Ritmul crescu, iar când Odoacru înaintă dând soldații la o parte se împiedică din nou, de data asta de un corp care zăcea la picioarele sale pe pietrele pavajului. Ignorând obstacolul, continuă să-și croiască calea cu forța călcând peste cadavrele ciuruite de săgeți al căror număr se mărea până când și-a dat seama că nu mai pășea deloc pe dale, ci mai repede pe un covor compact, îmbibat de came. Așa ceva nu se putea întâmpla – după ce au înaintat așa de departe în aventura lor – nu pot fi înfrânți în acest punct de un simplu pod.

— Alergați, *alergați!* zbieră Odoacru încă o dată.

Numai avansând chiar în barajul de săgeți, alergând și călcând în picioare arcașii inamicului și intrând în masa de pedestrași, care știa că vor fi dispuși în formație de luptă în spatele lor, vor putea să lupte soldații lui pentru șansa de a cuceri podul. Și arcașilor li se va limita libertatea de acțiune din pricina spațiului îngust – nu mai mult de zece sau doisprezece vor putea să se ghemuiască în rând la baza îndepărtată a podului, alți doisprezece vor sta în picioare deasupra lor, probabil a treia duzină atacând pe deasupra răsculaților din spatele lor. Treizeci, patruzeci de arcași, nu mai mult – totuși, dacă sunt dibaci, fiecare va fi capabil să tragă încontinuu câte-o săgeată la două guri de aer în atacatorii lui care puteau să formeze un front doar din opt oameni – probabilitatea era înspăimântătoare, știa, dar cu siguranță țintașii inamici vor obosi la fel ca și proprii lui soldați, ținta lor va fi orbită de ceață, rezistența lor va slăbi, frica li se va intensifica…

Frica celorlalți! Nu-i putea vedea pe apărători, dar nici ei nu-l

puteau zări. Nu aveau cum să știe cine-i ataca prin ceață, câți soldați înaintau către ei, dacă barajul lor mortal de săgeți avea vreun efect sau nu. Inamicul știa doar că cineva urma bufniturii tobelor și trâmbițatului trompetelor. Dar ce anume? O sută de soldați? Cinci sute? Cinci legiuni? Acesta era atacul principal sau o diversiune a atacului care avusese loc în sus pe râu, la Milvio, care din câte știau ei era probabil să reclame o forță chiar și mai grozavă? Frica celorlalți trebuie să sporească, chiar mai mult decât a propriilor lui soldați. Frica celorlalți trebuie exploatată…

Brusc, în spatele lui, Odoacru auzi o trosnitură puternică, apoi încă câteva, ca niște obiecte ce se rostogoleau. Se opri o secundă – să continue să-i împingă înainte adunându-și soldații la barajul artileriei? O altă trosnitură îi întrerupse firul gândurilor, de data asta însoțită de urlete de furie și durere de oameni și cai. Mintea îi gonea – ar putea să fie un atac pe flancuri sau la spatele soldaților? Cum se poate ca inamicul să fi făcut o manevră și să treacă pe lângă el, dată fiind sărăcia punctelor de trecere peste Tibru, cu atât mai puțin prin ceața groasă a nopții? Totuși la strigătele de teroare ce se înălțau din spatele său, Odoacru știu că nu era un lucru pe care să-l ignore, trebuia să se întoarcă.

Soldații din preajma sa îl priviră pieziș – conștienți de masacrul îngrozitor pe care camarazii lor din față îl îndurau și în care vor fi prinși și ei în curând. Numărul cadavrelor țintuite de săgeți pe care ei le călcau în picioare crescuse și apoi descoperiră singuri că nu doar călcau pe ele, ci le *escaladau.* Înaintarea încetini, iar trupurile începură să formeze un morman dinaintea lor, proprii lor camarazi formând o baricadă îndărătnică. Din dreapta și din stânga răzbăteau zgomotele pleoscăiturilor în apă, căci soldații răniți săreau peste balustradă ca să nu-i stânjenească pe atacatori din urma lor și probabil să se salveze de la moartea prin tescuire. Cu coada ochiului, Odoacru vedea că până și soldații teferi se retrăgeau din formație și se poticneau spre o latură a podului pregătindu-se să sară chiar și *înainte* de a fi răniți. În tot acest timp rămăseseră ascunși în spatele scuturilor, aruncând cate-o privire grabnică pe deasupra bordurii, încordându-se să zărească prin ceață, să ghicească sursa și distanța până la grindina ucigașă de săgeți care le decimau rândurile, totuși temându-se să-și expună chipurile prea mult ca nu cumva vreun proiectil să-și găsească calea peste vârful scuturilor în ochii lor…

Furios și frustrat, incapabil să avanseze printre liniile

pedestrașilor care se legănau șovăielnic înaintea lui și știind că trebuie să se întoarcă la coadă ca să cerceteze haosul ce simțea că ia proporții, Odoacru își ridică glasul într-un zbieret mut, un muget gâjâit care părea să reverbereze de pietrele înconjurătoare, de străzi, de zidurile podului, chiar și de clădirile îndepărtate de undeva din ceață. Auzind sunetul, bărbații din jurul lui săriră surprinși și apoi, de parcă ar fi fost mânați în acțiune cum ai îmboldi un bou, se bulucîră înainte înghesuind iarăși scuturile în spinările soldaților din fața lor, vârându-și umerii și fețele în scobiturile corespunzătoare și împingând cu tălpile în sandalele din piele groasă, încordându-se pe suprafața îmbibată de sânge de sub ei să câștige spațiu, să pătrundă cu călcâiele și să împingă înainte, împiedicând retragerea sau deplasarea în lateral a celor dinaintea lor.

În același timp, chiar înainte ca strigătul său să piară, oamenii din jurul lui răspunseră la provocare și un urlet similar se ridică din piepturile soldaților din vecinătate, iar apoi din cele ale celor de dincolo de aceștia și chiar și mai încolo, înainte și înapoi, până când mugetul asurzitor umplu aerul din jurul lui și se împrăștie, știa el, până hăt la coada alaiului legiunii, dincolo de pod și în bezna invizibilă, iar în curând va fi auzit de tot orașul, însă cel mai important, de o jumătate de sută de arcași de la capătul îndepărtat al podului. Acei arcași vor ști acum că, departe de a domoli atacul, barajul lor ucigaș de săgeți mai degrabă a înfuriat bestia, a intensificat hotărârea atacatorilor care alergau pe pod și că indiferent câți inamici erau doborâți de săgețile ce răneau ca fulgerul prin ceață, indiferent cât de mulți erau măcelăriți sub picioare de către proprii lor camarazi și comeseni, pentru fiecare soldat care cădea, zece îi vor lua locul, cincizeci sau o sută vor păși prin breșă, iar torentele arcașilor, în pofida intenției lor criminale vor fi până la urmă zadarnice.

Pe măsură ce strigătul improvizat de luptă se înălța în aer, oamenii se bulucîră înainte, cu un avânt și elan care îi purta pe cărarea lor la fel de neîndoios cum sunetul urletelor acestora era purtat peste Tibru zburdând și atingând în treacăt suprafața apei ca o pietricică aruncată de un băiețandru. Cadența pașilor crescu – într-adevăr soldații care știau că pășesc pe cadavre nu-și mai țârâiau picioarele înaintând cu greu ca acum un moment în urmă; acum înaintau în schimb de-adevăratelea, de-a binelea la trap, căci bărbații dădeau zor să umple spațiile care se deschiseseră în liniile

dinaintea lor. Chiar și sub picioarele sale, Odoacru putea simți schimbarea: numărul celor prăbușiți, care în anumite locuri erau dispuși în trei până la patru straturi, se rărise acum și descrescuse. Existau locuri de sprijin pentru picior unde nu căzuse nimeni, la început un simplu pas, sau doi, ici și colo, însă apoi înmulțindu-se până când soldații putură să avanseze la trap câțiva pași fără să calce pe cineva în picioare sau să se stropească prin băltoace de sânge.

Efectul fu hipnotizator. Urletul sălbatic smuls din gâtlejurile soldaților îi îmboldi, iar acum simțeau că avansează și mai mult, și înregistrând din ce în ce mai puține pierderi, ridicară glasurile și mai amplu lăsând impresia că erau aproape pe punctul de a sări înainte. În același timp, potopul de săgeți căzu și într-o clipă se pierdură în depărtare. Apărarea rămăsese fără proiectile? Cu siguranță nu! se gândi Odoacru – stătuseră luni de zile inactivi privați de libertate între zidurile orașului ca să confecționeze săgeți. Mâncarea printre inamici s-ar putea să se fi împuținat, somnul și odihna limitate, însă armele nu se vor împuțina. Cunoștea răspunsul: frica. *Frica* inamicului îi dobora, spaima de forța necunoscută care-i ataca din bezna începătoșată, frica exacerbată de urletul colosal care țâșnise din vid, acest sunet întrupat din ferocitatea înăbușită ce se avânta peste pod. Frica avea întâietate, nu ploaia de săgeți, nici determinarea hotărâtă a atacatorilor de a avansa în grosul lor. Armata care se temea cel mai tare pierdea. Odoacru știa fără ca măcar să-și îndrepte ochii spre inamic, fără ca barem să vadă mai departe decât coiful soldatului din fața lui, știa că arcașii apărării din capătul opus al podului își aruncaseră arcurile și o rupseră la fugă părăsind câmpul de bătaie și luând-o spre camarazii lor, pedestrașii care se vor comasa în apărare în spatele lor, împrăștiindu-se pe stradă ca un zid compact, câțiva metri mai încolo de capătul podului și știa că cel puțin în această încleștare inițială, în această confruntare de a-și înfrânge *frica* absolută, oamenii lui avură câștig de cauză.

Coborându-și scutul, Odoacru păși în lături lipindu-se de zid și dând voie oamenilor și cailor din spatele lui să năvălească înainte până când în linii se căscă o breșă și putu să se strecoare înapoi. Procedând astfel era surprins cât de departe înaintase singur într-un timp așa de scurt – evenimentele fuseseră așa de intense, se derulaseră așa de rapid, că se afla deja la jumătatea podului. Primele câteva unități îl șterseră trecând pe lângă el, urmate de

escadroanele de cavalerie care-i însoțea, apoi apăru o altă spărtură în care se opri să privească înapoi, după care alte câteva centurii trecură la trap, însă acum se deschisese a treia spărtură, una suficient de lată că nu putea să deslușească prin ceață cât de departe s-ar putea afla următoarea linie de soldați, deși aerul era sfâșiat și dinaintea și dinapoia lui de sunetele bărbaților furioși și de izbituri. Avangarda, o știa, venise acum în contact direct cu apărarea din capătul îndepărtat al podului și se luptau furios să pătrundă printre apărători și în oraș; cu toate acestea eforturile lor aveau să fie încununate de succes numai în măsura în care soldații auxiliari continuau să se scurgă peste pod, să se adauge la greutatea adusă pentru a se sprijini de liniile defensive. Puzderie de soldați – *mii* de soldați – vor trebui să treacă cu bine peste pod dacă atacul își va ajunge ținta; totuși stătea aici pe teritoriul nimănui, în mijlocul podului, o mie de oameni treceau pe lângă el, probabil încă o mie zăceau morți la picioarele lui sau pluteau pe apele de dedesubt – și niciun auxiliar nu apărea din întuneric. Trăgând adânc aer în piept o luă înapoi la goană pe urcuș către capătul apropiat al podului, sărind peste morți și ignorând țipetele răniților.

Fugea orb prin ceață urmând sunetul trompetelor care mai trâmbițau atacul într-un tempo din ce în ce mai alert, întrerupt de strigătele soldaților și zgomotul haosului și al trosniturilor. Sări de pe urcuș la temelia podului și alergă pe bulevardul lat ce se întindea paralel cu râul, sub zidul din fața grădinilor Mausoleului și aproape că alunecă din nou pe dalele lucioase de sub el, de apă și sânge. Revenindu-și se opri o clipă – bulevardul ar fi trebuit să abunde de soldați care presau înainte și în sus pe urcușul podului în formația falangă să susțină atacul asupra orașului – cu toate astea mai rămăseseră câteva unități răzlețe, la fel de zăpăcite ca și el, separate de centuriile lor și ezitau dacă să înainteze pe pod sau să se retragă în căutarea camarazilor în impas. Cu cât breșa dintre soldații lui dura mai mult timp, cu atât mai mare era probabilitatea ca soldații din avangardă să fie copleșiți de apărarea puternică de pe latura îndepărtată a podului. Mai rău: se apropiau primii zori de zi și, deși nu puteai să distingi nimic prin ceață la câțiva pași depărtare, începură să-și facă apariția forme vagi. Soarele va răsări în curând, iar apoi ceața va fi calcinată. Timpul era măsurat. Odoacru împingea cu umerii printre soldații tulburați, ținându-se în continuare după sunetul trompetelor. Dând cu ochii de un cal, înșfăcă frâiele și strigă la ofițer.

— Unde e falanga? urlă el. Unde e Gundobar?

Ofițerul zăpăcit se uită fix la Odoacru, fără să-l recunoască la început, și uitându-se în jos pe lângă el, Odoacru își dădu seama că era acoperit cu sângele cadavrelor de care se împiedicase, scutul era înțesat de săgeți încrustate, iar emblema sa de ofițer se șterse – în haosul bătăliei nu avea cum să discearnă cine putea fi. Smulgându-și coiful, strigă iarăși la bărbat.

— Ce se întâmplă aici? mugi el. Unde e Gundobar?

Recunoscându-l dintr-o dată, soldatul arătă evaziv cu degetul înapoi.

— În ariergardă, strigă el. Soldații s-au retras. Gundobar a fost prins în nisip!

— Nisip! zbieră Odoacru. Ce dracu…

— Nisip încins! răspunse ofițerul. Inamicul îl aruncă de pe acoperiș în butoiașe! Se izbesc de stradă înroșite în foc și explodează în soldații noștri… ei…

Odoacru înțelese instantaneu.

— Dă-te jos de pe cal și ajută-mă să aduc soldații în formație!

— Dar oamenii nu pot trece de Mausoleu! strigă ofițerul în timp ce descălecă în grabă. Inamicul lansează…

— Oamenii vor trece dacă trec pe lângă el! mugi Odoacru. Inamicul e la fel de orb ca și noi. Acum dă-i drumul!

Plesnind calul pe laterale, cei doi bărbați o luară la goană pe stradă de-a lungul zidului întins al grădinii, către sunetele trompetelor și strigătelor. Exact când au ajuns la colț, o flacără strălucitoare își făcu apariția deasupra lor din întuneric. Instinctiv Odoacru se aruncă în șanț alunecând dureros pe dalele dure când se izbi de pârâiașul de reziduuri pătat de sânge ce se prelingea pe pereții bordurii înalte a gârlei murdare. Ofițerul care-l însoțea nu reacționă la fel de iute. Obiectul învăpăiat lăsat să cadă de pe acoperișul Mausoleului se sfărâmă direct în calea acestuia, iar inerția îl făcu să alerge înainte tocmai când butoiașul îmbibat în păcură explodă în fragmente, împroșcând nisip încins și pilitură de metal direct pe chipul său și în toate direcțiile pe o rază de treizeci de pași.

Când ofițerul țipă agonizant, Odoacru ridică scurt privirea, însă imediat își feri capul, cufundându-l în apa reziduală în momentul în care o ploaie de scântei roșii cobora asupra lui. Acele zone ale trupului său neprotejate de chiurasă – brațele, pulpele, ceafa – explodară de durere când boabele minuscule îi săpară în piele cu un

șuierat sfârâitor. Se zvârcolea cu fața în jos, impunându-și să nu-și ridice capul până când ploaia de particule se va potoli, iar apoi își acoperi fața cu palmele împotriva bucăților răzlețe care încă mai cădeau când se răsuci pe spate ca să-și calmeze durerea înmuindu-și cealaltă parte a corpului în gârlă. Totuși nu era timp, nu era timp să evite bombele din beznă, să se bălăcească în apa împuțită. Ridicându-se în picioare aruncă o privire spre locul unde butoiașul aterizase, doagele din lemn sfârâind într-o băltoacă de lichid învăpăiat. Ofițerul zăcea pe spate lângă el, membrele i se zbăteau spasmodic, fața lui fiind aproape carne pulverizată cu o gaură căscată acolo unde fusese gura. Odoacru se opri să-și înăbușească greața din stomac și durerea din membre înainte de a-și relua trapul agale în jurul zidului Mausoleului.

Luând colțul, plonjă fără să fie avertizat într-o mulțime vastă de oameni dispuși în continuare în formație de luptă strânsă, de parcă pregăteau un atac – jumătatea absentă a ariergardei falangei. Bărbații cei mai apropiați de el, care puteau să-l vadă deslușit în ceața care acum se albea, căscau gura mirați la fața însângerată și la trupul îmbibat în mizeria din rigolă în care stătuse culcat.

— Gundobar! zbieră Odoacru. Unde e Gundobar!?

Oamenii se uitară lung o clipă și apoi arătară cu degetul într-o parte, unde se strânsese un număr de soldați răniți în diferite stadii, unii vlăguiți de parcă erau morți, alții clătinându-se nesiguri pe picioare, diferitele părți ale trupurilor acestora care fuseseră lovite de nisipul și metalul zburătoare arătau ca fața distrusă a ofițerului care-l însoțise pe Odoacru o clipă mai înainte. Unul dintre ei făcu un pas în față, cu chipul și brațele învelite în sânge, ochii cenușii iscodind cu privirea fixă și penetrantă. Mustățile sale lungi, roșu cleioase erau inconfundabile.

— Dumnezeule… exclamă Odoacru. Gundobar?

Germanul se deplasă cu pași mari, strâmbându-se de durere, însă totuși capabil să se deplaseze.

— E doar la suprafață, mormăi el. Atacul… a reușit?

— Încă nu, răspunse Odoacru, și va eșua dacă nu aducem întăriri falangei.

— Atunci să mergem! zbieră germanul și întorcându-se țeapăn către liniile din fruntea coloanei din spatele său ridică în aer brațul drept însângerat. Soldați, la atac!

Coloana se repezi înainte, aproape înghițindu-i și culcându-i la pământ pe Odoacru și Gundobar, înainte ca aceștia să se întoarcă și

să o ia înapoi la trap alături de soldați în jurul zidurilor circulare ale Mausoleului până la piciorul podului. Alertați de strigătul de luptă, paznicii de pe acoperiș începură să slobozească butoiașele lor infernale cu o vigoare reîmprospătată și, ici-colo, pe toată lungimea coloanei de soldați, se auzeau trosnituri oribile, deși oamenii continuau să treacă nepăsători la pas. Țipete agonizante năpădiră iarăși aerul însoțite de strigătele soldaților din împrejurimi ca să umple golul lăsat de răniți. Paznicii de pe acoperiș erau restricționați și de numărul butoiașelor pe care le puteau pregăti și de faptul că erau orbiți de ceață, iar multe proiectile își depășeau țintele explodând inofensive pe o parte a clădirilor vecine sau căzeau în rigole, unde efectul acestora era anulat de gârla cu lături. Lunga coloană de soldați dădu ocol perimetrului Mausoleului și avansară pe dâmbul de la intrarea pe pod, sunetele luptelor crâncene din capătul îndepărtat luându-le urechile cu asalt.

— Gundobar! strigă Odoacru, apucându-și camaradul de umăr. Podul e acoperit cu victime! Soldații nu vor putea să mențină falanga…

— Atunci vor sparge formația! Nu e necesară atâta vreme cât nu vor fi sugrumați.

— Îi voi conduce și îi voi aranja în formație în partea cealaltă, ca să întărim capul podului. Tu…

— Nu! Ți-ai avut partea de glorie astăzi și e nevoie ca restul armatei să fie comandată, răspunse Gundobar cu ochii scânteind. *Eu* voi conduce soldații în partea cealaltă!

— Nu ești în situația să…

Însă înainte ca Odoacru să poată termina, Gundobar se răsuci și sprintă către pod cu sabia înălțată deasupra capului, gura răsucită într-un urlet care reverberă peste pietre și fu purtat către toți soldații, și către cei din urmă care așteptau momentul, și către cei din față a căror clipă sosise.

— Atacați!

Soldații sloboziră din piepturi un muget asurzitor și goniră pe lângă Odoacru ce se lipi iarăși de balustradă pe marginea podului ca să evite să fie luat pe sus sau călcat în picioare.

Năvălind pe pod, soldații se poticneau de grămezile de cadavre, cei în viață gemeau disperați fiind încă o dată tescuiți de camarazii lor, morții punându-le cu solicitudine la dispoziție reazem sigur soldaților care atacau peste pietrele alunecoase de sânge. Pășind într-o breșă din șir, Odoacru se contopi lin în fluxul de atacatori,

mărind pasul cu al lor pe măsură ce furia acestora se intensifica auzind sunetele în creștere ale bătăliei de la capătul celălalt al podului.

Și brusc, exact când a atins vârful curburii, larma a încetat. Inerția soldaților îl purtase în josul dâmbului într-un ritm care-i tăiase respirația, până la poarta masivă care străpungea zidul gros al orașului, Murus Aurelianus, ce servea ca dig pe malul stâng al râului. În ceața sură Odoacru simțea structurile negre, umbroase ale celor două turnuri defensive care se conturau amenințător deasupra lui, însă era incapabil să ridice privirea de teamă să nu-și piardă reazemul în sprintul frenetic, să nu fie tescuit sub picioarele soldaților din spatele lui. Nu mai era ofițerul lor comandant, vocea lui nu mai avea greutate, căci, într-adevăr, glasul lui abia mai putea fi auzit pe deasupra mugetelor bărbaților din jurul său. Bezna, teama și lăcomia – mai ales lăcomia – nu țin seamă de vârstă sau rang.

Picioarele i se poticniră într-un obstacol și apoi într-altul și într-o clipă se înclină în față, bordura scutului târându-l fără grație, mâna dreaptă râcâind pe caldarâmul umed, lipicios, de parcă ar fi fost o gorilă sau un schilod, bâjbâia confuz sub umbrele întunecoase ale turnurilor, în sprintul lor nebunesc, Odoacru și oamenii lui se bulucirăimpetuoși la porțile zidului orașului într-un morman de trupuri, unii dintre ei nefiind încă morți, ci mai repede soldați în viață prea răniți ca să se mai ridice, îl apucau strâns de mână, de glezne, de scut, în vreme ce el se chinuia să treacă prin spațiile strâmte ale porții. Se forță să-și ridice capul, ca un înotător amenințat să se înece încordându-se să vadă lumină în față, ferindu-se să nu se prăbușească la pământ, evitând să se alăture celor pe care el însuși îi călca în picioare.

Și apoi Odoacru intră pe porți și în lumină, iar aici, unde ceața râului era blocată de zidul înalt al orașului prin care tocmai trecuse, priveliștea i se deschise pe neașteptate dinainte-i. Vedea în jos toate străzile luminate de făclii, nu ale paznicilor, ci ale gloatei care se revărsase dintr-o dată din clădirile de pe toate părțile, alăturându-se armatei sale de soldați turbați ce alergau peste apărătorii copleșiți călcându-se pe picioare. Rămășițele cohortelor urbane se împrăștiaseră pe străzi abandonându-și scuturile și armele și fugeau ca să se pună la adăpost. Odoacru se opri și cercetă împrejur: primele raze de soare luminau cerul la răsărit etalând bulevardul larg dinaintea sa, uriașa Porticus Maximae care ocolea sectoarele

sudice ale orașului; apoi se întoarse și își aruncă privirea spre nord, pe Via Recta, învăluită și acum în umbrele dimineții unde se întindea de-a lungul zidurilor orașului către imensele Băi ale lui Nero. În spatele său oamenii se revărsau prin breșele din ziduri alergând năvalnici pe străzi, însă sarcina lui se încheiase acum. Nu mai avea nimic de făcut, chiar dacă și-ar fi dorit; după cinci luni de asediu în afara celui mai însemnat oraș de pe pământ oamenii nu mai pot fi controlați odată ce au pătruns în el.

Brusc, inexplicabil, simți o mâhnire copleșitoare. Deși niciodată nu pusese piciorul în Roma, și nici nu se considerase vreodată roman, acum își dădea seama că toate jafurile sunt la fel, fie că era vorba de un insignifiant sătuc scir din Noricum împrejmuit cu garduri din lemn, fie de Cetatea Eternă din marmură. Fără să mai fie nevoie să privească în continuare știa rezultatul și cunoștea și suferința care va urma.

Stând în mijlocul considerabilei intersecții, cu soarele ridicându-i-se în față, lăsă să-i cadă scutul și își coborî sabia, chiar dacă oamenii năvăleau pe lângă el din toate părțile, înnebuniți de lăcomie, disperați să obțină ceea ce le fusese atâta vreme refuzat, ceea ce se temeau că vor pierde dacă nu vor ajunge chiar înaintea camarazilor. Și, deși mii de soldați alergau pe lângă el din toate părțile, stătea pe de-a-ntregul stingher.

Însă apoi îi veni în minte gândul că sarcina lui nu era dusă până la capăt. Nu atâta vreme cât ordinele lui Ricimer rămâneau neexecutate. *Și nu atâta timp cât Orestes rămânea liber.*

Înălțându-și sabia deasupra capului, își adună ultimele forțe și răcni la soldații care treceau sprintând pe lângă el, deși știa că nu-l puteau auzi.

— Împăratul trebuie capturat viu! Anthemius trebuie capturat viu!

Dădu drumul sabiei și apucă de braț un soldat care alerga pe lângă el.

— M-ai auzit? Odoacru zbiera în fața omului. Anthemius trebuie să rămână în viață!

Soldatul se holba tâmp în ochii lui Odoacru, fără să-l recunoască drept ofițerul său comandant, posibil nici drept camarad și își smuci brațul brutal.

— Dă-mi drumul, prostule, mârâi el obraznic. Și fă pași înainte să-ți pierzi partea.

Și cu asta soldatul râse zgomotos în hohote și, hoinărind, se

îndreptă spre o ușă din stradă căruia începu să-i care picioare.

Odoacru se prăbuși epuizat înainte să mai ridice privirea o dată și să se uite fix și sfidător la soldații pe care o clipă mai înainte îi condusese, dar care acum nu erau nimic altceva decât o gloată. Avea o spaimă – o singură spaimă mai mare decât oricare alta pe care o simțise cândva, anume că pentru majoritatea soldaților fusese plin de temeri. Teama lui – obsesia lui – era că în harababură, în haosul ucigaș în care-și arunca chiar acum soldații, cel mai grozav premiu dintre toate va fi pierdut, își mobiliză ultimele rămășițe de energie și se îndreptă cu pași mari pe stradă, precum o insulă de hotărâre conștientă de ce vrea, înconjurată de un infern: soldații frenetici și cetățenii îngroziți gonind în toate direcțiile. Cel mai însemnat premiu dintre toate nu trebuie revendicat de altcineva decât de el. Îndreptându-și umerii își croi calea împingându-se printre cuceritorii – romani, germani și sciri – care o clipă în urmă fuseseră soldații lui, aliații lui, proprii lui oameni, dar pe care acum îi vedea ca pe cea mai mare amenințare a sa.

Palatul, trebuia să-și croiască calea spre palat.

— Orestes! strigă el, glasul său răgușit ridicându-se peste larmă. Orestes este al meu!

IV

Ricimer se uită dezgustat cu coada ochiului la obiectul de pe masă, apoi dădu drumul capului să-i cadă înapoi pe pernă, ochii strălucindu-i de febră, iar buzele uscate și crăpate.

— Apă, orăcăi el.

Odoacru îi înmâna plosca lui, iar Ricimer o înșfăcă cu mâini tremurătoare și o duse la buze. Bău cu înghițituri lungi, lacome, un firicel uniform prelingându-i-se pe o parte a feței trecu neobservat. Odoacru așteptă nerăbdător până când lăsă vasul jos și i-l înapoie.

Chipul lui Ricimer nu exprima alinare sau ușurare și se întoarse iarăși spre masă, iar de data asta ochii i se umplură de furie.

— Da, el e, zise cu glasul mai puternic acum. O săptămână de căutare a împăratului și asta îmi aduci tu acum? Această… căpățână în putrefacție? Ia-o de-aici. Pute.

Odoacru dădu din cap spre paznicul care înaintă, înșfăcă craniul de părul năclăit de sânge și-l vârî înapoi în sacul grosolan în care fusese adus.

— Am crezut că am menționat deslușit că Anthemius trebuie prins de viu, continuă Ricimer.

— A fost sub nasul nostru tot timpul și noi n-am știut asta, răspunse Odoacru liniștit. Când Gundobar a adus prima oară o cohortă aici, la *palatium*, ca să caute indicii, se aștepta să-l găsească pe împărat, pe Orestes, familiile lor, statul major și ofițerii. Nu au găsit decât niște servitori îngroziți. I-am interogat și pretind că familiile patriciene s-au strecurat afară din Roma cu săptămâni în urmă și că Orestes și statul său major au abandonat palatul în noaptea atacului. Nimeni nu l-a mai văzut pe împărat de săptămâni de zile. Se vorbea că zăcuse bolnav în apartamentele sale private, însă cercetările lui Gundobar nu au dat nimic la iveală.

— De ce ai crede povestea asta? Servitorii au fost evident convinși să facă asta…

— I-am interogat separat și… am recurs la forță. Istorisirile lor au fost consecvente.

— Și nu ați făcut cercetări mai departe?

— Am făcut, însă a fost o problemă de personal, zise Odoacru. Roma trebuie să fie în siguranță – soldații noștri o luaseră razna, și orașul ar fi fost transformat în moloz, iar locuitorii în cadavre, dacă nu se restabilea disciplina. Iar asta a durat câteva zile.

— Soldații noștri sunt *romani* și înapoiau Roma autorității romane, de ce să se răzbune făcând ravagii?

— Soldații au făcut foamea și au stat zăvorâți la Vatican multe luni, așa că au fost orbiți de lăcomie și de victorie. Și-au vărsat furia pe civili și pe mijloacele publice. Soldații lui Orestes și-au scos uniformele și s-au topit în mulțime sau pur și simplu în haos s-au strecurat afară prin ziduri.

— Idioți, scuipă Ricimer, aruncând o privire ranchiunoasă lui Odoacru. Sunt înconjurat de idioți. Sunt țintuit câteva zile la pat, iar asediul se duce dracului!

Odoacru înțepeni.

— Atacul a fost izbutit. Fără cusur.

— Dar ocupația nu a fost mai de soi decât cea a vandalilor. Continuă – unde l-ați găsit până la urmă?

Odoacru se îndreptă spre fereastră să ia aer. Era epuizat, abia dacă dormise în ultimele două zile și pe tot parcursul săptămânii de când soldații lui intraseră prima oară în oraș nu se odihnise mai mult de trei ore în șir. Victoria era asigurată, controlul asupra orașului în cele din urmă consolidat, cu toate astea acum era

dojenit de un bolnav care nu contribuise cu nimic și care era obsedat de o dihonie personală. Totuși Anthemius nu fusese singurul fugar în libertate – și Orestes fugise, iar urmărirea propriei răzbunări rămăsese neîmplinită pentru Odoacru. Văicărelile lui Ricimer îi puneau răbdarea la încercare.

— Aproape renunțaserăm să-l mai găsim pe împărat, crezând că și-a luat tălpășița, zise Odoacru. Apoi, acum trei zile, când Gundobar efectua o ultimă căutare în fundațiile inferioare ale palatului, un nebun dezbrăcat sări la el din umbră, mânuind o sabie veche și ruginită, urlând „Moarte lui Ricimer”. Gundobar a reacționat din instinct și l-a străpuns pe bătrânul bastard în stomac. Din câte se pare, asta nu l-a oprit. Bărbatul a sărit iarăși la el, iar de data asta Gundobar îl lovi cu sabia cu putere și-i tăie capul. După ce s-a asigurat că zona este liniștită, Gundobar a urcat la etaj și i-a spus unuia dintre servitorii capturați să coboare și să curețe mizeria. Servitorul l-a recunoscut pe atacator ca fiind împăratul.

— Cu toate astea, ți-au trebuit trei zile să vii la mine și să confirmi acest fapt?

— Servitorul și-a petrecut noaptea cu cadavrul și a doua zi a încercat să-l scoată pe furiș din palat. A fost prins, firește. Apoi a trebuit să fie chestionat din nou și ca să-i stoarcem povestea a durat până acum. V-am adus capul pentru confirmarea finală.

— Și bun lucru ai făcut, altfel l-am fi căutat în continuare. Știam că Anthemius era nebun. Însă nu așa de nebun.

Odoacru se clătina pe picioare de oboseală. Dacă comandantul nu-i dădea drumul mai repede, simțea că și el s-ar putea să-și piardă mințile.

Ricimer medită o clipă, apoi își întoarse din nou ochii aprinși de febră spre Odoacru.

— Și ordinea a fost repusă în drepturi, zici?

Odoacru dădu din cap.

— Olibrius a fost aclamat oficial împărat, a plătit soldaților dania pe care le-a promis-o și a anunțat amnistierea generală a populației civile. Administrația orașului a început acum să funcționeze și s-au decretat jocuri sărbătorești. În câteva săptămâni totul va reveni la normal, cu un împărat roman autohton. Grecul e mort, asediul va fi dat uitării. Soldații au preluat vechile barăci pretoriene și în curând își vor relua rutina.

— Și Orestes? Ce ai auzit de el?

Odoacru se strâmbă amintindu-și de eșecul său.

— Se pitește în nord cu un corp mic de soldați. Și-a trimis deja ambasadorii la Olibrius punându-și loialitatea zălog și oferindu-și serviciile…

— *Își oferă serviciile!* răcni Ricimer cu o voce neașteptat de puternică, chinuindu-se să se ridice în șezut. Atâta timp cât eu sunt în viață, fiul ăsta de târfă nu va pune piciorul între aceste ziduri! Spune-i lui Olibrius…

— I-am spus, îl întrerupse Odoacru. Olibrius știe cine ține frâiele. El este împăratul Romei datorită domniei tale și și-a exprimat gratitudinea față de domnia ta. V-a pomenit în discursul de instalare.

— Fiu nerecunoscător de târfă, bodogăni Ricimer. A fost vreodată aici să mă viziteze? Patul meu este în capătul celălalt al aceluiași hol ca și apartamentele sale! A venit vreodată să-mi ceară sfatul?

— Va veni, răspunse Odoacru. Până acum situația a fost… curgătoare. Olibrius dorește doar să vă odihniți. Sunteți ofițerul său șef militar. În orice caz, acțiunile militare sunt departe de gândurile sale acum. Pregătește jocurile, numirile noi în magistratură, restabilirea serviciilor orășenești…

Ricimer se cufundă epuizat în perne.

— Să-i spui lui Olibrius… spune-i… că o fi purtând el purpura, însă imperiul ăsta e al meu. Spune-i… Orestes nu va… el nu va… tu să-i spui…

Cuvintele s-au stins treptat, iar Ricimer a închis ochii. Odoacru își mai privi comandantul o clipă, apoi se întoarse și părăsi încăperea fără ca măcar să salute ori să tragă ușa după el. Dădu din cap spre paznicii și medicii care așteptau afară, apoi porni cu pași mari pe coridor năucit de oboseală, deși avea o extraordinară grijă să nu o arate, să nu se împiedice sau să cadă, ca un bărbat care știe că e beat și se străduiește din greu să ascundă dovada care-i demonstrează cu acuratețe beția prin maniera excesiv de grijulie de a merge.

Pășind în soarele strălucitor din afara porții principale a palatului clipi, își adună obiectele personale, apoi se întoarse către barăcile militare de lângă intrarea în palat, unde-și aranjase sectorul lângă cel al ofițerilor superiori.

Dând din cap spre paznicii pe care-i depășea, urcă treptele agale, obiectă contra unui scrib care dorea ca el să-i semneze documentele unui transfer de proprietate și ridică din umeri unei perechi de

ofițeri care-l întrebară unde să încartiruiască caii confiscați de la inamic. Intrând în apartamentele sale zăvorî ușa în urma lui ca să împiedice să fie deranjat. Apoi oftă ușurat că rămăsese singur, se împletici spre încăperea următoare fără să-i mai pese de înfățișarea sa și își dădu drumul pe pătuțul gol de campanie pe care-l folosea drept culcuș. Dormi douăzeci de ore fără întrerupere.

În săptămâna care a urmat starea de sănătate a lui Ricimer s-a înrăutățit. A eliminat o piatră, apoi alta, însă febra nu i-a scăzut și a scăzut în greutate. După două săptămâni a început să sângereze, iar doctorii nu au putut face nimic să oprească fluxul. După trei săptămâni și-a pierdut cunoștința. Într-a patra săptămână a murit.

În săptămâna aceea, împăratul Olibrius a căzut la învoială cu ambasadorii lui Orestes și o sumă considerabilă de bani a trecut dintr-o mână într-alta. Pentru a doua oară în viața lui, Orestes a fost numit comandant militar suprem al Imperiului Roman de Apus. În ziua în care a intrat în Roma cu soldații adunați a urmat același traseu pe care l-a parcurs și Anthemius cu ani înainte. Olibrius l-a întâmpinat oficial pe treptele Capitoliului declamând că nu exista bărbat în imperiu mai bine pregătit decât Orestes ca să preia comanda legiunilor. În discursul său de acceptare, Orestes anunță sfârșitul ostilităților dintre cele două facțiuni militare și aduse la cunoștință că cele două corpuri de soldați, care cu mai puțin de o lună în urmă fuseseră dușmani de moarte, vor fi consolidate într-o forță legionară nouă, reîntinerită cu baza în Italia.

Odoacru nu a fost prezent la ceremonie. Cu o zi în urmă, dezgustat de justificările inamicului său și de reluarea puterii, i-a convocat pe Onulf și pe cele câteva centurii de soldați sciri care-i mai rămăseseră sub comandă și se strecură pe furiș din Roma pe poarta răsăriteană. Pentru prima oară după douăzeci de ani, cei doi frați se treziră amândoi fugari.

Își călăuziră soldații într-un circuit spre răsărit, hăt-departe de hotarele orașului, evitând să dea nas în nas cu legiunile lui Orestes care se aflau pe drum, și se îndreptară către miazănoapte.

PARTEA a III-a

Dacă și Roma poate să piară,
ce poate fi sigur?

SFÂNTUL JEROME

ȘAPTE

Trei ani mai târziu,
475 d. Hr.

Roma și Bivuacurile Dunărene

I

— Tată, cine este Iulius Nepos?

Orestes puse pana jos și când fiul său păși înăuntru ridică privirea clipind în lumina lămpii care-i invada cabinetul. Când vederea i se adaptă, îl privi drăgăstos pe Romulus, un flăcău chipeș cu tenul delicat și părul blond al mamei lui, o patriciană romană din nordul Italiei care murise cu ceva vreme în urmă, și membrele lungi și osatura puternică a tatălui său. Înfățișarea însemna totul la curtea romană și drept urmare Orestes știa că fiul lui era un conducător înnăscut al imperiului și-l dichisea ca atare. Pregătirea sa în arta războiului, retorică și istorie începuse când nu era decât de-o șchioapă, iar cunoștințele sale despre armament și echitație erau fără pereche. Cu toate acestea, Orestes nu simțise că e prudent să zorească lucrurile și de aceea îl ținea pe băiat pe cât de mult posibil izolat de mașinațiunile de la curte, îl reținuse chiar și de la a-i da voie să-l acompanieze în majoritatea campaniilor sale militare, cu excepția invaziei navale din Africa cu câțiva ani în urmă.

Surâse. Romulus o să atingă în curând vârsta majoratului; poate că era timpul să-și sfârșească stilul său de viață protejat.

— E o chestiune complicată, fiule…

— Am cincisprezece ani acum, nu mai sunt un băiețel. Toată lumea vorbește despre el – dascălii, sclavii, până și copiii sclavilor. Nu e cinstit ca eu să par nepregătit.

Orestes își frecă ochii și dădu din cap în semn de aprobare.

— Într-adevăr, nu este. Ți-ai terminat lecțiile, ai isprăvit antrenamentul de scrimă? Nu mai ai și alte sarcini?

— Am încheiat cu toate. Acum – Iulius Nepos?

— Iulius Nepos. Foarte bine. După cum știi, când ne-am întors la

Roma după rebeliune împărat a fost senatorul Olibrius. Nu a rămas la putere mult…

— Odată l-am auzit pe un eunuc zicând că *tu* l-ai ucis. E adevărat?

Orestes clipi surprins, apoi râse.

— Eu? Să-l ucid pe Olibrius? Nu eu, fiule. Nu, un număr însemnat de împărați au venit și s-au dus în ultimii câțiva ani, majoritatea morți de mâinile comandanților lor militari, însă Olibrius nu a fost unul dintre ei. A murit din cauze naturale, de o apoplexie subită, au spus doctorii. Fără nicio îndoială survenită ca urmare a unui stil de viață nesănătos. Era foarte gras, după cum îți aduci aminte…

— Și foarte bogat.

Orestes râse iarăși.

— Și asta…

— Cum a devenit așa înstărit? Am auzit zvonuri…

— Nu-i asculta pe eunuci, îl întrerupse Orestes. Ei vorbesc mult, însă nu știu nimic. Olibrius a avut un… piculeț de noroc financiar neașteptat, la scurt timp după ce a fost făcut împărat.

— Însă tu ai luptat împotriva lui, nu-i așa? îl întrebă Romulus confuz.

— O neînțelegere tragică, îi răspunse tatăl său, prilejuită de un barbar înfometat de putere care a fugit în zăpăceala asediului.

— Deci te-ai împăcat cu Olibrius pe urmă?

Orestes aprobă din cap.

— De fapt era în interesul nostru ca Olibrius să rămână la putere, zise el. Deși inițial nu se afla de partea noastră, s-a dovedit a fi în mare parte… de aceeași părere, întotdeauna mi-a acceptat sugestiile la guvernare.

— Și apoi, când a murit, generalul Glicerius a venit la putere.

— Da, Olibrius a domnit mai puțin de un an. Glicerius a fost și el un bun conducător pentru noi. Așa și trebuia să fie, era un protector de-a lui Gilimer, iar acesta l-a propus. Bineînțeles că Senatul l-a proclamat rapid împărat, la recomandarea mea, căci era un patrician roman și el însuși senator.

— Atunci de ce a plecat?

— A, ăsta e un mister enorm, fiule. A suferit o convertire religioasă cât timp se afla în funcție și se pare că și-a exprimat Sfântului Părinte nemulțumirea față de politicile seculare, ulterior acesta i-a oferit episcopia Salonei…

— A preferat să fie episcop în loc de împărat?

Orestes clătină din cap.

— Cine știe ce trece prin mintea creștinilor odată ce descoperă religia? De parcă nu ar fi avut o ocazie mai însemnată de a-i servi pe oameni ca împărat în loc de un simplu episcop.

— Însă și-a anunțat abdicarea cu luni de zile în urmă și cu toate astea a plecat la Salona doar acum câteva zile.

— Eu l-am presat să rămână mai mult, să ne dea voie Senatului și mie să identificăm un nou candidat împărat. E un lucru dificil în zilele noastre: să găsești un roman de obârșie nobilă acceptat de toate părțile și care în același timp să-și *doreascâ* de fapt postura…

— Și deci acest Iulius Nepos este omul pe care tu l-ai ales?

— *Nu!* se răsti Orestes, făcându-și fiul să tresară. Nepos *nu* este omul pe care-l vrea Roma. Cel puțin nu omul pe care Imperiul Roman de Apus îl vrea. A fost numit în funcție de băgăciosul ăla din Constantinopole, Leon, care crede că e prerogativa lui să umple fiecare post vacant din jumătatea noastră de imperiu. Așa ne-am trezit cu nebunul ăla de Anthemius acum câțiva ani în urmă.

— Prin urmare, Nepos e un roman răsăritean?

— Grec, din cap până-n picioare. Nepotul împăratului Leon prin căsătoria cu nepoata acestuia, Verina, care întotdeauna a fost dornică să-și promoveze familia exact pe socoteala noastră. De aceea Senatul nu a aprobat până acum numirea lui Nepos. Și atâta vreme cât eu sunt la comandă nu o va face.

— Însă servitorii zic că Nepos vine să-și revendice titlul. E adevărat? Ce vei face?

— Vine sigur, răspunse Orestes, însă nu aici, nu la Roma, fricos fără pereche ce e. El și unchiul său Leon au numit încă o dată Ravenna capitala imperiului și nu va mărșălui decât până acolo cu o armată de soldați răsăriteni. Din câte știu s-ar putea să fi sosit deja. Nu contează câtuși de puțin, căci știu că nu cutează să facă niciun pas dincolo de acest oraș. Și chiar și acolo va fi nevoit să se baricadeze în interiorul palatului pentru propria-i siguranță. Sunt convins că locuitorii din Ravenna îi vor tolera prezența chiar mai puțin decât cei din Roma.

— Însă situația asta nu poate dura, insistă băiatul. Roma nu poate avea un împărat care nu este proclamat de locuitorii ei, un prizonier în propriul său palat. Trebuie să vorbești pentru un împărat adevărat!

— Am făcut asta, flăcăule, îi răspunse Orestes, recâștigându-și

calmul.

— Dar cine? Asta aș dori să știu; tată, am cincisprezece ani, a sosit vremea să *mă* informezi mai bine decât pe personalul din palat.

Orestes își privi fiul gânditor.

— Ai dreptate. Mă bucur că ai venit la mine. Plec mâine.

Băiatul se uită la el curios.

— Mâine? Unde te duci?

Orestes puse mâna pe pana de scris și se întoarse la hârtiile sale.

— La Ravenna, evident.

— Singur?

— O să iau trei legiuni de cohorte orășenești, artileria lor și trei *alae* de cavalerie. Mă pregătesc să-l întâmpin pe Iulius Nepos.

— Și…? Romulus îl cerceta nădăjduind.

— Și? Orestes rămase serios în timp ce-l privea cu o nerăbdare simulată. Ce mai ai să-mi spui?

— Tată! protestă băiatul.

Orestes rânji.

— Fă-ți bagajele, băiete. De data asta vii cu mine.

II

Lui Odoacru i se păru că ultimii trei ani trecuseră ca-n vis: lunile și anotimpurile alergau de la unele la altele, o perioadă începețoșată de activități frenetice. Misiunea pe care o aranjase în grabă în a Zecea Vindobona pentru el și oamenii săi înainte de a părăsi curtea lui Olibrius l-a dus în siguranță în anonimatul fronturilor vaste de *confoederati,* legiunile de străini ursuzi postate la granițele nordice și răsăritene ale imperiului fărâmițat. Aici se aflau departe de interesul, ori de a fi remarcați numaidecât de Orestes care după moartea lui Ricimer preluase comanda supremă a tuturor forțelor militare ale Imperiului Roman de Apus – deși Odoacru era incapabil să scape de ironia sorții că legiunea la comanda căreia se afla acum era una dintre cele care îi distrusese regatul său scir cu mai puțin de doisprezece ani în urmă. Aici, pe câmpiile măturate de vânt ale văii fluviului Dunărea, aproape exact de locul celui dintâi cămin al său, patrula o regiune ce includea un număr de forturi și garnizoane de tranziție minore, cu o legiune insuficientă de germani și veterani sciri slab antrenați sub comanda lui și o mână de cavaleri recrutați

Dumnezeu știe de unde; abia înțelegea latina necioplită, cu accent, a acestor călăreți mărunți cu pielea oacheșă care susțineau că provin dintr-o regiune îndepărtată din Asia Mică și pe care i-a moștenit la sosirea pe acest pământ familiar, însă lăsat pradă uitării.

Puterea de luptă a soldaților săi era scăzută – scirii erau singurii soldați experimentați din lot, deși îi erau loiali lui Odoacru la cel mai înalt nivel, completamente devotați lui în calitate de comandant care cu mult timp în urmă i-a prefăcut pentru prima oară într-o forță de luptă eficace pentru tribul acestora. Totuși acești soldați erau relativ puțini, doar câteva sute, o proporție neînsemnată din legiunea a zecea, iar majoritatea se apropiau acum de vârsta lăsării la vatră. Ceilalți soldați ai lui Odoacru, germanii, erau tineri și vânjoși, însă după câte s-ar părea mai mult beți decât treji și neinteresați de disciplina și instrucțiile pe care Odoacru încercase să li le impună. Iar călărețiii din Galatia, ori Pisidia, ori Bithynia{5}, sau de unde-or fi pretinzând că proveneau, erau mulțumiți să se antreneze de unii singuri, cu proprii lor ponei neîngrijiți, dar rezistenți, și atâta vreme cât rămâneau loiali și competenți, Odoacru îi lăsa în plata Domnului cu metodele lor. Onulf răspundea de o cohortă de sciri amestecați cu germanici pe care-i strunea bine; și comandanții celorlalte trei cohorte ale lui Odoacru manifestau cu toții deprinderi variate, însă adecvate.

Totuși, lipsa de competență a *confoederati*-lor părea să nu ridice niciun semn de alarmă printre superiorii lui Odoacru, nici la centrul de comandă al Dunării de la Lauriacum, cu atât mai puțin la cartierul general din Roma, căci în ultimii ani regiunea Dunării devenise așa de sumbră și pustie că până și invadatorii de la apus – triburi germanice neasimilate, rămășițe descurajante ale hunilor, alaiuri de călăreți slavi – păreau să evite zona. Satele de lângă fluviu erau neinteresante pentru atacatori, gospodăriile și moșiile erau cu mult mai puțin înstărite decât satele și ceea ce valora câtuși de puțin în regiune era competent, dar sporadic, protejat de legiunea lui Odoacru. Și astfel, în pofida lipsei generale de experiență și calificare a unității, se afla în pericol mic de a fi atacată, spre deosebire de unitățile împresurate de pe Rin; în consecință, legiunea scăpase neobservată de oficialii superiori.

Și cu lipsa de provocare, fie din partea inamicilor ori a comandamentului major din Roma, legiunea a Zecea Vindobona se conducea singură, tăcută și fără ostentație, mai mult după preferința lui Odoacru. Căci în pofida muncii sale dure și a

sprijinului loial al lui Onulf și al semenilor lui sciri, avea inima împovărată. Mintea îi era încărcată de fantome care-l hărțuiau, vocile națiunii hune, a supușilor lui sciri îngropați practic în mlaștina și în pădurile de la pragul ușii sale, de soldații romani pe care de curând îi condusese în luptă – toți cei care erau dispăruți acum, morți pentru el. În cei patruzeci și cinci de ani de viață ai lui Odoacru, nu realizase altceva decât să supraviețuiască, iar supraviețuirii îi lipsea semnificația; costându-l atât de multe morți, pierderea prietenilor și a familiei, orașe întregi care se încredeau în el. Cu douăzeci de ani în urmă fusese un prinț hun și comandantul unei unități zdravene de călăreți de șes. Acum, obosit și speriat, îi pierduse aproape pe toți cei cu care călărise; cu toate că era tot comandant conducea o gașcă de lepădături străine și de mercenari pe un teritoriu care cândva fusese al lui, însă acum înstrăinat; iar persoana care era cauza tuturor acestor nenorociri, a masacrării ambițiilor sale, a morții tatălui și a bunicului său – această persoană, Orestes, era încă în viață și după toate socotelile sale prospera bine-mersi. Odoacru știa că demonul amărăciunii și al răzbunării îl devora de viu; ce-i drept, își amintea adesea conversația pe care o avusese cândva cu Severinus chiar pe această temă, cu mulți ani în urmă. Dar cu siguranță venerabilul sfânt era, până acum, de multă vreme mort; Odoacru cel puțin nu mai auzise nicio vorbă despre el de când se întorsese prin părțile acestea, deși trebuia să recunoască faptul că nu făcuse niciun efort veritabil să-l caute pe pustnic, căci asta ar fi însemnat să se aventureze încă o dată în regiunile mohorâte ale mlaștinii și ale propriilor amintiri.

Onulf urmărea acțiunile fratelui său în tăcere știind că atitudinea lui nu ar putea decât să dăuneze oricăror perspective viitoare la care Odoacru încă mai năzuia, într-adevăr, Onulf îi vorbise deseori lui Odoacru despre preocupările sale. În orice caz, temerile lui luaseră un nou elan în ultimele luni, căci veștile se infiltraseră până la ei de la Roma, noutăți care nu prevesteau ceva bun pentru frați. Circul de la moartea lui Olibrius și abdicarea lui Glicerius legat de noua conducere din Roma părea că se calmase în cele din urmă. Asta însemna că zăpăceala eșaloanelor superioare ale armatei se va sfârși curând și conducerea statului va începe iarăși să se îngrijească de primejdiile de la frontieră și de desfășurarea forțelor. Mai mult, se dusese vorba că Orestes convocase majoritatea cohortelor urbane și a legiunilor italiene și mărșăluia spre Ravenna, somându-l cu nerușinare pe Iulius Nepos care fugise în exil. Nu era nevoie de un

geniu militar ca să își dea seama că, cu garnizoanele locale astfel ocupate apărându-se împotriva posibilelor represalii, unitățile periferice vor fi în curând chemate sub arme și reamplasate pentru a pune în siguranță devotamentul fluctuant al altor orașe italienești și să-i asigure lui Orestes protecție față de ofensatul Leon.

Era doar o chestiune de timp, i-a spus Onulf fratelui său, până când chiar și unităților de *confoederati* prost văzuți de la Dunăre li se va da ordin să se mute, iar Orestes și statul său major vor începe să planifice și să evalueze aptitudinile soldaților, nu numai în ceea ce privește dotarea cu oameni și armament, ci și aptitudinile de conducere ale comandanților acestora. Și atunci numele lui Odoacru va ieși din nou la suprafață în mintea comandantului. Pe cât de învăluite în anonimat erau legiunile romane când comandamentul suprem era distras de jocurile de la putere din capitală, pe atât de expuse erau în vreme de război. Iar semnele că acest lucru se va întâmpla, că Leon își va trimite propria armată spre Apus ca să-l repună pe Nepos în drepturi, deveneau din ce în ce mai clare. Ca și cum ar fi anticipat acest act, de parcă i-ar fi forțat mâna lui Leon, tachinându-l în legătură cu viteza amețitoare cu care Nepos căzuse, Orestes își așezase imediat propriul om la putere. Abia mărșăluiseră cohortele urbane prin Ravenna și preluaseră palatul împăratului și privilegiile guvernului că Orestes a și convocat o adunare a poporului în uriașul forum al orașului și a anunțat numele noului împărat al Imperiului Roman de Apus, descendentul unei linii străvechi și distinse de patricieni și consuli romani: Romulus Augustus, fiul în vârstă de cincisprezece ani al lui Orestes.

Numirea băiatului ca împărat i-a uimit pe soldați; era o lovitură de o asemenea lăcomie neprefăcută și nepotism că fiecare om din ierarhie, chiar și cei loiali lui Orestes mai înainte și ofițerii superiori romani, era revoltat.

În Ravenna, Orestes s-a mișcat rapid ca să-și potolească cohortele urbane cu o uriașă danie în aur cules din vistieria lui Nepos – acesta fugind din oraș a lăsat în urmă comoara pe care o adusese cu el, un dar din partea lui Leon, cu doar câteva săptămâni în urmă. Având bani în mâini, soldații din capitală au consimțit tacit. Orestes s-a instalat în palatul imperial din Ravenna ca să asigure stabilitatea și siguranța noii poziții a fiului său și a propriei sale moșteniri istorice, dar și să pună la cale atacul contra Constantinopolelui pe care-l prevedea cu certitudine.

În orice caz, nu se făcuse nicio donație *confoederati*-lor germani

din garnizoanele izolate de la Dunăre. În mod tradițional daniile împăraților erau menite tuturor soldaților, fie că erau sciri, sirieni sau romani get-beget și nu doar unităților cele mai vizibile prin postarea lor în capitală. Ascensiunea la putere a lui Romulus fusese destul de neplăcută, însă strâmba împărțire a donațiilor – sume însemnate pentru anumite unități și nicio lețcaie pentru altele – era și mai scandaloasă.

Printre soldați se răspândiseră amenințări vagi de revoltă, uneltirile planau amenințător în aer, dar nici măcar o singură persoană nu era în stare să-și canalizeze furia în acțiune. Serile, când Odoacru se plimba printre focuri și colibele de iarnă, oamenii amuțeau la apropierea lui; în prezența sa conversația se întrerupea brusc, întrebările fără răspuns atârnând pregnant în aer. Cu numirea îndepărtată a unui împărat băiețandru conexiunea dintre Odoacru și oamenii lui, legătura lor de loialitate și devoțiune datând cu ani în urmă, devenise tensionată – legătura de încredere se subțiase, între ei se ridicase o barieră. Soldații îl priveau pe Odoacru întrebători – mai era unul de-al lor? El resimțea aceeași furie pe care o simțea comandantul lor la numirea lui Romulus? Ori el, generalul lor, era una cu Orestes? Un susținător al băiatului împăratului? Dacă-i trădase – nu, trădare era un cuvânt prea dur – înșelase, se arăta a fi un om care de dragul propriei sale ambiții era dispus să consimtă o nedreptate contra prestigiului legiunilor, chiar împotriva siguranței și supraviețuirii lor?

Întrebările cerșeau răspunsuri, însă Odoacru distras părea incapabil de acest lucru. Onulf nu putea să primească un răspuns nici pentru el, abia putea să-și convingă fratele să stea drept o clipă și să se angajeze în conversație. Odoacru își vedea de treabă zi și noapte, de parcă nimic n-ar fi fost nelalocul lui. Ceea ce în trecut îi cimentase loialitatea soldaților – eforturile lui neobosite în numele lor, bunăvoința lui de a accepta orice sarcină, oricât de josnică, ardoarea lui de a conduce frontul și de a-și asuma orice pericol în bătălie – aceste lucruri deveniseră o barieră, un impediment pentru a gândi, a planifica, a răspunde. Odoacru părea posedat de un demon al perpetuității, atât de frenetice îi erau eforturile, mișcările fizice, călătoriile. Întrebările soldaților sporeau, iar moralul le scădea, după câte s-ar părea în raport direct cu mărimea activităților lui. Soldații care-l urmaseră credincioși ani de zile, care și-ar fi sacrificat propriile vieți la cel mai neînsemnat indiciu că a lui era amenințată, acum se îndoiau. Și totuși Odoacru nu le oferea

niciun răspuns.

Și întrucât Odoacru refuza până și să asculte avertismentele fratelui său, Onulf era forțat să înceapă să se gândească la propriile opțiuni. Creierul său începu să facă treaba pentru doi și deveni imaginea contrarie a fratelui său, tăcut, meditativ, temându-se de noapte, dând cu piciorul somnului în loc să îi ureze bun-venit. Oamenii începură să vorbească despre comportamentul ciudat al celor doi frați, despre diferențele care păreau să se ridice între ei, despre, probabil, conflictele și tensiunile interne din mijlocul ofițerilor superiori de la Roma la care erau martori de la depărtare, ce se răsfrângeau aici într-un microcosmos, în acest conflict local dintre cei doi capi ai legiunilor.

Soldații priveau și își puneau întrebări în sinea lor și începură să-și piardă încrederea în comandanții lor, în înțelepciunea ordinelor acestora, în cererile și provocările lor. Și când Odoacru a pierdut încrederea legiunii sale, legiunea a început să-și piardă direcția.

La ultima inspecție a avanposturilor de la frontieră, Odoacru își isprăvi rondurile devreme și aproape fără să se gândească își orientă calul pe un drum ocolitor traseului principal al fluviului, spre ruinele fostei capitale a scirilor. Era o călătorie pe care o evitase multă vreme, bântuit cum era de amintirile sale din tinerețe despre acest loc. Așezarea era acum un morman de dărâmături și grinzi arse de foc, rece și neînsuflețită, locuită numai de porci sălbatici și de pădurea care pusese stăpânire pe ea. Știu imediat că vizita fusese o greșeală; abia sosise că mintea îi și fu năpădită de năluciri ale trecutului, de regrete pentru ce ar fi putut să facă, pentru ce a dat greș. Ruinele erau pustii, dar totuși sălășluite de duhuri, de amintiri pe jumătate conturate; în orice direcție s-ar fi întors, simțea ochi țintuindu-l, deși nu se zărea niciunul, și voci care-l strigau, cu toate că niciuna nu se făcea auzită, îndreptându-și calul către mlaștina enormă, se opri la marginea ei, ezitând să meargă mai departe, să se rătăcească sau poate să dea peste ceea ce nu dorea să vadă. Apoi se îndepărtă dorindu-și să nu se mai gândească la lucrurile astea și să nu mai viziteze niciodată acest loc.

În dimineața următoare, chiar când goarnele trezeau soldații, o bătaie în ușă îl făcu să tresară de spaimă în somn și se trezi derutat, întors pe dos. Se ridică în șezut mormăind, se frecă la ochi și își trecu scurt mâna prin păr.

— Ce este? hârâi el.

Onulf deschise ușa, rămase o clipă în prag ca să-și acomodeze ochii în întuneric și apoi vorbi moale.

— Frățioare, zise el, trăgând cu coada ochiului mirat în urma lui la spațiul luminos din vestibul, un vizitator dorește să-ți vorbească. Un bătrân. Zice că te cunoaște.

Odoacru își dădu drumul înapoi pe pernă oftând, aruncându-și brațele peste ochi. Toți străinii care veneau în audiență la el pretindeau că-l „cunosc" și poate că era adevărat; omul ăsta s-ar putea să fi făcut schimb de saluturi cu Odoacru în timpul unei procesiuni la Roma sau i-o fi vândut o portocală în timpul unui marș printr-un oraș din provincie; în ochii străinului o singură privire îl făcea să se umfle în pene considerând-o o relație personală. Ori poate că era doar un reprezentant local care căuta să traverseze în siguranță teritoriul garnizoanei. Odoacru suspină și se ridică în șezut, apoi se uită la Onulf nerăbdător.

— Păi, trimite-l înăuntru.

— Nu pot, răspunse Onulf. Stă la marginea taberei, refuzând să intre, ori să plece, până nu vei primi să-l vezi.

— Atunci lasă-l să putrezească acolo, nici că-mi pasă.

Onulf aprobă din cap și se pregătea să plece, însă Odoacru îl opri dintr-o dată.

— Onulf.

Fratele său se întoarse pe loc.

Odoacru făcu o pauză înainte de a continua, examinându-și respirația rece în aerul răcoros chiar și înăuntrul colibei.

— E foarte frig afară.

— E amarnic. Le-am dat santinelelor permisiunea să aprindă focuri de avertizare.

— De ce refuză bătrânul să intre în tabără?

Onulf clătină din cap.

— Susține că nu e obișnuit cu oamenii. Că a trăit singur ani mulți și că oamenii, mai ales soldații, îl neliniștesc. Aș spune că arată ca un sfânt.

Odoacru cugetă la asta, căci o idee începuse să i se înfiripe în cap.

— Cum arată? întrebă el.

Onulf ridică din umeri.

— Părul rar, barba lungă. Tunica lui e putredă și peticită dincolo de orice putere a imaginației. O să-i dau o coajă de pâine și o să-i spun s-o ia din loc. S-ar putea să fie lunatic.

— Nu, răspunse Odoacru, o să mă duc eu la el.

Îmbrăcat din cap până-n picioare de noaptea trecută, se ridică și își strecură picioarele în cizmele așezate la marginea patului, apoi își aruncă pe el mantia cu care învelise scaunul cu o seară înainte.

— Să vin cu tine? îl întrebă Onulf.

— Nu. O să mă întorc înainte de ora mesei. Odoacru clipi în lumină, apoi traversă cu pași mari vestibulul și ieși pe ușă.

Tremură când vântul rece îl mușcă prin mantia soldățească din postav și ca să se încălzească își bălăbănea brațele vioi și mări pasul. Drumul până la poartă dură doar câteva clipe și ieși pe ea fără să se oprească, dând din cap spre paznicii înghesuiți lângă focurile de fiecare parte a intrării. Cu toate că privi în jurul său, nu zări pe nimeni și, nedumerit, se întoarse către paznici.

— Ați văzut vreun bătrân aici care întreba de mine?

Unul dintre paznici arătă cu degetul spre o dumbravă din apropiere.

— A zis că o să vă aștepte acolo. Arăta obosit, am priceput că tabăra lui se află acolo.

Pământul înghețat scârțâia sub picioarele lui Odoacru care se îndrepta spre copacii pe care-i știa împrejmuiți de un pârâiaș mlăștinos, unde bărbatul precis că-și instalase tabăra, dacă apa nu înghețase bocnă. Pe malul gârlei nu găsi însă niciun semn de viață și stătea uimit întrebându-se unde să mai caute.

— Rănile ți s-au vindecat bine?

Odoacru se întoarse. Vocea părea să răzbată chiar de lângă el și în pofida răgușelii sale, ar fi recunoscut-o oriunde.

— Severinus? Unde ești? Nu te mai juca cu mine.

Un chicot șoptit răzbătu de la rădăcina unui copac din dreapta sa și trăgându-se mai aproape îl zări pe bătrân stând pe vine exact în aceeași postură în care-l văzuse de atâtea ori în grota de lângă vechea cetate sciră, neprefăcut și alert, cu toate astea invizibil, ca un animal de pădure. Veșmintele lui, până și pielea dezgolită, aveau culoarea noroiului de pe coaja copacului din spatele său, iar părul și barba dădeau impresia că se contopesc cu frunzele și rămuricile din apropiere. Numai ochii lui strălucitori ieșeau în relief din mediul său înconjurător, însă dacă-i închidea, în somn sau meditând, ar fi fost aproape invizibil. Odoacru îl studie o clipă.

— Refuzi să intri în tabăra mea, bătrânul meu prieten? Te ascunzi de mine?

Severinus zâmbi știrb și obosit, însă ochii îi sclipeau.

— Să mă ascund? Eu mă ascund? Peștera mea e doar la câțiva kilometri de aici. Te-am văzut ieri când patrulai, însă ai plecat fără să vrei să mi te arăți. Nu *eu* mă ascund. Eu sunt întotdeauna prezent pentru cei care mă caută.

— Mă bucur să te văd, însă eu nu te caut.

— A, nu? Cândva m-ai căutat fără să-ți dai seama. Te-am tămăduit când erai în suferință, însă asta a fost nimic. Mai măreț a fost faptul că te-am îndemnat pe calea destinului tău.

— Destinul meu? Odoacru surâse cu amărăciune. Ăsta e destinul meu? Iartă-mă că nu plâng recunoscător.

Zâmbetul lui Severinus păli.

— Ești pierdut tot. Se duce vorba că ești pierdut tot.

— Unde ai auzit asemenea lucruri? îl întrebă Odoacru iritat.

— Îți închipui că doar pentru că *tu* nu mă vizitezi, nu-mi calcă nimeni pragul? Ce îngâmfat.

— Pelerinii? îl întrebă Odoacru surprins. Pelerinii s-au întors la tine?

— Mda, răspunse moșneagul, de asemenea și cei din propria-ți tabără. Unii pe care îi știu de când erau tineri, cum te știu și pe tine. Ei îmi povestesc despre grijile tale, despre faptul că te miști într-o direcție îndoielnică.

— Și astfel îmi reproșezi că nu te-am căutat să mă călăuzești iarăși drept pe calea mea? Asta e? Sunt prea ocupat pentru asta, prietene. Iar tu o să degeri și-o să mori dacă nu vii înăuntru să te încălzești.

— Nu-ți reproșez. Îți poruncesc. Tu m-ai căutat.

— Eu ce?

— Nu trebuia să-ți abandonezi îndatoririle chiar în momentul ăsta, să vii aici într-o pădure înghețată, să cauți un moșneag pustnic; totuși ai făcut-o, iar eu sunt recunoscător pentru asta. Nu ești întru totul pierdut. Atâta vreme cât omul se poate abate de la destinul său, atâta timp cât poate să rătăcească calea, dar caută să și-o găsească din nou, atunci nu e complet pierdut.

Odoacru iscodea soarele rece și steril, coborât în continuare la orizont, însă infiltrându-se plăpând printre copaci. Nu avea răbdare să converseze în șarade ca să-i facă pe plac unui bătrân.

— Veștile pe care le știi despre mine sunt eronate, răspunse el suspinând. Nu mă îndrept într-o direcție îndoielnică. Nu am nicio direcție. Bat apa să-mi țin capul la suprafață, cum am făcut-o în mlaștina în care m-ai găsit în ziua aceea și prefer situația asta. Am

pierdut totul, bătălii, camarazi, ocaziile de a mă răzbuna, însă viața nu. În ce direcție te aștepți să mă îndrept?

Severinus îl privi fix, inexpresiv, apoi se uită în altă parte, tremurând în mantia lui subțire.

— Vino cu mine la garnizoană, continuă Odoacru. Să faci o baie fierbinte și să iei masa, iar ordonanța mea o să-ți umple desaga cu pesmeți pentru călătoria de întoarcere…

— Îți aduci aminte parabola slujitorilor și a talanților? îl întrerupse Severinus.

Odoacru se uita lung la el.

— Parabolă? Iertat să fiu, însă nu mi-o amintesc. Știi că nu sunt o persoană religioasă. Când ești martor la ceea ce am văzut eu, e dificil să crezi în Dumnezeu.

— A! Bătrânul aprobă din cap și se cufundă în tăcere, iar Odoacru continua să-l privească.

— Severinus?

Ridică privirea cu o expresie uluită ca și cum tocmai fusese trezit din somn. Fixându-și privirea pe Odoacru, zâmbi.

— Vorbește, fiul meu.

Odoacru oftă, incapabil să-și ascundă exasperarea.

— Ai străbătut mile întregi prin frig ca să mă vezi și acum dorești să reciți din Scriptură? Slujitorii și talanții, zici?

Ochii lui Severinus se umbriră confuzi o clipă și apoi zâmbi când își aduse aminte la ce făcuse referire.

— Da, Evanghelia Sfântului Matei! Minunată parabolă, minunată. Îți mulțumesc că mi-ai adus aminte de ea! Cei patru slujitori și talanții din aur.

Odoacru dădu din cap încuviințând resemnat. Pe drept cuvânt, avea puține treburi de făcut în garnizoană, iar bătrânul îi salvase cândva viața; măcar atâta lucru putea să facă și Odoacru, să-l asculte un ceas. Se ghemui pe jos, trăgând o cremene mică din buzunarul pelerinei sale și un șomoiog de iască. Lovind-o de pumnalul său până ieșiră scântei, azvârli o mână de crenguțe și scoarță pe flăcăruia minusculă și pe măsură ce se mărea, făcu câțiva pași mai încolo să strângă câteva crengi mai mari. În câteva clipe ridică un foc care trosnea, iar Severinus oftă fericit, frecându-și mâinile ca să le încălzească și sprijinindu-se confortabil de copac. Odoacru îmboldi focul cu un băț și apoi se așeză și el, sprijinindu-se într-un cot pe pământul înghețat, cu fața la moșneag.

— Povestește-mi parabola, prietene, sau adu-mi aminte de ea,

căci cu siguranță mi-ai mai povestit-o și înainte. Atât de multe dintre zilele acelea le evoc ca pe un vis. Durerea, leacurile pe care mi le-ai dat, abia dacă mai discern între ceea ce mi-ai spus tu și ceea ce este imaginație.

Bătrânul aprobă din cap.

— Și poate că până la urmă e mică deosebirea între cele două, căci mare parte din ce spun este propria mea imaginație. Anii mulți de trai pustnic fac dificilă distincția dintre imaginație și fapte, dintre nevoie și dorință, uneori chiar între viață și moarte. Uneori am crezut că erai mort, așa de nemișcat zăceai; și totuși câte-o pleoapă ți se zbătea sau o rană îți sângera și simțeam că treci de pe un tărâm pe celălalt.

— Și eu simt că am murit de multe ori. Sau și mai bine, că am trăit de multe ori. Am trăit cândva ca hun, apoi ca prinț scir. Mai târziu am fost roman, însă nu mai simt asta. Nu pot să spun ce sunt. Îmi lipsesc multe, din zilele când eram hun și simțeam că stăpânesc lumea. Sunt lucruri din acea vreme cărora le duc dorul – încrederea, certitudinea că-mi cunosc calea. Totul era limpede și până și moartea nu-mi producea spaimă. Acum, se pare, lumea se mișcă înainte, indiferent de ceea ce omul ar face ori eșuează în a întreprinde, și are prea puțin sens ceea ce face, dacă nu chiar deloc, căci, în final, doar își sporește suferința și apoi, când viața ajunge la punctul culminant, moare. Ironic, nu? Moartea să fie apogeul vieții? Ar trebui, probabil, să devin și eu pustnic. Nu am nicio îndoială că aș fi unul mai bun ca tine, Severinus.

Aici moșneagul ridică din sprâncene.

— Îți doresc tot ce-i mai bun, atunci, căci nu este o cale pe care să o apuci cu ușurință. Te rog, explică-i bătrânului ăstuia greu de cap cum ai deveni tu un pustnic așa de bun?

Odoacru surâse.

— A, tu nu ai făcut nimic, bătrâne prietene, căci cu certitudine acțiunile tale sunt ireproșabile. Mai degrabă sunt motivele tale, căci deși și ele sunt ireproșabile, poate chiar binecuvântate, mă tem că sunt prea inocente. Inocente până în punctul zădărniciei. În ciuda vârstei tale înaintate, Severinus, nu ai învățat încă lecția zădărniciei. Ai făcut un efort uriaș să mă vezi în această dimineață rece, așa că în mod clar nu înțelegi cât de inutile și de meschine sunt cu adevărat eforturile omului.

Severinus se holbă un moment în tăcere, apoi își îndreptă privirea spre orizont, spre soarele rece, iar chipul i se destinse,

umplându-se de bucurie, și Odoacru crezu, uitându-se la el, că dacă sfinții există cu adevărat pe pământ, trebuie să arate într-un fel sau altul ca Severinus.

„Și este ca un om care, plecând departe, și-a chemat slugile și le-a dat pe mână avuția sa”, zise bătrânul, și închise ochii de plăcere pe măsură ce cuvintele vechi de secole i se rostogoleau de pe limbă la fel de lesne ca un cântec de pe buzele unui copil.

„Unuia i-a dat cinci talanți, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui și a plecat. Îndată, mergând cel ce luase cinci talanți a lucrat cu ei și a câștigat alți cinci talanți. De asemenea și cel cu doi a câștigat alți doi. Iar cel ce luase un talant s-a dus, a săpat o groapă în pământ și a ascuns argintul stăpânului său.

După multă vreme a venit și stăpânul acelor slugi și a făcut socoteala cu ele. Și apropiindu-se cel care luase cinci talanți, a adus alți cinci talanți, zicând: «Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată alți cinci talanți am câștigat cu ei».

Zis-a lui stăpânul: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău».

Apropiindu-se și cel cu doi talanți, a zis: «Doamne, doi talanii mi-ai dat, iată alți doi talanți am câștigat cu ei».

Zis-a lui stăpânul: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră în bucuria domnului tău».

Apropiindu-se apoi și cel care primise un talant, a zis: «Doamne, te-am știut că ești un om aspru, care seceri unde n-ai semănat și aduni de unde n-ai împrăștiat. De aceea, m-am temut și m-am dus de am ascuns talantul tău în pământ; iată ai ce este al tău».

Și răspunzând stăpânul său i-a zis: «Slugă vicleană și leneșă, știai că secer unde n-am semănat și adun de unde n-am împrăștiat? Se cuvenea deci ca tu să pui banii mei la zarafi, și eu, venind, aș fii luat ce este al meu cu dobândă. Luați deci de la el talantul și dați-l celui care are zece talanți. Iar pe sluga netrebnică aruncați-o întru întunericul cel mai dinafară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.»”{6}

Severinus se cufundă iarăși în tăcere, cu ochii închiși, cu o jumătate de surâs pe buze, iar Odoacru aștepta răbdător. În cele din urmă, crezând că moșneagul adormise, îl împunse blând.

— Severinus. Nu ai spus că erau *patru* slugi. Ce e cu a patra slugă?

Severinus deschise un ochi și se uită atent la Odoacru.

— A, zise el. Te-ai gândit la soarta celei de-a patra slugi?

— Severinus, nu exista cea de-a patra slugă în parabolă.

Bătrânul își mestecă buzele o clipă, în tăcere.

— Dar dacă ar fi fost? zise el în cele din urmă. Dacă i-ar fi dat, să zicem, trei talanți, pe care i-ar fi investit cu sârg ca primele două slugi, însă ar fi pierdut toți banii, fără să obțină niciun beneficiu pe care să-l returneze stăpânului? Atunci ar fi pățit mai rău decât sluga care a îngropat banii. Ce i-ar fi făcut stăpânul?

Odoacru cugetă la asta.

— Presupun că, din moment ce sluga care a îngropat banii a fost condamnată de stăpânul ei, acest al patrulea servitor ar fi fost ucis pe dată.

— Nu, răspunse Severinus. Nu cred că ar fi fost ucis, nici măcar condamnat, precum cea de-a treia slugă. Bănuiesc – ba nu, *cred*, dat fiind ceea ce știu despre Domnul – că ar fi fost lăudat și i s-ar fi dat încă o șansă, să învețe din greșeli și să facă lucrurile cum trebuie.

Odoacru îl privi mirat.

— Unde vrei să ajungi? îl întrebă până la urmă. Dumnezeu nu-i răsplătește pe investitorii săraci.

Severinus clătină din cap.

— Nu, fiul meu. Dumnezeu îi favorizează pe cei care profită de ocaziile ce li se oferă. Ocaziile sunt binecuvântări, precum sănătatea, ori o soață credincioasă sau vinul care ne bucură. Acceptarea ocaziilor presupune să mai și dăm greș din timp în timp, poate adeseori, căci oamenii sunt supuși greșelilor și credința este slabă. Însă ei sunt totuși cei blagosloviți.

— Nu pot să cred că Dumnezeu se veselește de nereușită.

— Nu de nereușită se veselește El, ci de *încercare*. Acceptarea unei ocazii presupune încredere în Dumnezeu, în mărinimia darurilor Lui. Presupune gratitudine pentru generozitatea Lui, iubire pentru milostenia Lui. Însă *eșecul* de a accepta o ocazie, eșecul măcar de a încerca, semnifică contrariul: lipsa credinței, a separării de Dumnezeu, în cele din urmă aroganța și mândria de a spune că nu avem încredere că darurile ne pică-n poală; noi, oamenii, știm mai bine ca El, credem în noi înșine în loc să ne bazăm pe El. De aici pedepsirea celei de-a treia slugi care nici măcar nu a încercat. În pofida umilei sale scuze aparente și a înapoierii singurului talant, slujitorul cela a fost cel mai arogant și sfidător dintre toți. Era timid și șovăitor. Servitorul își merita

pedeapsa.

— Dar, interveni Odoacru, cel de-al patrulea servitor a pierdut resursele stăpânului…

— Dar nu le-a irosit, continuă bătrânul. A acceptat ocazia, a profitat de șansă, a investit în credință și *apoi* le-a pierdut.

— Poate că era întru totul idiot.

— Poate; însă ăsta nu e un păcat. Dumnezeu nu pedepsește prostia. El pedepsește mândria și lipsa de hotărâre și sfiala. Mândria și frica, vezi tu, sunt adesea una și aceeași.

Odoacru cântări aceste vorbe.

— Și ai bătut atâta amar de drum să-mi spui asta? Moșnege, fie că vorbele tale sunt sau nu adevărate, tare mă îmbărbătezi cu devoțiunea ta. Vino. Nu trebuie să stai aici, în frig, fără hrană. În noaptea asta o să-ți dau un pătuț de campanie în camera mea, iar mâine vom discuta unde te poți instala în siguranță. Vor mai fi zile reci. O să trimit niște oameni acum în peștera ta, ca să-ți strângă lucrurile.

Severinus clătină din cap.

— Nu doresc să-ți deranjez oamenii.

Odoacru se ridică în picioare și-și netezea pelerina.

— Atunci, diseară voi veni chiar eu acolo cu cina.

Severinus ridică din umeri.

— Cum dorești, zise el simplu.

În seara aceea Odoacru luă calea vechii poteci cunoscute de la marginea mlaștinii, conducând o pereche de soldați și un catâr. Știa că toate bunurile lui Severinus intrau într-un singur buzunar al tunicii sale și că bătrânul putea fi cărat lesne pe unul dintre catâri înapoi la garnizoana legionarilor. Totuși ar fi fost nepoliticos să-și dovedească cunoștințele despre sărăcia și neputința moșneagului, așa că a luat oameni în plus. În orice caz, când au ajuns la peșteră, Severinus nu se afla acolo. O pereche de pelerini speriați, care se rugau și se odihneau în adăpostul rustic, pretinseră că nu-l mai văzuseră dis-de-dimineață, însă precizară că dispărea adeseori zile întregi când își făcea rondurile prin satele învecinate.

Odoacru și oamenii lui așteptară câteva ore în grota fără urmă de bătrânul pustnic și apoi, dezamăgiți, se întoarseră la garnizoană. Odoacru se hotărâse să uite de Severinus și deplasările lui excentrice și discursul cu rătăciri evazive ale unui posibil sfânt, însă al unui bătrân incontestabil pe jumătate nebun. Și totuși nu-și putea scoate din minte vorbele lui Severinus și noaptea stătea treaz și le

cântărea.

Talanți – care erau talanții lui Odoacru? Care erau riscurile? Unde-i erau resursele pe care să le investească, care erau pierderile ce trebuiau evitate? Stătea în șezut în camera lui, meditând la acțiunile lui din ultimii câțiva ani, la schimbările și evenimentele prin care trecuse, capul i se învârtea, dar cu toate acestea de data asta mintea nu i se învârtea haotic sau din inerție – acum era concentrată, contopită în limpezime. Cuvintele și gândurile se solidificau, opțiunile începură să se detașeze de presimțirile confuze. Indispoziția din ce în ce mai dușmănoasă din garnizoană, avertismentele lui Onulf, bombănelile soldaților, zvonurile de la Ravenna de redislocare – toate începură să se înscrie într-un tipar, unul pe care l-a neglijat multe luni de zile, dar care acum, își dădea seama, îi cerea să ia măsuri. Vorbele lui Severinus răzbătură prin el – unde erau talanții lui, ce ascunsese el în pământ toți anii ăștia?

Desprinzându-se din gândurile sale după multe ceasuri, păși spre geamul colibei sale de comandant și se uită afară. După unghiul lunii și sunetele taberei, știa că era trecut bine de miezul nopții. Bizar totuși, se simțea proaspăt, chiar învigorat, și când se întoarse către cameră, sufletul său era ușor, de parcă o greutate enormă i se luase de pe umeri, ca și cum stafiile care-l împovărau de când sosise pe teritoriul acesta bântuit nu mai aveau puterea să-l mai prigonească. Zâmbi, însă nu era zâmbetul unei decizii luate, căci nu luase niciuna. Nu știa ce va face, e drept că nici măcar nu avusese răgaz să ia în considerare ori să-și identifice toate opțiunile, să analizeze situația, să discute evenimentele de la Roma și din garnizoană cu fratele său. Zâmbetul său nu era al unui fapt întreprins, căci era mult prea devreme pentru asta.

Zâmbetul său provenea din cunoașterea faptului că avea o ocazie, iar Dumnezeu îi va binecuvânta încercarea de a pune mâna pe ea. Abia dacă știa care era aceasta – e drept era mai degrabă o senzație vagă decât cunoaștere adevărată – însă ocazia, știa, era acolo, impunea măsuri, iar el va acționa. Nu era știința că va face un *anumit* lucru care-i va unge inima, căci acesta era un stadiu prea avansat în acest punct al chibzuinței sale – ci mai degrabă că va face ceva.

Incapabil să doarmă, părăsi patul și se întoarse în scaun, încrezător acum că impasul său fusese depășit. Fie că-i va prezenta Stăpânului său dublul investiției sale, sau o pierdere totală, eforturile lui, oricare ar fi acelea, vor fi blagoslovite.

III

— Acum ce mai e, Gilimer? Ce mai vor oamenii acum?

Orestes se uită sever la secundul său, tribunul cu care își condusese legiunile din Roma spre capitala din nordul Italiei, Ravenna, ca să-l răstoarne pe Iulius Nepos. Până aici marșul abia dacă durase două săptămâni și nu a fost nevoie de niciun asediu, căci Nepos o luase la fugă ca un câine traversând Adriatica, sub aripa protectoare a soldaților lui Leon. Ar fi trebuit să fie motiv de mare sărbătoare printre forțele lui Orestes. Cu toate acestea, de la ocuparea Ravennei, armata fierbea la foc mic de nemulțumire.

Gilimer cerceta holul vast și gol al sălii de ședințe a împăratului. Orestes se declarase singur magistrat-șef și se întâlnise cu capii, cetățenii și negustorii Ravennei ca să-și întărească autoritatea, asigurându-se de numirea în funcțiile esențiale a celor pe a căror loialitate se putea bizui. Prima săptămână a lui Orestes în Ravenna se isprăvise; acuma îl lăsase să plece pe ultimul petiționar, cu câteva minute mai înainte. Camera era pustie, lumina lucarnelor de deasupra pălise și nu aprinsese nicio făclie sau lumânări înăuntru. Gilimer abia dacă zărea prin încăperea posomorâtă, însă intră și se deplasa cu pași lenți, măsurați, prin pasaj către estrada magnifică din față, unde știa că era așezat Orestes.

— De trei zile caut să vă întâlnesc, comandante, zise Gilimer potolit, ecoul vocii sale lovindu-se de coloanele din marmură și pereții mozaicați de parcă ar fi fost într-o peșteră. Cizmele soldățești cu pingele groase răsunau zgomotos pe pardoseală pe măsură ce înainta cu pași mari. Oamenii sunt nerăbdători.

— Și de ce anume? se răsti Orestes din umbra de deasupra lui. Chiar din ziua când am intrat în Ravenna, chiar din *ceasul* acela, am anunțat că fac soldaților o donație mai mare decât au primit vreodată de la foștii împărați, iar în ultimii câțiva ani, oamenii au primit mulți. Cinci livre de aur promise pe centurion. Cinci livre! Și jumătate din cantitatea asta pentru fiecare soldat obișnuit! În generațiile trecute, dacă un soldat primea o fracțiune dintr-o asemenea gratificație, chiar și măcar o dată în carieră, ar fi murit fericit! Acum ce avem? Legiuni de mercenari germani analfabeți care cer răscumpărări herculeene la fiecare șase luni, altfel amenință cu răzmeriță. Singurii oameni fericiți în Ravenna sunt târfele. Nu eu ți-am încredințat comanda cohortelor urbane,

tribune?

— Ba da, comandante, răspunse Gilimer, continuând să avanseze lent.

— Asta include și ordinea, nu-i așa?

— Așa-i, comandante.

— Deci, unde-i ordinea? Oprește-te acolo. Poți să iei loc în banca juraților.

Ecoul bătăilor pașilor lui Gilimer conteniră. Trăgând cu coada ochiului într-o parte, găsi băncuța din marmură cu spetează dreaptă în rândul din față al sălii de ședințe în formă de amfiteatru, cu fiecare loc separat de cotiere sculptate. Ieșind de pe culoar, Gilimer se așeză liniștit, își propti un picior pe cotieră și se uită la chipul furios al conducătorului său, pe care-l zărea acum privindu-l sever de pe estrada obscur luminată.

— Sunteți de neam germanic, zise Gilimer calm, așa cum sunt și eu și, cu toate că v-ați căsătorit cu o patriciană romană, insinuez că asta nu vă schimbă obârșia.

— Continuă.

— Vreau să insinuez că ordinea vine din ambele părți, comandante.

Urmă un moment lung de tăcere, Orestes privindu-l fix pe soldatul veteran care se tolănise insolent pe băncuța dinaintea lui.

— Îți dai seama, tribune Gilimer, că vorbele tale sunt vecine cu trădarea? Poate că un an sau doi la carceră o să-ți schimbe atitudinea în bine. Gărzile mele sunt chiar afară la ușă.

— Cum sunt și ale *mele,* generale. Poate că gărzile tale îți dau ție ascultare, dar poate că ale mele mi se supun mie. Sau viceversa. Propun să nu le amestecăm în discuția noastră. Rezultatul va fi neclar. Asta e deja a treia propunere a mea din seara asta. E timpul să trecem mai departe în conversația aceasta.

Orestes se holba iarăși la subalternul său tăcând lung. În cele din urmă vorbi din nou.

— Nu sunt eu cel care pun bețe-n roate. Primele mele cuvinte pe care ți le-am adresat au fost: „Ce vor oamenii?”

Gilimer îi susținu privirea imperturbabil.

— Oamenii au sentimentul că nu sunt tratați corect.

— Nu sunt tratați corect! mugi Orestes. Au avut un marș plăcut de două săptămâni de la Roma încoace, au intrat în Ravenna fără nicio victimă și apoi li s-a dat cea mai însemnată donație din istoria Imperiului Roman! Vistieria e goală – *eu* sunt cel care nu este tratat

cinstit! Eu sunt acum mai sărac decât Nepos, care a fost alungat în exil.

Gilimer aprobă din cap.

— Posibil. Însă totul e relativ. Soldații au luat seamă că tovarășilor lor de arme din altă parte a imperiului, în special *confoederati*-lor din Africa și Hispania, li s-au concesionat terenuri. *Vaste* concesiuni teritoriale, în unele cazuri districte și provincii întregi, cărora li se va permite apoi să se administreze autonom. Asta este…

— Nu exagera, Gilimer, îl întrerupse Odoacru. Nu le-ai explicat oamenilor că acele concesiuni teritoriale s-au folosit în locul banilor pești doar din simplul motiv că administratorii romani ai acelor provincii îndepărtate nu au acces la cantități mari de aur și argint? Pământ se găsește din plin, bani pești nu.

— Totuși, continuă Gilimer, soldații au decis că pun preț pe pământ mai presus de aur. Mai ales soldații noștri de origine barbară pentru care bogăția s-a socotit dintotdeauna sub forma pământului și a moșiilor, preferabil bănetului. Ei folosesc prea puțin aurul.

— Le-au încurcat, Gilimer; dacă nu vor bănet, atunci lasă-i să-și cumpere pământ cu el!

— Nu e așa simplu, generale. Asemenea achiziții vor necesita să fie făcute bucată cu bucată și sunt costisitoare. Un teren ici, o fermă dincolo, fără legătură. Nu asta caută oamenii.

— Ce anume caută ei? repetă Orestes exasperat.

— Recompense cum au primit camarazii lor din depărtare. Teritorii. Autonomie.

Chipul lui Orestes se învineți de furie.

— *Autonomie?* Numai barbarii se gândesc la asemenea lucruri. Își dau seama ce au? În Italia – în inima imperiului, teritoriul Romei de o mie de ani! Asta nu e vreo dună de nisip abandonată din Africa ce poate fi cedată ușor unui centurion lăsat la vatră, căci poate fi părăsită sau lăsată inamicului. Asta e Italia! Și ei vor…

— O treime, continuă Gilimer calm.

Urmă o altă pauză lungă, după care replica înmărmurită a lui Orestes.

— Ce spui?

— O treime din Italia, repetă Gilimer. Soldații simt că e o recompensă cinstită pentru că servesc sub…

— Că servesc sub comanda mea? mârâi Orestes amenințător. Un

german ca ei, care s-a ridicat până în vârful puterii din Imperiul Roman! Protestează că servesc sub comanda *mea*?

— Nu, generale. Nu contra domniei tale protestează ei că servesc, ci mai degrabă a noului împărat.

— Fiul meu? Romulus Augustus este cel mai competent împărat al generației sale, cu mult mai vrednic decât a fost Anthemius, sau maimuța aia de Olibrius pe care Ricimer l-a numit în funcție, ori lașul de Nepos. Nu mi-aș fi așezat fiul pe tron dacă nu aș fi crezut că o merită pe deplin. El are…

— Cincisprezece ani…

— Naiba să te ia, nu cunosc vârsta fiului meu?

— E doar o simplă marionetă, generale. Tu știi asta și o știu și soldații. Oamenii o văd ca pe o jignire și o rușine să servească sub comanda unui asemenea împărat. Poate că donația ta a fost cea mai consistentă din istorie, însă nu a fost suficientă să-i convingă pe soldați să servească de bunăvoie sub comanda unui băiat ai cărui obraji sunt încă netezi. Cer mai mult.

— O treime din Italia.

Gilimer susținu din cap.

— O treime. Să fie administrată independent de ofițerii pe care ei îi vor alege în acest scop din rândurile lor.

Orestes îl privea fix, cu o privire rece și inexpresivă.

— În schimbul căreia vor servi supuși sub comanda noului lor împărat, Romulus Augustus?

Gilimer aprobă din cap, iar Orestes se sprijini în jilțul său.

— O treime din Italia, doar pentru a-l servi pe împărat cum au făgăduit când s-au legat prin jurământ de legiuni? O treime din Italia, să-și țină o promisiune pe care deja au jurat s-o susțină?

Gilimer nu mai aprobă acum, cunoscând din încordarea glasului lui Orestes și după pauzele lungi, sceptice, rezultatul întrevederii. Se ridică în picioare și ieși înapoi în centrul culoarului.

— Nu aștepți să-mi auzi răspunsul? întrebă Orestes când Gilimer se îndreptă cu pași mari spre ieșire. Pleci fără să-mi asculți propriile propuneri pentru a o scoate la capăt cu aceste plângeri, cu acești neghiobi emasculați, care s-au înmuiat, care caută să violeze și să jefuiască Italia așa cum au făcut deja compatrioții lor în Africa și Hispania? Nu dorești să auzi…

— Nu am nevoie să aud răspunsul domniei tale. Îl cunosc deja.

— Al naibii ce dreptate ai! mugi Orestes, ridicându-se în picioare de pe tronul de magistrat ornat pe care ședea. Al naibii ce dreptate

ai!

Gilimer se grăbi spre capătul încăperii și ieși pe ușă, fără să privească înapoi.

— Să le spui să se ducă la dracu! zbieră Orestes după el. Ăsta e răspunsul meu! N-o să mă las intimidat de gloată, în numele împăratului Romulus Augustus să le spui șantajiștilor ălora fricoși, bătăușilor ălora germanici, să se ducă dracului!

Gilimer trânti ușa în urma lui, lăsându-l din nou pe Orestes în întunericul și liniștea camerei goale.

IV

— Oamenii s-au adunat, frățioare. Întreabă de tine.

Odoacru ridică privirea din scaunul în care stătea în întuneric în fața vasului de mangal. Fereastra fusese crăpată suficient cât să absoarbă fumul de cărbune, fără să lase să intre prea mult din gerul năprasnic. Deși noaptea trecuse demult de al doilea ceas, abia dacă sesizase trecerea timpului și e drept că nu mai ieșise de ore întregi, nici măcar pentru a le da pauză soldaților. Puțini ofițeri remarcaseră acest lucru, căci Odoacru lucra adesea în camera lui, însă Onulf băgase de seamă că fratele lui fusese neobișnuit de gânditor de când îl vizitase pe Severinus cu o zi mai înainte. Acum, când Onulf intrase în încăpere, observă că Odoacru nici măcar nu se deranjase să aprindă o lampă. Întorcându-se înapoi la ușă, Onulf luă o făclie mică cu seu de la o santinelă și se întoarse.

— Oamenii s-au adunat, repetă el. Te așteaptă.

Odoacru clipi în lumina făcliei.

— Asta-i răzmerița despre care s-a zvonit de săptămâni întregi, nu-i așa? De când Orestes și-a numit fiul împărat? Ei ce așteaptă de la mine?

— Ești comandantul lor.

— Eu comand o legiune romană și prin urmare reprezint ierarhia conducerii, pe împăratul împotriva căruia ei se revoltă. Dacă ei se revoltă, eu voi fi norocos dacă o să-mi mai rămână capul pe umeri. La fel și tu.

Onulf făcu o clipă pauză.

— Nu e adevărat. Ei te consideră unul de-al lor, nu ca pe unul dintre mizerabilii ăia din Ravenna. Cel puțin ei *vor* să te vadă în acest fel. Pentru scirii din sânul lor, tu ești prințul lor, conducătorul

lor ereditar. Pentru alții, ești un soldat respectat a cărui onoare și carieră au fost ofensate în aceeași măsură ca ale lor prin numirea în funcție a unui împărat băiețandru. Oamenii ăștia te-au urmat în iad și te-au urmat înapoi în sălbăticia asta. Vor continua să te urmeze, doar dacă le spui un cuvânt. Asta așteaptă ei.

— Și nădăjduiesc că eu o să-i călăuzesc? Să conduc un detașament de *confoederati* incompetenți într-o răzmeriță împotriva imperiului?

— Vor proceda așa cum și-a pus-o în gând. Decizia nu se află în mâinile noastre.

— A! Dar trebuie să facem ceva, corect? replică Odoacru. Să-i refuzăm sau să-i acceptăm. Însă are vreo importanță? S-au hotărât deja? Mi se pare prea puțin probabil că e nevoie de mine la această întrunire.

Onulf îl privi dur.

— Poate că nu e nevoie de tine. Însă ești *dorit.* Refuză-i dacă vrei, sau acceptă-i. Însă nu-i mai poți ignora.

Odoacru tăcu un moment îndelungat, cântărind cuvintele fratelui său.

— Deci și tu îmi interzici să ascund aceste lucruri în pământ.

Onulf îl privi uimit.

— Ce-ai spus?

Odoacru îl mai privi lung o clipă, apoi un zâmbet slab îi apăru pe buze.

— Nimic, răspunse el.

Ridicându-se iute, întinse mâna după mantia de ofițer grea din lână pe care o lăsase să cadă peste un scaun din apropiere și apoi, după o clipă de meditație, se îndreptă spre cufărul micuț din colț, de pe podea, unde-și păstra însemnele gradului său. Deschizându-l, găsi imediat ceea ce căuta – colanul greu din aur ce susținea medalia pentru bravură, ornată cu migală, cu care fusese recompensat de Ricimer și Olibrius după asediul Romei.

În timp ce și-o așeza după gât, Onulf îl privea curios.

— Nu ai mai purtat-o niciodată înainte. De ce acum?

— E o întrunire importantă, sau cel puțin așa zici tu. Poate că e cel mai indicat să-mi dovedesc autoritatea. Să-i dăm bătaie.

Frații ieșiră împreună cu pași mari pe ușă și văzură pe loc uriașul foc în aer liber care fusese ridicat în piața centrală a taberei. Fără vreun cuvânt începură să meargă spre el.

Aproape întreaga garnizoană se strânsese deja în jurul vâlvătăii

și Odoacru băgă de seamă că soldații de la unele dintre forturile îndepărtate de la graniță veniseră și ei călări cu această ocazie. Aceasta era strict împotriva regulamentului militar; când nu se aflau la datorie, soldaților repartizați fortărețelor li se interzicea să le părăsească, cu excepția cauzelor crunte. În starea lui de spirit actuală, Odoacru nu putea totuși să se înfurie și ignoră infracțiunea; ce-i drept, soldații chiulangii nu depuseră niciun efort să-și ascundă prezența, iar unii chiar dădură din cap spre el și rânjiră, de parcă deja căpătaseră complicitatea lui.

Un soldat tocmai își isprăvea discursul, în vreme ce altul se ridicase să-i ia locul. Pe acest al doilea soldat Odoacru îl recunoscu drept Pelleus, unul dintre centurionii lui în vârstă – *primus pilus*[7] al legiunii, din tribul dacilor, căruia întotdeauna i se dusese vestea pentru competența sa cuminte și loialitatea sa implicită. Odoacru se întreba acum în sinea lui cui va fi dacul loial când problema se va pune astfel. Imperiului? Legiunii? Lui Odoacru în calitate de comandant? Și el, și Onulf urmăreau cu interes de pe marginea cercului descris de lumina focului când Pelleus se ridică în picioare și-și drese glasul.

— Soldați, strigă centurionul, ridicându-și vocea ca să fie auzit peste pârâitul și sfârâitul flăcărilor care se înălțaseră așa de sus că oamenii din rândul din față erau roșii și transpirați de la dogoare, în pofida frigului ce-i împresura.

— Soldați, mă cunoașteți cu toții, lupt cu legiunile de douăzeci și patru de ani și am ajuns la vârsta când număr zilele până când voi fi lăsat la vatră. Am dăruit imperiului tot ce-a fost mai bun în mine: într-un an mi-am pierdut o ureche – aici se întoarse ușurel către lumina focului ca toți să poată zări cicatricea furioasă de pe o parte a capului, întinzându-se albicioasă ca un vierme de-a lungul locșorului neted, fără păr, unde fusese cândva urechea – și am o gaură în plămân aici.

Fără să se jeneze își ridică tunica până la gât ca să le arate crestătura roșiatică chiar sub sfârcul drept, unde pătrunsese cândva o săgeată sau un tăiș.

Mulțimea de bărbați amuți, recruții mai tineri făcând ochii cât cepele la această expunere a ceea ce trebuiau să aștepte în următoarele două decenii de carieră în legiune, înainte de a da drumul tunicii la loc, bătrânul soldat se întoarse încetișor la lumina focului să le arate spatele soldaților.

— Și aveți grijă să luați seamă, strigă el, că pe spate nu am nicio

urmă decât de la unghiile târfelor cu care m-am culcat luna trecută în Virunum!

Cu asta momentul solemn fusese întrerupt, iar soldații urlau râzând și fluierând. Până și Odoacru și Onulf rânjiră. Pelleus ridică mâinile cerând liniștea pe care a putut să o restabilească doar cu greutate, căci un număr de ploști și burdufuri cu vin își făcură apariția și acum erau trecute avid de la unul la altul.

— Cum am spus, reluă soldatul, am ajuns la vârsta când număr zilele până când voi fi lăsat la vatră. Și iată ce cred: mi-am dat tot ce am avut mai bun – urechea, plămânul, mai bine de douăzeci de ani din tinerețea mea – iar Roma îmi e datoare. Ea îmi e *datoare* mie!

Bombănelile surde crescură pe măsură ce oamenii dădeau glas aprobându-l.

— Și ea ce îmi datorează? Care-i valoarea vieții unui om? Dacă aș fi murit timpuriu, Roma mi-ar fi făcut o înmormântare și atât. O înmormântare. Așa cum se prezintă situația, a fost nevoie de două decenii de trudă și de câteva părți din mine, așa că ea mi-e datoare! Am pus degetul pe contract când m-am înrolat – un contract care pun rămășag că e unilateral, însă un recrut de douăzeci și doi de ani nu știe prea multe, nu știe cât valorează două decenii din viață, așa că-și pune amprenta pe un contract și apoi îi aparține cu sânge, trup și suflet, pentru tot restul vieții, sau dacă este norocos, doar timp de douăzeci și cinci de ani. Da, am făcut asta, și mă tocmesc și pun rămășag că Roma îmi va ține piept. Când mă voi retrage, Roma îmi va găsi șase pogoane de pământ arabil, undeva în provincii, și o cocioabă micuță într-un sat învecinat și voi sta acolo dezghiocând la fasolea pe care o voi cultiva pe propriul meu teren și o să le istorisesc nepoților minciuni despre cicatricea de pe cap și cele zece zgârieturi de pe spate. Însă știți voi, soldați, astea șase pogoane nu sunt nimic. După mintea mea nu valorează cât pergamentul pe care l-am semnat. Da, Roma îmi e datoare, însă ea valorează un *rahat!*

Acum soldații tăceau mâlc, iar Odoacru stătea stană de piatră lângă Onulf pe un buștean unde găsise loc liber. Era inconștient de tot ce se petrecea în jurul lui, mai puțin de cuvintele centurionului, vorbe pe care nu le mai auzise grăite de un centurion până atunci, și pentru care soldatul putea fi arestat, biciuit și exclus din legiuni fără niciun bănuț.

— Când am iscălit să lupt pentru Roma, continuă veteranul, m-am gândit eu la șase pogoane de pământ în Noricum, un sfert de

veac mai târziu? *La naiba, nu!* Iscălește vreun tânăr înrolarea în legiuni pentru un lucru ca ăsta? Iscălește vreun om gândindu-se la propria lui pieire, gândindu-se că, anul următor, sau peste zece ani, ar putea – că *probabil* – va muri în bătălie ori de vreo boală? Că dacă supraviețuiește douăzeci și cinci de ani în legiune, va fi unul dintre puținii prețioși care reușesc în fapt? Și dacă supraviețuiește, alea șase pogoane vor fi o compensație a naibii de nenorocită pentru tot rahatul pe care a trebuit să-l îndure de-a lungul anilor. Se gândește vreun om la asta? *Tu* – bătrânul soldat arătă cu degetul direct spre un cavalerist tânăr din rândul din față, cu puțin mai în vârstă de optsprezece ori douăzeci de ani, fără nicio îndoială recrutat de curând – *tu* ai semnat doar ca să-ți câștigi la bătrânețe o retragere în mizerie?

Băiatul se uita la el cu ochii mari.

— De asta ai iscălit, băiete? zbieră Pelleus. Dar vreunul din voi?

Strigăte răzlețe de „nu” se înălțară din mulțimea vastă de oameni, iar centurionul le lăsă să se amplifice și să-și dezvolte propriul ritm și cadență, până când scandările bubuitoare de „Nu! Nu! Nu!” umplură atmosfera din jurul lui. Își ridică brațele în aer, împinse bărbia înainte, privind spre ceruri, toți asemuindu-l cu un profet antic sau un preot ce divinizează semnificația stelelor. Când scandările deveniră răgușite și necizelate, dădu drumul brațelor și capului să cadă și începu iarăși să patruleze înaintea focului, trăgând cu coada ochiului la șirurile de soldați, până când toți amuțiră încă o dată.

— Nu! repetă el. Nu de asta v-ați înrolat în legiuni și e al naibii de sigur că nu de asta m-am înrolat *eu* în legiuni. Am mers la luptă din același motiv ca Ahile – ca numele meu să nu fie uitat, ca să-mi câștig porțioara mea de nemurire făcând isprăvi nepieritoare. Că îmi voi sacrifica bătrânețea fericită, dar anonimă, înconjurat de nepoți, în favoarea unei existențe măreț luptând pentru imperiu. Că dacă voi muri tânăr, moartea mea va fi cu atât mai glorioasă.

— Ei bine! Se opri și toți ochii îl priveau cu aviditate. Nu pot spune dacă existența mea a fost glorioasă sau dacă am dobândit nemurirea. Mai repede aș gândi contrariul – că dacă aș muri acum, numele meu va fi dat uitării la fel de repede de parcă aș fi răposat în somn într-o colibă de la țară, înconjurat de păstăi de fasole. Revenind la subiect: nu contează cât de glorioasă e viața mea, tot ce am făcut, am făcut pentru Roma. Am luptat pentru ea, am sângerat pentru ea, am umblat din târfă-n târfă pentru ea, m-am rugat pentru

ea. Fiecare amintire pe care o am e despre ea, deși am fost în Roma doar o singură dată în toată existența mea. Și ceea ce legiunile mi-au oferit, ceea ce Roma mi-a oferit, este onoarea mea de legionar. Titulatura mea, de *primus pilus*, centurionul senior al acestei legiuni. Când mă voi retrage și mă voi plimba pe stradă, fie că va fi o stradă pavată cu aur din Constantinopole ori un făgaș mocirlos dintr-un orășel jalnic de doi bani din Dalmația, voi putea să-mi țin fruntea sus pentru că am servit, și am supraviețuit, în legiunile romane. Am *onoare*…! Și asta, prieteni, valorează mai mult decât șase *mii* de pogoane de luncă în inima Italiei și valorează mai mult decât tot aurul și vilele oricărui patrician roman care și-a moștenit averea de la tăticu' sau a furat-o de la populație prin taxe. Eu am *onoare* și pe *asta* nu mi-o pot fura!

Se uita țintă și feroce împrejurul său, examinând pe fiecare în față. Toți soldații amuțiseră precum morții, abia mai respirând în timp ce ascultau cuvintele veteranului.

— Sau pot? întrebă el moale. Mi-o pot răpi? Și dacă schimbă împărații la fiecare șase luni, într-o competiție a celui mai puțin competent să guverneze? Și dacă vă vor arunca donații masive de fiecare dată, cumpărându-vă ca să vă închidă fleanca și să încetați să vă plângeți? Și dacă or să li se termine banii și or să dea aurul doar cohortelor de băieți drăgălași din oraș și vor uita în mod convenabil de legiunile de la granițe, care dorm în noroi în fiecare noapte și sunt doborâți în fiecare zi de înotătorii fluviali germani? Și apoi, tocmai când credeți că lucrurile nu pot merge mai nechibzuit în palatele de aur din Ravenna, dacă numesc noul împărat, noul comandant și vă treziți că e un bubos de cincisprezece ani care se fălește că poate să-i conducă pe soldați pentru că e familiarizat cu sabia din lemn? Atunci unde e onoarea mea? Când mă voi plimba pe strada aia pavată cu aur cu fruntea sus, oamenii se vor înclina în fața mea reverențioși și respectuoși?

— Nu! Nu! răzbiră iarăși strigătele răzlețe ale soldaților.

— La naiba, nu! scuipă amărât Pelleus. Vor râde de mine. „A servit sub *Augustulus*", vor zice ei, și-și vor mătura băiețașii încolo ca nu cumva să le intre și lor în cap să se înroleze în legiuni. Când mă voi plimba pe ulița aia mocirloasă dintr-o văgăună din Dacia, oamenii se vor apropia de mine cu venerație și teamă, cerându-mi să stau în sătucul lor umil, să le devin diriguitor?

— Nu! mugiră glasurile și mai tare.

— Aveți dreptate, fir-ar să fie! zbieră bătrânul soldat. Băieții vor

arunca cu bulgări de glod în mine și se vor lăuda că vor deveni bandiți sau contrabandiști când vor crește. „Și unde-i cinstea în asta?” o să-i întreb eu, însă cunosc deja răspunsul. „Unde-i cinstea în a-l servi pe *Augustulus*”, or să-mi strige ei mie înapoi, râzând, și apoi or s-o ia la fugă să mă bombardeze cu și mai mulți bulgări.

— Nu! Nu! Nu! reîncepură strigătele și acum fiecare bărbat se ridicase în picioare, iar valul lor de furie fu purtat departe, dincolo de cercul de soldați din jurul vâlvătăii mugitoare, afară din tabără, răsunând chiar peste apele placide, line, ale fluviului, până la taberele intrușilor și vânătorilor de pe malul celălalt, care se treziră în beznă și iscodeau văpaia din tabăra romană din fața lor și se minunau.

Totuși, cel mai important, psalmodierea se împrăștie singură în întuneric prin tabără, în oameni și în inima lui Odoacru, iar aceștia știu dintr-o dată sensul parabolei lui Severinus, că omul care nu izbutește să acționeze este cu adevărat cel care este cel mai damnat, chiar mai mult decât cel care acționează și totuși dă greș; și știu că, indiferent dacă soarta lui era eșecul sau succesul, venise vremea să acționeze.

Odoacru se ridică în picioare, iar soldații din jurul lui tăcură când acesta înaintă. Și ceilalți se potoliră și pe măsură ce strigătele și psalmodierile sucombau neglijente în jurul său, Odoacru se îndreptă cu pași mari spre foc.

Stând în fața flăcărilor, își percepea spatele dogorindu-i și brusc se simți ametit, deși nu putea să presupună dacă se datora faptului că avea stomacul gol ori intensității emoțiilor pe care le trăia în acest moment. În jurul lui totul se cufundase în tăcere, mai puțin flăcările care vâjâiau și trosneau, și privi lung la soldații din fața lui cu ochii goi, ochi care nu vedeau, căci gândurile i se întorseseră în interior, cugetând la ceea ce tocmai spusese bătrânul soldat și la ceea ce-i povestise Severinus în ziua precedentă. Stătea nemișcat, însă după balansul slab al posturii sale, holbându-se la chipurile dinaintea sa, sute de chipuri, ale căror trăsături, pâlpâind și tremurând la lumina focului, se estompau și se contopeau precum liniile ofilite ale unui portret în cretă în ploaie, se adăugau senzației de imponderabilitate ireală pe care o încerca, închisese ochii ca să mediteze, să se concentreze, deși mintea îi era goală. Nu plănuise nimic înainte să se ridice în picioare și să pășească în lumina focului.

Însă pe nepusă masă, la fel de precis cum își știa numele, la fel

de sigur cum știa că era fiul lui Edeco și fratele lui Onulf, și că Orestes era inamicul care se interpunea între el și răzbunarea sângelui tatălui său, la fel de sigur cum știa acestea, Odoacru pricepu ce are de făcut. Chiar în acea secundă simți arșița focului intensificându-se, ca un impuls, impregnându-i o energie și o claritate pe care știa că nu le mai trăise de multe luni și când deschise iarăși ochii, totul era limpede – chipul fiecărui soldat devenise distinct, până la cicatricile individuale de pe obrajii lor, părul aspru și țepos de pe creștete, țesătura grosolană a materialului tunicilor care le picau pe umeri. Brusc, totul devenise clar.

— Prieteni, vorbi Odoacru, cu glasul aspru și fiecare soldat își lungi inconștient gâtul și făcu un pas înainte ca să nu piardă cuvintele comandantului.

— Prieteni, Pelleus a grăit aici adevărul, cu o așa înțelepciune și cumințenie cum ne-am aștepta de la o persoană care de-a lungul anilor a oferit legiunilor cu mult mai mult decât mușchi și sudoare. Iar eu, unul, nu sunt impasibil la această pledoarie, că Roma îi e datoare mai presus de toate, nu o prăpădită de pensionare, ci mai degrabă acele recompense intangibile pentru care noi toți luptăm în fiecare zi, fără de care niciun ban ori un pogon de pământ sau posesiuni nu au vreo valoare. Vorbesc de onoare, de demnitate și de bunul renume al unui soldat roman. L-ați aclamat pe Pelleus, și pe bună dreptate, căci numind un băiat în funcția de împărat, Orestes ne-a luat în derâdere și ne-a insultat. Ne-a spus că loialitatea și eforturile noastre nu valorează mai mult decât supunerea forțată a unui sclav față de un stăpân capricios. Numind un ștrengar să comande imperiul, Orestes ne-a spus că suntem un imperiu de sclavi și prostănaci care pot fi comandați de năzdrăvanul ăla. A pervertit singurul mijloc de plată pe care noi îl prețuim cu adevărat, singurul etalon care am crezut că nu ne poate fi niciodată furat: onoarea noastră. Și, deși aș fi ignorat afrontul, dacă mi-ar fi fost adresat doar mie, acum când am văzut grozava nedreptate pricinuită oamenilor mei, nu o mai pot ignora. Fie că mă veți aclama ori condamna, nu-mi pasă. Nu vă cer niciunuia să mă urmați și nici nu îl voi pedepsi pe cel care nu dorește. Acționez pe cont propriu, fără persuasiuni sau constrângeri, și nici nu voi aplica vreuna dintre ele cuiva, însă în această noapte…

Odoacru își dezlegă cu grijă *fibula* de la gâtul mantiei sale ofițerești din lână și o așeză pe un braț. Ușurel, concentrându-se intens, își scoase colanul greu din aur și medalia de la gât, le așeză

meticulos pe mantie și apoi înfășură tot pachetul sul.

— Din această noapte, prieteni, nu mai pot să servesc într-o armată condusă de Orestes. Renunț la comanda legiunilor romane.

Odoacru se întoarse, făcu un pas către foc și azvârli mantia împăturită cu *colanul* înăuntru, în flăcările ce trosneau.

De la soldații din fața lui răzbătu un icnet, însă apoi, cu un răcnet aprobator, toți țâșniră în picioare și dădură iama înainte, iar pentru o fracțiune de secundă Odoacru se dădu înapoi temându-se de răzmeriță, că va fi aruncat chiar în flăcările în care își lepădase atribuțiunile sale. O duzină de mâini se întinseră ca să pună mâna pe el, apucându-l strâns și ridicându-l în aer unde fu așezat pe umerii unei perechi de legionari voinici din primul rând. Aclamațiile te asurzeau, la fel de zăpăcitoare și deconcentrante precum tăcerea înăbușitoare de acum o clipă, și Odoacru se simți iarăși clătinându-se și amețit, deși de data asta era susținut de mâini lacome și de către rânjetele știrbe a o mie de chipuri avide; îi zări pe unii dintre ei plângând emoționați de ceea ce tocmai văzuseră. Dintr-o dată simți o mână pe umăr, chiar și la înălțimea la care stătea pe umerii a doi uriași, și, răsucindu-și capul, îl zări pe centurionul veteran al cărui discurs îl precedase pe al său și care fusese și el săltat de camarazii lui, un erou confrate, deși unul mult mai elocvent în discursul său și mai meritoriu în onoruri decât el, gândea Odoacru.

Pelleus prinse antebrațul comandantului său strângându-l în pumnul său în timp ce Odoacru apucă în schimb brațul centurionului. Cei doi bărbați își susținură privirile o clipă și apoi rânjiră, iar pe măsură ce ovațiile îi potopeau, își dădură drumul reciproc și își strânseră mâinile deschis, în maniera campionilor unei curse olimpice. Larma era copleșitoare, până când centurionul făcu semn ca să i se dea voie să vorbească încă o dată. Un moment îndelungat soldații îl ignorară, însă apoi, treptat, uralele păliră suficient cât centurionul cu glasul la fel de strident și de limpede ca al unui gong, șlefuit de anii de ordine strigate pe terenul de paradă sau pe câmpul de luptă, să poată fi auzit.

— Oameni buni, zbieră Pelleus. Soldați, l-ați auzit pe comandant. Numele noastre, onoarea noastră de soldați ai Romei sunt puse în joc. Iar mâine o vom răscumpăra, mâine o vom lua înapoi!

Această afirmație fu întâmpinată cu nedumerire și tăcere, căci bărbații se holbau uimiți la veteran.

— Cum? veniră strigăte împrăștiate de peste tot. Unde, Pelleus?

Unde o vom răscumpăra?

Pelleus se clătina pe umerii soldaților care-l purtau, privind mândru în jurul său, iar un rânjet i se întepenise pe chip.

— Unde? strigă el. Cum mă puteți întreba asta? Știți unde!

— Unde? Unde? răsună corul de glasuri din jurul său și alte zâmbete începură să se ivească de asemenea prin mulțime, iar uralele individuale începură iarăși să se înalțe în aer.

— Unde? urlă el, aţâţând mulțimea. Mă întrebați *unde?*

— UNDE? veni răspunsul unificat, un amestec de întrebare și consimțământ, de îngrijorare și ceremonie.

— Ne urmăm comandantul! țipă Pelleus. Îl urmăm pe Odoacru… la *Ravenna!* Înainte ca măcar să fi rostit ultima silabă, țipetele de veselie ale soldaților îl asurziră și aceștia iarăși năvăliră în față, înghițindu-i pe toți din mijloc, comandant, centurion și cărăuși. Trăgând cu coada ochiului pe deasupra mulțimii, Odoacru îl văzu pe Onulf stând în picioare aproape de creasta dealului, cu brațele încrucișate pe piept, tăcut, însă zâmbitor. Când dădu ochii cu el, Onulf înaintă și începu să-și facă loc spre Odoacru împingând cu umerii prin mulțime. După câteva momente ajunsese în apropiere și apucând umărul unuia dintre legionarii care-l purta pe Odoacru, se târî ultimii pași lângă fratele său, făcându-i semn imperios. Odoacru se aplecă atât cât îi permitea poziția.

— Frățioare! strigă Onulf în hună. Odoacru abia dacă-l auzea peste răcnetele soldaților, însă știa că, oricum, nimeni din preajma lor nu putea să înțeleagă cuvintele străine.

— Odoacru! strigă el. O să faci lucrul ăsta? O să-i iei pe acești câțiva soldați, doar această legiune, ca să provoci Roma?

Odoacru se încruntă și se așeză iarăși în capul oaselor pe umerii soldaților, însă Onulf îl trase înapoi, așa că practic îi urla în ureche.

— Odoacru! continuă el. Nu trebuie să eziți – trebuie să o duci la capăt, o dată pentru totdeauna! Ești în continuare comandantul oamenilor ăstora și ei te vor urma unde-i vei călăuzi, la moarte dacă e nevoie! Vei porni împotriva lui Orestes?

La pomenirea numelui antipatizat, Odoacru știu că hotărârea lui, deși aparent spontană, era una spre care viața îl condusese timp de două decenii; fără nicio clipă de ezitare știu – *știu!* — că hotărârea lui era una dreaptă. Dacă izbândea, câștiga lumea, își câștiga onoarea, câștiga satisfacție pentru sângele tatălui său, iar dacă dădea greș, nu pierdea nimic altceva decât propria viață.

Și chiar și atunci, chiar dacă eșua, numele lui, Odoacru, fiul lui

Edeco, prințul moștenitor al scirilor, va fi izbăvit, căci cel puțin *încercase.*

Se întoarse către fratele său și, ca și cum ar fi fost îmboldite de un semnal invizibil, chipurile ambilor bărbați se despicară într-un rânjet.

— Onulf, ești cu mine? strigă el.

— Până la capăt!

— Atunci, spre Ravenna! zbieră Odoacru peste aclamații.

Și se așeză iarăși la loc, iar legionarii mergeau înainte, cărându-l în parada lor veselă împrejurul perimetrului garnizoanei. Înainte să se fi ascuns vederii, se uită înapoi către Onulf, care nu se mai chinuia să-și mențină locul în mulțime, ci mai degrabă rămăsese singur la marginea focului. Se mai uitară unul la altul încă o dată și, când Onulf își ridică pumnul în semn de salut, ambii bărbați știură ce gândea celălalt. Nu mai erau victime, obiectul urmăririi. Pentru prima oară în douăzeci de ani, ei vor fi vânătorii.

V

— Se pare că vestea pe care am primit-o acum o săptămână prin intermediul semnalului focului de pe Dunărea superioară este adevărată, comandante, zise Gilimer, dându-i raportul lui Orestes.

Comandantul își continuă însuflețit plimbarea prin garnizoana din afara Ravennei către poligonul de manevră. Romulus, potrivindu-și pasul cu mersul rapid al tatălui său, îl privi curios cu coada ochiului pe bătrânul veteran, apoi își aținti privirea cenușie asupra părintelui său.

— Ce anume? Răscoala soldaților de la hotare? replică Orestes. Nemulțumiți, nimic mai mult. Câteva cohorte ale căror tribuni au făcut un pic pe durii cu ei la instrucție ori care sau plictisit din pricina iernii.

— Nu, generale, continuă Gilimer. Un curier de la comandamentul Noricumului și Panoniei tocmai a sosit.

Din câte se pare e mai mult decât atât. O întreagă legiune, a Zecea Vindobona, de *confoederati* germani și sciri.

Pasul lui Orestes șovăi o clipă, aproape imperceptibil, și apoi își reluă cadența rapidă.

— Sciri? întrebă el. De fiecare dată când cred că am șters tribul ăsta de pe fața pământului, se pare că apar și mai mulți. Și de data

asta în slujba mea, nici mai mult, nici mai puțin. Comandați de…?

Gilimer aruncă o privire în jos la bucățica de pergament pe care-l ducea cu el.

— Comandați de generalul Odoacru. După cum vă amintiți, a aranjat să fie transferați și el și oamenii lui la granița nordică chiar înainte să reveniți la putere.

— Da, mi-l amintesc, răspunse Orestes clocotind, și aveam toată intenția să am de furcă cu el după reorganizarea legiunilor, înainte să fiu distras de treaba asta cu Ravenna. Acum se pare că această chestiune e un pic mai complicată.

— Tată? îl întrerupse Romulus. E o răzmeriță? Ca împărat, n-ar trebui să stau pe gânduri să conduc un detașament în nord ca s-o înăbuș…

— Nu e momentul acum, se răsti Orestes enervat. Ai multe de învățat despre arta conducerii. Dacă răspunzi fiecărei provocări minore, nu numai că vei irosi puterea soldaților, însă îți vei slăbi și autoritatea și vei pune la încercare răbdarea oamenilor. O chestiune cum e aceasta se va evapora cum se topește gheața primăvara. Răzmerițele nu durează multă vreme dacă cer soldaților să-și târâie picioarele săptămâni la rând printr-un ger amarnic, mai ales când sunt văduviți de hrană și adăpost.

— Deci nu facem nimic?

— Întocmai.

Odoacru se amăgea singur. Era un disperat, inconștient de nebunia sa, întinzând mâna după lucruri pe care nu putea să le înșface. Lunatici ca el vezi în fiecare zi la colțuri de stradă: slăbănogi, care se fălesc cu greutățile ce le pot ridica, sărmani, cu comorile pe care le cheltuiesc, fricoși, cu uriașii pe care-i învinge. Și acum țărănoiul ăsta hun, Odoacru, se crede Marte.

— Gilimer, trimite ordin comandamentelor din Noricum și Panonia să taie porția de provizii garnizoanelor sale periferice. Să-i lăsăm pe scirii ăștia să simtă câteva săptămâni gustul foametei în vreme ce se pitulează prin fluviul lor mocirlos și înghețat. O să le treacă grabnic pofta să se răzvrătească.

Gilimer își privi pieziș comandantul.

— Îmi cer iertare, generale, însă am luptat contra lui Odoacru și a soldaților săi la Roma. Sunt oameni puternici, nu se lasă ușor intimidați. S-ar putea să nu fie suficient să le tăiem rația de hrană. E posibil să avem nevoie de măsuri suplimentare…

Orestes se opri brusc, forțându-i și pe ceilalți să staționeze din

scurt. Îl privi fix pe Gilimer.

— Mă contrazici, îmi contramandezi ordinele, chiar în prezența fiului meu?

Gilimer înfruntă fățiș căutătura comandantului.

— Caut cel mai bun mod de a acționa în fața acestei revolte.

— Uiți care-ți e locul, Gilimer. Asta e o simplă răzmeriță care survine săptămânal pe undeva în acest imperiu, printre soldații prost instruiți și indisciplinați. Nu există nicio „revoltă", în afară de a te împotrivi autorității mele și dacă se mai întâmplă o dată, o voi reprima la fel de rapid ca pe răzmerița asta de pe Dunăre. M-ai înțeles?

Ochii lui Gilimer fulgerau de furie și deschise gura ca și cum ar fi vrut să vorbească, însă își înghiți vorbele. Salutând rapid, se întoarse și plecă înapoi, cu pași mari, spre palatul guvernatorului, pe care Orestes îl stabilise la sosirea lui în Ravenna acum câteva luni drept comandamentul statului major pentru el și ofițerii lui. Orestes aruncă o privire înapoi după ce împreună cu Romulus își reluară traseul către poligonul de instrucție, unde acum auzeau sunetele soldaților care se așezau în formație.

— Ofițer competent, Gilimer, îi zise Orestes lui Romulus, însă înclinat să-și critice superiorii în fața altora, lucru care nu trebuie tolerat. Trebuie ținut în frâu, Romulus, așa cum tocmai ai fost martor. Trebuie să-ți tratezi toți subordonații cu o mână de fier, inclusiv pe mine.

— Chiar și pe tine? întrebă Romulus surprins.

— Chiar și pe mine, cel puțin în public. E o chestiune de exercitare a autorității – pe care trebuie s-o faci într-o manieră exacerbată, cel puțin la început. Pur și simplu s-a întâmplat ca Gilimer să fie un subiect oportun pentru ilustrare. După cum știi, soldații șovăie și se îndoiesc de condiția ta fizică de a-i comanda…

— Condiția mea fizică? Mă antrenez cu proprii instructori ai armatei! Ei îmi spun că sunt un spadasin mai bun decât marea parte a veteranilor!

— Așa s-ar putea să fie, însă nu compensează lipsa ta de maturitate și experiență. Singura cale prin care vei câștiga încrederea oamenilor este să-ți demonstrezi autoritatea asupra lor, precum un lup asupra celorlalți din haită. Și asta va necesita niște măsuri aspre la început, până când oamenii își vor da seama că în pofida vârstei tale, nu te vor călca în picioare. Astăzi va fi o ocazie bună.

Romulus medită la asta o clipă.

— Nu m-am gândit că mai există îndoieli legate de urcarea mea pe tron. Au trecut câteva săptămâni până acum și nu au existat plângeri.

Orestes îl luă în zeflemea.

— O, plângeri au fost din plin, deși nu rostite cu voce tare. Mormăieli. Astăzi când vei fi prezentat, le vei pune capăt.

— Mi s-a spus că e o simplă prezentare oficială în fața trupelor. Prezentarea comandamentului statului major, o aclamație formală.

— Asta va fi, însă această mică răzmeriță dă o notă imperioasă evenimentului pe care nu avem timp să o discutăm. Un împărat trebuie să fie cu picioarele pe pământ, nu doar în sala de scrimă, ci și în cea de lectură. Te-am văzut declamând. Ai calități adecvate – la fel de bune ca ale majorității împăraților pe care i-am văzut și mai bune decât ale multora.

— Să declam? Te aștepți să țin un discurs?

— Nu unul lung, ci doar ceva care să-i asigure pe soldați că tu ești conștient de situația din nord, că o ții sub control și că ar fi cel mai bine să nu se lase ispitiți să se alăture acestei răzmeriți.

Dând colțul, sosiră în bătaia poligonului de instrucție, unde erau strânse cele două legiuni de cohorte urbane romane din Ravenna. Romulus se opri dintr-o dată dând ochii cu corpul considerabil de soldați, dispuși în formație în armuri complete, mantiile stacojii pe dedesubtul chiuraselor lustruite împrumutând tabloului un aer viu colorat, festiv. Orestes mai făcu câțiva pași, apoi se opri și se întoarse să-și privească în expectativă fiul.

— Nici măcar nu am fost prezentat oamenilor, zise Romulus calm, deși vocea-i tremura ușurel. Cu toate astea, acum te aștepți să compun un discurs din senin și să-mi exercit autoritatea asupra a peste zece mii de veterani.

Orestes își privi fiul în fugă, indiferent.

— Vei proceda așa cum ți-am ordonat, îi răspunse cu glasul uniform, sau domnia ta ca împărat va fi una foarte scurtă.

O săptămână de mărșăluit prin zăpadă și gheață, chiar și pe drumurile bine bătătorite, paralele cu malul drept al Dunării, le ceruse soldaților tributul. Odoacru descălecase de multă vreme de pe calul său de cavalerie și le ordonase ofițerilor să coboare și ei, nu doar ca un exemplu pentru soldații cu picioarele bandajate, ci pentru că o astfel de călătorie era dificilă pentru animale – drumul

era alunecos și așa de cavernos încât câțiva cai își rupseseră deja picioarele din față și trebuiră să fie doborâți. Acum, pe măsură ce-și târa picioarele de-a lungul drumului, ascultând într-aiurea gheața care-i scârțâia sub cizmele sale militărești, nu se putea abține să nu remarce dârele roșii care pătau zăpada ici și colo. Deși niciunul dintre oameni nu se văita, știa că sufereau din pricina picioarelor jalnic echipate, sau de degerături, sau de alte neajunsuri pe care un soldat era probabil să le îndure când mărșăluia pe distanțe mari. Se așteptau la durere și la răni, însă efectul era multiplicat când temperatura era atât de scăzută că urina le înghețа aproape înainte de a atinge pământul, iar carnea se albea de rău augur și începea să se cojească doar după câteva ore de expunere.

În sinea sa, Odoacru era înfuriat pe Orestes și pe manevrele din Ravenna care-l forțase să ia aceste măsuri extreme. În ultimele câteva săptămâni toate proviziile pentru răsculați fuseseră tăiate de către comandamentele centrale din Noricum și Panonia. Erau nevoiți să suporte încălțămintea ponosită, mantiile roase de molii, cioltarele peticite și centurile strânse în jurul stomacurilor. Orașelor învecinate li se interzisese să le furnizeze hrană rebelilor, iar proviziile sărace ale soldaților din tabără din seara cu focul uriaș erau tot ceea ce aveau ca să trăiască. Alternativa era fie să se așeze pe vine în sectoarele lor și să facă foamea, ori să se aventureze la drum și să înghețe. Pentru Odoacru alegerea fusese simplă: mai bine să moară de pe picioare, cum îi stă bine unui adevărat războinic, decât de foame și țintuit la pat.

Până la acest punct soldații îi susținuseră decizia fără niciun fel de rezerve, iar Odoacru se minuna de tăria lor. Pentru prima oară în viața lui, preluase comanda unei oștiri din proprie inițiativă. În trecut, luptele fuseseră întotdeauna la ordinele altcuiva: ale lui Edeco în tinerețe, ale bunicului său în timpul scurtei sale șederi pe pământurile scirilor, iar mai târziu ale lui Ricimer. Până la urmă fiecare individ trebuie să-și asume responsabilitatea pentru propria sa viață, pentru propriile sale decizii, chiar dacă se află pe patul de moarte. În această răzmeriță, Odoacru a acceptat provocarea pe care cerul i-o oferise, iar oamenii îl urmau recunoscători. Cu toate astea, reflecta Odoacru, privirea fiindu-i din nou distrasă de o striație lungă și rozalie de pe traseu și de o depresiune în dâmbul de zăpadă de lângă el, unde un trup se sprijinise epuizat, totuși Dumnezeu ar fi trebuit să-i îngăduie o vreme mai bună pentru inițiativa sa.

Gândurile îi fură întrerupte de scârțâitul blând al copitelor dinaintea lui și înainte ca măcar să privească prin amurgul rece și sur care se așternea rapid, știa că era curierul pe care-l trimisese cu câteva ore mai devreme, singurul bărbat din trupă căruia îi permisese să mâne înainte, în interesul de a acoperi o distanță mai mare. Loviturile potcoavelor încetineau pe măsură ce se apropiau, călărețul căutându-și comandantul prin grămada de soldați înghemuiți, ofițerii fiind la fel de zdrențăroși ca și subalternii. Odoacru ridică mâna și fluieră, somându-l pe tânărul călăreț.

— Ai zărit Virunum? îl întrebă Odoacru, atent să nu dea de gol oboseala și nerăbdarea din glasul său. Indicatoarele au fost toate îngropate sau distruse – m-am temut că te-ai rătăcit.

— Orășelul e aproape, anunță curierul, descălecând și plimbându-și calul pe lângă Odoacru. La trei sau patru kilometri.

— Asta-i bine. Dar…?

— Dar ce, stăpâne?

— Asta te întreb eu pe tine. Veștile nu pot fi toate bune, altminteri le-ai fi anunțat deja soldaților din față și ai fi avut zâmbetul pe față. Care sunt veștile proaste, solule?

Curierul se opri o clipă înainte de a-i răspunde.

— Vestea proastă e că porțile sunt închise. Toți rezidenții din provincie au fost evacuați înăuntrul zidurilor orașului, iar gărzile avanposturilor mi-au interzis să mă apropii ca să discutăm, și nici măcar să mă prezint, sub amenințarea că voi primi o ploaie de săgeți. Din ordinele lui Ardaric, ofițerul lor comandant, zic ei. Am văzut zidurile de la depărtare, însă nu m-am putut apropia, așa că m-am întors.

— Ai procedat bine, zise Odoacru. Dă-mi calul tău. Voi vedea cu ochii mei Virunumul încercuit.

Odoacru apucă frâiele și se ridică lin în șa. Dădu roată și se strecură grijuliu printre soldați către partea din față a coloanei lungi.

A ajuns o oră mai târziu, chiar când se lăsa întunericul. Printre fulgii de nea învolburați și minusculi care începuseră să năpădească atmosfera, putu să discearnă luminile licăritoare ale felinarelor santinelelor de pe zidurile orașului.

— Am ajuns, îi anunță cu satisfacție pe primii ostași care se clătinau la scurtă distanță după el și sloboziră o ovație obosită, însă entuziastă. Așteptați aici, până când va sosi și restul legiunii. Ne vom apropia toată unitatea.

Soldații dădură drumul ranițelor și se prăbușiră pe grămezile de zăpadă de la marginea drumului. În timpul cât îi trebuiră întregii coloane să sosească, bezna completă îi ajunse din urmă, iar oamenii au aprins torțe din ramuri de pin rupte din copacii doborâți în pădurea împrejmuitoare.

— Așezați-vă în formație, ostași! strigă Odoacru. Avanposturile din Virunum au fost retrase în oraș și niciunul nu ne-a somat.

— Prudență, frate, îi zise Onulf în hună. Odoacru nu-l observase furișându-se cât timp soldații se dispuseseră în formație. S-ar putea ca orașul să ne fie dușman. Oamenii noștri nu sunt pregătiți să intre în luptă în noaptea asta.

Fără să privească înapoi, Odoacru socoti adevărat avertismentul fratelui său.

— Îl cunosc pe Ardaric, comandantul garnizoanei, zise el. L-am întâlnit toamna trecută la adunarea statului major din Lauriacum. E un om bun, nu înclină să acționeze impulsiv.

— Ai toate motivele să te păzești, răspunse Onulf. Un om ca el nu-și trădează lesne loialitatea.

— Ai dreptate, fu de acord Odoacru, strângându-și buzele. Ardaric s-ar putea să fie câștigat de partea lor. Ridicându-și capul le strigă soldaților:

— Ne apropiem pașnici, însă pregătiți de luptă.

Bărbații încuviințară din cap și își potriviră echipamentul, strângându-și armurile și îndepărtându-și husele din piele de pe scuturi.

— Acum, chemă Odoacru după câteva momente, încolonați-vă în centurii până când ne vom apropia de oraș și apoi vă strângeți în formație de defilare sub ziduri, exact în afara razei de acțiune a săgeților. Ofițeri!

Se strigau comenzi și basul unei tobe emitea un ritm vioi. Legiunea luă în primire marșul și în câteva clipe se strânsese sub ziduri, la două sute de iarzi depărtare.

Odoacru se apropie precaut, inspectând porțile închise ermetic. Pe metereze patrulau santinele înarmate pe care abia le distingea prin zăpada groasă care i se învârtea peste chip. Îi trecu prin minte că probabil gărzile de pe zid nu puteau să-i identifice pe el și soldații lui în întuneric, crezând poate că erau o gloată de fermieri sau refugiați din provincie. Nu în fiecare zi cinci mii de soldați înarmați ieșeau din pădure, noaptea, printr-o furtună de zăpadă puternică. Oricum, abia îi trecu acest gând prin minte, când o

sclipire portocalie pe vârful zidului i-a spus că paznicii erau într-adevăr în alertă, iar șuieratul săgeții care traversă pe lângă urechea lui îi povesti că nu era binevenit să se apropie mai mult.

— Stați! strigă Odoacru în latină spre vârful zidului, nesigur dacă vorbele lui pot măcar răzbate peste șuieratul vântului. Urați-i bun-venit legiunii a Zecea Vindobona care caută adăpost dinapoia zidurilor voastre!

Sunetele vocilor fură purtate până la el de vânt, deși cuvintele nu le putu înțelege.

— Vă spun, repetă el, a Zecea Vindobona! Oamenii noștri îngheață! Căutăm adăpost!

O voce îi răspunse, mai clară, deși nedeslușită.

— A Zecea Vindobona, am recunoscut-o! Și cine e comandantul tău, a Zecea?

Odoacru făcu o pauză, convins acum că veștile despre răzmeriță îi devansase și fie că soldații lui vor primi sau nu adăpost pe timpul nopții de amarnica furtună de zăpadă, depindea de numele său. Nu era nimic de făcut, își întoarse chipul către zid, spre vântul tăios.

— A Zecea este comandată de generalul Odoacru!

Urmă iarăși o pauză și voci neclare din vârf, înainte ca vocea metalică a aceluiași herald să fie purtată înapoi de vânt la el.

— Odoacru, hunul, cel care a atras după sine răzmerița contra Romei?

Odoacru se opri un moment, inima bubuindu-i în piept. Își drese glasul.

— El este!

La aceste cuvinte totul amuți pe vârful zidului sau vântul învolburase răspunsul și-l duse departe. Tot ceea ce Odoacru știa era că rămăsese în liniște, că fără să primească permisiunea nu putea înainta niciun pas mai mult și că fără promisiunea unui adăpost sigur între ziduri, nu se putea întoarce la soldații din bezna din spatele său. Își plecă privirea înapoi, cercetând gheața care începuse să acopere spinarea nădușită a calului său ca promoroaca, își trase pelerina peste cap ca să se apere de zăpada agitată și aștepta.

— Ostași viteji ai cohortelor urbane, strigă Orestes către forțele adunate în poligonul de instrucție de la periferia Ravennei. Vi-l prezint pe împăratul și comandantul Imperiului Roman de Apus, restauratorul lumii, pururea victoriosul, Romulus Augustus al

nostru!

Ovații răzlețe se înălțară din grămadă, întrerupte de strigăte de „Augustulus! Augustulus!”{8} și râsetele batjocoritoare ale celor din apropiere. Strigătele au fost imediat îmbrățișate drept o psalmodiere zeflemitoare care amenințau să crească în intensitate, până când Orestes aruncă o privire încruntată centurionilor din frunte, ordonându-le printr-un scurt gest retezat să sugrume izbucnirea oamenilor, ceea ce și făcură printr-o serie de pumni bine plasați și de măciulii de mânere de săbii. Soldații se cufundară într-o tăcere superficială când Romulus păși înainte.

— Prieteni și camarazi, strigă băiatul, cu o voce surprinzător de puternică și sigură, deși alegerea apelativelor produse câteva chicoteli printre veterani, disprețuitori că un băiat de cincisprezece ani făcea referire la propria-i persoană drept „camaradul” lor.

— Mă înfățișez înaintea voastră în această zi ca să vă mulțumesc pentru aclamații și să laud hotărârea și valoarea voastră pentru că l-ați izgonit de pe țărmurile noastre sacre pe acel fals împărat, Iulius Nepos, acel grec care ne-a fost impus de Curtea răsăriteană și care ne-ar fi uzurpat autoritatea, ar fi uzurpat puterea, făcându-ne sclavi ai famenului tiran din Constantinopole! Vă asigur, prin autoritatea tatălui meu, comandantul vostru militar și veteran al multor bătălii pentru cauza Imperiului de Apus, că noi nu vom permite unor asemenea venetici să ne guverneze! Proclamându-mă pe mine Augustus, mențineți linia patriciană a nobililor împărați ai Romei, prin descendența senatorială a familiei mamei mele. Mai mult, aveți…

— Dania! veni un strigăt din mulțime, iar centurionii își întinseră gâturile și cercetau rândurile ca să identifice pârâtul. Unde e recompensa noastră? se înălță un alt glas. Pământurile noastre? Suntem mai prejos decât legiunile africane? O a treia voce apăru, de data asta mai aproape de liniile din față. Ei au primit pământuri!

Strigătele se ridicară în aer, iar de data asta centurionii erau neputincioși să le oprească. Refrenul dezarticulat venea din toate părțile.

— Unde e răsplata noastră? Unde sunt pământurile? La naiba cu descendența ta!

Romulus își ridică brațele deasupra capului fără niciun folos, căci soldații începură să strige tot mai tare, deși de data asta fără similitudinea coordonării sau măcar scandând la unison. Aclamațiile degenerau în manifestarea gloatei.

Băiatul aruncă neajutorat o privire tatălui care stătea chiar în spatele său cu o ceată mică de ofițeri. Orestes păși în față, ridicându-și și el mâinile, cerând tăcere. După un moment, soldații se supuseră în silă, iar strigătele și huiduielile se domoliră într-un bodogănit surd. Orestes arunca priviri furioase, cu chipul roșu de emoție.

— Răsplata voastră! strigă el. Răsplata voastră! Nu v-am promis recompensa voastră? Ați avut vreodată neajunsul să nu vă primiți nenorocita voastră de răsplată de la vreunul dintre împărații care au stat pe tron de când vă comand eu?

Unii dintre soldații din rândurile din față își coborâră privirile.

— Niciodată nu vi s-a refuzat recompensa justă! continuă Orestes. Nu vi se va refuza nici acum, pe onoarea mea de ofițer comandant și pe onoarea de împărat a fiului meu. Totuși pot să scot eu pământuri din buzunar? Sau împăratul are autoritatea de a transfera iaca-așa noilor proprietari regiuni cu pământuri și populația de pe ele?

Un mormăit înfundat se ridică dintre soldații dinaintea lui.

— Nu are! mugi Orestes. Recompensele voastre nu au fost câștigate imediat și nici nu pot fi acordate instantaneu. Ați luptat mulți ani în serviciul Romei, în slujba împăraților, și meritați recompense care să fie cu grijă ticluite, ca nu cumva să nu-și piardă valoarea și să vă insulte strădaniile. Prin urmare…

— Când? veni un țipăt furios din spate, susținut de alte strigăte. *Când?*

— Se fac aranjamente, blufă Orestes. Se împart misiunile. Magistrații și supraveghetorii vor fi trimiși pe tot cuprinsul nordului Italiei în primăvara asta, după ce drumurile se vor usca, să inspecteze regiunea și să ducă tratative pentru schimbarea regulii privind zonele selectate. Mai mult, suntem puși în fața unei revolte minore, a unei răzmerițe, dacă vreți, a unor soldați nerecunoscători de la frontiera din nord, ceea ce este o dovadă pentru voi că *confoederati* noștri și alte legiuni îndepărtate *nu* sunt tratate mai bine decât voi. Această revoltă trebuie înăbușită înainte ca pământurile voastre să fie identificate în pace și liniște; numai atunci poate avea loc un transfer eficient.

Dintre soldați se înălțară și mai multe mormăieli, un amestec de furie și confuzie. Totuși, Orestes nu le dădu timp să-și calculeze pierderile și câștigurile.

— Asta e oferta mea, strigă el imediat, cea mai generoasă

donație pe care legiunile au primit-o vreodată. În schimbul căreia îmi veți aclama necondiționat fiul, pe Romulus Augustus, ca împărat și comandant suprem. Primiți sau refuzați – voi, cei care refuzați, veți părăsi legiunile și orașul Ravenna chiar în această zi și nu veți fi urmăriți în justiție pentru dezertare. Nu veți mai face niciodată umbră vreunui cort legionar, indiferent că aveți douăzeci de ani ori două luni de servire. Totuși, dacă după lăsarea nopții aud de vreo trădare sau lipsă de respect pentru împărat printre gradați, veți fi arestați și interogați de tribunalul militar. Asta e oferta mea.

Tăcerea se instală, iar soldații cântăreau acest schimb ieșit din comun; la început individual, apoi la unison, strigătele de aclamație se intensificară.

— Romulus Augustus! Romulus Augustus! strigau aceștia.

Orestes aruncă o privire fiului său care făcu un pas înainte la semnal și își ridică mâinile în aer, aprobându-le decizia.

— Romulus Augustus! Romulus Augustus!

Nu mai era nevoie de niciun cuvânt în plus. După o clipă, Orestes și Romulus s-au întors și, escortați de un grup mărunt de ofițeri, se îndreptară înapoi cu pași mari pe străzile orașului la sediul statului major de la palatul guvernatorului, iar cohortele urbane se împrăștiară la sarcinile ce le fuseseră încredințate.

Un ordin neinteligibil pluti spre urechile sale peste urletul vântului. Odoacru examina palisadele garnizoanei și văzu poarta deschizându-se și legănându-se lent. Înainte să poată reacționa, o companie de călăreți înarmați ieșiră la galop dintre ziduri călărind grabnic spre el prin zăpada grozavă. Într-o clipită doi dintre ei se aliniară lângă calul său, întinzând torțele ca să ilumineze zona înconjurătoare, în vreme ce restul își continuară galopul către soldații acestuia care așteptau în bezna înghețată din spatele său.

— Stai, Odoacru, comandantul legiunii a Zecea Vindobona! zise unul dintre oameni într-o germană ireproșabilă, iar când Odoacru îl cercetă la lumina estompată, îl văzu salutând elegant.

— Ardaric? întrebă Odoacru surprins, crezând că a recunoscut chipul comandantului garnizoanei.

— În persoană, răspunse bărbatul când întinse mâna să-l apuce pe Odoacru de antebraț. Și ești binevenit în garnizoana mea.

— Oamenii mei… zise Odoacru, aproape mort de oboseală și zăpăceală. Oamenii mei sunt tot în spatele lizierei…

— Călăreții mei îi vor escorta înăuntru. Iscoadele m-au avertizat

în această dimineață că te apropii, deși nu puteam fi siguri dacă erau soldații tăi sau legiunile imperiale trimise din Italia sau Dacia ca să te oprească – de aici reticența noastră de a deschide porțile, până când nu eram siguri de identitatea voastră.

Ardaric își urni calul și cei trei bărbați înaintară la trap către ziduri.

— Știi atunci de „mișcarea" noastră? întrebă Odoacru frânt.

Ardaric slobozi un ropot ascuțit de râs.

— *Să știu* de ea? S-a dus vorba prin provincii. Singurele vești care i-au emoționat pe oameni mai mult au fost cele care au precedat-o – când am auzit că generalul Orestes și-a numit puștiul împărat și comandant suprem. Tu singur, Odoacru, dintre toți comandanții din imperiu, ai ținut situația sub control.

— Am motivele mele, răspunse Odoacru epuizat, care nu au legătură cu treburile statului ori cu politica. Orestes și cu mine am dat timpul înapoi mulți ani. Însă dacă eu sunt singurul comandant din imperiu care se răscoală, atunci voi fi singurul care-și va pierde capul când vom fi prinși.

Ardaric râse iarăși.

— Nu fi așa de sigur, zise el când caii trecură printre zidurile din Virunum.

Înăuntru orașul era luminat de sute de torțe ca pentru un festival ori o sărbătoare, deși străzile erau de fapt pustii. Cei trei bărbați coborâră artera principală către forul micuț unde Odoacru fu surprins să vadă toată garnizoana, o legiune întreagă, adunată în formație de paradă în pofida orei târzii și a furtunii de zăpadă.

— Ce e asta? întrebă Odoacru uimit. Sunt pedepsiți…?

Înainte ca să poată isprăvi, cuvintele sale fură înghițite de urale asurzitoare, căci soldații își zbierau salutul de bun-venit, pocnind ritmic în scuturi cu lăncile.

— Dimpotrivă, prietene, răspunse Ardaric zâmbind. Te aclamă drept apărător al legiunilor. Oamenii tăi vor sta aici cu noi – când am auzit că proviziile v-au fost tăiate, am început să cerem supliment de alimente și le-am raționalizat pe ale noastre, știind că viitorul ne va rezerva și nouă același lucru. Depozitele noastre sunt pline ochi și vor ajuta ambele legiuni să iasă din impas multe săptămâni, chiar luni, până când drumurile se vor usca și vom începe să mărșăluim.

— Începem să mărșăluim? întrebă Odoacru, minunându-se dacă-l auzise corect sau nu pe Ardaric peste aclamațiile soldaților.

Începem să mărșăluim? O să vă alăturați nouă? Trebuie să te avertizez, prietene, chiar și cu forțele noastre amestecate, soldații sunt foarte puțini, comparativ cu cei pe care împăratul îi poate chema sub arme împotriva noastră…

Ardaric îl privea țintă.

— Cât timp ai călătorit de la garnizoana ta până aici?

— O săptămână prin zăpadă.

— Și nu ai auzit nicio știre în tot acest timp?

— Despre ce vorbești? Cum să aud știri pe dealurile alea uitate de Dumnezeu?

Ardaric se înclină în șa și strigă în urechea lui Odoacru ca să fie sigur că se va face auzit peste vacarmul din jurul său.

— Generale, ai aruncat imperiul în haos! Mesagerii aleargă cu zecile între toate garnizoanele făcând schimb de informații. Fiecare unitate de pe Dunăre și Rin și-a declarat sprijinul în favoarea ta! E doar o chestiune de timp până când vom primi veste de la legiunile din Galia și nordul Italiei. Chiar și cele din Dacia și Dalmația oscilează, cu loialitatea divizată.

Odoacru se holba lovit de trăsnet și apoi auzi o comandă răstită în spatele lui și tropăit de picioare. Se uită înapoi și văzu că oamenii lui – uzi leoarcă, nerași, frânți de oboseală, șchiopătând de durere – tocmai treceau prin poarta principală, conduși de călărețiii lui Ardaric. Soldații locului rupseră rândurile și se îmbulziră în jurul oamenilor lui năuciți, bătându-i pe umeri și trecând de la unul la altul ploștile cu vin și hălcile de carne uscată, în câteva momente, nou-sosiții își reveniră din uimire și se amestecară nestingheriți printre camarazii lor din Virunum de parcă ar fi sărbătorit o victorie grozavă.

Odoacru se întoarse înapoi către Ardaric.

— Mi-am adus toată legiunea. Asta face două legiuni în total, aici, într-o tabără construită să găzduiască doar una.

— Oamenii mei le vor face loc în barăcile lor, iar mâine vom trimite alaiuri să taie bușteni să construiască mai multe. Nu doar pentru legiunea ta trebuie să facem loc, generale. Toate legiunile din nord se îndreaptă în același loc, iar când se va răspândi vestea că ești în Virunum, atunci toate vor veni aici. A sosit vremea ta, generale.

— Exagerezi.

— Te mai îndoiești de asta? Tu ești cel pe care soldații îl vor aclama drept comandantul lor. Tu ești omul care va conduce marșul

către Ravenna. Tu vei repune în drepturi bunul renume al legiunilor, după ani de zile de când împărații ne mituiesc și ne insultă cu incompetența numirilor lor în funcții.

— Și apoi ce se va întâmpla? Ce se va întâmpla odată ce vom ajunge la Ravenna, escortați de cinci sau șase ori zece legiuni? Pe cine va urma soldații? Cui vor rămâne loiali când Orestes va începe să arunce cu aur și pământ în ei, iar eu nu am nimic de oferit decât un nume? Ce fel de mișcare crezi tu, Ardaric, că eu conduc aici?

Chipul comandantului garnizoanei fu traversat de o umbră, însă doar pentru un moment, când privi lung marea de oameni care se îmbulzeau pe străzile și în forul din jurul lui.

— Motivele tale, zise el, disputa ta cu Orestes, trebuie rezolvate de voi și, de asemenea, de Dumnezeu, dacă dorești să-L amesteci și pe El în asta. Cât despre partea soldaților, nu există nicio șovăială. Oamenii te vor urma pe *tine*.

Cei doi bărbați se rezemară vreme îndelungată de cai în tăcere, urmărind cum ostașii năvăleau în jurul lor, sărbătorind prin zăpada care pica din cer.

VI

Soarele sfârșitului de august dogorea nemilos peste soldații germani care, neobișnuiți cu o asemenea arșiță, lepădaseră de pe ei mare parte din îmbrăcămintea cu care mărșăluiseră spre sud de la posturile lor de întărire de pe Dunăre. Țesăturile din lână aspră, descoperiră ei, erau insuportabile sub soarele arzător, mai ales sub armura înzăuată pe care Odoacru insistase s-o poarte tot timpul de când intraseră în Italia. Efectul era amplificat de scuturile concave pe care le cărau în spate și de ranițele grele prinse de umeri cu sfori ce păreau să pătrundă cu și mai multă cruzime în pielea lor fiind căptușite cu lână care-i irita. În prima zi în afara Alpilor, înainte ca soarele măcar să fi atins meridianul, șanțurile de la marginea drumului erau pline cu hainele azvârlite ale soldaților și la câteva zile după aceea constituiră o sursă de grozavă veselie zgomotoasă printre soldați, observând expresiile înfricoșate ale localnicilor când douăzeci de mii de oameni mărșăluiau prin satele lor înfășurați numai într-o cârpă în jurul șalelor și armura de luptă.

Cu inevitabila ardere și bășicare a pielii bălaie nordice, intensificate de disconfortul provocat de roiurile de țânțari și muște

care-i torturau pe măsură ce coborau pe teritoriile de șes din nordul Italiei, mulți soldați regretau că au lepădat așa grabnic îmbrăcămintea de lână, așa aspră cum era. Germanii nădușiți puseră mâna pe trecătorii și sătenii năuciți, îi dezbrăcă de haine, mai ales de țesăturile din în și alte materiale moi, și le folosiră să-și acopere trupurile arse de soare. După ce Odoacru le-a interzis jafuri de genul acesta, prea puțin mai puteau face însă soldații suferinzi, decât să se acopere cu ulei și să se pudreze cu praful roșiatic care se strânsese pe marginea drumului, în umilul efort de a-și proteja pielea arsă. Rezultatele erau ineficiente: din pricina prafului și a culorii pielii de dedesubt, soldații nordici deveniseră cunoscuți drept „oamenii roșii” și toată lumea, mai puțin cei mai curajoși sau cei mai curioși dintre privitori, fugea la apropierea lor.

Într-a cincea zi departe de colinele de la poalele munților, înainte de a-și începe călătoria finală de-a curmezișul coloanei vertebrale a Italiei, la vest, spre Ravenna, se apropiară de garnizoana militară de la Ticinum Papiae. Aici, Odoacru hotărî să staționeze și să-și așeze tabăra exact dincolo de raza de acțiune a proiectilelor de pe zidurile fortificate. Nedumeriți, căci era încă devreme după-amiază, totuși fără să pună la îndoială oportunitatea de a scurta cei peste treizeci de kilometri din marșul zilei, soldații ieșiră din formație, ținându-se aproape de arme și provizii în cazul în care garnizoana romană așezată pe vine înăuntrul zidurilor ar fi lansat un atac neașteptat. Cât centurionii măsurară cu pasul planul pentru tabăra care urma să fie construită, oamenii se odihneau la umbra crângului rar din apropiere, iar Odoacru ordonă ridicarea unui cort în luminișul de la mică depărtare. Aici își întruni ofițerii superiori, pe Ardaric, Gundobar, Onulf și o mână de câțiva alții care i se alăturaseră de când cu chemarea lui la arme de primăvara trecută.

Când ofițerii sosiră câteva momente mai târziu, îl priviră întrebător pe Odoacru, căci trecuseră câteva zile de când ținuseră o reuniune a statului major general.

Mai înainte de toate, în sinea lor voiau să cunoască motivul staționării, căci erau aproape de Ravenna și de confruntarea finală care știau că-i aștepta acolo. Ticinum era un loc straniu de staționat, căci mai trecuseră pe lângă câteva asemenea orașe înarmate de când coborâseră din Alpi, inclusiv prin centrul administrativ Milano doar cu două zile în urmă, însă niciunul nu-l ispitise pe Odoacru să se oprească și să se lupte și nici nu reprezentau o amenințare pentru

evoluția marșului lor. Ticinum nu părea să fie diferit.

— Ocupăm acest oraș, anunță Odoacru după ce ofițeri se adunară, în loc de un bun-venit sau de o discuție preliminară. Nu vom lăsa Ticinum Papiae în urma noastră fără să capituleze.

Ofițerii se uitară unii la alții surprinși, iar Gundobar vorbi primul.

— Odoacru, nu ne-am oprit acum două zile să ocupăm Milano, ci mai degrabă i-am abătut pe soldați departe, dând ocol zidurilor. Acest oraș e mult mai mic, o garnizoană neimportantă, totuși asedierea lui ne-ar putea costa zile întregi. Asta ar prelungi timpul petrecut de soldații noștri departe de Dunăre și Rin, unde hotarelor li s-au slăbit puterile contra invaziilor. Ține minte, legiunile pe care le-am lăsat în urmă sunt loiale, însă forțele le sunt reduse la jumătate; nu va fi decât o chestiune de timp până când triburile din partea cealaltă a fluviului își vor da seama de șansa lor.

— Și, continuă Ardaric, îi va da mai mult timp lui Orestes să-și întărească apărarea împotriva noastră la Ravenna. Cu cât stăm mai mult aici, cu atât mai dificilă va fi sarcina noastră când în cele din urmă vom sosi la obiectiv. Ne aflăm la mai puțin de o săptămână de mărșăluit de capitală. Hai să continuăm.

Odoacru își privi ofițerii.

— Sună rezonabil, răspunse el, cu excepția unui singur lucru. Orestes nu mai e în Ravenna. E aici.

Oamenii lui îl priviră surprinși.

— În Ticinum? întrebă Onulf. Este un adevăr?

— Avem un oaspete. Unii dintre voi s-ar putea să-l cunoașteți. Deși nu face parte din armata noastră, e unul dintre ai noștri, după grai și după intenție.

Întorcându-se, Odoacru fluieră. Patru gărzi din apropiere își făcură apariția și când Odoacru le făcu semn, începură să se îndrepte spre cortul sub care se întâlniseră ofițerii. Pe măsură ce se apropiau, Onulf și ceilalți văzură că escortau o a cincea persoană, un ofițer roman cu uniforma de luptă completă, cu excepția caracteristicei tunici stacojii romane purtate pe sub platoșă. Din câte se părea, nici el nu rezistase arșiței și se îmbrăcase doar cu o cămașă din pânză ușoară, precum acelea în care poți dormi.

— Domnilor, vi-l prezint pe tribunul Gilimer, comandantul cohortelor urbane sub Orestes și ostrogot prin naștere. A sosit la cortul meu de comandă în această dimineață înainte ca noi să plecăm, după ce a discutat cu soldații din avanposturi și chiar l-a

ucis pe unul care în aparență nu a fost de acord să stea de vorbă. Susține că l-a însoțit pe Orestes aici, la Ticinum, acum o săptămână, iar cohortele urbane pe care le-a adus cu el au triplat mărimea normală a garnizoanei staționate aici. Autoritățile civile au cooperat cu ei și i-au aprovizionat pe soldații lui Orestes cu alimente, armament suplimentar și provizii. Zidurile din Ticinum adăpostesc acum o armată puternică și bine înarmată, iar Orestes are de gând să ne atace ariergarda când vom trece pe lângă ei – *dacă* vom trece.

O clipă ofițerii se holbară șocați în tăcere la noul-venit, înainte să izbucnească toți deodată strigând și argumentând. Odoacru gesticulă din brațe să facă liniște și după ce amuțiră, Gundobar ridică glasul.

— De ce ai crede această afirmație? trânti el. Uită-te la vârful zidurilor orașului, nu există nicio dovadă a unei garnizoane triple. Orestes l-a trimis pe omul ăsta să ne țină calea aici, să ne amâne sosirea la Ravenna, să câștige timp în plus ca să-și pregătească apărarea.

Odoacru aprobă din cap.

— Posibil. Și eu m-am gândit la asta. L-am informat pe Gilimer că dacă descoperim că teoria lui nu e adevărată, va fi ucis, fapt pe care-l știa înainte de a sosi aici. Cu toate astea a venit la mine, știind că voi face investigații și voi descoperi adevărul, pe care-l bănuiesc că este așa cum zice el. Dacă doar ne reține aici pentru Orestes, își va sacrifica viața procedând astfel. Îmi vine greu să cred că vreo persoană s-ar martiriza voluntar pentru Orestes.

Ardaric îl privi sceptic pe prizonier.

— Oamenii sunt adesea dispuși să moară pentru o cauză, ori pentru alte stimulente. Poate că Orestes îi ține familia ostatică sau îl constrânge în alt fel.

Gilimer vorbi pentru prima oară.

— Probabil că motivele mele nu sunt la fel de nobile ca a-mi proteja familia, generale, zise el disprețuitor. Poate că am un simplu conflict cu comandantul meu. Oamenii mai fac asta adesea.

— Dacă nu ne poți convinge de motivele tale, de ce te-am crede?

— Pentru că aveți multe de câștigat dacă mă credeți și puține de pierdut.

— Cum așa? îl chestionă Onulf.

Gilimer oftă, privindu-l chiorâș pe Odoacru care răspunse în locul lui.

— Gilimer are dreptate, zise Odoacru. Dacă Orestes ar fi rămas

într-adevăr în Ravenna, și-ar fi poftit acolo și pe majoritatea soldaților lui din garnizoană, ca să întărească cohortele urbane. Garnizoanele cum e cea de-aici, din Ticinum, ar putea fi dotate doar cu unități scheletice. Dacă atacăm aici și descoperim că sunt ușor de înfrânt – să zicem într-o zi sau două – atunci știm într-adevăr, că așa stau lucrurile, că soldații au fost direcționați spre Ravenna. Garnizoana de aici insuficient echipată ne va confirma că Orestes rămâne în Ravenna cu împăratul și cohortele urbane și atunci putem să-l tăiem pe prietenul nostru Gilimer, aici, de pe lista celor care primesc rații de hrană…

— Dar, continuă Onulf, priceperea citindu-i-se în ochi, dacă Ticinum opune o rezistență neînduplecată, mai puternică decât ne-am fi așteptat de la o garnizoană echipată cu prea puțini oameni, atunci știm că are ceva important de protejat sau plănuiesc o ambuscadă.

— Just, confirmă Odoacru.

— Nu, zise Ardaric, iar privirile tuturor se întoarseră spre el. Tot nu are sens. De ce l-ar lăsa Orestes pe împărat neprotejat, într-o capitală deposedată de jumătate din forțele ei armate? Dacă am ști că a făcut asta, de ce nu ocolim pe la periferie Ticinum Papiae cât de repede putem și ne năpustim imediat asupra Ravennei? Păzea, Odoacru, ca mintea să nu-ți fie adumbrită de dihonia ta personală cu Orestes. Răspunzi de douăzeci de mii de oameni, soldații tăi, soldații *mei*, și nu ne jucăm cu viețile lor. Sarcina ta nu e să-ți învingi inamicul personal. Ci să capturezi Ravenna și apoi să pui mâna pe împăratul – băiat.

— Nu, idiotule, mârâi Gilimer, și fiecare se întoarse spre el, surprinși că un ostatec întrerupe așa insolent un comandant de pe câmpul de luptă. Augustulus *nu* e ținta ta. O fi el împăratul și fiul lui Orestes, însă e o simplă marionetă. Adevărata putere din imperiu rezidă în Orestes, iar dacă fiul său e detronat, o să numească simplu altă marionetă. Fără Orestes, Ravenna nu are nicio însemnătate. E un palat pustiu, cu mozaicuri frivole, nimic mai mult. Ascultă la mine, Odoacru: ținta ta nu e un oraș. Este un *om.* Iar omul ăsta e aici.

Ceilalți tăceau, privind de la Odoacru la Gilimer și iarăși înapoi.

— Deci asediem Ticinum Papiae? își întrebă Odoacru ofițerii.

Unul câte unul, bărbații încuviințară, reticenți la început și apoi mai decișii, iar Odoacru se întoarse înapoi către gărzile care-l aduseseră pe Gilimer.

— Duceți-l înapoi în celulă, ordonă el.

— Nu avem nicio celulă, stăpâne, răspunse unul dintre paznici.

— Atunci faceți una, se răsti Odoacru, din țepușe ascuțite sau din orice o-ți găsi. Omul ăsta va fi pus în lanțuri și ținut în închisoare. Dacă Ticinum este cucerit la primul nostru asalt, va fi trimis la moarte, drept pedeapsă pentru că ne-a ținut aici pe loc inutil. Dacă asediul este mai dificil, atunci aduceți-l la mine. S-a înțeles?

Gărzile aprobară din cap și, înșfăcându-l grosolan pe ostatec de brațe, îl duseră înapoi unde era amplasată tabăra principală, iar soldații, acum odihniți, începuseră deja săpăturile.

Cândva, cu ani în urmă, Odoacru stătuse în picioare pe un povârniș scund și contemplase agitat fioroasele lucrări de asediu pe care invadatorii, comandați de Orestes, le construiseră în beznă în jurul orașului său, Soutok. Acum simțea o plăcere macabră căci soarta schimbase locurile.

În următoarele două zile, soldații lui Odoacru săpaseră replica exactă a șanțurilor, movilelor și stăvilarele care odată împrejmuiseră capitala scirilor. Întorcându-se la momentul inițial amintindu-și acele fortificații, dădu comanda ca arborii să fie doborâți, iar din bușteni să se cioplească și să se șlefuiască scânduri, care să servească drept poduri peste stăvilare când va veni vremea să ia cu asalt zidurile orașului. Unii dintre soldați bodogăniră că astfel de măsuri erau zadarnice dacă orașul va fi ocupat în urma unui atac fulgerător, așa cum anticipaseră, însă Odoacru nu-și va asuma riscul ca o forță inamică considerabilă să se repeadă brusc dintre ziduri și să năvălească în propria sa tabără, în vreun punct sensibil identificat de turnurile lor de pază. Cei douăzeci de mii de soldați ai lui abia dacă erau suficienți pentru invazie în condițiile date. O mișcare greșită l-ar putea costa jumătate din oamenii lui. Chiar și pierderea unui sfert dintre ei ar face aventura ușor de combătut.

Pe măsură ce lucrările la tranșee avansau, cu atât mai sigur era că povestea lui Gilimer fusese veridică. Punându-se în pielea santinelelor de pe zidurile orașului, sau în locul comandantului garnizoanei, ori într-al lui Orestes, își dădu seama că dacă orașul era cu adevărat slab înarmat așa cum se așteptase în primul rând, ar fi fost sinucidere curată să nu se predea când comandanții vor vedea fortificațiile de proporții și numărul soldaților care aranjau asedierea acestuia. Într-adevăr, zidurile orașului nu erau îndeobște

bine construite – relativ joase și neîmbrăcate în piatră – și prin urmare nu exista posibilitatea de a scăpa de înfrângerea de care apărătorii trebuia să știe că va surveni. Dacă Gilimer *nu* avea dreptate și înăuntru exista un asemenea corp uriaș de soldați, garnizoana putea să respingă asaltul și să pricinuiască pierderi nefaste atacatorilor.

În cea de-a patra zi goarnele din oraș trâmbițară, poarta se deschise scârțâind și pe ea ieși un singur crainic cocoțat în șa, în uniforma completă a cohortelor urbane ale împăratului și cu însemnele unui tribun de cavalerie. Cu un fanion alb ce-i pocnea deasupra capului pe o lance de cavaler, începu să-și îndrepte precaut animalul către liniile invadatorilor. La apropierea sa, toate activitățile la lucrările de asediu încetară; de la o sută de iarzi din fiecare direcție, oamenii începură să meargă la trap de-a lungul palisadei spre punctul în care călărețul singuratic își conducea calul. Și Odoacru, care lucra cu un escadron de arcași din Raetia{9} ca să ridice o schelărie pentru țintașii de elită pe un dâmb scund, se întoarse și începu să traverseze în partea cealaltă cu arcașii. În câteva momente, palisadele erau aglomerate cu soldați. La douăzeci de pași distanță de cort, tribunul se opri, își propti lancea de pământ și scoase o portavoce de la o chingă a brâului său.

— Cetățeni romani! strigă ofițerul prin megafon, iar murmurul sarcastic din rândurile soldaților germani se potoli.

— Soldați ai Romei! Deși veniți de pe pământuri îndepărtate – din Noricum și Pannonia, din Dalmația și Raetia și chiar de dincolo, din Galia și Hispania – sunteți soldați ai Romei, cum sunt și eu, cum sunt și camarazii mei dintre zidurile din spatele meu. În asemănarea noastră comună, prietenii mei, suntem frați, fără nicio dispută între noi, între voi și noi. Am venit să vă vorbesc, să vă cer să vă uitați la comandantul vostru – uite-l, căci văd că al vostru comandant stă chiar dinaintea mea, cu brațele încrucișate sfidător, precum un latifundiar care-și supraveghează sclavii – să vă uitați la comandantul vostru deci, și să-l întrebați de ce v-a târât de pe pământurile voastre răcoroase și verzi, de ce v-a adus în țara asta prăfuită și înăbușitoare, prefăcându-vă în „roșcați” pe jumătate înveșmântați, forțați să mâncați pesmeți uscați și să săpați șanțuri sub soarele arzător?

Soldații ascultau în tăcere și de ici-colo, din mulțimea de bărbați goi, acoperiți de praf, cu piepturile încă aburcând de la efortul săpăturilor de lopată, se ridicară murmure de indignare, deși era

imposibil să spui dacă obiectau contra vorbelor temerare ale vestitorului sau luau parte la revolta lui pentru vitregiile lor. Toate privirile se întoarseră către Odoacru care stătea nemișcat, cu brațele încrucișate, exact cum mesagerul îl luase peste picior pentru asta, privindu-l țintă și furios pe tribunul care-l sfida sub stindardul alb al armistițiului.

— Priviți-vă comandantul! zbieră mesagerul iarăși, și întrebați-l – întrebați-l acum, înainte să puneți din nou mâna pe lopată, înainte să înălțați alt buștean pentru garduri – întrebați-l de ce v-a adus aici? Ce vă oferă? Ce câștig sperați să obțineți de pe urma acestei nebunii, a acestui atac asupra propriilor voștri camarazi de arme? *Cu cine* luptați și *pentru cine* luptați?

Freamătul din rândurile germanilor se intensifică și o pereche de pietroaie care-și ratară ținta fură aruncate în direcția mesagerului, deși îl făcură pe cal să danseze jucăuș. Romanul câștigă controlul asupra calului său și ridică încă o dată portavocea.

— Ați mărșăluit toată distanța asta până în Italia *degeaba! Degeaba*, vă spun, dacă-l urmați pe omul ăsta! Cu ani în urmă, ca prințișor al scirilor, a refuzat să recunoască autoritatea generalului Orestes, iar poporul său a plătit prețul suprem pentru nesăbuința lui. Acum comite încă o dată aceeași eroare tragică! Cu toate astea, pentru voi nu e totul pierdut. Comandantul meu m-a împuternicit să vă spun că și voi veți fi părtași la donația cu care le recompensează pe cohortele urbane cu ocazia urcării pe tron a împăratului Romulus. Și vouă, și tuturor legiunilor, până și *confoederati*-lor, li se va recunoaște o cotă-parte din teritoriile vaste ce vor fi redistribuite acelor oameni – *nouă!* — care ne-am vărsat vitejește sângele și ne-am sacrificat cei mai buni ani din viață pentru binele imperiului. Magistrații și supraveghetorii călătoresc acum de-a lungul și de-a latul peninsulei italice, rechiziționând o treime din pământul familiilor patriciene, o treime din moșiile lor. Voi, soldați, veți fi destinatarii acestui pământ, ai acestor teritorii bogate și darnice! Voi veți fi beneficiarii favorizați ai noului împărat, Romulus Augustus!

Și cu asta o tăcere mormântală îi năpădi pe luptători și iarăși se uitară toți la Odoacru, care la fel ca înainte stătea ca o stană de piatră, cu dinții încleștați și chipul negru de furie din pricina vorbelor mesagerului.

— Voi, soldați, continuă heraldul, veți fi înstăriți, dacă veți dori, însă lăsați armele jos și alăturați-vă fraților voștri romani din

garnizoană! Dar, pe Dumnezeu, mugi el, ridicându-se în șa și săltându-și lancea dinainte-i, îngropând stindardul alb în pământul moale și uscat, pe Dumnezeu, veți fi *morți*, lipsiți nu doar de donație, ci și de orice altceva posedați, dacă persistați în acțiunea asta nebunească, în atacarea confraților voștri, în această trădare perfidă a împăratului Romulus Augustus în per…

Vorbele i-au fost întrerupte de o săgeată care zbură cu o așa putere și viteză că abia dacă a zărit-o cineva repezindu-se către el înainte de a se izbi de gura omului împroșcând cu sânge, vârful din fier ieșindu-i pe jumătate prin spatele capului, ca și cum craniul și coiful din metal nu opuseseră mai multă rezistență decât coaja unui pepene crud. Impulsul săgeții ridicase trupul bărbatului din șa în aer, răsucindu-l în sens invers crupei calului, ghemuindu-se dintr-un salt în mizeria din spatele animalului, mort înainte de a atinge solul. Calul necheză îngrozit și o luă la goană.

Șocați, oamenii refăcură traseul săgeții, până când ochii lor se întâlniră iarăși cu Odoacru cu un arc în mână vibrând încă, pe care-l înșfăcase de la unul dintre arcașii care îl acompaniau. Privind cu sălbăticie în jurul său, păși înainte și li se adresă soldaților.

— Mesagerul a grăit adevărul doar într-o singură privință și numai una, strigă Odoacru.

Soldații tăcură, lungindu-și gâturile într-o așteptare încordată.

— Donația despre care v-a vorbit rămâne valabilă. Magistrații și supraveghetorii, dacă-și îndeplinesc cu adevărat sarcinile, vor continua să procedeze astfel, iar dacă nu au început încă, *eu* mă voi asigura că o vor face. Soldați, voi legionari, credincioși Romei, îi veți moșteni nu numai avuția, ci și idealurile, care nu vor fi pângărite de unii ca tribunul ăsta și cei de tagma lui. Însă cel mai important, învingându-i pe acești oameni, veți câștiga ceea ce Orestes nu vă poate oferi. Voi, care ați mărșăluit departe de hotarele îndepărtate și reci ale imperiului, veți câștiga numele și onoarea, onoarea nepătată, *neprihănită*, de romani adevărați!

Soldații explodară în urale care se răspândiră în cercuri concentrice spre cei din capătul îndepărtat al tranșeelor, lovindu-se de zidurile orașului și răsunând pe câmpuri și în dumbrăvile din spate. La început un simplu muget incoerent care astupase toate cuvintele, o expresie pură a susținerii soldaților pentru comandantul lor, degeneră rapid într-o incantație ritmică pe care Odoacru o așteptase.

— Roma! Roma! Roma!

Pe măsură ce incantația răsuna, Onulf păși lângă fratele său.

— Informațiile lui Gilimer au fost corecte, sunt sigur de asta, zise el categoric, în hună.

Odoacru trase cu coada ochiului peste umărul lui Onulf, peste soldații care ovaționau, către figura dată uitării care zăcea moartă în iarba de dincolo de tranșee, săgeata cu pene ivindu-i-se din căpățână și vibrând cu blândețe în bătaia vântului.

— Îl cunoșteam, zise el îndârjit. Paulus Domitius. Cuvintele lui erau otravă pentru soldați. O fi fost el mesager, însă s-a descotorosit de steagul capitulării, stindardul lui Orestes. A declarat război, iar acum el este prima sa victimă. Orestes va fi următoarea.

Odoacru se întoarse și se aplecă înșfăcând un puiet de molid care fusese de curând tăiat și descărcat. Așezându-și un capăt pe un umăr, începu să-l târască spre schelăria arcașilor, ca să mai adauge încă o bucată de material înălțimii crescânde a turnului țintașilor.

VII

În cel mai întunecos moment al nopții, chiar înainte de revărsatul zorilor, jumătate din cohortele urbane din garnizoană, cam două mii de suflete, se strecurară într-un singur șir prin poarta principală din Ticinum și de-a lungul zidurilor exterioare, ghemuindu-se la pământ și stând aproape de edificiu. Șase sute de picioare mai încolo, la prima linie de fortificații de asediu proaspăt săpate, era o liniște mormântală, iar din turnurile de pază de pe vârfurile zidurilor orașului santinelele garnizoanei puteau să confirme că din focurile de tabără ale invadatorilor nu mai rămăseseră decât cărbunii. Singura mișcare era pâlpâirea ocazională a câte unei torțe sau a unui felinar printre pereții din țăruși ai stăvilarelor din spatele tranșeelor, când propriile santinele ale invadatorilor își făceau rondurile prin tabără.

Încheieturile soldaților garnizoanei trosneau, pe când, deghizați cu fețele și îmbrăcămintea unse cu negreală, se târau lipiți de pământ, strângându-se sub zidul sudic, față-n față cu punctul unde, le spuseseră observatorii, prezența invadatorilor din spatele tranșeelor era cea mai vulnerabilă și cel mai depărtat de cartierul general al lui Odoacru de pe latura nordică. În capătul sudic, deși tranșeele fuseseră săpate până la adâncimea maximă, stăvilarele nu fuseseră înălțate complet și doar o linie subțire de infanteriști

germani fusese staționată în spatele acestora, susținuți de un escadron neînsemnat de arcași și de câțiva cavaleri călări. Pe zi lumină, această companie era suficientă pentru a servi drept tampon inițial, ca să țină la distanță orice atac neașteptat al soldaților din garnizoană până când o forță mai mare va putea fi convocată din tabăra principală, de la mai bine de jumătate de kilometru depărtare; totuși Odoacru considerase un astfel de atac improbabil, căci zidurile din Ticinum nu aveau porți pe latura aceea. Toate semnele indicau că orice mișcare a cohortelor urbane din afara zidurilor ar fi trebuit inițiată de la miazănoapte, fapt care i-ar fi avertizat din plin pe soldații lui Odoacru înainte ca secțiunile slabe ale tranșeelor să fie sparte.

Noaptea, totuși, soldații lui Odoacru nu puteau să zărească manevrele care aveau loc și numai la șase sute de picioare de șanțuri, pe fundalul umbrelor întunecoase ale zidurilor orașului. Capătul din sud ocupat insuficient reprezenta locșorul vulnerabil în care cohortele urbane trebuiau să spargă o breșă în forțele aliniate împotriva lor. Și erau înarmați cu cele mai formidabile arme: scânduri din lemn.

O sută de bucăți, smulse de pe casele și șoproanele din Ticinum cu o zi înainte, rupte din grinzile de pe acoperiș, sfâșiate din pereții și barăcile săracilor din oraș. Majoritatea scândurilor erau suficient de înguste și ușoare ca să poată fi cărate de un om cu oarecare dificultate, iar de doi cu ușurință. Unele erau scurte și riscant îmbinate sau bătute-n cuie la un loc ca să obțină planșete mai lungi. Unele erau simple scări mobile. Toate aveau cel puțin douăsprezece picioare lungime, suficient cât să permită soldaților din garnizoană să treacă peste șanțurile proaspăt săpate.

La un fluierat ușor, apucară scândurile și alergară sprinteni de-a curmezișul poieniței întunecoase către locul unde știau că se află șanțurile. Mișcându-se compacți și fără nicio luminiță la ei, atacatorii pictați în negru sosiră lângă canale fără să fie observați până în ultima clipă, când sunetele planșetelor aruncate pe poziții îi deșteptă pe paznicii din vârful palisadelor neterminate, ridicară torțele și iscodeau prin beznă. Era prea târziu. Când își încordară privirile spre oraș, o duzină de săgeți străpunse fiecare santinelă înainte ca vreunul să poată da semnalul, săgeți slobozite în linie dreaptă de șirul de arcași situați exact sub ei. Cohortele urbane năvăliră peste apărarea fragilă care proteja tabăra de miazăzi a lui Odoacru.

Numai atunci când atacatorii se cățărară pe zidul din pământ îngrămădit pe latura îndepărtată a șanțului și începură să străpungă țepușele din lemn pe jumătate înălțate, se sună alarma și cei câțiva soldați germani care-și stabiliseră tabăra în capătul îndepărtat al lucrărilor de asediu fură treziți de zgomot. Centurionii și ofițerii ieșiră în fugă din corturi, strângându-și în grabă armurile și punându-și coifurile în timp ce le strigau soldaților să se adune și să se apere. În câteva momente, soldații din garnizoana principală își croiseră calea luptând peste tranșee și printre stăvilare și tunau și fulgerau furioși prin tabără, făcând loc celor din urma lor, iar dacă atacul avea succes, și pentru camarazii lor rămași în expectativă între zidurile orașului.

O jumătate de milă mai încolo, pe latura estică a tranșeelor, chiar la marginea taberei principale, Odoacru se trezise alarmat, ascultă o clipă la strigătele îndepărtate care fură purtate până la urechile sale de acrul potolit al nopții și sări drept în picioare din pătuțul său.

— Onulf! zbieră el, îmbrăcându-și în grabă platoșa și înhățând coiful și sabia care atârnau de un stâlp.

Ieși buluc afară din cort și văzu că tabăra se afla deja în haos.

— Onulf! mugi el din nou, iar de data asta fratele său apăru, gonind dinspre un cort învecinat cu cele ale ofițerilor, iar Gundobar sosea din direcția opusă, strâmbându-se și șchiopătând greoi, suferind încă de urmările arsurilor de la asediul Romei.

— Inamicul a săpat o breșă în tranșeele noastre! strigă Gundobar, arătând cu mâna spre larma care până în acel moment fu aproape înghițită de strigătele soldaților din jurul lor. Pe flancul sudic!

— Adună soldații! Iute! îi ordonă Odoacru. Legiunile din Noricum și Pannonia! Acum! Orestes încearcă să pătrundă prin liniile noastre și să scape! Onulf, du cele două legiuni la tranșeele sudice, iar tu, Gundobar, strânge-ți burgunzii!

Cei doi ofițeri aprobară din cap și începură să alerge către cantonamentul soldaților când brusc Odoacru țâșni după ei.

— Așteptați!

Se răsuciră înapoi spre Odoacru care-i privea cu ochii măriți, chipul său începând să se limpezească subit pricepând.

— Nu! Să nu duceți soldații pe latura din sud! Orestes nu caută să scape!

— Ce spui? exclamă Onulf. Frate, lasă-mă să convoc soldații…

— Nu! Asta vrea el să facem! Dacă voia să fugă, ar fi făcut-o deja, din moment ce avem așa de puține trupe în capătul sudic. Nu, ascultă – acolo se duc în continuare lupte – cohortele urbane au încetat să mai lupte! Asta nu poate însemna decât un singur lucru…

Gundobar intră în joc.

— Orestes *vrea* să lupte, vrea ca noi să trimitem soldații din tabăra principală acolo, să ne despărțim forțele…

— Așa încât el să poată să ne atace aici, în tabăra principală, cu restul garnizoanei sale, continuă Onulf. Aici, în punctul nostru cel mai puternic… nu ne-am aștepta la asta…

— Însă nu *ar mai fi* punctul nostru cel mai puternic dacă trimitem jumătate din soldații noștri la locul capcană, zise Odoacru. Ne va separa, iar cu avantajul elementului surpriză și al întunericului, ne va încercui pe la spate, ne va deruta…

— Stăpâne! icni o santinelă gâfâind, care tocmai apăruse în goană din întuneric la cortul statului major. Stăpâne! Companiile liniei sudice au fost atacate. Centurionul meu imploră întăriri.

— Câți atacanți sunt, soldat! îl chestionă Onulf.

— Mai mulți ca noi, iar noi suntem o cohortă întreagă – *eram* o cohortă întreagă…

Odoacru auzise destul.

— S-ar putea să fie o mie sau mai mulți. Gundobar, burgunzii tăi.

— Am doar cinci sute… răspunse Gundobar.

— E destul. Sunt soldați buni. Nu e nevoie să-i înfrângem pe soldații din garnizoană, ci doar să-i stăvilim. Nici măcar asta, ci doar să-i întârziem. Instalați o blocadă. Împiedicați-i să ajungă la tabăra principală. Luați și cavaleria, o sută de cai, hărțuiți-i de pe flancuri, stăpâniți-i…

Gundobar aprobă din cap și o luă la goană înainte ca Odoacru măcar să fi terminat, iar Onulf își privea fratele.

— Nu vrei să-i duc întărituri, să contracarăm atacul?

— Avem aici nevoie de fiecare om pe care-l putem cruța. Ce e terminat, Onulf? Dispozitivele de asediu, catapultele, baliste? Ce avem?

— Nimic încă. În ultimele două zile oamenii au fost transferați la tranșee și la stăvilare, iar câțiva la clădirea turnurilor pentru țintași. Balistele nu sunt încă montate, avem doar scările, căci ele au fost mai lesne și mai rapid de construit și aveam nevoie de ele pentru turn. Noi…

— Pregătește un atac, *acum*, îl întrerupse Odoacru. Vom întoarce

jocul lui Orestes contra lui, îi vom ataca fortăreața cât timp trupele lui sunt împărțite. Scări, ai zis?

— Patruzeci, poate cincizeci, și mai pot fi încropite iute mai multe, din parii folosiți la stăvilare.

— Cheamă voluntarii. Primul care se va cățăra pe fiecare scară va primi solda pe un an, iar primul care se va sui pe vârful zidului, solda pe cinci ani.

Onulf zâmbi funest.

— Solda pe cinci ani? Știi că soldații nu sunt motivați de aur. Și așa nu i-ai plătit tot anul, cu toate astea ei luptă în continuare.

— Soldații știu că sunt solvabil, mormăi Odoacru. Mai ales după ce vom cuceri Ravenna.

În câteva clipe, Onulf și-a mobilizat un escadron important de arcași, i-a trimis în marș peste tranșee în spațiul deschis de lângă zidurile de răsărit ale orașului și deschise un foc devastator de săgeți care curăță meterezele inamice de santinele și apărători. Arcașii se dispuseră în formație și se poziționară așa de iute că imediat după ce rândurile din față începură să slobozească săgețile, mulți dintre camarazii lor tot mai alergau sprinteni în jos pe cărări peste tranșee ca să li se alăture. Infanteriștilor sadea li se ordonase să înceapă să transporte săgețile disponibile și chiar și armurile și scuturile arcașilor care nu avuseseră timp să și le îmbrace înainte de a o zbughi spre ziduri. Nu aveau vreme pentru perfecțiune. Haosul era regula, viteza necesitatea.

Abia fură slobozite primele săgeți, că infanteriștii începură dispunerea în urma arcașilor, la început organizați în centurii și cohorte, însă când ulterior asta se dovedi că le mânca prea mult timp în zăpăceală, în blocuri simple de o sută de oameni, oricare o sută de suflete, indiferent de unitățile cărora erau oficial încredințați. Odoacru, abandonându-și calul din pricina pericolului ca animalul să nu calce greșit în întuneric, umbla repede înapoi și înainte dincolo de liniile care se formau rapid. Cu o voce arsă de sete își strigă soldații în timp ce aceștia părăseau în goană tabăra, chinuindu-se să-și încheie curelele armurilor și coifurilor chiar în timp ce alergau, clătinându-se spre formațiunile improvizate pe care ofițerii lui le organizau.

— În rânduri, soldați, alinierea! mugi el, pocnind un mocăit cu latul sabiei și înjurând în barbă când fu cât pe ce să calce peste un soldat care se împiedicase de una dintre punțile improvizate peste

tranșee. În formație! Arcașii noștri s-au agățat de vârfurile zidurilor. Cine vor fi primii care se vor cățăra pe scări?

Un cor de strigăte îi întâmpinară cererea și o mână de scări apărură printre rânduri, cărate de la postul de întrunire din tabăra principală, le aruncară peste pali- sade ca să evite să-i blocheze pe infanteriștii care năvăleau peste punțile din scânduri și fură prinse de mâinile binevoitoare din partea cealaltă. În câteva clipe mai apărură alte câteva scări.

— Onulf! zbieră Odoacru.

Fratele său, executând în mare parte aceeași treabă o sută de pași mai încolo de tranșeea principală, veni în fugă.

— Câți oameni ai strâns?

Onulf iscodi prin beznă și clătină din cap.

— Greu de spus, situația e neclară. Două mii, poate mai mulți. Însă se dispun repede în formație de luptă. Numeri până la o sută și cifrele se vor dubla.

— Nu e suficient timp. Scările?

— Am văzut șase sau opt aruncate peste baricadele din capătul meu.

— Gorniștii și mesagerii nu au sosit, ofițerii sunt împrăștiați, formația e în haos…

— Totul atârnă de scări. Mai mulți oameni nu ne-ar face niciun bine, nu au loc pe scări. Aleargă înapoi la tranșee și ordonă asaltul, eu o să fac același lucru aici. Scări! Omule, cere mai multe scări!

Onulf o luă înapoi la fugă spre front și cum porni zbieră după scări și văzu alte trei trecând din mână în mână peste tranșee chiar când alerga. Între timp, Odoacru apucă de braț un soldat care gonea pe lângă el și îl învârti pe loc.

— Burgunzii, soldat, țipă el. Ce ai auzit de burgunzi?

Soldatul se opri o clipă, examinându-și interpelatorul și apoi răspunse.

— Nu știu nimic. Escadronul lor a fost încartiruit lângă cortul meu, au fost convocați de comandantul lor și au luat-o la fugă ca cerbii spre fortificațiile din sud.

— Însă nu s-a întors niciunul? Au existat asalturi asupra taberei principale din direcția aceea?

— Niciunul, nu de când am plecat eu, cu câteva clipe-n urmă.

— Om bun, ți-e frică de înălțime?

— De înălțime?

— De înălțime! Vezi scările?

Aruncând o privire la o scară care trecea pe lângă ei, soldatul înțelese rapid și se întoarse rânjind către Odoacru.

— Ne întâlnim după ziduri!

Alergând după cei care cărau scările, dispăru în haos.

Odoacru o luă la fugă spre zona arcașilor.

— Arcași, mențineți ritmul! Nu vă opriți nicio secundă, nici măcar ca să țintiți! Trageți cât de repede puteți, cât de repede vă vin proviziile de săgeți. Nu lăsați santinelele inamice să stea în picioare pe metereze!

Fără să aștepte răspuns, alergă spre rândurile din frunte ale infanteriștilor care se mișcau nerăbdători pe loc în beznă.

— Mutați scările în față! Acolo! Cincizeci de oameni în spatele fiecărei scări! Pregătiți? *Încărcați!*

Primele trei scări, fiecare cărată de o jumătate de duzină de oameni de-a lungul celor treizeci de picioare ale sale, fură basculate imediat prin îmbulzeală și înclinate către ziduri. În spatele fiecăreia se dispuseră cincizeci de oameni și fugiră sprinteni după ele. Odoacru nu vedea mai departe în întuneric de oamenii din imediata sa apropiere și nu putea decât să se roage ca Onulf să emită aceleași ordine în susul frontului.

— Mai multe scări! zbieră el, și alte patru fură trecute peste mulțime, apucate de oamenii din primele rânduri și apoi și ei își urmară camarazii care cu o clipă mai înainte se îndreptaseră spre ziduri.

Deasupra capetelor lor ploaia de săgeți slobozite de escadronul de arcași zumzăia precum un roi de viespi, iar dinaintea lor răsuna un zăngănit și un clinchet constant de fier al vârfurilor săgeților ce se izbeau de zidurile din piatră, marcând poziția și distanța acestora în întuneric.

— Mai multe scări! striga Odoacru răgușit; și iarăși apărură scări de la formația din spate care se completa rapid și le trecură peste creștetele lor. Cincizeci de oameni la fiecare scară! *Dați-i drumul!*

Cu urlete de surescitare, fiecare scară care-și croise calea în primele rânduri fu apucată de mâini nerăbdătoare și transportată spre ziduri, urmată de o gloată măruntă de infanteriști fervenți, confundându-se în legiunile și formațiunile lor, însă toți dorindu-și același lucru: să fie primii care trec zidurile și intră în lupta cu inamicul care știa că-i așteaptă.

Lui Odoacru îi trecu prin minte un gând neașteptat: arcașii! Soldații lui trebuie să fi poziționat până acum primele scări la ziduri

și în câteva clipe le mai urmau și altele, iar barajul de săgeți al arcașilor îi va ucide proprii oameni în beznă! Luând-o înapoi la goană spre locul în care se poziționase escadronul strigă fără să se gândească în urechea unui bărbat care arăta a fi căpitanul lor, deși în haos nu putea fi sigur.

— Arcași, încetați focul!

Ofițerul îl privea curios.

— Dar vedeți, santinelele inamice…

— Nu poți să le vezi, o să nimeriți oamenii noștri! Avansează cu soldații tăi până când vei avea vizibilitate, suficient de aproape cât să zăriți cățărătorii, direct sub ziduri dacă e nevoie. Apoi mențineți barajul contra pozițiilor santinelelor!

Căpitanul arcașilor înțelese și abia strigă ordinul că întregul escadron, înfrigurat deja văzând infanteria și pe cei care cărau scările trecând în goană pe lângă ei și îndreptându-se cu precizie spre obiectivele către care țînteau, își încetară salvele. Arcașii își umplură brațele cu săgeți și Odoacru îi conduse sprinten la mai puțin de treizeci de pași de ziduri, unde puteau discerne scările zvârlite sus pe piatră și șirul subțire de bărbați care începură să se cațere pe structurile bâțâitoare.

Când ploaia de săgeți a fost oprită pentru a efectua manevra, meterezele se umplură iarăși cu apărătorii inamicului care goniră spre posturile de pe ziduri unde fuseseră plasate capetele fiecărei scări. Pe măsură ce escadronul de arcași se redispunea sub ziduri, Odoacru privea în sus nerăbdător. Spre groaza lui, două garnizoane de soldați de deasupra scării de lângă el vârâră sulițe rezistente pe sub traversele cele mai din vârf, le fixară în muchia de piatră a meterezelor drept punct de reazem, iar apoi se sprijiniră de capetele sulițelor, proptindu-le în capul scării ca să le îndepărteze de perete. Fără sprijinul din vârf, deși ridicată doar de o palmă depărtare de zid, scara se răsuci pierzându-și echilibrul, iar cuplul de torsiune asupra prăjinilor tensionate de greutatea a zece oameni care o escaladau o făcu să se despice cu un scrâșnet puternic.

Totul se petrecu așa repede că nu se putea face nimic ca să preîntâmpine acest lucru. Cățărătorul din frunte, deja aproape de vârf, urlă îngrozit când scara îi căzu de sub picioare și, aruncându-se spre față, se apucă cu mâinile de marginea zidului, trăgându-se în sus și se prăbuși cu pieptul și abdomenul pe meterezele din piatră groasă, picioarele bălăbănindu-i-se sub el în afara zidului, înainte de a trece de partea cealaltă, sabia unui apărător care stătea în

picioare deasupra lui îi sfârtecă spatele, atingându-i o vertebră, iar țipătul de durere i se sfârși dintr-o dată în gât. Într-o clipă încă trei lovituri căzură în același punct, secționându-i toracele, iar partea inferioară a trupului căzu de pe marginea zidului peste bărbații ce picaseră de pe scară un moment mai devreme și care se chirceau de durere, zăcând toți la baza zidului răniți în diferite grade. Cu un mârâit furios, apărătorul de pe metereze sări pe muchia groasă a zidului, plasă o cizmă cu ținte în fața mortului și dădu un șut și părții superioare a trupului zvârlind-o peste zid, desăvârșind lucrarea cu membrele inferioare.

Romanul nu avu vreme să exulte, căci chiar atunci când slobozi mugetul sfidător, vocea îi fu abrupt retezată de o săgeată trasă exact de sub el, ce-i străpunse gâtul pe sub bărbie și ieși prin vârful coifului din bronz. Mort instantaneu și el, se rostogoli peste zidul exterior, propriile sale membre tefere și nevătămate alăturându-i-se în moarte celor sfârtecate ale bărbatului pe care-l ucisese cu o clipă mai înainte.

Când arcașii își găsiră țintele, soldații garnizoanei de pe metereze se feriră iarăși ca să se acopere, neputând să iasă în spațiul deschis sau chiar să ridice un deget ca să împiedice scările să fie aruncate pe ziduri și pe soldații lui Odoacru să le escaladeze. Zidurile vor fi sparte – acum nu mai aveau cum să-i stăvilească pe cățărători – și Odoacru, fără să mai aștepte confirmarea sau măcar să observe rezultatele, o luă la trap înapoi la infanteriștii care se așezau în continuare în formație în fața tranșeelor.

Când a ajuns, Ardaric alergă spre el să-i iasă în întâmpinare.

— Dumnezeule, Ardaric, exclamă Odoacru, ușurat că-l vede. Ai dormit bine?

Ardaric ignoră remarca zeflemisitoare.

— Soldații din garnizoană tocmai au lovit cu putere pe la sud tabăra principală, îi raportă el grabnic. Probabil că ne-au invadat apărarea în capătul acela…

Lui Odoacru i se cuibărise o senzație tulburătoare în stomac.

— L-am trimis pe Gundobar și pe burgunzii lui…

— Care s-a luptat cu ei la fiecare pas, îl întrerupse Ardaric. Burgunzii au fost copleșiți, însă bastarzii sunt prea tâmpiți ori prea rezistenți ca să moară. S-au retras, fiecare răpunând doi sau trei soldați din garnizoană pentru fiecare camarad de-al lor care cădea. Când au ajuns la marginea taberei principale, pur și simplu au fuzionat cu frontul nostru și au continuat să se bată alături de

băieții mei.

— Apoi i-ai strâns pe soldați în tabără? îl întrebă Odoacru.

— Am sustras fiecare escadron pe care l-am găsit. La început nu au fost suficiente, însă se dispun în continuare în formație, iar atacul a fost stăpânit, până acum. Am un tribun și doi centurioni care-i comandă și am fugit să te găsesc, căci am nevoie de mai mulți oameni. Tu ai aici cinci mii, poate zece, și tot mai mulți se dispun în formație. Ce naiba e asta?

Cuvintele sale fură întrerupte de semnalele gorniștilor din față, căci porțile principale ale Ticinumului fuseseră deschise. Prin spărtură puteau vedea orașul complet luminat de torțe și focuri de tabără. Acum, exact când dinapoia lui Odoacru, la orizont, începea să se crape de ziuă, porțile fuseseră deschise exploziv, iar tot ce mai rămăsese din garnizoană se aruncase în luptă într-un ultim efort de a diviza și a învălui trupele germane opozante.

La trâmbițatul goarnelor și într-un muget conjugat, cei două mii de soldați formidabili ai cohortelor urbane ce încă se mai aflau dinapoia zidurilor orașului năvăliră printre porți cu armurile de luptă scânteind și coifurile din bronz strălucind ca lustruite de paradă la lumina făcliilor.

Era răspunsul la rugăciunile lui Odoacru. Fără să se mai oprească să-l întrebe mai departe pe Ardaric, fără ca măcar să se oprească să gândească, se întoarse spre oamenii lui, cu ochii încă umflați de somn, cu coifurile pieziș și armurile aruncate la întâmplare peste trupurile cu pielea arsă de soare și ciupite de țânțari. Înălțându-și vocea peste zarva romanilor angajați în luptă la mai puțin de o sută de pași depărtare, își zbieră provocarea.

— Soldați, orașul e al vostru!

Soldații din fața lui, dornici să ia parte la bătălia pe care o auzeau vuind pe meterezele de deasupra lor, frustrați că fuseseră împiedicați să-i urmeze pe cei care urcau scările pe ziduri, sloboziră un strigăt sfidător. Făcând un salt înainte, lipsindu-le așezarea în formație și până și ordinele căpitanilor lor, își ridicară săbiile în aer și o luară la goană direct spre romanii angrenați în luptă care, dându-și seama de mărimea forței ce se avânta spre ei, mai numeroasă decât triplul lor, se opriră din scurt și se ghemuiră în poziții defensive, cu scuturile în sus și săbiile și lăncile pregătite. Cu o trosnitură asurzitoare, germanii se izbiră de soldații romani în așteptare, năpustindu-se peste ei precum mareea, rândurile din frunte doborându-i pe apărători cu dimensiunea trupurilor și a

inerției greutății acestora, iar coloanele din spate năvăliră peste mormanele de morți și răniți încovoindu-se sub povara mulțimii. Într-o clipită principala forță romană a fost anihilată, rămânând doar câteva dintre cele mai din spate unități, care văzând soarta camarazilor lor din liniile din față fugiră înapoi îngroziți prin porțile orașului. Luptătorii germani, mânjiți de noroi din timpul marșului și de sânge din bătălie, slab blindați și insuficient pregătiți, însă înfuriați de pofta de sânge, luară la goană după ei. Forțară porțile care începură deja să se închidă și le dădură de perete, iar apoi se alăturară cățărătorilor care coborâseră de pe metereze și săriră pe străzile orașului, care acum erau înțesate de femei și de spectatori îngroziți.

Odoacru se trezi măturat de val ca de o gloată dezlănțuită. Doar după ce a trecut printre porți și a ajuns departe, pe străzile orașului, a putut să pășească afară din îmbulzeală și să pună piciorul pe o alee adiacentă, unde se alătură Ardaric și o mână de alți ofițeri. Prădarea orașului nu se mai afla acum sub controlul lor. După o clipă, o figură sfrijită, fără armură, cu un coif neajustat pe cap care arăta de parcă fusese cules de pe câmpul de luptă și strângând o sabie acoperită cu sânge, păși și ea pe alee, alăturându-se grupului mic de ofițeri. Când l-a văzut, Odoacru puse mâna pe sabie.

— Gilimer, zise el, iar Ardaric se întoarse și-și scoase arma. Ce…?

— Unde sunt paznicii lui? îl întrebă Ardaric.

— Paznicii tăi ți-au urmat ordinele, îi răspunse Gilimer lui Odoacru în germană, și m-au trimis la tine. Cohortele urbane ale lui Orestes au fost aici în număr mare, așa cum ți-am spus. Eu mi-am ținut promisiunea, acum hai să terminăm cu asta.

Odoacru îl privea bănuitor, fără să-și mute mâna de pe armă.

— Ce cauți?

— Același lucru ca și tine: sânge roman – un anume sânge îndeobște.

— Dacă vorbești de Orestes, e al meu și va fi prins viu. N-o să-l omor pe cel mai distins ofițer roman pe o alee, ca pe un câine.

Gilimer zâmbi, aprobă din cap și apoi păși înapoi în stradă unde fu înghițit de mulțimea de soldați turbați.

VIII

Orestes fu condus în oficiul pe jumătate distrus al prefectului de către doi paznici voinici, ținându-l fiecare strâns de brațe. Un ochi era atât de umflat că-l ținea complet închis și un firicel de sânge semi-închegat îi scânteia în colțul gurii. Totuși, rănile pe care le suferise nu păreau să-i fi slăbit vigoarea-i de german și nici înfrângerea vehemența, căci se lupta zadarnic contra celor care-l țineau captiv chiar și când aceștia îl conduceau în încăpere. Chiar în spatele lui îl urma Gilimer, cu sabia lui Orestes încrustată cu nestemate care-i atârna în teaca de la brâu, iar privirea sfredelindu-i ceafa fostului său patron.

Odoacru privea dintr-un colț din umbră, examinându-l pe acest bărbat pe care nu-l mai văzuse atât de aproape de la *strava*{10} lui Attila din regatul hunilor, cu mulți ani în urmă. Știa că și propria lui înfățișare nu era cu mult mai departe de cea a unui barbar – pielea sa era arsă de soare și mușcată de insecte din timpul marșului lung de la Dunăre, armura și îmbrăcămintea atârnau în zdrențe și duhoarea de sânge și sudoare nespălată îi dădea târcoale precum o ceață insipidă. Nu așa anticipase că se va întâlni din nou cu Orestes după toți anii ăștia – ce-i drept nu știa la ce să se aștepte întocmai în această privință – însă până la urmă, și-a dat seama că nu exista nimic mai potrivit decât ca cei doi rivali să se întâlnească astfel, cu chipurile, pielea și mirosurile purtând toate urmele strădaniilor și luptelor pe care le suferiseră de-a lungul anilor. De fapt, Odoacru nu se putea abține să nu se minuneze de ferocitatea lui Orestes fiind condus înăuntru înjurând și spera ca și el să rămână le fel de dârz când va ajunge la aceeași vârstă. Însă opinia lui avu viață scurtă, căci atunci când păși dintre umbre ca să dea piept cu inamicul său în lumina desăvârșită a făcliilor, nu putu să adune decât dispreț și ură de la acest bărbat. Și Orestes în persoană, simțind că o persoană importantă a intrat în sfera vizuală limitată a ochiului cel bun, se opri brusc căznindu-se, se aranjă și îl privi fățiș și aspru pe Odoacru în față.

Un moment îndelungat cei doi bărbați se uitară lung unul la altul, scrutându-se din priviri și provocându-se reciproc, căutând semnele forțelor care-i torturaseră atât de mulți ani. Stând în picioare nemișcat și inexpresiv, Orestes își întoarse capul ușurel într-o parte, aproape fără nicio tragere de inimă, ca să-i iscodească în schimb pe ofițerii care-l însoțeau pe Odoacru, însă doar o clipă mai târziu ochiul cel bun luă exemplu, smulgându-se din privirea hotărâtă a lui Odoacru și concentrându-se unul câte unul pe ceilalți

bărbați, asupra lui Onulf pe care-l recunoscu cu un ușor surâs batjocoritor, părând imperceptibil tuturor, dar nu și destinatarului; asupra lui Gundobar, privind oarecum uimit trăsăturile germane înnegrite de fum, însă recunoscând caracteristicile legăturii cu o familie sau un trib vechi pe măsură ce se holba la ochii cenușii pătrunzători și mustățile care-i atârnau aproape până pe piept; asupra lui Ardaric, cu o expresie disprețuitoare pentru acest bărbat care, ani de zile ofițer dedicat legiunilor romane sub autoritatea lui Orestes, se întorsese împotriva comandantului său. În cele din urmă, privirea sa se opri asupra lui Gilimer, care făcuse un pas înainte ca să stea lângă Odoacru, deși aici Orestes nu zăbovi nici cât să-i arunce o privire sfidătoare. Ciulind urechea la adâncimile din pieptul său, scoase la suprafață un guguloi de flegmă albicios, pătat cu sânge, care ateriză împroșcând picioarele lui Gilimer. Acesta țâșni înainte înfuriat, însă Odoacru și Ardaric puseră mâna pe el și-l traseră înapoi, în timp ce unul dintre paznicii lui Orestes dădu drumul brațului suficient cât să-i lipească captivului peste gură un dos de antebrat protejat de zale, spintecându-i buza lui Orestes și sfărâmându-i cei doi incisivi. Orestes se prăbuși o clipită peste celălalt paznic, apoi ridică privirea împăienjenită, scuturâ din cap și un zâmbet obraznic îi înflori pe gura însângerată.

Odoacru văzuse destule.

— Singurul meu regret, intonă el grav în hună, este că nu suntem singuri, altfel te-aș fi omorât lent, la fața locului, așa cum meriți. În schimb, ca cetățean roman și ofițer imperial, vei fi subiectul unui proces, vei fi găsit vinovat și numai după aceea executat. Inevitabilul se prelungește pentru noi toți. Mare păcat.

— Și *mie* îmi pare rău, mârâi Orestes printre dinții lui sparți, că nu te-am stârpit eu acum douăzeci de ani și l-am plătit pe Ellac să se ocupe de treburile mele.

Odoacru și Onulf îl priveau fix și cu toate că ceilalți bărbați din încăpere nu le înțelegeau graiul aspru și gutural, știau că se rostise ceva îngrozitor și toți amuțiră, urmărindu-i pe opozanți. Scuipând și mai mult sânge, Orestes continuă.

— Ellac a dat greș și nu te-a omorât, aproape că nu a fost în stare să-ți ucidă nici câinele de tată, iar acum Imperiul *Roman*, mai mult decât orice, e pedepsit pentru imbecilitatea lui, aceea că te-a lăsat în viață!

— Nu, bolborosi Odoacru, aproape în șoaptă, ochii azvârlind pumnale vrăjmașului său, care îi trimise în loc un zâmbet

însângerat, triumfător. Nu, nu tot imperiul e pedepsit. Numai casa ta, Casa Orestes. Tu, trădătorule, pentru că ai complotat împotriva superiorilor tăi. Și odrasla ta patetică, *Augustulus,* pentru că a avut nesansa să aibă un părinte ca tine…

Înainte de a fi terminat, Orestes sări înainte, brațele scăpându-i din mâinile celor doi paznici a căror strânsoare se înmuiase din pricina uimirii la auzul schimbului de replici dintre prizonier și comandant. Aproape mai iute decât putea privirea să perceapă, îl izbi pe unul dintre paznici cu cotul în față spărgându-i simultan nasul, orbindu-l și făcându-l să se îndoaie într-o explozie de sânge și durere. Înainte ca vreunul să reacționeze, Orestes întinse mâna dreaptă spre sabia paznicului mutilat și dintr-o singură mișcare grabnică o scoase din teacă, o roti și crestă brațul neprotejat al paznicului din dreapta sa, tăind cu lama lată mușchii și țesuturile și stâlcindu-i în profunzime articulația umărului. Căzând în genunchi din pricina șocului și a durerii, paznicul înfipse mâna în umărul rănit, sângele țâșnindu-i printre degetele încleștate.

Orestes nu mai așteptă să pună iarăși mâna pe el. Fandă imediat spre Odoacru care păși în lături chinuindu-se să-și scoată sabia încâlcită într-o deșirătură a zalelor care-i atârnau peste teacă. Anticipând fenta, Orestes își mută și el greutatea, deși nu putea să-și ajusteze ținta loviturii de sabie, spintecă aerul zadarnic, lovind cu vârful pardoseala din piatră într-o ploaie de scântei, înaintând cu umărul stâng, inerția îl purtă direct în Odoacru care mârâi când Orestes i se izbi de piept și amândoi căzură țepeni pe jos. Se rostogoliră dintr-o parte în cealaltă a sălii, când unul deasupra, când celălalt. Ceilalți ofițeri se avântară înainte, însă fără să li se ofere o poziție curată ca să-l lovească pe Orestes cu sabia ezitau și, păzindu-se de sabia biciuitoare a acestuia, erau incapabili să pășească între combatanți ca să-l scoată pe Odoacru.

Până la urmă, izbindu-se de zidul de piatră din capătul sălii, opozanții fură opriți în încleștarea lor nebunească. Odoacru, deși inițial fu luat prin surprindere, era cel mai puternic și cu douăzeci de ani mai tânăr ca Orestes, iar într-un final își dădu seama de avantajul său. Aruncându-se cu toată greutatea peste pieptul lui Orestes auzi o plesnitură și-l simți inspirând ascuțit din pricina durerii provocate de coastele rupte. Când brațul cu sabia biciuitoare ezită, Odoacru își împinse coapsele înainte și își așeză genunchiul cu totul pe cotul lui Orestes, zdrobindu-l de pardoseala din piatră până când simți o altă plesnitură și auzi sabia zăngănind

neajutorată pe pardoseala din spatele său. Aruncând o privire într-o parte, văzu ochii lui Orestes daţi peste cap şi faţa contractându-i-se de durere, căci se chinuia să-şi tragă sufletul sub greutatea trupului lui Odoacru aşezat peste coastele sale surpate.

Timp de o clipă, întreaga încăperea se cufundă în linişte şi Odoacru, întins de o parte şi alta a torsului rivalului său care respira sacadat, se uită în treacăt la faţa lui Orestes, peste gura spartă şi însângerată cu limba atârnându-i, spre bărbia proeminentă şi gâtul vânjos care-şi păstrase deplina forţă şi putere în pofida vârstei şi rănilor. Ochii lui Odoacru fură atraşi de lanţul care atârna neglijent în jurul gâtului rivalului său, un colan gros din aur, de care se legăna un medalion cuibărit în adâncitura dintre clavicule. Un medalion ca oricare altul purtat de orice bărbat, un disc simplu din aur cu figuri tocite gravate pe el, nimic care să atragă atenţia cuiva…

Însă un lucru îi atrase atenţia chiar atunci când Odoacru stătea acolo, respirând sacadat aproape la fel de greoi ca adversarul său; ceva din discul acela micuţ din aur i-a atras privirile şi, după o clipă, asigurându-se că sabia nu va mai fi ridicată iarăşi şi împlântată în spatele său, şi-a înălţat un piculeţ capul ca să vadă mai bine medalionul de la gâtul bărbatului.

Era o monedă cu o gaură prin care trecea lanţul. O monedă din aur, diferită de oricare alta pe care o vedeai în imperiu. O monedă răsăriteană. Moneda lui Attila.

Pentru care tatăl lui Odoacru murise.

Revenindu-şi în simţiri, îşi dădu brusc seama că în sală era hărmălaie, privitorii strigau, cei doi paznici răniţi urlau de durere, iar ofiţerii lui Odoacru îşi recăpătară starea de spirit şi alergau spre locul unde zăceau cei doi opozanţi. Gilimer ajunse primul, cu ochii fulgerând furioşi căci ridică piciorul şi-şi aşeză cizma peste beregata lui Orestes care se sufocă, cu ochii bulbucaţi, dându-i voie lui Odoacru să-l elibereze cu prudenţă din strânsoare şi să se ridice în picioare. Când se ridică şovăind, cu faţa roşie de efort şi neagră de furie, Gilimer îşi scoase sabia însângerată.

— Îmi acorzi onoarea?

Nu-i puteai pune la îndoială semnificaţia. Odoacru aprobă din cap în tăcere şi fără nicio obiecţie din partea celorlalţi din sală, Gilimer îşi ridică sabia şi o coborî o dată, încă o dată, de trei ori, până când trupul spasmodic zăcea ţeapăn, iar capul lui Orestes se răsuci într-o parte ca să se odihnească de perete într-o băltoacă de

sânge.

Odoacru se îndepărtă.

— Plecăm imediat, zise el. Nu doresc să-mi petrec noaptea în orașul ăsta, nici ca soldații să întârzie pe la femei, jefuind și uitând de disciplină. Cheamă oamenii în for să se dispună în formație. Plecăm la amiază.

— Și orașul? îl chestionă Onulf. E o proprietate valoroasă, cu zidurile încă intacte.

— Mărșăluim spre Ravenna. Nu avem oameni să ocupăm această garnizoană, nici alta pe care s-ar putea s-o cucerim, de aceea are valoare doar pentru soldații cohortelor urbane care au mai rămas, care s-ar putea să se întoarcă să o reocupe. Dă-i foc.

— La tot?

Odoacru se întoarse și-l privi pe Onulf.

— Îți amintești, frățioare, cum aveam obiceiul să cucerim comunele și triburile care cugetau să se răscoale împotriva lui Attila?

Onulf dădu încetișor din cap.

— Fiecare clădire rămasă în picioare rasă până la temelii, continuă Odoacru. Locuințele, prăvăliile, bisericile. Stilul hunilor. Stilul lui Attila. Răzbunarea lui finală contra celui care l-a batjocorit și i-a profanat mormântul și contra locuitorilor care l-au ajutat pe acest om.

Ofițerii începură să se alinieze, Odoacru fiind ultimul care plecă, însă tocmai când se pregătea să iasă pe ușă, se opri. Se întoarse, se deplasă cu pași mari înapoi spre sală, staționă o clipă ca să arunce o privire împrejur, să-și amintească confruntarea prin care tocmai trecuse, ultimele momente de viață ale lui Orestes, răzbunarea lui Gilimer. Îndreptându-se spre cadavrul decapitat care zăcea lipit de perete, păși prin băltoaca de sânge care de căldură se coagula rapid pe pardoseala poroasă și întinse mâna în jos apucând moneda și lanțul din aur ce alunecară ușor de pe ciotul zdrențuit al gâtului. Ștergând-o de rămășițele de sânge de pe marginea tunicii, o înghesui la cingătoare, iar apoi se răsuci și traversă din nou încăperea cu pași mari și ieși pe ușă în soarele dimineții.

După penumbra sărăcăcioasă a încăperii pe care tocmai o părăsise, căldura înăbușitoare îl izbi ca suflul unui cuptor, însă abia dacă observă. Aerul era plin de lamentațiile și vaietele femeilor ai căror bărbați fuseseră uciși în furia atacului și care acum erau scoase afară din locuințele lor și li se ordonase să părăsească orașul.

În forul din apropiere, o coloană de fum negru începuse deja să se înalțe și fu purtată de vânt pe străzi cu o miasmă înecăcioasă, înțepătoare. Acesta nu mai era un loc în care să zăbovești. Ușurel, se îndreptă spre cea mai apropiată străduță lăturalnică, își croi calea spre porțile orașului care acum atârnau deznădăjduite și pustii și ieși în câmpul deschis dincolo de ele, unde soldații începură deja să se adune.

— Orestes e mort și în curând vom pune mâna pe Augustulus; a venit vremea să ne gândim cine va fi viitorul împărat, zise Onulf calm.

Cei doi frați stăteau în picioare unul lângă altul pe estrada turnului țintașilor din tabăra lor, supraveghind soldații care se revărsau prin porțile Ticinumului, dând la o parte mulțimea de femei și prizonieri, în vreme ce în urma lor fumul negru se unduia dinspre clădirile principale și locuințe. Peste ziduri, flăcările se zăreau de la ferestrele celor mai înalte turnuri și ale foișoarelor, iar Odoacru știu că în câteva clipe tot orașul va fi un infern. Dogoarea clădirilor arzând în vecinătatea zidurilor interioare prefăcea deja mortarul în pudră și, ici-colo, pe lungimea structurii, se căscau fisuri adânci, acompaniate de trosnituri zgomotoase și de gemetele pietrelor brusc tensionate. Înainte de lăsarea serii, nimic nu va mai rămâne din oraș, nicio clădire nu va mai rămâne în picioare, niciun zid înălțat, nicio bucătărie de vară fără să nu fie plină de moloz, de țigle sparte de pe acoperiș și de rămășițele prefăcute în cărbuni ale grinzilor din tavan. Ticinum Papiae va urma soarta atâtor orașe, a Cartaginei din trecutul îndepărtat, a Soutokului din deceniul trecut. Odoacru nu simțea niciun fel de milă.

— Ce ai spus? întrebă el.

Onulf se uită la bărbații care se adunau în jurul lor, puțind a uleiul rânced cu care se mânjise pe trupuri sub stratul de noroi, „oamenii roșii”, deși mulți arătau la fel de negri ca și cum fuseseră uscați la foc, și, într-adevăr, focul și fumul de la clădirile arzând în interiorul orașului împrumutase pielii lor stratul acesta adițional; unii erau acoperiți cu un strat așa gros că numai ochii lor cenușii și bărbile bălăbănindu-se îi arăta ca fiind bărbați și nu demoni de pe lumea cealaltă. Oamenii se strânseseră în jurul turnului, la început ezitând, dar apoi mai entuziaști, jubilând pentru victoria lor recentă, exultând la duhoarea fumului, mirosul distrugerii și al morții, veselindu-se pentru comorile mărunte pe care le adunaseră

înainte ca flăcările asemeni unor limbi să-și ia partea lor, dornice să-și desăvârșească victoria finală, ca să se îmbarce pentru marșul spre ținta finală, spre Ravenna, ca să-l răstoarne pe împărat, ultima rămășiță a emblemei furiei lor. Învălmășeala crescu și se extinse, iar ovațiile lor se înălțară dintr-un colț îndepărtat și se răspândi ca un val spre mijloc și apoi în capătul celălalt, trecând pe la baza turnului țintașilor de parcă nu ar fi fost mai mult decât o trestie sau un fir de iarbă.

— Am zis că e vremea să proclamăm un nou împărat, continuă Onulf. Augustulus va fi răsturnat când vom sosi, dacă nu a fost deja, și nu trebuie să existe nicio pauză de autoritate.

— Nu vreau să am nimic de-a face cu numirea unui împărat, scuipă Odoacru dezgustat. Nu sunt o persoană influentă, un manipulator de oameni, ca Orestes și Ricimer.

— Nu trebuie să numești unul. Oamenii nu vor accepta asta în niciun caz. Tu trebuie să fii.

— Eu? Împărat?

— De ce nu?

Odoacru o luă în derâdere.

— Eu nu sunt roman. Nu am descendență romană, nici rang, nici strămoși. Tu nu înțelegi civilizația asta, frate. Poporul nu va accepta un asemenea împărat.

— Poporul? Cui îi pasă de popor? Ai nevoie de susținerea soldaților și o ai. Ani de zile i-ai călăuzit, întâi ca prinț încoronat al scirilor, apoi ca general, acum ca…

— Nu pot fi împărat, insistă Odoacru. E imposibil.

— Oamenii s-au strâns dedesubt. Așteaptă să le proclame.

— Să mă proclame ce? Nu împărat.

— Conducătorul lor, cârmuitorul lor.

— Nu am vreme pentru jocuri de cuvinte. Sunt comandantul lor și asta ajunge. Trebuie să pornim marșul spre Ravenna acum, înainte ca Augustulus să prindă veste de victoria noastră și să fugă din oraș.

— Odoacru, privește în jurul tău! Privește-ți soldații! Oamenii nu-ți vor da voie să pleci neproclamat, fără să nu fi recunoscut pentru această victorie imensă, pentru înfrângerea lui Orestes. I-ai insulta dacă ai face așa. Acceptarea stimei lor este la fel de importantă ca a le accepta supunerea.

— Nu ca împărat, nu pot…

Plasmodierea de sub ei își schimbase ritmul și cuvintele.

Strigătele nu mai erau aleatorii și dezorganizate, zbieretul absurd al unei gloate îmbătate de victorie. Douăzeci de mii de glasuri se înălțau acum la unison aclamând în unanimitate și lovind cu sulițele în scuturi într-un ritm huruitor, toți ochii fiind ațintiți asupra celor doi bărbați care stăteau în turnul țintașilor.

— *Odoacru Rex!* Trăiască regele!

Odoacru privi în jos și pentru prima oară în acea zi păru să-și vadă oamenii, să-i *vadă* cu adevărat. Chipurile lor străluceau înfrigurate, entuziaste, chiar și sub negreală, sub sângele și mușcăturile de insecte, oamenii îl chemau, nu forțați, ci de parcă se bucurau, se veseleau de un cuvânt care nu mai fusese auzit în Italia ovaționat de o mie de ani și mai bine, strigătul unanim al unei armate cuceritoare.

— Rex, Rex, Rex!

Și cum Odoacru își plimba privirea peste mulțimea de oameni, fumul fierbând în spatele lor în orașul muribund, aerul se încarcă brusc cu un nor de cenușa osemintelor purtată de vânt, plutind peste ei, acoperind totul, oameni și cai, și corturi, și șanțuri, învelind totul cu un luciu de pudră albă, un alb curat, mascând ororile distrugerilor din acea zi. Iscodind prin aburul cenușiu prefăcut în pulbere, îi dădu voie minții sale să hoinărească în voie, să-și imagineze o scenă, o eră: una de bunăstare și pace, eliberată de împărați hrăpăreți, dincolo de rivalitatea cu romanii din Răsărit, liberă de senatori decrepiți ai nobilimii slabe servind drept împărați, scăpată de asasinate și înlocuiri, de danii ruinătoare, de false descendențe din genealogii inventate, de moșteniri contrafăcute moștenite de la miticii Romulus și Remus în persoană.

— Rex, Rex!

Venise vremea unui sânge proaspăt, a unui om nou, a unui cârmuitor nou, a unui alt titlu. Onulf avea dreptate. Nu putea să refuze. Pășind înainte pe platforma șubredă, ridică mâinile recunoscător, iar mugetul soldaților se intensifică și îl înconjură ca un val. Oamenii scandau și pe obrajii însângerați ai unora lacrimile șiroiau lăsând dâre în murdărie atunci când el le confirmă proclamația, în spatele lui îl simți pe Onulf pășind și el în față, își simți fratele ridicându-și brațele în aer și auzi zgomotul mulțimii diminuându-se, doar insignifiant, însă destul cât vocea lui Onulf să se avânte peste masa de oameni.

— Vi-l prezint, strigă el, iar vocile oamenilor se potoliră într-o măsură mai mare; vi-l prezint pe Odoacru întâiul, Rege suveran al

Italiei, *Rex Italiae!* Roma împăraților e moartă. Trăiască regele!

Și fiecare soldat din mulțime știu că în acest moment, chiar în secunda în care cuvântul hotărâtor *„Rex*” a fost pronunțat, sfârșitul unei epoci vechi de douăsprezece secole scârțâi de rău augur, înecat în fumul negru și în sânge, iar o nouă eră, ca un strat fragil de praf alb, se cobora asupra lor.

POST-SCRIPTUM

Voi sfârși aici cuvântul. Și de este bine
întocmit și cum se cuvine, aceasta și eu am
vrut; iar de este cu ponosuri și de mijloc,
eu unul am făcut tot ce-am putut. Că
precum a bea numai vin sau numai apă,
nepotrivit lucru este, pe când vinul amestecat
cu apă este dulce și desfătează, tot
așa și meșteșugul de a orândui istorisirea
încântă urechile celor ce citesc. Iar aici să
fie sfârșitul{11}

Cartea a doua a Macabeilor

Orestes fiind mort, fiul său își dădu seama că nu putea să țină piept armatei germanice invadatoare și predă Ravenna fără a se lupta. Odoacru acceptă proclamarea poporului drept cârmuitorul lor și, ca un gest de bunăvoință, cruță viața băiatului pe considerându-l nevinovat de greșelile tatălui său, și-l exilă într-un castel din Campania, cu o rentă considerabilă. Ultimul împărat al Imperiului Roman de Apus, Romulus Augustulus, dispăru apoi din istorie.

Senatul roman capitulă la scurtă vreme după aceea și redactă o epistolă adresată împăratului răsăritean din Constantinopole prin care se renunța la orice dorință sau nevoia de a numi un împărat al Apusului, declarând Italia o „dioceză” separată care va fi guvernată de cuceritorul lor. Odoacru nu-și uită nici promisiunile pe care le făcuse ostașilor săi, de a le împărți pământuri la urcarea lui pe tron. Familiile patriciene și latifundiarii înstăriți de pe cuprinsul Italiei erau siliți să renunțe la o treime din moșiile lor pentru recolonizații soldați ai armatei germane și ostrogote a lui Odoacru, care după o generație, sau cam așa, s-au integrat complet în regiune.

Odoacru a guvernat Italia aproape șaptesprezece ani până când

norocul în cele din urmă l-a părăsit. După câteva ciocniri sângeroase cu nimeni alții decât rudele lui îndepărtate, ostrogoții, care l-au invadat la porunca Imperiului Roman de Răsărit în continuare furios, Odoacru a fost împresurat la Ravenna, unde a rezistat patru ani de zile în pofida faptului că orașul era cât pe ce să moară de foame. Într-un târziu a consimțit să se întâlnească cu asediatorul său, regele ostrogot Teodoric, la un „banchet de pace" care s-a ținut la idele lui martie, anul 493, unde a fost cu perfidie ucis, dând naștere ultimei ironii a sorții: aceea că distrugătorul Imperiului Roman de Apus a fost înjunghiat mortal în aceeași zi în care fusese înjunghiat fondatorul acestuia, Iulius Caesar. În timpul vieții sale, Odoacru fusese martorul prăbușirii a trei state.

Onulf a fost ucis de soldații lui Teodoric la scurt timp după aceea, întrerupând linia succesiunii regale, iar apoi situația politică a Europei s-a transformat în haos. Contrar așteptărilor inițiale ale lui Odoacru, sfârșitul Imperiului Roman de Apus nu a avut drept rezultat eliberarea de sub tiranie, ci mai degrabă deschiderea către o eră sumbră a războaielor, ignoranței și bolilor cunoscută astăzi sub numele de Evul Mediu, de pe urma căreia Europa nu și-a revenit timp de câteva secole.

MULȚUMIRI

În ultimii șapte ani, de când m-am apucat prima oară să scriu romane, am descoperit ca fiind o aventură uimitoare, în sensul cel mai adevărat al cuvântului. Ca majoritatea aventurilor, înglobează multă muncă grea și zăbavă, însă este punctată de avânturi minunate ale imaginației, de scurte izbucniri de euforie, de perioade de descurajare alternând cu cele de triumf (este uimitor cum doar simpla nimerire întocmai a *cuvântului potrivit* poate face spiritul autorului să se înalțe la ceruri) și chiar de momentul ocazional de teroare nediluată (gândiți-vă la discursurile publice…). Respectarea termenelor limită și menținerea unui produs consecvent de-a lungul a cinci romane a fost pentru mine, în mare măsură, o chestiune de disciplină care adesea înseamnă să acorzi o atenție sporită scrisului „sacru", acelor ajutoare exterioare – o ceașcă de cafea bună sau o dușcă de Calvados, camera învăluită într-un anume grad de obscuritate, biroul peste care sunt puse claie peste grămadă notițe referitoare la lucrare – care nu contribuie neapărat direct la lucrare, dar care-l ajută pe autor să devină mai receptiv la grațiile inspirației. Este greu să spui dacă aceste aspecte materiale îmbunătățesc sau nu scrisul, însă este imposibil să-ți închipui făcând-o fără ele.

Cu toate acestea, în aceeași măsură în care anumite obiceiuri și ticuri sunt necesare, în ultimă instanță inspirația trebuie să vină din existența proprie a individului și în această privință puține lucruri rămân la fel. Evoluția este constantă, un fapt zăpăcitor și revigorant. Adevărata mea vocație nu este cea de autor, ci mai repede de *pater familias,* și mi-am început cariera într-o vreme când mă chinuiam să găsesc liniștea și solitudinea cu doi copii mici care se tăvăleau pe sub biroul meu, iar acum descopăr că mă confrunt cu un nou conflict: de a ține pasul cu pasiunile și mințile luminate a două persoane aproape adulte (ca și a încă unui bebeluș căruia și lui îi place să meargă de-a bușilea pe sub biroul meu). Băiatul meu cel mai mare, Eamon, care m-a ajutat cândva să revin cu picioarele pe pământ preparându-mi cafeaua de dimineață și lansându-mi

invitații constante (cereri?) la joacă, acum lasă calculatoarele și site-urile Web să zumzăie și îmi lansează în continuare invitații constante (cereri?), de data asta să-l las să exerseze șofatul. Isa cu ale ei gânguriturи și îmbrățișări de noapte bună ce obișnuiau să-mi iuțească pasul, acum le-au luat locul țopăiturile din transpunerile melodiilor de pe Broadway, iar cvadricepșii mei ard, căci mă străduiesc să țin pasul cu antrenamentul ei de triatlon. (întâmplător, și Eamon și Isa au contribuit la corectura șpalturilor pentru această carte.) Micuța Marie, care cu patru romane în urmă nu era nimic mai mult decât o fotografie cât un bob de grâu a unui copil chel într-un raport de adopție din Mongolia, acum a depășit chiar și realizările profesionale ale Isei din Departamentul Zgomotului de Fundal Neîncetat și și-a adus propria ei contribuție la lucrarea mea, cu duzina ei de eșantioane ale ilustrațiilor tapetate pe pereții mei, cu memoria ei infailibilă pentru glumele din filme și cu imaginația ei infinită pe care o afișează în dialogurile frecvente cu imaginara sa „surioară Al.”

Totuși, ca de fiecare dată, cea mai mare recunoștință o datorez soției mele, Cristina, acel aspect cu adevărat stabil din viața mea. Ea aduce disciplină haosului, alină sufletul irascibil al autorului și pune ordine în meseria de conducător de familie, de afaceri și al unei școli în afara casei, cu dozele sale liberale de iubire, de umor și de bucătăreasă excelentă. Paradisul, cred eu, este acea stare de bucurie care se petrece la uniunea ultimă a sufletului unei persoane cu Creatorul său. Până când acest lucru va surveni (după voia lui Dumnezeu), viața mea cu Cris e un indiciu al acestui fapt, o prevestire a acestei fericiri, reflectarea paradisului, aici, pe pământ.

M.C.F.
Ianuarie 2007

{1} Biblia, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1968.

{2} Vindobona era la origine o așezare celtă, iar mai târziu o tabără militară romană în locul actualului oraș al Vienei. În jurul anului 15 î. Hr., regatul Noricum a fost inclus în Imperiul Roman. De atunci încolo, Dunărea marca granița imperiului, iar romanii au construit fortificații și așezări pe malurile fluviului. (n. t.)

{3} Sală de mese într-o clădire romană. Cuvântul are origine greacă și înseamnă canapea. Încăperea se caracteriza prin trei canapele așezate pe cele trei laturi ale unei măsuțe pătrate joase, ale căror suprafețe erau înclinate înspre spate cu 10 grade față de masă. A patra latură era lăsată liberă pentru a permite servirea la masă. În casele romanilor înstăriți triclinium era ceva obișnuit și folosit pentru a ține companie, gazdele și oaspeții sprijinindu-se pe perne în timp ce se desfătau cu fripturi și băuturi, (n.t.)

{4} Corp de armată nepermanent înființat la începutul Republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război. (n.t.)

{5} Galatia – țară străveche din centrul Asiei Mici – a devenit provincie romană în anul 25 î.Hr. (locul unde s-au așezat primele comunități creștine).

Pisidia – regiune străveche din sudul Anatoliei. Pe mare parte din ea se întind Munții Taurus, refugiu pentru populația anarhică ce a rezistat cuceritorilor succesivi. A fost încorporată în provincia romană Galatia la începutul secolului I d.Hr. Și a devenit parte din Lycia și Pamphylia sub împăratul Vespasian în anul 74 d.Hr. Dioclețian a inclus Pisidia în dioceza Asiei (cea 297). În timpul Imperiului Bizantin a continuat să fie o regiune răsculată. În anul 1204 Imperiul Bizantin a pierdut controlul regiunii în favoarea invadatorilor turci.

Bithynia – regiune străveche, regat și provincie romană din nord-vestul Asiei Mici, învecinată cu Propontis, Bosforul tracic și Pontus Euxinus (Marea Neagră), (n.t.)

{6} Sfânta Evanghelie cea după Sfântul Matei – Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1968.

{7} Centurionul senior al legiunii și comandantul primei cohorte era numit „prim” (primul rând), soldat de carieră și sfătuitor al legatului. În vreme ce fiecare cohortă obișnuită era compusă din cinci până la opt centurii (normal șase, în cohortele secundus până la dedus), cea condusă de „prim”-ul avea cam zece centurii, sau 800 de oameni. Avea și soldați „suplimentari”, care erau bucătari, copiști etc., care nu luptau, (n.t.)

{8} Micuțul Augustus, folosit cu sens peiorativ. (n.t.)

{9} Provincie romană străveche din centrul Europei, situată la sud de Dunăre, care includea mare parte a regiunilor Tirolului și Vorariberg, astăzi în Austria și cantonul Graubtinden din estul Elveției, (n.t.)

{10} Capcană (în limba maghiară în text). (n.t.)

{11} Biblia, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1968.